

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI

EMLEK AĞZI UZUN HAVALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Özkan MORAN

Danışmanları
Yrd. Doç. Dr. Naci MADANOĞLU
Öğr. Gör. Yücel PAŞMAKÇI

İSTANBUL-2015

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Makul Anabilim/Anasanat Dalı Türk Makul Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi Özkan MORAN tarafından hazırlanan
"..... Emlek Ağzı Üzüm Havaları"
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir

Smay Tarihi : 20/09/2015

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd.Doc.Naci MADANOĞLU
TEK
Danışman: HALIÇ.....Üniv.MSK/ASD/ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi: Öğr.Gör.Yücel PASMAKCI
TEK
.....HALIÇ.....Üniv.MSK/ASD/ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd.Doc.Dr.Sirin Kordetiz
TEK
.....HALIÇ.....Üniv.MSK/ASD/ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

.....
.....
.....
.....

ÖNSÖZ

‘‘Emlek Ağzı Uzun Havalar’’ isimli araştırma, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı’nda tez olarak hazırlanmıştır.

Türk Halk Müziğinde uzun havalar, araştırılmaya muhtaç, atıl olarak bırakılmış önemli çalışma alanlardan biridir. Bu uzun havalardan biri olan Emlek Ağzı, hem kültürel hem de müzikal olarak incelenmesi gereken önemli bir türdür. Uzun havalar konusunda yapılan çalışmaların azlığından ötürü, referans alabileceğimiz kaynaklara ulaşmakta zorluk çektik, fakat saha çalışmaları ve yöre insanının kültürel düzeyinin yüksek oluşu, ozan ve araştırmacı yazar kimliği olan kişilerle röportajlarımız, yöreye hâkim olmamızı sağladı.

Bu çalışmada görüşleriyle bana güç veren değerli danışmanlarım Yrd. Doç. Dr. Naci Madanoğlu ve Yücel Paşmakçı’ya, bu çalışmada ve müzikal birikimimde önemli katkısı olan İhsan Öztürk’e, Emlek bölgesiyle ilgili düşünce ve birikimlerini benimle paylaşan Hacı Yetkin’e, Halil Doğan’a, Ali Dinçal’a, Ali Güç’e, Önder Aydın’a, Rıza Aydın’a, İsmail Kaya’ya ve Erdem İlkaz’a, müzikal birikimini benimle paylaşmaktan kaçınmayan değerli hocalarım, Mehmet Erenler ve Erdal Erzincan’a, görüşmelerin kayda geçirilmesinde büyük emeği olan Gizem Korkut ve Pakize Özdemir’e çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2015

Özkan Moran

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

KISALTMALAR LİSTESİ.....	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	X
ÖZET.....	XI
SUMMARY.....	XIII
1. GİRİŞ.....	1
2. EMLEK.....	3
2.1. Emlek Coğrafyası.....	5
2.2.Emlek Tarihi.....	11
2.3.Emlek'te Ekonomik ve Kültürel Yapı.....	13
2.4.Emlek'te Din.....	18
2.5.Emlek'te Âşıklık Geleneği.....	23
2.5.1. Âşık Veli.....	27
2.5.2. Âşık Kemter.....	29
2.5.3. Âşık Kamber.....	30
2.5.4. Âşık Agâhi.....	31
2.5.5. Âşık Veysel.....	33
2.5.6. Âşık Hüseyin.....	34
3. EMLEK AĞZI.....	36
3.1. Emlek Ağzı Uzun Havalarında İşlenen Konular ve Şiir Özellikleri.....	38
3.2. Emlek Ağzının Uzun Havalarının Makamsal Dizisi ve Seyri.....	45
3.3. Emlek Ağzı Uzun Havalarında Ezgisel Yapı.....	54
3.4. Emlek Ağzı Uzun Havalarının Ses Sahası.....	51

4. EMLEK AĞZI UZUN HAVALARIN, ARGUVAN VE ÇAMŞIHI AĞZI UZUN HAVALAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	59
4.1 Şiir Özellikleri ve İşlenen Konular Açısından Karşılaştırma.....	60
4.2 Makamsal Dizi ve Seyir Açısından Karşılaştırma.....	64
4.3 Ses sahası Açısından Karşılaştırma.....	68
4.4 Ezgisel Yapı Açısından Karşılaştırma.....	74
4.4.1 Emlek Ağzı Uzun Havaların Ezgisel Özellikleri.....	74
4.4.2 Çamşihî Ağzı Uzun Havaların Ezgisel Özellikleri.....	75
4.4.3 Arguvan Ağzı Uzun Havaların Ezgisel Özellikleri.....	78
4.4.4 Emlek, Çamşihî ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların Benzeşen Yönleri.....	80
4.4.5 Emlek, Çamşihî ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların Farklılaşan Yönleri.....	80
5. SONUÇ.....	82
6. KAYNAKLAR.....	85
7. EKLER.....	89
8. ÖZGEÇMİŞ.....	294

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
TMD	: TRT Müzik Dairesi
THM	: Türk Halk Müziği
BKZ	: Bakınız
MTD	: Mufassal Tahrir Defteri
YRD. DOÇ. DR	: Yardımcı Doçent Doktor
ÖĞR.GÖR	: Öğretim Görevlisi
YY	: Yüz Yıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No:

Şekil 2.1: Emlek Bölgesini Kapsayan İl ve İlçeler Haritası.....	6
Şekil 2.2: Emlek Bölgesinin Köyler Haritası.....	6
Şekil 3.1: Ağgül Seni Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sınırı.....	47
Şekil 3.2: Beş Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	47
Şekil 3.3: Altı Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	48
Şekil 3.4: Yedi Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	48
Şekil 3.5: Sekiz Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	48
Şekil 3.6: İnici-Çıkıcı Bir Özellik Gösteren “Eğer Benim İle Gitmek Dilersen” Adlı Emlek Ağzı Uzun Hava.....	50
Şekil 3.7: İnici-Çıkıcı Bir Özellik Gösteren “Kırma gönül şişesini” Adlı Emlek Ağzı Uzun Hava.....	51
Şekil 3.8: Ağgül Seni Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	51
Şekil 3.9: Aşağıdan Gelir Aynalı Posta Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	51
Şekil 3.10: Arpalar Ağardı Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	52
Şekil 3.11: Dostum Beni Niçin Zar İncidirsin Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	52
Şekil 3.12: Bir Seher Vaktinde Gençlik Çağında Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	52
Şekil 3.13: Yeni Mektup Aldım Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	52
Şekil 3.14: Genç Yaşımda Felek Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	52
Şekil 3.15: Sekizinci Ayın Yirmi İki Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	52

Şekil 3.16: Dokuz Koynunda Gezirdin Beni Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	53
Şekil 3.17: Bir Kökte Uzamış Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	53
Şekil 3.18: Gine Mi Ağladın Kirpikler Nemli Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	53
Şekil 3.19: Ne Haldayım Ela Gözün Süzenler Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanı Ses Sahası.....	53
Şekil 3.20: Kıрма Gönül Şişesini Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	51
Şekil 3.21: Eğer Benim İle Gitmek Dilersen Adlı Emlek Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	53
Şekil 3.22: Kıрма Gönül Şişesini Adlı Emlek Ağzı Uzun Havada Tril Notalar.....	54
Şekil 3.23: Dokuz Ay Koynunda Gezirdin Beni Adlı Emlek Ağzı Uzun Havada Çarpma Notalar.....	54
Şekil 3.24: Yeni Mektup Aldım Adlı Emlek Ağzı Uzun Havada Glissando.....	54
Şekil 3.25: Karar Sesin 3. Derecesiyle Başlayan Emlek Ağzı Uzun Hava.....	55
Şekil 3.26: Karar Sesin 6. Derecesiyle Başlayan Emlek Ağzı Uzun Hava.....	55
Şekil 3.27: Karar Sesin 7. Derecesiyle Başlayan Emlek Ağzı Uzun Hava.....	55
Şekil 3.28: Sivas, Şarkışla Sivrialan Köyünden Hıdır Güç, 13 Perdeli Bağlaması ile.....	56
Şekil 3.29: Sivas, Şarkışla Sivrialan Köyünden Aşık Veysel Şatıroğlu, 13 Perdeli Bağlaması ile.....	56
Şekil 3.30: Sivas, Şarkışla Sivrialan Köyünden Aşık Veysel Şatıroğlu, 15 Perdeli Bağlaması ile.....	57
Şekil 3.31: Bağlama Düzeninin Geleneksel Kullanımı.....	57
Şekil 3.32: Fa#, Sol, La Kalıbının Kullanıldığı Emlek Ağzı Uzun Hava.....	58

Şekil 4.1: Sivas Çamşılı Bölge Haritası.....	59
Şekil 4.2: Malatya Arguvan İlçe Haritası.....	60
Şekil 4.3: Beş Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	64
Şekil 4.4: Altı Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	64
Şekil 4.5: Yedi Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi	65
Şekil 4.6: Sekiz Seste Seyreden Emlek Ağzı Uzun Havaların Dizisi	65
Şekil 4.7: Dört Seste Seyreden Çamşılı Ağzı Uzun Havaların Dizisi	65
Şekil 4.8: Beş Seste Seyreden Çamşılı Ağzı Uzun Havaların Dizisi	65
Şekil 4.9: Altı Seste Seyreden Çamşılı Ağzı Uzun Havaların Dizisi	66
Şekil 4.10: Yedi Seste Seyreden Çamşılı Ağzı Uzun Havaların Dizisi	66
Şekil 4.11: Dokuz Seste Seyreden Çamşılı Ağzı Uzun Havaların Dizisi	66
Şekil 4.12: Dört Seste Seyreden Arguvan Ağzı Uzun Havaların Dizisi	66
Şekil 4.13: Beş Seste Seyreden Arguvan Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	66
Şekil 4.14: Altı Seste Seyreden Arguvan Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	67
Şekil 4.15: Yedi Seste Seyreden Arguvan Ağzı Uzun Havaların Dizisi.....	67
Şekil 4.16: Yine Bahar Geldi Bülbül Sesinden Adlı Çamşılı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	68
Şekil 4.17: Gine Yolum Düştü Gurbet Ellere Adlı Çamşılı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	69
Şekil 4.18: Bir Gelin Tarlada Ekin Biçerken Adlı Çamşılı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	69
Şekil 4.19: Karlı Dağlar Adlı Çamşılı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	69
Şekil 4.20: Sabahınan Erken İnmiş Çeşmeye Adlı Çamşılı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	69

Şekil 4.21: Gönüm Viran Oldu Senin Elinden Adlı Çamşihı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	69
Şekil 4.22: Mektup Benden Selam Söyle Sılaya Adlı Çamşihı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	70
Şekil 4.23: Kulum Ben Kapında Adlı Çamşihı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	70
Şekil 4.24: Penceresi Kara Boya Adlı Çamşihı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	70
Şekil 4.25: Başı Pare Pare Dumanlı Dağlar Adlı Çamşihı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	70
Şekil 4.26: Şu Gurbet Ellere Geldim Adlı Çamşihı Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	70
Şekil 4.27: Görünürde Arguvanın Eteği Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	71
Şekil 4.28: Çayın Ortasında Yılgın Adası Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	71
Şekil 4.29: Doyamadım Doyamadım Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	71
Şekil 4.30: Arguvanın Yazısını Gül Edem Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	71
Şekil 4.31: Kerbelanın Yarasıdır Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	71
Şekil 4.32: Yeri Felek Yeri Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	72
Şekil 4.33: Ayın Ortasında Parlayan Yıldız Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	72
Şekil 4.34: Ben Bir Fidan İdim Kendi Dalımda Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	72
Şekil 4.35: Gara Tren Adlı Arguvan Ağzı Uzun Havanın Ses Sahası.....	72
Şekil 4.36: Emlek Ağzı Uzun Havalarda Karşılaşılan Ses Sahası.....	72

Şekil 4.37: Çamşıhı Ağzı Uzun Havalarda Karşılaşılan Ses Sahası.....	73
Şekil 4.38: Arguvan Ağzı Uzun Havalarda Karşılaşılan Ses Sahası.....	73
Şekil 4.39: Çamşıhı Ağzı Uzun Havalarda Trill Notalar.....	75
Şekil 4.40: Çamşıhı Ağzı Uzun Havalarda Çarpma Notalar.....	75
Şekil 4.41: Karar Sesin 2. Derecesiyle Başlayan Çamşıhı Ağzı Uzun Havalarda.....	76
Şekil 4.42: Karar Sesin 3. Derecesiyle Başlayan Çamşıhı Ağzı Uzun Havalarda.....	76
Şekil 4.43: Karar Sesin 6. Derecesiyle Başlayan Çamşıhı Ağzı Uzun Havalarda.....	76
Şekil 4.44: Türk Halk Müziğinde Bağlama İcrasında Kullanılan Kara (Bozuk) Düzen.....	77
Şekil 4.45: Arguvan Ağzı Uzun Havalarda Çarpma Notalar.....	78
Şekil 4.46: Arguvan Ağzı Uzun Havalarda Trill Notalar.....	78

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 2.1: 16.yy Emlek Nahiyesi Köyleri.....	8
Tablo 2.2: Kabile ve Cemaatlerin Kurduğu Köyler.....	10
Tablo 2.3: Emlak Nahiyesinde Gayr-i Müslim Nüfus.....	16
Tablo 2.4 : Emlek Bölgesinde Alevi, Sünni ve Karışık Köyler.....	21
Tablo 4.1: Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların, Nazım Biçimi ve Nazım Birimi Sayısı.....	64
Tablo 4.2 : Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların, Makamsal Dizideki Değiştirici İşaretleri.....	68
Tablo 4.3 : Uzun Hava Türlerine Göre Ses Genişlik Sayıları.....	73

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Özkan MORAN

Anabilim Dalı: Türk Musikisi Ana Sanat Dalı

Programı: Türk Musikisi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Naci MADANOĞLU, Öğr. Gör. Yücel PAŞMAKÇI

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans - Ocak 2015

EMLEK AĞZI UZUN HAVALAR

ÖZET

“Emlek Ağzı uzun havalar” konulu çalışma, uzun havalar konusunda yapılan akademik çalışmaların azlığı düşüncesi ile ortaya çıkmış, daha önce sıkça duyulmasına ve göz önünde olmasına rağmen analitik bir incelemenin yapılmadığı bir türdür.

Bu çalışmanın amacı Emlek bölgesinin tarihi ve kültürel dokusunu, inanç özelliklerini, âşıklık geleneğini, edebi ve müzikal yapısını tanımlayarak akademik literatüre kazandırmaktır. “Emlek Ağzı uzun havalar” adlı çalışma giriş, üç ana bölüm, sonuç, kaynaklar ve eklerden oluşmaktadır. Emlek Ağzı uzun havaları inceleyen sahada alan çalışmaları yapılmış, görüşmeler, kitap taramaları, çeşitli arşivler, derlemeler, ses kayıtları ve toplanan eserlerin notaya alınması yolu ile incelenen saha hakkında detaylı analizler yapılmaya çalışılmıştır.

Giriş bölümünde; Emlek Ağzı uzun havaları inceleme amacı anlatılmaktadır.

İkinci bölümünde; Emlek isminin nereden geldiği, bölgenin coğrafyası, tarihi, ekonomik ve kültürel yapısı, inançsal özellikleri ve âşıklık geleneğine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde; Emlek Ağzında işlenen konulara, şiir özelliklerine, Emlek Ağzı uzun havaların makamsal dizi ve seyrine, ses sahasına, ezgisel yapısına değinilmiştir.

Dördüncü bölümde; Emlek Ağzı uzun havaların müzikal olarak benzetildiği, Arguvan ve Çamşılı Ağzı uzun havalara değinilmiş, Emlek Ağzı uzun havalalar ile Arguvan ve Çamşılı Ağzı uzun havalalar, şiir özellikleri, işlenen konular, makamsal dizi, seyir, ses sahası ve ezgisel yapı olarak karşılaştırılmıştır.

Sonuç bölümünde; Çalışmadan elde edilen verilerin tamamı incelenerek Emlek Ağzı uzun havaların çözümlemesi yapılmış ve benzediği düşünülen Arguvan ve Çamşılı Ağzı uzun havalalar ile farkları ortaya konmuştur.

Kaynaklar bölümünde; Çalışmanın temelini oluşturan, tarihi ve günümüz yayınlarına yer verilmiş, yapılan görüşmeler aktarılmıştır.

Ekler bölümünde: Notaya aktarılan veya çeşitli kaynaklardan alınan otuz dört uzun havanın notasına, çalışmanın temelini oluşturacak on dört görüşmeye yer verilmiştir. Ayrıca Emlek bölgesinde aşıklık geleneği kapsamında yetişmiş önemli ozanların hangi ilin veya ilçenin köylerinden çıktığını, köy nüfusunu, adı ve soyadını, hangi yüzyılda yaşadığını, mahlasını ve mezhebini gösteren çizelgeye de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağzı, Emlek, Emlak, Uzun hava.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname: Özkan MORAN

Main Branch of Science: Turkish Music Department

Program: Turkish Music

Thesis Advisors: Asst. Prof. Dr. Naci MADANOĞLU

Lecturer: Yücel PAŞMAKÇI

Thesis Type And Date: Master Thesis Degree / January - 2015

EMLEK AĞZI UZUN HAVALAR

SUMMARY

The study about ‘‘Emlek Ağzı uzun havalar’’, is a type lack of analysis made so far arised from the thought of shortage in academic studies made in ‘‘uzun havalar’’ though having been frequently heard of and being in the limelight.

The purpose of the study is to define the historical and cultural texture, belief characteristics, poetic tradition, literal and musical structure of Emlek region and acquire it in academic literature. The study ‘‘Emlek Ağzı uzun havalar’’ consists of introduction, three main parts, conclusion, references and appendix. While examining ‘‘Emlek Ağzı uzun havalar’’ it has been aimed to make detailed analysis of the fieldwork via fieldwork studies, interviews, book scanning, several archives, collections, recordings and notating collected Works.

In the introduction; the purpose of the search of ‘‘Emlek Ağzı uzun havalar’’ is explained.

In the second part; the origin of the Word ‘‘ Emlek’’, geography, history, economical and cultural structure, belief characteristics and poetic tradition are mentioned.

In the third part; the topics studied in ‘‘Emlek Ağzı’’ poetrical characteristics, modal line and course, vokal fieldwork, melodic structure of ‘‘Emlek Ağzı uzun havalar’’ are explained.

In the fourth part; ‘‘Arguvan and amşıhı Ağzı uzun havalar’’ musically associated with Emlek Ağzı uzun havalar are adverted; Emlek Ağzı uzun havalar are compared to Arguvan and amşıhı Ağzı uzun havalar in the context of poetrical characteristics, topics studied, modal line, course, vokal fieldwork and melodic structure.

In the conclusion part; Emlek Ağzı uzun havalar are analyzed and differences from the so-called resembling Arguvan and amşıhı Ağzı uzun havalar are put into view by examining the total data gathered from the search.

In the references part; historical and up-to-date publishments based fort the study are expressed and interviews are reported.

In the appendix part, thirty-four pieces of ‘‘uzun hava’’ notated and gathered from various sources and fourteen interviews based for the study. Furthermore, a diagram is attached showing the province, county, village, population, name the century lived, pen name and sect of the important poets grown up in the context of poetic tradition in Emlek region.

Key Words: Ağzı, Emlek, Emlak, Uzun hava.

1. GİRİŞ

Türk Halk Müziğinde uzun havalar, üzerinde bilimsel çalışmaların yeterince yapılmadığı, araştırmacılar tarafından incelenmesi gereken önemli konulardan biridir. Bu çalışma, Türk Halk Müziği literatüründe adı pek duyulmamış olan ‘‘Emlek Ağzı’’ adlı uzun hava çeşidinin ortaya çıkarılması için gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu çalışma, edebi bir ağız araştırması değildir. Müzikal bir araştırmayı kapsamaktadır. Yöreye has, daha önce pek duyulmamış ve üzerinde bilimsel bir inceleme yapılmamış olan ‘‘Emlek Ağzı’’ adlı uzun hava çeşidinin, hem tarihsel, hem toplumsal hem de müzikal olarak incelenmesini kapsamaktadır.

Emlek yöresi tarihsel, kültürel, dini ve ekonomik yönden nasıl bir bölgedir, bu bölgede uzun havalar nasıl icra edilir, gibi birçok soruya yanıt aranmıştır. Bölgenin kültürel, tarihsel, dini, ekonomik ve müzikal yapısıyla alakalı olarak, İhsan Öztürk, Hacı Yetkin, Halil Doğan, Ali Dinçal, Ali Güç, Önder Aydın, Rıza Aydın, İsmail Kaya, Erdem İlkaz ile görüşmeler yapılarak, yöre hakkında görüşlerine başvurulmuştur. Bu ağız biçiminin (uzun hava çeşidinin) nasıl bir müzikal özellik taşıdığı, Emlek bölgesinden eserler notaya alarak, çeşitli kaynaklardan toparlayarak, derlemeler, görüşmeler, çeşitli yayınlar incelenerek irdelenmiştir. Bu amaç kapsamında on dört ‘‘Emlek Ağzı’’ uzun hava, örneklem olarak alınmıştır. On dört uzun hava ‘‘Emlek Ağzı’’ uzun havaların özelliklerini anlatmakta bütünüyle yeterli olmasa da, bu tür uzun havalar açısından önemli bilgiler vereceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın sonucunda yörede bilinen ama bilimsel olarak araştırılmamış ‘‘Emlek Ağzı’’ adlı uzun hava çeşidinin, bilimsel bir platforma taşınması amaçlanmaktadır.

Emlek bölgesi uzun havalar açısından zengin bir bölgedir. Türk Halk Müziğinde uzun havalar, resitatif diyebileceğimiz serbest bir söyleyiş tarzına sahiptir. Enstrümental ve vokal olmak üzere iki farklı türü bulunmaktadır. ‘‘Emlek Ağzı’’ uzun havalar, vokal melodiler kategorisinde yer alan bir uzun hava türüdür. ‘‘Emlek Ağzı’’ uzun havaların makamsal yapısını açıklarken, makam ya da ayak gibi kavramlardan, hala tartışmalı bir konu olduğu için uzak durulmuştur. Eserlerde karşılaşılan dizilere bir isim verilmemiştir. Duyulan sesler ve değiştirici işaretler nasıl kullanılmışsa, dizilere de öyle yansıtılmıştır. Makam ve ayak kavramları ile alakalı olarak,

Yücel Paşmakçı, Mehmet Erenler, İhsan Öztürk ve Erdal Erzincan ile görüşmeler yapılmış, konu hakkında görüşleri alınmıştır.

Bölge, Yozgat, Kayseri ve Malatya coğrafyasından oldukça etkilenmiştir. Bu etkilenmenin temel sebebi, kültür birlikteliğidir. Sivas coğrafyasında, tıpkı Emlek yöresi gibi, Çamşılı adlı başka bir yöre de mevcuttur. Bu bölgenin kültürel ve inancsal benzerliğe sahip olması, Emlek bölgesini, müzikal olarak oldukça etkilemiştir. Burada bölgenin, Malatya iline olan sınır bağı da unutmamak gerekir. Malatya'nın Arguvan bölgesinden de oldukça etkilenmiştir. Bu etkilenmede, bölge insanının çoğunluğunun Alevi-Bektaşî inancına sahip olması önemli bir etkidir. Bu yüzden "Emlek Ağzı" uzun havaları incelerken, Sivas yöresinin bir başka uzun hava çeşidi olan "Çamşılı Ağzı" uzun havalarını ve Sivas iline sınırı olan Malatya'nın Arguvan bölgesinin "Arguvan Ağzı" uzun havalarını, sınırlı da olsa konu edindik.

Emlek bölgesi, Âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerini barındıran bir bölgedir. Emlek bölgesinin dokusunu yansıtan Âşık Agâhi, Âşık Kemter, Âşık Veli, Âşık Kul Sabri, Âşık Hüseyin, Ali İzzet Özkan, Âşık Veysel, Hıdır Güç gibi halk ozanları, Emlek yöresinin yetiştirdiği önemli ozanlardandır. Bu ozanların yaşam öyküsü, âşıklık geleneğine katkıları ve yörenin âşıklık geleneği, incelenmesi gereken önemli konulardandır. Bu çalışma, âşıklık geleneği ve bölgedeki önemli ozanların bu geleneğe katkılarına da değinmektedir.

Bu çalışmanın "Emlek Ağzı" uzun havalar ile benzerlik taşıdığı düşünülen "Çamşılı ve Arguvan Ağzı" uzun hava türlerini de konu edindiğini belirtmiştik. Bu uzun hava türlerinin benzeşen ve farklılaşan yönlerini tespit etmek amacı ile on dört uzun hava Emlek yöresinden, on uzun hava Çamşılı yöresinden, on uzun hava Arguvan yöresinden olmak üzere toplam otuz dört uzun hava incelenmiştir. Karşılaştırmada işlenen konular ve şiir özellikleri, makamsal dizi ve seyir, ses sahası, ezgisel yapı gibi ölçütler seçilerek temel farklılıklar anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu incelemeler sonucunda, "Emlek Ağzı" uzun hava türünü farklı kılan özellikler nelerdir? Son bölümde bu soruya da yanıt aranmıştır.

Halk müziğimizin çok önemli ozanlarının ortaya çıktığı topraklara has bu söyleme biçimi ile ilgili saptamalarımızın, ilgili kişilere kaynak olacağını umuyoruz.

2. EMLEK

Emlek yöresi, Sivas ilinin batı ve kuzeybatısında Kızılırmak vadisi boyunca uzanan, Sivas, Kayseri ve Yozgat gibi bazı illeri de içine alan bir bölgedir. Emlek yöresi en son 1576 yılına ait mufassal¹ tahrir² defterlerinde belli bir nahiyeyi kapsıyordu fakat günümüzde Sivas, Yozgat ve Kayseri bölgesi içerisinde sadece yöre halkının konumlandığı bir bölge olarak kalmıştır. Emlek adı, Kızılırmak boyunca uzanan köylere, o yörede yaşayan insanların verdiği ve yüzyıllarca süregelmiş bir isimleşmenin sonucudur. Emlek adının nereden geldiği, kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte, bu ad yöreyi tanımlamakta 500 yıldan daha uzun bir süredir kullanılmaktadır. Yıldırım (2012: 15); Emlek adının, ‘‘em’’ ve ‘‘lek’’ bileşenlerinden oluştuğu emlemek, iyileştirmek, sağaltmak fiilinden ‘‘lek’’ ekini alarak iyileştirici, sağaltıcı, tedavi edici yer, yurt, toprak biçimine dönüşerek isimleştiği düşünülmektedir’’ diye açıklamaktadır. Özbek (2009: 181), ‘‘Em: İlaç, deva, çare’’ olarak tanımlamaktadır.

Öztürk (2014) Emlek sözcüğünün anlamı ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

Em ilaç, çare gibi bir anlama gelir. Emlek bölgesi, birkaç dağın ortasında hatta dağın eteklerindeki köylerden oluşur. Kızılırmak’ın kuzeyindedir ve bitki örtüsü çok geniştir. Örneğin balı çok yararlıdır. Hem ilaç olarak kullanılır hem de çok lezizdir. Bu da bitki örtüsünün çok zengin olmasından kaynaklıdır. Bitkilerinden ilaç yapılan bölge anlamındadır. Eskiden halk hekimliği vardı. Babadan oğula geçen, sonradan deneyim kazanarak kendini geliştiren halk hekimleri vardı. Onlar bitkileri ilaç olarak kullanırlardı. Örneğin nefes darlığına şu bitki iyi gelir, kaynatın suyunu için, bulantıya şu bitki iyi gelir gibi. Emlek bölgesinde de ilaç olarak kullanılan çok farklı bitkiler vardır. Emlek’te bitkileri ilaç olarak kullanılan bölge anlamında kullanılmıştır.

Güç (2014) Emlek sözcüğünün anlamı için şunları söylemiştir:

Emlek şöyle adlandırılmıştır. çok eski zamanlardan bir tane insan hastalanıyor. Doktorlara, hekimlere gidiyor. Ona çare bulamıyorlar ulema birisi dağlardan bir çiçek topluyor işte o güzel çiçeklerden. o zaman ilaca em derlermiş. Bir em yapıyor o adamın kafasından aşağıya kadar her tarafına sürüyor. bezle sarıyor. üç gün içerisinde yaralar hep iyi oluyor. Sonra düşünüyorlar diyorlar ki bu yörenin adım Emlek koyalım. Onun için o ilaç, o doğa, o güzellikler... Gerçekten o dağlardan çok güzel

¹ Mufassal: Tafsilli, tafsilatlı, uzun uzadıya anlatılan. (Devcloğlu, 2007:662) ... İskan mahallerinin tabi oldukları vergi rejimine göre has, tımar, vakıf, mülk vb. gibi ayrıntılı bilgileri içeren defter. (Koç, 1989:3)

² Tahrir: Osmanlı devletinde yeni fethedilen yerlerde hakimiyetin ve idarenin tam olarak yerleştirilmesi gayesi ile bölgenin hali hazırdaki arazi, nüfus ve iskan durumu yerinde tespit edilerek bir takım sayım ve yazımlar yapılır. bu işlemede ‘‘tahrir’’ adı verilirdi. (Koç, 1989:2)

bir çiçek kokusu gelir, yani insanları deli edecek, mest edecek şekilde çok güzel bir koku çıkar. Bizim yörede çok güzel çiçekler bitir. Emlek'in adı buradan kalmıştır.

Dinçal (2014) Emlek sözcüğünün anlamı için şu bilgilere yer vermiştir: "Em ilaç demek. Lek yer demek. Yalnız kaynaklarda o yörenin ismi Emlek olarak değil Emlak kazası veya Emlak Nahiyesi olarak geçiyor."

Kaya (2013) Emlek sözcüğünün anlamı için şu bilgilere yer vermiştir:

Emlek sözcüğü, o bölgenin biraz yüksek rakıma sahip olması, yaylalık olması, yörede ki otlarının müthiş derecede kokulu, özellikle de kekik otlarının, yayla çiçeği gibi çok çeşitli otlara sahip bir bölge olmasından kaynaklı, güzel ot, kokulu ot anlamında ifade edilir. Aşık Veysel'in türkülerinde de çok geçer özellikle de "çiğdem derki ben ağlayım, yiğit başına belayım" işte orada nevruzu söyler, stümbülü söyler o bölgenin özellikle çiçekleridir bunlar. Nevruz özellikle, çiğdem özellikle. Tabii her bölgede vardır ama o bölgede çok daha yoğun çiçek var. O nedenle de buradan almış olabilir.

İlkaz (2013) Emlek sözcüğünün anlamı için şu bilgilere yer vermiştir: Yöre daha çok, yüksek yayla gibi bir yerdir, yani ormanlık, yeşillik, soğuk sular, böyle hayvancılığın falan çok yapıldığı bir yöredir. Bundan dolayı buraya Emlek yöresi demişler, güzel otlar anlamına gelen.

Aydın (2014) Emlek sözcüğünün anlamı için şu bilgilere yer vermiştir:

Emlek sözcüğü ile ilgili çok şey yazıldı-söylendi ama hiç biri bana tatmin edici bir yanıt olarak gelmiyor. Emlek'in ne "Em" kökünden türetilmiş "ilaç-iyileştirici" anlamı, ne de "Emlak" den yararlanılarak emen kuzu ile açıklanması yetmiyor. Kimilerince de yerleşim yeri olarak "Emlak" ile eş anlamlı diye düşünülmekte. Bence bu da doğru değil. Yörede eski bir yerleşim yeri olan Hardal köyünde yapılacak kazılarla bu bilgiye ulaşılacağı kanısındayım. Çünkü bu yöre, Hititler döneminden kalan en önemli yerlerden biri.

Yetkin (2013) Emlek sözcüğünün anlamı için şu bilgilere yer vermiştir: "Emlek, Em ilaç anlamında, çare, derman anlamına geliyor. Emlek mikroptan arınmış, ilaçlı bölge anlamında kullanılmış. Şimdi orada tertemiz bir doğa, kirlenmemiş bir doğa var."

Aydın (2013) Emlek sözcüğünün anlamı için şu bilgilere yer vermiştir:

Emlek bölgesinin adının nereden geldiği ile ilgili iki teori var. Birincisi diyorlar ki bu "em" ilaçtan gelmez diyorlar. Bazı sözlüklerde böyle yazıyor. Ama buralarda böyle ilaç yapımı diye bir şey yok. Ben bu kanaatte değilim. İkincisi de emlakçılık derler ya emlak bizim yöremiz, bizim bölgemiz, sahiplendiğimiz yer. Bi-

ze ait olan yer anlamında bir anlamı var. Ben bu anlamdan geldiğimi düşünüyorum. Emlak bölgesi Kızılırmak Vadisi'nden uzanan Kızılırmak'ın bir "V" harfi gibi bölüğü dağların etrafındaki bölgeye deniyor Emlak bölgesi. Bu Emlak bölgesinde Aleviler biraz güven içinde yaşamışlar. Sen giderken gördüysen burada yedi sekiz tane tepce var. İşte Karababa, Kürçebaba, Ağababa, Bescecek filan gibi tepceler var. Rivayet edilir ki bu tepelerde şimdi mesela bu tepelere adak adamı kurban kesiliyor. Eskiden bu tepelerde gözcüler yaşamış. Bölgeye bir saldırı olacağı zaman onlar yanlarındaki saman alevlerini yakarak duman çıkarır, herkes tedbirini almış işte ona göre. Bu vesile ile bu bölgeye kaçan göçen Aleviler hep buralara gelmişler. Hiçbir köyde tek bir obadan, tek bir boydan insan yoktur. Mesela şu bizim köyde bizim soyadımız Aydın. Aydınogullarından. Aydın işgal edilince Osmanlılar tarafından Aydınogulları buraya kaçmış gelmişler. Cırıklar var. Tatarlar var. İşte Acurlular var, şunlar var, bunlar var. Mesela Cırıkları inceliyorsun Cırıklar ta Kafkasya'daki bir dağın adını almış, oradan gelmiş bu adamlar. Yani bu Emlak bölgesi insanların güvenli hissettikleri kendileri ve benimsedikleri bir yer. Ben bu ismin buradan geldiğimi düşünüyorum. Ama bu tartışılabilir.

Görüldüğü üzere kitap, dergi, görüşme gibi kaynaklarda, hemen hemen (Önder Aydın ve Ali Rıza Aydın hariç) herkes Emlak sözcüğünün "em" ilaç, "lek" eki olarak da ilaçlı bölge anlamı oluştuğu konusunda hemfikir. Fakat 1556 (Arslan, 2005: 33) ve 1576 (Koç, 1989: 20) yılına ait mufassal tahrir defterlerine göre Emlak diye adlandırılan bölgenin gerçek adı Emlak'tır. TDK sözlüğünde Emlak; Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, taşınmazlar, gayrimenkul, olarak geçmektedir. (TDK, 2014) Sözcüğün etimolojik³ incelemesi yapıldığında Arapçadan Türkçeye geçtiği görülmektedir. Arapça "amlāk" "mülkler" sözcüğünden alınmıştır. Sözcük Arapça "mlk" kökünden gelen "mlk" sözcüğünün çoğuludur. (Etimolojiturkce, 2014). Emlak sözcüğü 1556 ve 1576 mufassal tahrir defterlerinde değişime uğramadan ismini korumuştur. Osmanlıcanın, Türkçe, Arapça ve Farsça aksanlı bir dil olduğu düşünüldüğünde, Emlak isminin mufassal tahrir defterlerinde Arapça olarak kalması normal bir durumdur.

2.1. Emlak Coğrafyası

Emlak yöresi, İç Anadolu bölgesinde Tokat, Yozgat, Sivas ve Kayseri illeri arasında kalan, Sivas'ta, Şarkışla, Gemerek, Yıldızeli; Yozgat'ta Akdağmadeni, Çayıralan; Kayseri ilinin, Sarıoğlan ve Pınarbaşı ilçeleri arasında kalan ve bu ilçelerin belli köylerini kapsayan bir bölgedir⁴.

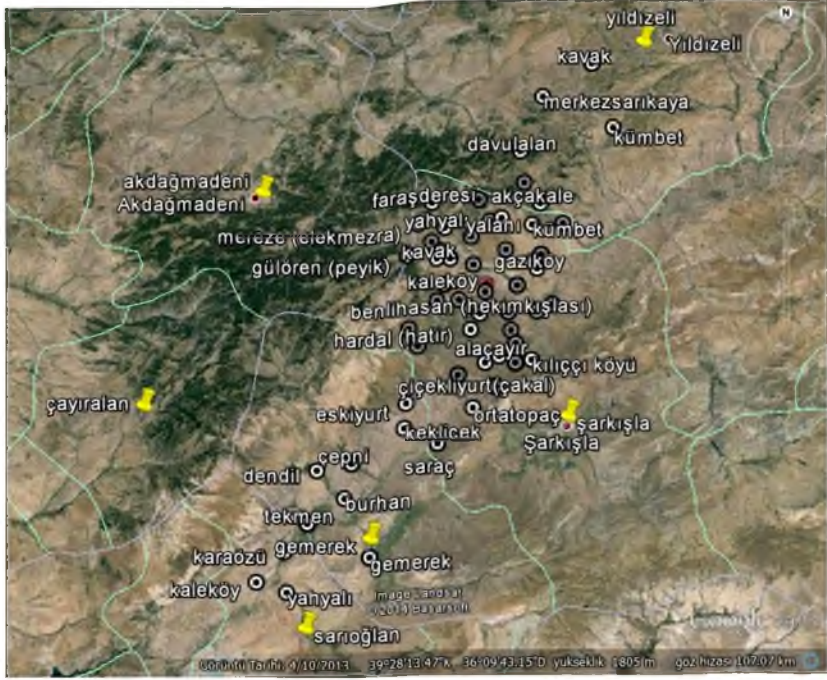
³ Etimoloji: İsim köken bilimi. (TDK, 2014)

⁴ Bkz: Şekil 2.1

Şekil 2.1 (Emlek bölgesini kapsayan ilçeler haritası)
(Kaynak: Google Earth)

Haritada Emlek bölgesinin, Kızılırmak etrafında veya ona yakın bir havzada kümelenen, birçok köyün, dağınık yerleşmesiyle oluştuğu görülür. Emlek bölgesi, 1556 tarihli mufassal tahrir defterinde 56, 1575-1576 mufassal tahrir defterlerinde ise 62 köyden oluşmaktadır. (Arslan: 2005:34)(Koç, 1989: 108) Emlek bölgesindeki köyler bazı kaynaklara göre daha fazladır. Fakat bu söylemin doğruluğu kabul edilirse, karşımıza yaklaşık beş yüz köyün oluşturduğu bir alan çıkar ki bu da tarihi kaynaklarda ki yerleşime aykırılık oluşturur. Bu bölge şekil 2.2 de görüldüğü gibi Akdağmadeni, Çayıralan, Sarıoğlan, Gemerek, Şarkışla ve Yıldızeli ilçelerinin arasında toplanmış bir bölgedir.

Şekil 2.2 (Emlek bölgesi köyleri⁵)

(Kaynak: Google Earth)

1556 tarihli mufassal tahrir defterlerine göre Emlek⁶ coğrafyası, Bozok sancağının bir kazası olan Kaza-i Akdağ'ın bir nahiyesi konumundadır. Bu tahrir defterine göre adı Emlak'tır. (Arslan, 2005:33-34) Emlak nahiyesi, Çorum şehrinin güneyine düşen bir bölgeyi içine alır ve Alaca ilçesinin sınırlarına kadar uzanır. Özellikle Çoruma uzanan kara yolu ile Cemilbey arasında kalan yerleşim bölgeleri, nahiyenin esas alanını belirler. (Bulduk, 1992:138) Bazı kaynaklar köy sayılarının 80 civarı olduğunu, bazı kaynaklar ise 105 civarı olduğunu söylemektedir. Yine 1556 tarihli mufassal tahrir defterlerine bakıldığında, Emlak Divanı Nahiyesinin 56 köyden ibaret

⁵ Bazı köyler Google Earth sisteminde bulunamamıştır.

⁶ 1556 (Hicri 963) ve 1575-1576 (Hicri 983) tarihli mufassal tahrir defterlerine göre bu yörenin adı Emlak olarak geçmektedir.

olduğu anlaşılmaktadır. (Bulduk, 1992:139). 1575-1576 tarihli mufassal tahrir defterlerinde ise Emlak Nahiyesi 62 köyden oluşmaktadır. (Koç, 1989:108-109)

Bu köyler sırası ile şöyledir;

Tablo 2.1 16.yy Emlak Nahiyesi Köyleri

1	Ağacakışla	22	Göynüklü	43	Küçükükümü (Çadırakacı)
2	Ağaçacık	23	Günler	44	Minarcakaya
3	Ağaçşehir	24	Güneye / Köyne	45	Naga
4	Ağcavıran	25	Göklücek / Genlice	46	Ortakışla
5	Alaçayır	26	Halilfakihlu	47	Osmanlı (Çanakçı)
6	Alakılısc	27	Hakımkişla (Benlihasan)	48	Pınarbaşı
7	Alınpınarı (Canabdal)	28	Hazır	49	Pınarcık
8	Alpözü	29	Hızırbeğ (Ortakışla)	50	Sadırcık
9	Bacılı	30	İğdelüce	51	Saruabdal
10	Bağcecik	31	İğdiş	52	Sarıöküz (Karyiğitöküz)
11	Bastıpınar (Garibbeğ)	32	İliskilisesi	53	Sırt
12	Başkişla	33	İnkışla	54	Şükürdere (Karcı)
13	Balagil	34	Kaldırokkalesi	55	Tekmen
14	Başçözen / Başdüzbel	35	Kalpaklu	56	Tezekçikavağı
15	Belviran	36	Kaplan	57	Üyük
16	Benlubaşak	37	Karacavıran	58	Viranşehir
17	Birhan	38	Karamdere	59	Verdikışla
18	Çepni	39	Komarzı	60	Yassıkışla
19	Denden	40	Konn	61	Yavşandüzi
20	Döğer (Körhane)	41	Köpriagzı	62	Yenice
21	Encigin (İncigin)	42	Hızırbeğ		

Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya (Kaya, 1998:142) bu bölgeyi anlatırken şu bilgiyi vermiştir:

Emlak yöresi, Şarkışla'nın Batı ve Kuzeybatısında Kızılırmak vadisinde yer alan: Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Nalbant, Akdağ ve Sarklı dağlarla çevrilmiş olan bölgedir. Bugün, Emlak yöresinde büyük çoğunluğu Şarkışla'da olmak üzere Yıldızeli, Gemerek, Pınarbaşı, Saroğlan ve Akdağmadeni'nde 80 civarında köy vardır. Bunların içinde Kaldurak, Verdikişla gibi pek çok yerleşim merkezi bugün mevcut değildir. Emlak yöresine dahil edilen köylerin başlıcaları şunlardır:

Ağcakişla, Ağaçşehir, Akçasu, Alaçayır, Alaman (Veziralan / Başkişla), Bacılı, Bağcacık, Bağlararası (Adıyaman), Başağaç, Benlihasan (Hakımkişla), Belviran, Beyyurdu (Köylez), Bozhüyük, Bozkurt, Burhan, Canabdal (Alınpınarı), Gündül, Çamlıca (Kurtköyü), Çanakçı (Osmanlı), Çepni – Çunkar, Çınarcık, Dendil, Davulalan, Emlakhöyük (Karaüyük), Kaleköy, Karacaören, Kavak, Mezra, Eski yurt (Alakilise), Faraşderesi, Gaziköyü, Göynüklü, Gülören, Hardal (Hatir), Hocabey (Hızırbeğ), İğdecik (İğdelüce), İlyashacı, İncigin, Kapaklıpınar, Kaplan, Karacaören (Karacavıran), Karadere, Karaözü, Kavak, Keklice, Kümbet, Mescit, Nallı, Ortaköy (Ortakışla), Ortatepe, Ortatopuç, Otluk, Örtülü, Pınarcık, Saraç, Sarıkaya (Kürtarapman), Santekke (Sarabdal), Sivrialan, Temccik, Tekmen, Tezekçikavağı (Temce-

çık). Viranşehir, Yahyalı, Yalantı, Yassıkışla, Tavşancudı, Yenice, Yuvalıçayır, Yükselen (İğdiş)

Bu köy ve beldelerden, Bozhüyük Yozgat Akdağmadeni'ne, Alakilise, Burhan, Dendil, Keklice, Tekmen Gemerek'e, Davulalan, Nallı ve Yuvalıçayır Yıldızeli'ne, Karaözü de Kayscri'ye bağlıdır.

Doğan Kaya burada 69 köy saymaktadır, artık yerleşimin olmadığı Verdikışlası ve Kaldurak köylerini de sayarsak bu sayı 71'e çıkmaktadır. Ayrıca burada Karacaören, Kavak ve Temecik köylerinin ikişer defa yazıldığı gözlenmiştir haliyle sayı 68'e düşmüş yerleşimin olmadığı yerleri düşünce sayı 66 olmuştur.

Ali İhsan Tuncalı (Tuncalı, 2000: 9) Emlek coğrafyası için şu bilgiyi vermiştir:

Şarkışla İlçesi'nin kuzeyinde, Karababa Dağları'nın doruğuna çıkılıp aşağılarına bakıldığında 70 parç oları irili ufaklı Emlek köyleri ayağımızın altında kalır. Hepsini de bir tepeden seyredebilirsiniz. Kale, Kavak, Beyyurdu, Hardal, İlyashacı, İğdecik, Yahyalı, Sartekke, Hocabey, Kümbet, Kıvşak, Kılıççı, Saraç, Ortaköy, Hüyük, Sankaya ve Sivrialan. Daha adlarını saymadığım onlarca Emlek köyleri. Bu köylere, yukarıdan, tepeden bakan enginli yüksekli dağlar... Emlek dağları... Turna dağları. Poyrazlı. Diğnendim. Şahinkayası. Beserek. Güldede. Ağbaba. Kürbaba. Şembaba dağları yüz yüze bakarlar.

Ziya Doğan (Doğan, 1998: 158) Emlek coğrafyası için şu bilgiyi vermiştir:

Emlek kazasının bulunduğu bölgeyi ve 105 köyü ve ckinliği içeren haritayı incelediğimizde Kızılırmak havzasında bulunan Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Kızılcıoava, Çal Dağı, Nalbant, Akdağ ve Sanklı Dağları arasında bulunan, dağlık ve yaylalık bir yerleşim alanı içinde kalan, ilaçlı belde anılanına gelen yöreye Emlek Kazası denilmektedir. Belde geniş açılı bir üçgen şeklinde Kızılırmak, Yozgat, Şarkışla, Gemerek, Saroğlan, Çayıralan, Akdağmadeni ve Yıldızeli ilçelerinin arasında bulunan yöreye denilmektedir.

Görüldüğü üzere Emlek bölgesinin köy sayılarıyla alakalı büyük farklılıklar bulunmaktadır. Lütfü Arslan'ın ve Yunus Koç'un tahrir defterlerindeki inceleme kayıtları ile diğer kaynaklardan edindiğimiz köy sayıları farklılık göstermektedir. Lütfü Arslan'ı ve Yunus Koç'u ayrı tutmaktaki sebep, bu sayıları Osmanlı kaynaklarına dayandırmaları. Diğer kaynaklarda resmi olmayan, sayıya nasıl ulaştıkları bilinmeyen açıklamalar mevcuttur. Hangi köy kime göre Emlek, kime göre değil, belli de-

ğildir. Görüldüğü üzere köy sayısı 56'dan 105'e kadar çıkmıştır. Bu durumda bölgenin göç aldığı fikri oluşabilir fakat bölge göç veren bir bölgedir. Sayının artması bir tutarsızlık göstermektedir. Fakat doğruluğu kesin olan köyler mevcuttur. Yunus Koç'a göre son resmi rakam 62'dir. Emlak nahiyesinde Kabile ve Cemaatlerin kurduğu köylerde bulunmaktadır.⁷

Tablo 2.2 Kabile ve Cemaatlerin Kurduğu Köyler

Sr	Kabile ve Cemaatler	Kurulan Köyler
1	Akbeğlü	Korın / Korit
2	Alibeğlü	Şükürderesi / Karcı
3	Danişmendlü	Yavşandüzi, Tekmen
4	Eğercilü	Sırt
5	Haçebeğlü	Viranşehir
6	Hamzalu	Göynüklü, Hızırbeg
7	Kırıklı	Belviran
8	Kızılkocalu	Alpözü, Enciğin, İğdelüce, Yenice
9	Mesudlu	Minarekaya
10	Süleymanlu	Nagi
11	Şambayadı	Gönüler, Eynesülü
12	Tahluhasan	Bacılı
13	Tecerlü	Pınarbaşı

Emlak yöresinin varlığı, halk şairleri tarafından da dillendirilmiştir. 19. yy halk şairlerinden Sefil Edna (Doğan, 1998:156) bir şiirinde şöyle der:

Şol koca Nalbant'a bizde varalım
Serimizden şu sevdayı ıralım
Emlak kazasında bir dem sürelim
Sultan Akdağ gibi dağlar olur mu?

⁷ Koç, 1989:118-122

17. Yy halk şairlerinden, Beyyurdu köyünde zorunlu ikamete tutulan Kul Mehmet'te (Doğan, 1998:157) şöyle der:

Emlek kazasında kemlik görmedim
Goncaları derdim hara girmedim
Gençliğimde bile serim vermedim
Kal şimdi vatanım Emlek elleri

Yaklaşık olarak bugün ki Yozgat ili sınırları dâhilinde yer alan Bozok yöresi, genel konum itibari ile Orta Anadolu'nun Orta Kızılırmak havzasında yer almaktadır. Bölgenin büyük bir kısmı Orta Anadolu platoları üzerine yayılır ve yükseklik oranı ortalama 1000-1500 metre civarındadır. Ancak güneyde Kızılırmak, kuzeyde Yeşilirmak vadilerine doğru inildikçe, yükseklik 1000 metrenin altına düşüşler gösterir. (Koç, 1989:7) Bozok'un bu yükseklik özelliği, akarsu bakımından da zengin olmasına yol açmıştır. Kızılırmak'ı besleyen Delice Suyu ve bunun kolları olan Ak ve Kara sular ile Yeşilirmak'ı besleyen Çekerek Suyu ve kolları bölge topraklarını ağ gibi sarmış, tarımı olumlu yönde etkilemiştir. (Koç, 1989:8) Bölge coğrafyasındaki dağ ve ırmak yapısı nahiye bölgelerinin ayrılmasında kıstas olarak alınmış, tabii yapı ve çevrenin gözlemlenmesi sonucu bir takım nahiyeler bu coğrafi mıntıkların adlarıyla anılır olmuştur. Mesela bölgedeki bir dağın adı olan "Akdağ" hem bir nahiye hem de bir kazanın adıdır. (Koç, 1989:8)

2.2. Emlek Tarihi

Emlek yöresi, köklü bir tarihi olan, birçok medeniyetin ev sahipliği yaptığı, doğal güzelliklerinin verdiği imkânların, insanları ve medeniyetleri sardığı bir bölgedir. Bu bölgede birçok din ve mezhep var olmuş, onlara ev sahipliği yapmıştır. Emlek, Bozok sancağının bir nahiyesi olduğu için bu bölgenin tarihi anlatılırken Bozok sancağının tarihsel dokusuna değinmek gerekmektedir. Bölgenin tarihi günümüzden 7000 yıl önceye gitmektedir. Emlek bölgesi ilgi gören bir arkeolojik yapıya sahiptir. Bölgenin antik tarihi hakkında Tokmak (Tokmak, 2010:3) şu bilgileri vermektedir;

...yüzey araştırmaları sonucunda bölgede ki ilk yerleşimin Kalkolitik (Bakır Taş Çağı) çağa kadar gitmektedir. ...erken tunç çağına gelindiğinde bölgedeki toplam yerleşim alanı üçe düşmektedir. Bu bölgeler şunlardır: Emlekhüyük, Erenyurt ve Benlihasan'dır. ...Eski Tunç çağından itibaren Emlek yöresinde yerleşim

alanlarının arttığı dikkatimizi çekmektedir. ...Hititlerin başkenti Hattuşaş'a birkaç saatlik mesafede olmasından dolayı Emlek yöresinde Ortaköy merkez olmak şartıyla Hitit yerleşiminden söz etmek mümkündür. ...Tunç çağında Emlek bölgesinde küçük yerleşim alanları, yerlerini büyük yerleşim alanlarına bırakmıştır. ...Helenistik dönemden sonra bölge Roma imparatorluğunun (MÖ.27-MS.295) eline geçmiştir. ...Emlek bölgesine ait köylerde tespit edilen çeşitli formlarda olan sütun kalıntıları ve çeşitli şekillerde ki taş işlemler, bölgede yoğun olarak Roma imparatorluğu yerleşim alanlarını göstermektedir.

Koç, (Koç, 1989:10) Bozok sancağının antik tarihi ile ilgili şu bilgileri vermiştir;

Milattan önce 2000'lerden itibaren Hititlerin hüküm sürdüğü bölgede, 1200'lerden itibaren Frigler ve VI-IV. Yüzyıllar arasında da Kimmerler hâkimiyet kurmuştur. Bundan sonra kısa bir süre için Lidyalıların elinde kalan bölge daha sonra Persler ve Galatların hâkimiyet sahasına dâhil olmuştur. Bölge miladi yılların başlarından itibaren Romalıların eline geçmiş, MS IV. Yüzyılın sonlarına doğru Büyük Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması sonucu Bizans. (Doğu Roma) toprakları içerisinde kalmıştır.

Anadolu'nun kapılarının 1071 Malazgirt Savaşı ile Türklere açılması sonucu, Bizans İmparatorluğun yerini, daha sonraki beylikler döneminde topraklarını büyüten ve bir İmparatorluk haline gelen, Osmanlı almıştır. Karaca (Karaca ve diğ.,2000:462) bu dönem hakkında şu bilgileri vermiştir;

Müslüman Türklerin Anadolu'ya girmesiyle birlikte Danişmendilerin hâkimiyeti altına giren Bozok bölgesi, 1174 yılında II. Kılıçarslan tarafından Selçuklu topraklarına katılmıştır. Daha sonra İlhanlılar ve Kadı Burhaneddin Devleti tarafından idare olunan Bozok bölgesi, 1399 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı sınırlarına katılmıştır. 1402 Ankara Savaşından sonra bölgeye Dulkadiroğulları hakim olmuşlardır. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından tekrar fethedilmiş ve Osmanlı Devletine bağlı kalmak şartıyla Dulkadiroğlu Şeyhsvaroğlu Ali Bey'e verilmiştir. 1522 yılında ise tamamen Osmanlı toprakları arasına katılmıştır. İlk önce çok kısa bir süre Dulkadiye Beylerbeyliğine katılan Bozok sancağı daha sonra 1559'da Rum (Sivas) Beylerbeyliğine bağlanmıştır.

Osmanlı taşra teşkilatında, en üst birimi eyaletler ve onlara bağlı sancıklar oluşturmaktaydı. Sancıklar, eyaletlere bağlı en önemli idari merkezler olup, kaza ve nahiye gibi alt birimlere ayrılmıştı. Belirli bir idari birim üzerinde muayyen bir bölgeyi ifade eden sistemin adı olan sancak, Osmanlılara Türk-İslam devletlerinden geçmiştir.(Arslan, 2005:24-25) Rum eyaleti XV ve XVI. yüzyıllarda Sivas, Tokat ve Amasya'yı içine alan bir eyaletti. Amasya 1393, Sivas ve Tokat 1398, Bozok ise 1522 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı Rum kelimesini coğrafi bir deyim olarak Anadolu'nun geniş bir kısmı için kullanmıştır. (Arslan, 2005:26) 16.

Yüzyılda Sivas ve Bozok, zaman zaman Zülkadriye eyaletine bağlansa da bu yüzyılın sonunda Rum eyaletinin bir sancağı olmuştur. (Arslan, 2005:27)

Lütfü Arslan ve Yunus Koç'un tahrir defterlerindeki incelemelerinde 1556 da Bozok sancağı, Bozok ve Akdağ olmak üzere iki kadılık (kaza) bölgesine ayrılmıştır. 1575 yılında da kadılık bölgesini aynen korumuştur. 17. yüzyılın başında bu nahiyeler kaza haline getirilerek, nahiyeye sayısı 10 a düşürülmüş, 1642 yılında da bu sayı 9'a düşürülmüştür. Bunlar; Akdağ, Emlak, Budaközü, Boğazlıyan, Sülaymanlu-yı sağır, Sülaymanlu-yı kebir, Nefs-i Bozok, Sorgun ve Gedükçubuk'tur. (Arslan, 2005:29) Görüldüğü üzere Emlak, Bozok sancağının, Akdağ kazasının bir nahiyesidir. Emlak'ta Ağcalu, Alibeğlü, Danişmendlü, Delialilü, Hamzalu, Hisarbeğlü, İrcilü, Kızılkocalu, Kırıklu, Mesudlu, Süleymanlu/Selmanlu, Şambayadı, Tecerlü ve Yaylacılar/Yahyalar kabile ve cemaatlerince yoğun bir şekilde iskân edilmiştir. 56 köyü olan nahiyede, 1166 haneye karşılık 2198 nefer ve 106 da bekâr nüfus bulunmaktadır. (Arslan, 2005:34) Emlak (Emlak) bölgesi günümüzde nahiyeye özelliğini kaybetmiş, köyleri başka illerin sınırlarına dağıtılarak ismi olmayan bir bölge haline gelmiştir fakat yöre halkı süregelen isimleşmeyi hala kullanmaktadır.

2.3. Emlakte Kültürel ve Ekonomik Yapı

Kültür, bireyin üyesi olduğu toplumdan öğrendiği bilgi, gelenek, görenek, davranış, yasa, sanat, uygulamayı, zanaat gibi özdeksel ve tinsel ürünlerden oluşan bir bütündür. (Acıpayamlı, 1978:71) Kültür, tarihî, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddî ve manevî değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü. (Tdk,1998:1436) Kültürün soyut ve göreceli bir kavram oluşu, tanımsal açıdan da farklılıklar yaratmaktadır. Amerikalı Antropologlar, Kroeber ve Kluckhohn kültür konusunda yayınladıkları antolojide, 164 farklı kültür tanımı derlemişlerdir. (Bingöl, 2010:36) Kültürel yapı, toplum hayatındaki değer hükümleri, normları ve inançları kapsar. Belirli durumdaki davranış şekillerinin, tutumların nasıl olması gerektiğini ortaya koyar. (Göker, 1998:11)

Göker (1998:11) kültürle ilgi şu bilgileri vermektedir;

Kültürün iki temel fonksiyonu vardır. a- koruyuculuk. b- gelişme ve yenilemedir. Bu iki fonksiyon iç içedir ve birbirini tamamlarlar. Kültür insan topluluğunun sadece belirli bir dönemi ile sınırlanmaz. Kültür unsurları maddi ve manevi

olarak iki kısma ayrılır. Manevi kültür, inançlar, değerler, semboller, normlar şeklinde tasnif edilebilir. Manevi kültür, bir milleti diğer milletten ayırt edilebilme imkanı veren örf, adetler, davranışlar, değer hükümler, ahlak anlayış, sosyal normlar ve zihniyet değişikliğidir. Buna karşılık maddi kültürü, kısaca manevi kültürün dışındaki kültürel unsurlar olarak tarif edebiliriz. Kültürel öğeleri folklor, örfler, adetler, gelenekler ve sosyal norm olarak değerlendirebiliriz.⁸

Emlek yöresinin, Bozok sancağının bir nahiyesi konumunda olması, yörenin kültürel dokusunu da etkilemiştir. XVI. yüzyılda Bozok Sancağının etnik yapısı, Bozoklu Türkmen grupları, az miktarda Moğol (Çungar-Tatar) bakıyesi ve gayri müslim halktan oluşmaktaydı. Bozok bölgesine Türkmen kabile ve cemaatleri sonradan gelmiş, hâkim kültürün esas unsurunu oluşturmuşlardır. Bu bölgede Türkmen gruplarda kuvvetli bir şekilde kabile ve cemaat ruhu hâkimdir. Düşünce ve hayat tarzlarından başka kan bağıyla da birbirlerine bağlıdırlar.⁹ Bozok sancağında Türkmenler, bölgeye XV. Yüzyılın ilk yarısında gelmiş olmalarına rağmen aynı yüzyılın sonlarında dahi yoğun bir şekilde konar göçer ve göçebe hayatlarını sürdürüyorlardı. (Koç, 1989:31) Esasen köylere yerleşmiş olmaları, göçebe hayatın nimetlerinden tamamen vazgeçtiklerine anlamına da gelmiyordu. Yine sürüleriyle beraber yaz aylarında, geçici bir süre için, civardaki yüksek yerlere çıkarak yayla geleneklerini devam ettiriyorlardı. (Koç, 1989:33) Bozok bölgesinin yüksek bir coğrafi yapıya sahip olması yaylak ve kışlak kültürünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Emlak nahiyesinin 62 köyünde, 28 Mezraa¹⁰ ve 2 de kışlak bulunmaktadır.¹¹ Emlak nahiyesinde, Belviran, Akdağ da Kayaslu ve Üyük köylerinde bulunan Kırıklı cemaatinin bir kısmı da Tartarışlağı, Azizlükarahasan, Azmanlı, Mahmudlu, Pirhacılı gibi kışlaklarda yine konar göçer vaziyettedir. (Koç, 1989:45)

Bozok bölgesi, Osmanlı Devletine katıldıktan sonra yoğun olarak Türkmenlerin yerleştikleri bir bölge haline gelmiştir. Kızıl Kocalu, Selmanlı, Ağçalı, Çiçeklu, Zakırlı, Mesudlu, Ağça Koyunlu, Kavurgalı, Demircili, Şam Bayadı, Söklen, Hisar Beğli, Kara Evli ve Cerid boyları Bozok Sancağında yoğun olarak yerleşmişlerdir. (Karaca ve diğ., 2000:463) Bozok bölgesinin yayla özelliği göstermesi dolayısıyla yörenin beşeri karakterini daha çok göçebe ve yarı göçebe (konar-göçer) zümreler

⁸ Göker, 1998:11-13

⁹ Koç, 1989:21-22

¹⁰ Mezraa: Ziraat olunacak, ekilecek tarla, yer. (Devlioğlu, 1993:641)

¹¹ Koç, 1989:41

oluşturmaktadır. (Koç, 1989:12) Konar göçerlik yöre insanının kültürel dokusunu etkileyen önemli unsurlardan biridir. Giyim kuşamdan, örf adetlere, düşünsel dünyasından, inancına kadar daha birçok konuda etki alanı fazlaca genişdir. Emlek bölgesinde Kızılırmak havzasının varlığı ve bölgenin tarım ile uğraşmaya müsait oluşu, yöre halkının burada konaklamasının önemli sebeplerinden biridir. Emlek yöresinde ki köyler, kültürel kalkınma etrafında ki yerleşim yerlerinden bir hayli ileri durumdadır. Yöredeki okuryazarlık oranı yüzde yüzlere yaklaşmıştır. Yöredeki yaşlılar dahi en azından ilkokul mezunu veya okuryazardırlar. (Kaya, 2003:24) Cumhuriyetin ilanı ile , harf inkılabı yapılarak Latin alfabesine geçilmesi, bölge de açılan köy enstitüleri, kültürel kalkınmayı artırıcı bir özellik taşımaktadır.

16. yy'da Bozok sancağında halk, şehirlerde, ticaret ve zenaatle uğraşan, devletin kendilerine sağladığı varsayılan adil bir idare, can ve mal güvenliğine karşılık, vergi vermekten mükellef tutulan reayadan oluşmaktaydı. (Koç, 1989:59) Osmanlı, sancak halkını üretimin ve devamlılığın sağlanması adına, bir takım vergilere bağlamıştır. 1575-1576 tarihli tahrir defterlerindeki çalışmaya yol gösterici olan bazı vergiler, çift, nim-çift, bennak, caba ve mücerreddir. Klasik tımar sisteminde, her köylü ailesinin işlettiği toprak parçası, bir veya yarım çiftlik olarak, köylünün ödemekle yükümlü olduğu, çift resminin matrahını teşkil ederdi. Çiftlik çoğunlukla bir çift öküzle işlenebilecek büyüklükte bir tarlaydı. Çiftliğin alanı verimine göre 60 ile 150 dönüm arasında olurdu. (Tabakoğlu, 2007:583) Sancakta çift statüsünde gözükən reaya yok denecek kadar azdır. (Koç, 1989:75)

Yerleşik veya konar göçer reaya, kullandığı topraklara karşılık sahib-i arza bazı vergi ve tazminatlar öderdi. (Tabakoğlu, 2007: 583) Osmanlının reayadan aldığı vergi, bir hayli fazladır. Eldeki istatistiklere göre sadece Nim-Çift, Bennak, Caba ve Mücerred adlı vergilere değinilecektir. Bu vergiler Müslüman reayadan alınır ve kendi içerisinde bazı özellikler taşırdı. Nim¹²-Çift, bir çift öküzün bir yılda işleyebileceği Çift arazinin, yarı miktarıdır ve evli kişilerden alınır. Bennak, evli kişilerden alınır, fakat belli bir toprak tasarrufu yoktur. Caba ve Mücerred ise bekârlardan, medrese eğitimi görmemiş kişilerden alınan bir vergidir. İkisi arasındaki temel fark Caba'nın "kar-u kisb edüp çift sürmeye kadir" yani buluş çağına ermiş ve çalışma

¹² Nim: Yarı. yarım. buçuk. (Develioğlu. 2007:837)

gücüne sahip erkek çocuklardan alınması, Mücerred'de ise kar-u kış edüp çift sürmeye kadir yaşa gelmemiş çocuklardan alınmasıdır.¹³ Emlak nahiyesinin 62 köyünde 1363 nim, 659 bennak, 1744 caba ve 461 mücerred kayıtlıdır.¹⁴ Tahrir defterinde nim, bennak, caba ve mücerred kaydedilmiş, Müsellemelerde bulunmaktadır. İmparatorluğun kuruluş ve gelişme dönemlerinde askeri kolun önemli bir kısmını oluşturan Müsellemeler, muntazam süvari birlikleri halinde teşkilatlanmışlardı. XVI. Yüzyılda ocağın tamamen ortadan kaldırılmasıyla askeri niteliklerini yitirmişler reaya haline gelmişlerdir. Bozok sancağında ki Müsellemelerde 1575'lerde normal reaya gibi nim, bennak, caba ve mücerred sıfatlarıyla kaydedilmiştir. (Koç,1989:76) Emlak nahiyesinin 3 köyünde, 4 nim, 5 bennak, 6 caba ve 3 mücerred olmak üzere toplam 18 müselleme vardır.¹⁵

Nim, bennak, caba ve mücerred sadece Müslüman halktan değil Müslüman olmayan halktan da alınmıştır. Emlak nahiyesinin Çepni, Tekmen ve Sarıabdall köylerinde toplam 395 Müslüman olmayan halk bulunmaktadır.

Tablo 2.3 Emlak Nahiyesinde Gayr-ı Müslim Nüfus

Nahiye	Köy	Nim	Bennak	Mücerred	Toplam¹⁶
Emlak	Çepni	25	16	9	214
Emlak	Tekman	7	6	2	67
Emlak	Sarıabdall	14	8	4	114

Kaynak: Koç,1989:80

Bu vergilerin genel amacı aslında toprağın işlenir halde olması ve toprakların ve yaşayan reayanın güvenliğini sağlamaktır. Tahrir Defterinde vergi mükellefi olmayan reayada bulunmaktadır. Bunlar, Sipahi, Sipahizade, Muhassıl, Nöker, Sayyadan-ı hasse, Hatip, Müderris, İmam, Vaiz, Mütakaide ehl-i ilim, Müezzin, Şeyh, Derviş, Zaviyedar, Hizmetkaran-ı Zaviye, Hizmetkaran-ı Hacı Bektaş, Evlad-ı Sey-

¹³ Koç,1989

¹⁴ Koç, 1989:57

¹⁵ Koç, 1989:77

¹⁶ İncelediğimiz çizelgede toplamın farklı yazılması. Nim, Bennak ve Mücerred dışındaki toplam nüfusun da dâhil edildiği anlamını taşımaktadır.

yid, Duagü, Pirifani, Malül, Ama, Köle (Kul) Azatlı ve Vasıfsızdır. Emlak Nahiyesinde 28 Sipahizade, 4 Muhassıl, 2 Hatip, 1 Müderris, 2 İmam, 2 Müezzin, 1 Derviş, 3 Duagü, 2 Pirifani, 1 Malül, 18 Köle (Kul) Azatlı ve 46 Vasıfsız, vergiden muaf kişi bulunmaktadır.¹⁷

Günümüzde Emlek halkı tarım ve hayvancılık ile uğraşır, meyve ve sebze yetiştirerek ihtiyaç fazlası ürünlerini Şarkışla ilçesine götürerek satmaya, geçimini böyle sağlamaya çalışır. (Miser, 2012:119) Ayrıca halı-kilim dokumacılığı 1970'lere kadar önemini korumuş, 1940'lardan sonra meyve sebze yetiştiriciliği başlamıştır. (Aydın, 2014)

Öztürk (2013), Emlek yöresinin ekonomik yapısını şöyle açıklamaktadır;

Emlek bölgesi biraz sarp ve dağlık olduğu için, çok fazla sulak arazisi olan köyleri pek yoktur. Kızılırmak'a yakın olan bölgelerde toprak biraz daha verimlidir. Tepelere gittikçe verim azalır. Emlek halkı, genellikle bağ bahçe işleri ve çiftçilik ile uğraşır. Örneğin yörenin en güzel meyvelerini sebzelere Emlek bölgesinde yetiştirirlerdi ve Şarkışla pazarına gelip satarlardı. Kaplan Deresi diye bir yer vardır, Kızılırmak'a yakın. Ortaköy'ün arazisi alanı içindedir. Oramın çok verimli bir bölge olduğunu söyleyebilirim. Oradakilerin geçmişte yaptıkları iş, çiftçilik, bağcılık ve bostancılıktır. Bunun yanı sıra Emlek halkı, kışın boş oturmaz, çok çalışkandır. Kışında Mersin'e, Adana'ya çalışmaya giderler. Yani geçimlerinin büyük bir kısmını da oradaki çalışmalardan kazanırlar. Birçoğu gidip orada kalmıştır, sevmiştir bölgeyi oraya da yerleşmişlerdir. Hatta Adana ve Mersin'de Emlek'li çoktur. Bir başka şeyi de söylemekte yarar vardır. Emlek halkı verimsiz toprakların getirmiş olduğu bir olumlu gelişmeyi de yaşamıştır. Okumaya diğer köylerden daha fazla değer vermişlerdir. Okuma yazma oranı Şarkışla'nın diğer köylerinden çok fazladır. Bunun altında yatan neden de, sanırım köydeki fakirliği çocuğum yaşamamasın, okusun büyük adam olsun ve geçimini öyle sağlasın, çabasıdır. O yüzden de yüzde doksan dokuz, yüzde yüz diyeceğimiz seviye de okuma yazma oranı vardır.

Günümüzde Emlek bölgesinde yaşayan, tarım ve hayvancılık ile uğraşan çok az kişi kalmıştır. Köylerdeki yaşamın kışın zor olması, tarım, hayvancılık ve bağ bahçe işiyle uğraşan kişi sayısının azlığı, bölgenin yazlık olarak kullanılmasına sebep olmuştur. Emlek yöresi halkının, eskiden çekmiş olduğu ekonomik zorluklar, yöre halkını, çevre illere gitmeye, çocuklarının daha iyi şartlarda okumasına vesile olmak adına, başka yerleşim yerlerinde ikamet etmesine sebep olmuştur. Yöre halkı yaz geldiği zaman çevre illerden köyelerine döner, yaz bitene kadar da burada kalır.

¹⁷ Koç, 1989:74

2.4. Emlek'te Din

Yunus Koç'un 1575-1576 tarihli mufassal tahrir defterlerindeki incelemesine göre Bozok sancağının dini yapısı, Türkmen gruplar, az sayıda Çungar-Tatar ve gayri müslim halktan oluşmaktaydı. Türkler arasında İslam diniyle ilgili bir takım farklı inanç ve yaşayış şekilleri mevcuttu. Sancakta, İslam öncesi inançlar ve Şamanist geleneklerin, İslami bir çerçevede altında birleşmesinden oluşan, gayr-i sünni inançlara sahip, göçebe ve yarı göçebe bir nüfus bulunmaktaydı. Bu tür gayr-i sünni inanç ve yaşayış şekillerine, Sünniliğe mensup kimselerin inanç ve gelenekleri de karışmıştı ve kendilerini Müslüman olarak görüyorlardı. Göçebeler ve köylerde yaşayan yerli halk, göçebe ve oradan oraya gezen, gayri müslim olan, köylerin etrafında yerleşen şeyh, derviş, abdal ve babalardan oldukça etkileniyorlardı. Bu kimselerin kurduğu tekke ve zaviyeler, İslami yayılma ve kültür merkezi özelliği taşıyordu. Gayr-i sünni inançların bölgedeki temsilcisinin Bektaşilik ve Kalenderilik tarikatı olduğu anlaşılmaktadır. Bölgenin yakınında bulunan Hacı Bektaş Tekkesi ve Emirci Sultan Zaviyesi dönemin önemli inanç merkezlerinden biriydi. Baltı nahiyesinde Yusuf Abdal Zaviyesi, Akdağ Nahiyesinde Kılınç Abdal, Boğazlıyan bölgesinde Yolku, Emlak Nahiyesinin Alınpınarı köyünde de Can Abdal Zaviyeleri, gayr-i sünni nitelikteki inanç merkezleriydi.¹⁸

Sancakta toplam 8 köyde Gayr-i Müslim nüfusun olduğunu görülmektedir. Bu köylerin 6 tanesinde Müslüman ve Gayr-i Müslim nüfus karışık yaşamaktadır. İsimlerinden, çoğunun Ermeni olduğu anlaşılan bu Gayr-i Müslim nüfusu 2900 kadardır. (Koç,1989:79) Emlak nahiyesinin Çepni, Tekmen ve Sarıabdal köylerinde toplam 395 gayr-i müslim nüfus bulunmaktadır.¹⁹

Günümüzde Emlek bölgesi yaklaşık olarak 80 köyü kapsayan bir bölgedir.²⁰ 16. Yüzyılda 62 köyü kapsayan bir nahiyeye oluşu, yol gösterici bir niceliktir, fakat değişen politik ve ekonomik şartlar, bölgede değişen köy isimleri, yörenin sınırlarını çizmeyi engellemektedir. Bu noktada hangi kriterlere göre bazı köyler Emlek, bazıları değildir, anlamak güçtür. Emlek bölgesi içerisinde sayıldığını tahmin ettiğimiz

¹⁸ Koç, 1989: 21-24

¹⁹ Koç, 1989: 80

²⁰ Kaya ve diğ.,1998:142

seksen köyün, kırk üç tanesinin alevi, otuz üç köyün Sünni geriye kalan dört köyün hem Sünni hem de Alevi kişilerin yaşadığı karışık köyler olduğu görülmüştür.²¹

Alevilik, İmam Aliye bağlı olan ve onu seven kişi anlamına gelir. (Yaman, 2001:55) İslâm tarihinde, mezhep ve tarikat edebiyatında, Arapça dil kaidelerine göre, Hazreti Ali'yi sevmek ve saymak, 'Aleviyet', 'Alevilik' kelimeleri ile ifade edilmiştir. Hz. Ali'yi sevene 'Alevi' denilmiştir. (Eröz, 1990:33) Sünnilik, Kuran'a göre ve Hz. Muhammet'in sünnetlerine göre davranmayı en doğru ve tek yol sayan dört büyük mezheptir. (Hanefi, Maliki, Hambeli, Şafii) (Tdk, 1998:2051) Aslında Alevilik ve Sünnilik gibi kavramların tarihçesine bakıldığı zaman, Hz. Muhammet'in ölümünden yüzlerce yıl sonra ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu gibi kavramlar, İslam dininde, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra hilafet makamına kimin geçeceği tartışmalarıyla başlamaktadır. Cem, Alevilikte önemli bir ibadet şeklidir. İbadet demek ne derece doğru, hala tartışılmaktadır. Çünkü Sünni düşünce sistemi, Alevilikteki ibadet anlayışını, doğru bulmamaktadır. Alevilik eğer Hz. Aliye bağlılık ve sevgi ise, Hz. Muhammet'e dokuz yaşında biat eden bir kişinin yani Hz. Alinin gittiği yoldan gitmek, doğru bir yolmuş gibi gözükmektedir. Belki de Alevilik, Emevi ve Abbasi zulmünün kalıntılarını, İslam dinine verdiği zararı, fazlaca önemsedığı için sorgulayıcı bir tutum takınmaktadır. Bütün bunlar, Alevi ve Sünni toplumunda, hala tartışılmaya devam etmektedir.

Cem, Aleviliğin en önemli ayinidir. Ayin, Farsçadır ve adet, gelenek, görenek anlamına gelir. Cemde toplamak, topluluk, toplantı, cemiyet demektir. Cemlerde kadınlar ve erkekler bir arada zikir ve ibadetlere katılırlar, ancak karışık olarak bir arada oturmazlar. Kadın ve erkeklerin birlikte katılarak yapmış olduğu bu ibadet şeklinin oluşumunda Hoca Ahmet Yesevi'nin etkisinin büyük olduğu, tarihçiler tarafından dile getirilmektedir. Cem ayinlerinde on iki hizmet sahibi vardır. Bunlar; Dede, Rehber (Kamber), Gözcü (Kapıcı), Çerağcı, Sazender, Süpürgeci, Değnekçi, Kurbanacı, Zakir, Sucu, Lokmacı ve Badeci'dir.

Dede; Cemi yöneten kişidir.

Rehber (Kamber); Dedenin yardımcısıdır.

Gözcü; Ceme katılacak olan kişileri gözden geçirir ve düşkün olanların ceme katılmasını engeller.

²¹ Bkz: Emlek Yöresi Köyleri ve Halk Şairleri

Çerağcı; Meydanın aydınlatılması için çerağın²² yakılmasıyla görevli olan kişidir.

Sazender; Bektaşiler sazendere zakir de derler. Deyiş, düvaz, miraçlama söyler. Genellikle üç kişidir ve saz çalarlar.

Süpürgeci; Cem yapılacak olan yerde temsili olarak temizliği ikame eder. Süpürgeciye "faraş" da denir.

Değnekçi; Sükûneti temin eder. Elinde uzunca bir meşesi vardır ancak vurma amaçlı kullanılmaz. Gelenek ve sembolden ibarettir.

Kurbancı; Cemlerde, adanan kurbanı ancak kurbancı keser ve kurbanın hazırlanmasında, ikram edilmesinde görev alır.

Zakir; Cem ayinlerinde sazlı ve sözlü bir görev icra eder.

Sucu; Buna Selman'da denir. Cem töreninde yemeklerin ve kurbanların yenmesiyle birlikte oradaki insanlara su dağıtır.

Lokmacı; Cem ayininde bulunan insanlara mevcut yiyeceklerden dağıtır.

Badeci; Ceme katılanlara gül suyu, meşrubat dağıtır.²³

Alevi köylerinde din eğitimi eskiden olduğu gibi günümüzde de dede ve babalar tarafından verilmektedir. Din eğitimi genel olarak cem törenlerinde verilir ve eskiden Sünni köylerinde olduğu gibi, şeriat, hakikat, marifet ve tarikatı bilen dedeler veya babalar tarafından verilir. Dedeler cemlerde kendileri çalıp söyler, söyleyemeyenler ise yanlarında zakir denen aşık taşır. Zakir, cem ayinlerinde gülbak, duazi-mam, yakarış, ağıt ve kerbela mersiyesi okur. Dedenin köye gelmesiyle birlikte cem için görgü kurbanı kesilir ve küsler varsa barıştırılır. Suçlu olan ve köylülerce istenmeyen kişi görgü törenlerine giremez.²⁴

Kaya (2003:23) Emlek bölgesindeki dini eğitim için şu bilgilere değinmiştir;

Yörede devlete ait veya vatandaş işbirliği ile din eğitimi veren herhangi bir kuruluş bulunmamaktadır. Cemlerin yapıldığı, dedelik müessesesinin halk üzerinde etkin olduğu zamanlarda din eğitimi köylülere tekkelerde veya dede, baba ocaklarında verilmekte idi. Aileler buradan almış oldukları öğretileri çocuklarına aktarırlardı. Dini unsurlar tamamen hayatı tanzim eder, büyük kargaşalar dahi mahkemele-re düşmeden dede veya baba tarafından çözüldü. Halk dedenin babanın sözünden çıkmazdı. Çıkanlar ağır bir şekilde cezalandırılırdı. Bu cezalar düşkünlüğe kadar gi-

²² Çerağ; Fital, mum. (Devçelioğlu, 2007:155)

²³ Kaya, 2003: 7-8

²⁴ Göker, 1998:38-39

debiliyordu. ...Ancak günümüzde dedelik, babalık müesseseleri geçerliliğini kaybetmiş olduğundan din eğitiminde etkin bir rolü kalmamıştır.

Emlek bölgesi, günümüzde Alevi ve Sünni köylerinin iç içe yaşadığı, hoşgörü anlayışının hâkim olduğu bir bölgedir. Tablo 2.4 te Önder Aydın ile görüşmeden elde edilen bilgiler doğrultusunda ulaşılan tüm Emlek köylerinin dini yapısı verilmiştir.

Tablo 2.4 Emlek Bölgesindeki Alevi, Sünni ve Karışık Köyler

1	Ağcakışla	Sivas-Şarkışla	Sünni
2	Ağçaşehir	Sivas-Şarkışla	Sünni
3	Akçasu (Ağacasu)	Sivas-Şarkışla	Sünni
4	Alaçayır	Sivas-Şarkışla	Karışık
5	Akpınar	Sivas-Yıldızeli	Alevi
6	Akçakale	Sivas-Yıldızeli	Alevi
7	Alaman (Veziralan / Başkışla)	Sivas-Şarkışla	Alevi
8	Baclu	Sivas-Şarkışla	Sünni
9	Bağcacık	Sivas-Şarkışla	Sünni
10	Bağlararası (Adıyaman)	Sivas-Şarkışla	Karışık
11	Banaz	Sivas-Yıldızeli	Alevi
12	Başağaç	Sivas-Şarkışla	Alevi
13	Belviran (Belören)	Sivas-Şarkışla	Sünni
14	Benlihasan (Hekimkışlası)	Sivas-Şarkışla	Karışık
15	Beyyurdu (Köylez)	Sivas-Şarkışla	Alevi
16	Bozhüyük	Yozgat- Akdağmadeni	Alevi
17	Bozkurt	Sivas-Şarkışla	Sünni
18	Burhan	Sivas-Gemerek	Sünni
19	Canabdal (Alınpınarı)	Sivas-Şarkışla	Sünni
20	Çakal (Çiçekliyurt)	Sivas-Şarkışla	Alevi
21	Çamlıca (Kurtköyü)	Sivas-Şarkışla	Sünni
22	Çanakçı (Osmanlı)	Sivas-Şarkışla	Sünni
23	Çepni – Çunkar	Sivas-Şarkışla	Karışık
24	Çınarcık	Sivas-Şarkışla	Sünni

25	Davulalan	Sivas-Yıldızeli	Alevi
26	Dendil	Sivas-Gemerek	Sünni
27	Emlekhöyük (Karaüyük)	Sivas-Şarkışla	Alevi
28	Emlekkaracaören	Sivas-Şarkışla	Sünni
29	Emlekkale	Sivas-Şarkışla	Alevi
30	Erenyurt (Örenyurt)	Sivas-Şarkışla	Sünni
31	Eskiyurt (Alakilise)	Sivas-Gemerek	Alevi
32	Faraşderesi	Sivas-Şarkışla	Sünni
33	Gaziköyü	Sivas-Şarkışla	Sünni
34	Göynüklü	Sivas-Şarkışla	Sünni
35	Güdül	Sivas-Şarkışla	Alevi
36	Gülören (Peyik)	Sivas-Şarkışla	Alevi
37	Hardal (Hatir)	Sivas-Şarkışla	Alevi
38	Hocabey (Hızırbey)	Sivas-Şarkışla	Alevi
39	İğdecik (İğdelüce)	Sivas-Şarkışla	Alevi
40	İlyashacı	Sivas-Şarkışla	Alevi
41	İnciğin	Sivas-Şarkışla	Sünni
42	Kaleköy	Sivas-Yıldızeli	Alevi
43	Kapaklıpınar	Sivas-Şarkışla	Sünni
44	Kaplan	Sivas-Şarkışla	
45	Kaymak	Sivas-Şarkışla	Alevi
46	Kıvşak	Sivas-Yıldızeli	Alevi
47	Karacaören (Karacaviran)	Sivas-Şarkışla	Sünni
48	Karadere	Sivas-Şarkışla	Sünni
49	Karaözü (Şahruhunkaraözü)	Kayseri-Sarıoğlan	Alevi
50	Karakuz (Küçükkarakuz)	Sivas-Şarkışla	
51	Kavak	Sivas-Şarkışla	Alevi
52	Kekliceek	Sivas-Şarkışla	Sünni
53	Kılıççı	Sivas-Şarkışla	Alevi
54	Kümbet	Sivas-Şarkışla	Alevi
55	Mescit (Mescitli)	Sivas-Şarkışla	Alevi
56	Merkezsarıkaya	Sivas-Yıldızeli	Alevi

57	Mezere (Emlekmezra)	Sivas-Şarkışla	Alevi
58	Nallı	Sivas-Yıldızeli	Alevi
59	Ortaköy (Ortakışla)	Sivas-Şarkışla	Alevi
60	Ortatepe	Sivas-Şarkışla	Sünni
61	Ortatopaç	Sivas-Şarkışla	Alevi
62	Otluk	Sivas-Şarkışla	Alevi
63	Örtülü	Sivas-Şarkışla	Alevi
64	Pınarcık	Sivas-Şarkışla	Sünni
65	Saraç	Sivas-Şarkışla	Alevi
66	Emleksarınkaya (Kürtaraposman)	Sivas-Şarkışla	Alevi
67	Sarıtekke (Sarıabdal)	Sivas-Şarkışla	Alevi
68	Sivrialan (Söbealan)	Sivas-Şarkışla	Alevi
69	Tavşancudı	Sivas-Gemerek	Sünni
70	Tekmen	Sivas-Şarkışla	Sünni
71	Temecik (Tezekçikavağı)	Sivas-Şarkışla	Alevi
72	Viranşehir	Sivas-Şarkışla	Sünni
73	Yahyalı	Sivas-Şarkışla	Alevi
74	Yalanı	Sivas-Şarkışla	Sünni
75	Yassıkışla	Sivas-Yıldızeli	Sünni
76	Yaylagöze (Kevik)	Sivas-Yıldızeli	Alevi
77	Yenice	Sivas-Şarkışla	Sünni
78	Yuvalıçayır	Sivas-Yıldızeli	Alevi
79	Yükselen (İğdiş)	Sivas-Şarkışla	Alevi

(Kaynak: Önder Aydın, Görüşme)

2.5. Emlek'te Âşıklık Geleneği

Şamanizm inancının yaygın olduğu toplumlarda dini hüviyetteki kişiler düşüncelerini, içinde buldukları ruh hallerini, güzel ve zihinlerde kalıcı sözlerle çevresindekilere nakletmeye çalışıyorlardı. Bunu da kulakta hoş name bırakacak, ses ve heceleri tekrarlayarak sağlıyorlardı. İlk dini-edebi terennümler böyle meydana geldi.

XV. yüzyıla gelinceye kadar Âşık edebiyatının yerini iki gelenek tutuyordu. Bunlar destan geleneği ve dini-mistik edebiyat geleneği idi. Destan geleneğinin yegâne icracıları ozanlardı. Ozanlar duyduğu ve bildiği kahramanlık olaylarını, zaferleri ve felaketleri, kopuz eşliğinde dile getirirdi. Dini-mistik edebiyat geleneği ise sözlü bir gelenektir ve XII. yüzyılda Hoca Ahmet Yesevi ve onun müritleri ile başlamıştır. Dini-tasavvufi mahiyetteki edebiyat, Anadolu da XV. yüzyıldan itibaren yerini âşık edebiyatına bırakmıştır. Bu edebiyat ile birlikte ‘‘ozan’’ ın yerini ‘‘âşık’’; ‘‘kopuz’’ un yerini de ‘‘karadüzen, bağlama, çoğür, tambura ve cura’’ almıştır.²⁵

Âşık, halk içinde yetişen, gerek kendinin, gerekse başkalarının şiirlerini çok defa saz eşliğinde söyleyen, doğaçlama şiir söyleme yeteneğine sahip kişi, halk şairidir. (Özbek, 2009:73) Âşık ve saz şairi sözcükleri anlamdaştır, aralarında ayırım yoktur. Saz şairleri ya da âşıklar iki bölüme ayrılır. Bir kısmı, okuma yazma bilmezler, hiç öğrenim görmemişlerdir. İrtical, yani hazırlıksız şiir söyleme, başlıca özellikleridir. Saz çalmasını bilirler ve şiirlerini saz eşliğinde söylerler. Şiirleri hece ölçüsüdür. Ancak okuma yazma bilmedikleri, öğrenim görmedikleri halde bu kuralın dışına çıkan, aruzla söyleyen âşıklarda vardır. Diğer bir kısmı da eğitim görmüş ve saz çalan kişilerden oluşur.²⁶

Sivas coğrafi alan olarak Türkiye'nin ikinci büyük ilidir. Tarihte de çeşitli kavim ve topluluklara ev sahipliği yapmış bir yerleşim merkezidir. Önemli bir eyalet merkezi iken geçen zaman içerisinde iktisadi açıdan devamlı gerilemiş ve bugün Türkiye de en çok göç veren iller arasında yerini almıştır. Zengin bir folklorla sahip olan Sivas'ta şimdye kadar 450 civarında âşık yetişmiştir. Bunlardan 116'sı Emleklidir. Nihai rakam olmayan bu sayının, bulunacak bilgi ve belgelerle daha da artacağı şüphesizdir.²⁷ Emlek yöresinde âşıklık, Alevi-Bektaşî geleneğinden ötürü oldukça yaygındır. Zengin bir folklorla sahip olan Sivas'ta şimdye kadar sayıları yüzlerle ifade edilen âşık yetişmiştir. Bu ozanların büyük kısmı da, Emlek yöresinde yetişen âşıklar oluşturmaktadır. (Kaya, 2003:25)

Kaya (1998:149) yöredeki âşık sayısının fazlalığını, şu şartlara bağlamıştır;

²⁵ Kaya.1998:25

²⁶ Emnalar. 1998:32

²⁷ Kaya. 1998:148

1. İrsiyet: Yöre insanının şair yaradılışlı kimseler oluşu.
2. Çevredeki şartların müsait olması: Çevrede yüzyıllar boyu süre gelen, sözlü eğitim ve kültür birikimi vardır ve şekillendirici faktöre sahip çevre, sürekli bunu desteklemektedir.
3. Çıracılık: Usta âşığın saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak edip yıllar sonra onunda âşık olmasını sağlaması bir gelenektir.
4. Usta malı şiir söyleme ve çevresindeki âşıklardan etkilenme: Saza hevesli olan gençler önceden yaşamış âşıkların veya çevredeki âşıkların şiirlerini çalıp söyleyerek bu yolda ilk adımlarını atarlar ve zamanla kendileri de şiir söylemeye başlar. Bu çerçevede zikredeğimiz âşıklar şunlardır: Ali Güç, Ali İzzet Özkan, Hıdır Güç, İzzet (Âşık İzzet Savaş)
5. Sazlı-sözlü ortamda yetişme: Âşık edebiyatında sazın sözün önemli bir yeri vardır. Billhassa meslekten yetişmiş âşıkların saz çalmaları, toplum tarafından âşıklığın vecibesi olarak nitelendirilir. Bir başka deyişle, toplum sazı olmayan âşığı, âşık olarak görmez.

Sivas yöresinde yapılan sazlı-sözlü toplandırlar şu şekilde tezahür eder:

1. Dügünler
 2. Kahveler
 3. Ayin-i Cemler
6. Rüya sonrası âşık olma: Rüya; bir kimsenin uyku sırasında zihninden geçen hayal dizisi olarak tanımlanır. Rüyada bade için âşık olanlar bulunduğu gibi, kimileri de rüyalarında gördükleri değişik olayların sonucunda âşıklığa başlamıştır. Ali İzzet Özkan'ın âşıklığa yönelmesi de böyle bir rüyanın etkisiyle olmuştur.
 7. Dert sebebiyle âşık olma: ...Dertli insan teskin olmak yahut dertini hafifletmek için bir takım usullere başvurur. Bazıları ağlayarak, dertini birine anlatarak veya sıkıntılarını kâğıda dökerek rahatlatırken, bazıları da Sivas âşıklarında olduğu gibi bunu şiirle ifade eder. ...şiir sayısının çoğalmasıyla gün gelir kendini âşıklar arasında bulur. Sivas yöresi âşıklarından bir kısmı âşık oluşlarını derde bağlamaktadır. Halil Soylu, Mehmet Çakmak, Yeter Yıldırım ve Seyfi Fındık dert sebebiyle âşık olan kişilerdir.
 8. Sevdalı sebebiyle âşık olma: Sevdalanan genç bu içinde bulunduğu ruh haliyle kendisini şiire yöneltir. Yazdığı ve söylediği şiirler kısmen de olsa kendisini rahatlatır, acısını dindirir.
 9. Diğer sebepler: ...Yörede boş zamanın fazla oluşu ve bu yüzden kişinin oyalanabileceği nesnelere araması, fakirlik, geçimsizlik, mahkûmiyet, gurbete çıkma vs. gibi hususlar, kişilerin saza ve şiire yönelmesine yol açmıştır. Bu vesile ile sıkıntıdan kurtulmayı, teskin olmayı yeğelerler zamanla işi ilcrletirler, şiir sayısını çoğaltırlar. Bazıları da şiirin yanı sıra saz çalmada ustalaşır.

Emlek'li âşıkların köylere göre dağılımı göz önüne alındığında, âşıkların en fazla Beyyurdu, Ortaköy, Hüyük, Kümbet, Saraç ve Sivrialan köylerinde kümelendiğini görmekteyiz. Yöredeki köy sayısının fazlalığı ve âşık geleneğinin yaygın olması âşık sayısının da çok olması sonucunu doğurmuştur. (Kaya, 1998:148) Aşığın fazla

olduğu köylerin, hemen hemen hepsinin Alevi Bektaşî geleneğinden gelen köyler oluşu, önemli olan başka bir husustur.²⁸

Kaya (2009:41-45), Emlek bölgesinde, yaşadığı yüzyılda iz bırakan isimlerin bazılarını, şöyle sıralamaktadır;

Abdülaziz Üsün. Ali Abbas Bakır. Ali Güç. Ali İzzet Özkan. Ali Özsoy. Aziyet. Battal Aydoğmuş. Battal Türksever. Bekir Sami Bozkurt. Boran Yusuf. Cemile Uzundal. Çavuş. Dertli/Sefil Vefa. Derviş Ali. Devami. Devrani. Durmuş Özmen. Emaneti. Emektar. Emine. Ezkari. Fadime. Fakir Etem. Fatma Hasgöl. Gulami. Gülhanım. Hacı Yetkin. Halil Doğan. Halil Soylu. Hamza Polat. Hasan Şahin. Hasan Yılmaz. Haydari. Hıdır Güç. Hıdır Şimşek. Hulusi. Hüseyin (İğdecikli). Hüseyin Gürsoy. Hüseyin Özdemir. İbrahim Doğan. İmrani. İsmail Kaya. İzzet Özbek. Kamber. Kamberi. Kemter. Kul Abdal. Kul Hüseyin. Kul Kemal. Kul Mustafa. Kul Sabri. Kul Salih. Mahmut Demirkaynak. Mahmut Şahin. Mehmet. Mehmet Çakmak. Mehmet Kızılgöz. Muharrem Kaya. Muharrem Şimşek. Muhibbi. Murtaza. Musa Doğanay. Mustafa Özbek. Naki Çakmak. Nihani. Öksüz. Refiki. Sabri Baba/Garip Ali. Sefil Kul Himmet. Sefil Mehmet. Sefil/Kul Edna. Seyfi Fındık. Sıtkı. Suzi. Süleyman Erdoğan. Şahin Kolay. Veysel Çakmak. Veysel Kaymak. Veysel Şatıroğlu. Yalınayak. Yeter. Yusuf Sönmez ve Yüzbaşıoğludur.

Sivas'ta önemli sayıda kadın âşıkta bulunmaktadır. Sivas'taki kadın âşık sayısı bugünkü tespitlerimize göre 75'tir. Şurasını belirtmemiz gerekir ki yöredeki âşık sayısı, salt bu rakamla sınırlı değildir. Mezralar dışında 1285 köyü olan ve Türkiye'nin en fazla köyüne sahip ili olan Sivas'ın bütün kaza ve bucakları tarandığında bu sayının rahatlıkla artacağını söyleyebiliriz. (Kaya, 2009:113)

Kaya (2009:113-114) tespit edilen kadın âşıkların başlıcalarını şöyle sıralamaktadır;

Adeviye Özertürk. Arife Doğan. Ayşe (Berk). Ayşe (Gülmez). Ayşe (Kaya). Azime. Bergüzar. Birderman. Cemile. Cennet Başpınar. Ceyhani. Derdimend. Elif Edna. Elifçe. Emine. Emine Özler. Erdoğan. Esme Şahin. Fadikli. Fadime (Doğan). Fadime (Yılmaz). Fadime. Fatma (Akkaya). Fatma (Gözcü). Fatma (Hasgöl). Fatma (Pınarbaşı). Ganime. Garibe. Gülçınar. Güleser. Gülfidan. Gülhan. Gülhanım. Gülümhan. Günayar. Hatice (Elik). Hatice (Otugüzel). Hatice Mihrap. Hatuni. Hayır Şair. Hayriye (Altunoğlu). İmirhan. İrebik. Kavaklı. Kaya (Yalçınır). Keziban (Sabuncu). Kul Himmet Üstadım (Hacik Kız). Leyla Şimşek. Medine Ata. Medine Kayapınar. Meliha Şen. Meryem. Mevlüde Günbulut. Neslihan Bacı. Özlemi. Prenses. Rabia Zorlu. Rahime Aslan. Sakini. Saliha. Semiha. Senem. Sevdanur. Sultan (Aytekin). Şah Turna. Şahini. Şehriyar. Tamey. Yeter Yıldırım. Yurdagül Erdoğan. Zekiye. Zeynep Dikilitaş. Zeynep Yılmaz. Zübeyde Gökbulut. Zülbiye Sığırcı.

²⁸ Bkz: Emlek Yöresi Köyleri Ozan ve Halk Şairleri

2.5.1 Âşık Veli

Âşık Veli, âşık edebiyatının Emlek'teki önemli temsilcilerinden biridir. Kaya (2009:384), Âşık Veli hakkında şu bilgileri vermektedir;

XVIII. yüzyılın sonlarında Şarkışla'nın Ağcakişla bucağının Iğdecik köyünde doğmuştur. 1794 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Hüseyin ve Kamer'in oğludur ve bunlarında şair olduğu söylenir. On yaşında iken annesini bir zaman sonra da babasını kaybetmiştir. Herhangi bir tahsil görmemiştir. Çocukluğu ve gençliği yoksulluk içinde geçmiş. çobanlık yaparak geçimini sağlamıştır. Askerlik hizmetini İstanbul'da yapmıştır. Hacı Bektaş'a gitmiş bir müddet Çelebi Hamdullah Efendinin yanında kalmıştır. Hamdullah efendinin 1826 da Amasya'ya gönderilmesine içerleyince, 3 şiir yazmış, bununda saray tarafından duyulması üzerine Veli, Yemen'e sürgüne gönderilmiştir. Ablak suratlı, buğday benizli, uzun sakallı, geniş omuzlu, orta boylu, çatık kaşlı ve siyah saçlı birisidir. İki kere evlendiği, ilk hanımı Raziye'den yedi kızı, ikinci hanımı Zehra'dan iki oğlu olduğu söylenir. 1854'te vefat etmiştir. Mezarı Iğdecik'tedir.²⁹

Olmadı mı

Cihan derya iken alem su iken

Arşta yeşil kandil nar olmadı mı

Zühre yıldızından kırk bin yıl evvel

Kudretinden bir top nur olmadı mı

Ol nur idi üç mürşidin atası

Hakk'a âşık Muhammed'in putesi

Hak Muhammed Ali bundan ötesi

Orada üç isim bir olmadı mı

Üç isim bir olup topun atalı

İşaret eyleyip kendi tutalı

Dedi bana kaç saattir yatalı

Orada üç isim bir olmadı mı

Kırk bin yıl olduğun o demde bildi

Mübarek eline bir elma sundu

Okudu tekbirin hem yedi dildi

Ol zaman arifler bir olmadı mı

²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Doğan Kaya, Sivas Halk Şairleri

Arif sındı saldı cihanı biçti
Cebrail çok vakit deryada uçtu
Hak bir avuç toprak deryaya saçtı
Derya kuruyup da yer olmadı mı

‘‘Kün’’ dedi cihanın binasın kurdu
Nice bin yıl evvel bu yolu sürdü
Muhammet Veyis’in gözünü gördü
Dost dostu görüp sır olmadı mı

O dem şeriatı beyan eyledi
Tarikatta konu göçtü yayladı
Marifette bin bir kelam söyledi
Dosta aşık olup yar olmadı mı

Şeriat dediğin şart-ı kavidir
Tarikatta oğlan uşak evidir
Marifette gerçeklerin soyudur
Hakikatte bin bir sır olmadı mı

Hakikatte bin bir sırta erenler
‘‘Hak Muhammet Ali’’ deyip girenler
Anlarında makamını soranlar
Üçler makamında ser olmadı mı

Geldi üçler beşler kırklar yediler
Bu yolu erkani onlar kodular
‘‘Dünkü gelen aşık bu mu’’ dediler
O zaman ervahlar bir olmadı mı

Veli'm der ezelden ervahlar birdir
Huda'nın kudreti kandilde nurdur
On'ki İmamlara biatım vardır
Hüseyin Kerbela'da pir olmadı mı

(Kaynak: Kaya.2009:387-388)

2.5.2 Âşık Kemter

Âşık Kemter, âşık edebiyatının Emlek'teki önemli temsilcilerinden biridir. Kaya (2009:502), Âşık Kemter hakkında şu bilgileri vermektedir;

Doğum tarihi bilinmemektedir. 1818'de Şarkışla'ya bağlı Kaleköy'de vefat etmiştir. Asıl adı Hüseyin Ali Baba'dır. Kemter üzerinde araştırma yapanların ittifakla üzerinde durduklarına göre Şarkışla'nın Kale köyünde doğup burada öldüğü söyleniyorsa da bu konuda kesin bir hüküm yoktur. Ali Rıza Öztürk, asıl adının Hüseyin Ali Baba olduğunu, Kangal'ın Minarekaya (Eski adı: Leşker) köyünde doğduğunu, önce Kabakçiftliği'ne sonra da Şarkışla'nın Kale köyüne yerleştiğini söylemiştir. Doğduğu yer meçhul olmakla beraber, Kale köyünde yaşadığı kesindir. Sık sık Hacı Bektaş Tekkesini ziyaret etmiştir. Hoş sohbet ve kalender bir yapısı vardır. Seyyid Mehmet Dedenin mürididir. Âşık Velinin; ölümü üzerine söylediği ağıttaki;

Kemter koydu beni yuvada yurta
İsmi söyledim dilimde vırte
Sene bin iki yüz otuz dörtte
Yükletti göçünü döşüme felek

İfadesinden, onun H.1234 / M.1818 yılında vefat ettiğini anlamaktayız. ...Şiire genç yaşlarda başlamıştır. Şiir gücü oldukça ustadır. Deyişlerinde orijinal söyleyişler ve ince duygular dikkat çekicidir. Sade ve akıcı bir anlatımı vardır. Saz çalan ve sadece köyünde değil, civar köylerde de sanatını icra eden bir âşıktır. Şiirlerinde çoğunlukla Kemter mahlasını kullanmışsa da bazı şiirlerinde Sefil Kemter, Dertli Kemter diye de tapşırmıştır. İğdecikli Âşık Velinin çırağıdır. Ustası ölünceye kadar onun yanından ayrılmamıştır.

Nazlı yâre haber saldım

Nazlı yâre haber saldım almamış
Almazsa gam değil almayı versin
Nazlı yârda bana selam salmamış
Salmazsa gam değil salmayı versin

İstemem kaşları kara ise de
Hasretinden ciğer pare ise de
Merhemi derdime çare ise de
Çalmazsa gam değil çalmayı versin

Duydunuz mu şu yavrunun ahdini
Yıktı viran etti gönül tahtını
Unuttu mu ikrarını ahdini
Gönül hayaline gelmeyi versin

Mansur gibi darım idin bir zaman
Kisb içinde karım idin bir zaman
Âlem bilir yârim idin bir zaman
Varsın şimden geri olmayı versin

Doksana vardı da yüz geçti ise
Aradan nükteli söz geçti ise
Ahiri Kemter'den vazgeçti ise
Bergüzar verdiğim almayı versin

(Kaynak: Kaya, 2009:504)

2.5.3 Âşık Kamber

Âşık Kamber, âşık edebiyatının önemli temsilcilerinden biridir. Tuncalı (1967:78), Âşık Kamber hakkında şu bilgileri vermektedir;

Âşık Kamber'in babasının adı Sarı Mehmet'tir. Anasının adını bilen yoktur. Kamber'in babası, 1245 tarihinde Sivas'a bağlı, Kangal ilçesinin Kabak Çevliği köyünden gelerek, Akdağmadeni'ne Bozlıyük köyüne yerleşmiştir. Âşık Kamber, 1250 tarihinde dünyaya gelmiştir. Piri, Şeyh Şazili Sultandır. Âşık Kamber ümmidir. Nefeslerimi irticalen söyler. İlk aşıklığı mecazi yolla başlamıştır.

İncil, Zebur, Tevrat, Kur'an inmeden
Muhammed'e dersi veren kim idi?
Bu kevni mekâna ruhlar konmadan
Hak Âdemde gizli gören kim idi?

Erenler sırnına agâh eylemez
Âşıklar bu demde yalan söylemez
Kılavuzsuz kimse derya bulamaz
Deryanın yüzünde dönen kim idi?

Muhammed Mîraç'a birdem varınca
Abdest alıp namazını kılınca
Sağına soluna selam verince
Muhammed Miracı kuran kim idi?

Kamberiyem kendisini bildiren
Mana verip dalgaların vurduran
Haktır kulun düşkününü kaldıran
Erenler sırnına eren kim idi?

(Kaynak: Tuncalı, 1967:82)

2.5.4 Âşık Agâhi

Âşık Agâhi, âşık edebiyatının Emlek'teki önemli temsilcilerinden biridir. Ka-
ya (2009:189), Âşık Agâhi hakkında şu bilgileri vermektedir;

1871 yılında Şarkışla'nın Kılıççı köyünde doğmuştur. Babası Hamza iki kardeşiyle beraber Arapkir'in Mestmur köyünden Şarkışla'nın Hardal köyüne yerleşmiş, oradan da Kılıççı'ya gelmiştir. Hamza Kahya'nın dokuz kız, üç erkek evladı olmuştur. Veli içlerinde en küçüğüdür. Asıl adı Veliyüddin olmakla beraber, halk kısaca ona Veli demiştir. Bir müddet okula devam etmiş, daha sonra köyün ileri gelenlerinden dersler almıştır. Gençliğinde Kerim Ali Babanın müritlerinde olan Zileli Vecit (Kerem Ali Baba Tekkesi dervişlerinden Derviş Mahmud)'le karşılaşmış, ondan erkân öğrenmiş, ilminden yararlanmıştı. ...Agâhi, 1911-1914 yıllarında Pınarbaşı'nda Piyade tahsildarlığı yapmış, Birinci Dünya Savaşının başlaması üzerine askere alınmış, Şarkışla'da Askerlik Şubesi yazıcılığına getirilmiştir. 1916 yılında kolera'ya yakalanan Agâhi, bu hastalıktan kurtulamayıp aynı yıl vefat etmiştir. ...Agâhi'nin dört oğlu (Vahdi, Kazım, Ali Rıza, Abdülaziz) ve üç kızı (Zehra, Gür-

cü. Hayriye) olmuştur. Agâhi, ilk şiirlerinde Veli mahlasını kullanmakla beraber, sonraları Agâhi'yi tercih etti. Bu mahlası, Bektaşî tarikatına girdikten sonra mürişîdi İsmail Hakkı Baba vermiştir. Alevî düşüncesine son derece hâkim olan Agâhi, şiirlerinde buna sık sık yer vermekten geri durmamıştır. ...³⁰

Hak Hak Diyerek

Sofi sen kendini arif sanırsın
‘‘Benden özge arif yok yok’’ diyerek
Suret-i zahirde kafa sallarsın
Oturur kalkarsın ‘‘Hak Hak’’ diyerek

Guş eyle pendimi ey sofı zade
Sen bu gönül ile kalırsın dağda
Senin gibi gezer leylek havada
Geçirir gününü ‘‘lak lak’’ diyerek

Anda körsün eğer bunda kör isen
Rah-ı erenlerden bi-haber isen
Yarın Hakk’ın divanına varırsan
Kovarlar taşraya ‘‘çık çık’’ diyerek

Tarik-i Hakk’a gir etme tehiri
Bil Hacı Bektaş’ı fahr-ı fakiri
Sufi kardeş pişman olup ahiri
Döversin dizini ‘‘vah vah’’ diyerek

Agahi’nin bu sözünde durmazsan
Edebi kör kalın meydan görmezsen
Hacı Bektaş tarikatına girmezsen
Sonra canın çıkar ‘‘hık mık’’ diyerek
(Kaynak: Kaya, 2009:192)

³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Doğan Kaya, Sivas Halk Şairleri S. 189

2.5.5 Âşık Veysel

Âşık Veysel, âşık edebiyatının Emlek'teki önemli temsilcilerinden biridir. Kaya (2009:397), Âşık Veysel hakkında şu bilgileri vermektedir;

1894 yılının güz aylarında Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğmuştur. Babası köyde Karacaahmet diye anılan Ahmet'tir. Dedesi Ali, onun babasının adı da İbrahim'dir. Anne tarafı ise Sivrialan'da Keçegil sülalesindedir ve annesinin adı da Gülizar'dır. ...Annesi onu koyundan gelirken tarlada doğurmuştur. Veysel'in beş kardeşi çeşitli sebeplerle vefat etmiştir. Diğer kardeşlerinin adı Ali ve Elif'tir. Sol gözünü, yedi yaşında çiçek hastalığından, ikinci gözünü de alırdaki öküzü boynuzunu vurma dolayısıyla kaybetmiştir. Çocukluğu ve gençliği köyde geçmiştir. ...Veysel iki kere evlenmiştir. Babası, önce yakınlarından Elif adlı kızı 1919'da gelin getirmiştir. Sekiz sene Elif'le evli kalan Veysel'in, bu evlilikten bir oğlu ve bir kızı olmuştur. Oğlu, on günlükken, annesinin memesi ağzını tkaması üzerine ölmüştür. 1921 yılı şubatında annesi Gülizar'ı, sekiz ay sonra da babası Ahmet'i kaybetmiştir. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, karısı Elif, işlerine yardımcı olması için tuttukları yandaşmaları/azapları Kel Hüseyin (Şengül)'le gece vakti kaçırmıştır. Veysel iki yaşına kadar kızına bakar, ancak onu da kaybetmiştir. ...Veysel, arkadaşı Deli Süleyman ve Kalaycı Hüseyin'le Zara'nın Barzan Beleni (Pazarbelen) ve Girit, Hafik'in Karayaprak köyündeki Yalıncağ Baba Tekkesine uğramışlardır. Veysel orada, tekkenin temizliği ile uğraşan Gülizar ile karşılaşmıştır. Sivrialan'a döndükten sonra Veysel, Karayaprak köyüne dönüp gönderip Gülizar'ı ailesinden istetmiştir. İki tarafın anlaşması üzerine Gülizar'ı Sivrialan'a gelin getirmiştir.(1928) Bu evlilikten Zöhre Beşer, Ahmet, Hüseyin, Menekşe Süzer, Bahri, Zekine (Sakine) ve Hayriye Özer adlarında yedi çocuğu olmuştur. Hüseyin birkaç aylıkken, eşi Gülizar ise 29 Ekim 1991'de vefat etmiştir. ...Artık gündün güne güçsüzleşmiş olan Veysel'in, yapılan muayenesinde akciğer kanseri olduğu anlaşılmıştır. 21 Mart 1973 günü bir Nevruz sabahına doğru saat 3.30'da vefat etmiştir. ...Şiirlerinde genellikle Veysel, bazen de Sefil Veysel ve Veysel Şatır gibi mahlaslar kullanmıştır. Veysel bir şiiri hariç bütün şiirlerini dörtlüklerle vücuda getirmiştir. En çok yarım kafiyeyi kullanmıştır. Şiirlerin ağız özelliklerini muhafaza etmiştir.

Gelmez yola gidiyorum

Selam saygı hepinize

Gelmez yola gidiyorum

Ne karaya ne denize

Gelmez yola gidiyorum

Gemi bekliyor limanda

Gideceğim bir ummanda

Gözüm kalmadı cihanda

Gelmez yola gidiyorum

Eşim dostum yavrularım
İşte benim sonbaharım
Veysel karanlık yollarım
Gelmez yola gidiyorum

(Kaynak: Tuncalı, 2000:203)

2.5.6 Âşık Hüseyin

Âşık Hüseyin, âşık edebiyatının Emlek'teki önemli temsilcilerinden biridir.

Tuncalı (2000:238), Âşık Hüseyin hakkında şu bilgileri vermektedir;

Âşık Hüseyin, Emlek'in Temecik köyünde 1888 yılında doğmuştur. Asıl adı Hasan'dır. Şiirlerinde Hüseyini mahlasını kullanmıştır. Babasının adı Hüseyin, anasının adı Fatma'dır. Âşık Hüseyin hayatta hiç okul öğretmen yüzü görmemiştir. Okuna yazmayı da bilmez. Şiirlerini irticalen söyler, halkın yaşantılarını dile getiren destanlar, mersiyeler, nefesler şeklindeki şiirlerini öz Türkçe söyler. ... Âşık Hüseyin diğer Emlek ozanlarına benzemez. Gezginlik hayatı yoktur. Ara sıra Hacı Bektaşî Veli Dergâhına gider gelir. Saz çalmayı da bilmez.

Kaya (2009:247), Âşık Hüseyin hakkında şu bilgileri vermektedir

1974'te Hakk'a yürümüştür. Mezarı Temecik köyündedir. Adı Hasan olmakla birlikte şiirlerinde Hüseyin mahlasını kullanmıştır. Âşıklığa, katıldığı cemlelerin ve orada dedelerden dinlediği deyiş ve nutukların etkisiyle başlamıştır. Sazı ve ustası yoktur, ancak irticali kuvvetli bir âşıktır. Şiirlerinde Alevi-Bektaşî düşüncesini yansıtmıştır.

Bir Âşık

Bir âşık mey içmiş Kıvrşak köyünde
İlm-i ledün okur imiş dilleri
Pervaz vurur gökyüzüne çıkarmış
Bilmezem ki derin midir gölleri

Yârini ağyardan seçti mi ola
Hakikat meyinde içti mi ola
Âşkın ateşine düştü mü ola
Uzak düştü soramadım illeri

Her âşık gemisin deryaya sürmez
Kaptansız deryanın yolu bulunmaz
Düşersin girdaba namın bilinmez
Bilmiyorum nerde kalır halleri

Hüseyini'yem âşık yüz ondan okur
Iyması Hüda'dan safayı dokur
Ayın yetmiş ye on otuz olur
Cevabını yazsın kendi elleri

(Kaynak: Kaya. 2009:249)

Emlek bölgesinde, yukarıda tanıtılan önemli ozan ve mahalli sanatçıların dışında, tarih boyunca da önemli kişiler yetişmeye devam etmiştir. Bu bölge, ozan ve mahalli sanatçıların adeta kaynağı konumundadır. Emlek yöresi köyleri, ozan ve mahalli sanatçıları adlı tablo da Emlek bölgesinde yetişmiş önemli ozan ve mahalli sanatçıları bir araya toplamaya çalıştık. Fakat bu liste tarih boyunca artarak devam eden bu kültürel zenginliği tasnif etmekte yeterli olmayacaktır.

3. EMLEK AĞZI

Geleneksel halk müziğimizi, diğer ulusların halk müziklerinden ayıran bir başka önemli unsur da elbette ki, ‘‘dil’’dir. Sözlü anlatım geleneğinin en kolay anlatım biçimi olması nedeniyle bütün dünya halk müziklerinde, ilkel dönemden kalmanın da bir göstergesi olarak, söz unsuru, müziğin anlatımından, daima önde yer almıştır. (Emnalar, 1998:571)

Ağız, tarihsel gelişim ve bölge etkisiyle, bir anadilin lehçesi içinde ses, yapı yönünden görülen küçük ayrılıkların her biridir. (Acıpayamlı,1978:16) Ağız, dilde şive ve lehçe özelliği anlamına gelen bu kelimenin eski bir mecaz anlamı da ‘‘şarkı özelliği’’ demektir. ...Ağızlar Anadolu’da hâlâ ‘‘uzun hava’’ gibi deyişlerle kullanılmaktadır. (Say, 1992:24)

Turhan, Özgül ve Dökmetaş (1996:37) ağız konusu hakkında şu bilgilere değinmiştir;

Türk lehçelerinde değişik yörelerdeki şivelerin, kelimelerdeki harflerin, söyleniş-ıclaffuz farklılıklarına denir. Halk ağzında ‘‘şive’’ anlamında kullanılır. Lehçe ve şivelerde, morfolojik şekil farklılıkları olurken, ağız ayrılıklarında fenotik (ses bilimi) farklılıklar ve anlam farklılıkları olmaktadır. Örneğin ‘‘ geliyorum’’ yerine ‘‘geliyom’’ denilmesi gibi. Ağız halk dilinde ezgi anlamında kullanılır. Bir ezgi tavrıdır. Azeri Ağzı. Harput Ağzı vb. gibi köktü ozanlama ağzına kadar gider.

Evin (Küçükçelebi) (2002:5) uzun havalar için şu bilgilere değinmiştir;

Uzun hava ya da düz hava, hava yakmak, yakım yakmak, ozannama okumak, hava ekmek, hava asılmak, yüksek hava, avaz, çıkışmak, kazındırmak, koşma koşmak (okumak), mani okumak, uzun kayda, engin hava gibi terim ve tabirler, yurdumuzda halk musiki çalışmaları başladığı ilk yıllardan itibaren kullanılmış ve çeşitli bilim adamlarınca çok kereler tanımlanmaya çalışılmıştır. Uzun hava için; Seyfettin ve Sezai Asaf, ‘‘ Bunları halk şairleri terennüm eder ki, Avrupa musikisinde mevcut olan resitatifin mukabilidir. Bu uzun havalar usul ile çalınmaz, her sanatkarın arzusuna serbestçe çalınabilir.’’ ...Ataman ise, ‘‘ Serbest ağızlar umumiyetle iki şekil gösterir. Ya resitatif’e yakın ağızlardır ki, muayyen kalıp ve ölçüde veya kadans halinde icra edilen ses göstergeleri yahutta parlando³¹, rubato³² diyebileceğimiz, tamamen serbest yani söyleyenin kendi arzu ve zevkine göre nağmelerin uzatılıp kısaltılması tarzında (bu tabii her okuyanın yeni bir beste meydana getirmesi şeklinde bir başboşluk olmayıp, yine muayyen bir üslup ve avazı olan bir icra tarzıdır) musiki tezahürleridir. Sansözün uzun havayı, ölçü ve ritim bakımından serbest

³¹ Parlando: Ses müziğinde (genellikle operada) hızlı ve konuşur gibi söylemek. Resitatif söyleyici biçimi içinde yer alır. (Sözer, 2012:183)

³² Rubato: Çalgı ya da ses için yazılmış bir yapıtın temposunu icra sırasında değiştirmek. İcracıya, anlatım yeteneğinden yararlanma olanağı verir. Üzerinde tempo rubato yazılı pasajı icracı, yapıtın ölçülerine uymadan, dilediği tempoda çalar ya da söyler. (Sözer, 2012: 205)

olduğu halde, dizisi bilinen ve dizi içindeki scyri belli kalıplara bağlı bulunan ezgilere ``uzun hava`` denilir şeklinde açıklamaktadır.

Turhan, Özgül ve Dökmetaş (1996:16) uzun havaların tonal ve yapı özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır;

1. Kelime ritmine uymak suretiyle, bir çeşit resitatife³³ yakın (parlando, rubato) yahut (parlando resitatif) diyeceğimiz cinsten, okuyanın kendi zevkine bırakılmış, fakat belli bir tavır ve üsluba uyarak çağrılan (icra edilen) serbest ölçülü ağzılardır.
2. Kuruluşu birinci tip gibi fakat sonundaki müzik cümlesini asılı bırakarak (of), (oy), (vay), (vah) gibi uzun veya kısa süren, yahut (oy oy), (vah vah), (of of) gibi tekrarlanan bağlantılarla katmanlı olanlar.
3. Yine birinci tip gibi, fakat sesle veya çalgı ile bağlantılı olanlar.
4. Yine aynı tipte, başta, ortada kırık hava ile bağlantılı olanlar.
5. Bu tiplere uymayan, fakat karakteristik serbest ölçülü (okuyanın keyfine tabi olmayan) ağzılar. Bu tip ezgiler, tamamen ritim hissi vermemekle beraber, zaman zaman ritme girerler.

Evin (Küçükçelebi) (2002:7) uzun havaların tür açısından ayrımına, şu şekilde değinmektedir;

1. Vokal Melodiler;
 - a) Bölgesel isimlere bağlı: Maya, Bozlak (Türkmen ve Aşar), Hoyrat, Barak, Yol Havası, Gurbet Havası, Yayla Havası.
 - b) Etnik ve kabile isimlerine bağlı: Türmeni, Varsağı, Afşar,
 - c) Ağıtlar: Ağıt, Mersiye,
 - d) Aşıkların adlarıyla ilgili: Garip, Kerem, Emrah.
 - e) İslami-Tasavvufi tarikatlara bağlı: Kalcenderi,
 - f) Divan edebiyatından alınmış terimler: Divan, Müstezat, Semai.
2. Enstrümantal Melodiler;
 - a) Solo Enstrümantal: Köroğlu, Kerem, Gazel, Lavik, Karakoyun.
 - b) Vokal ve Enstrümantal melodiler için giriş (prelüd) ve ara saz (unterlud) melodiler: Ayak, Açış, Gezinti.

Emlek ağzı, bölgesel bir isimleşmeye bağlı olarak oluşmuş, bulunduğu bölgenin adını almış, vokal melodiler kategorisine alabileceğimiz bir uzun hava türüdür. Birçok uzun hava türünde olduğu gibi, Emlek ağzı da resitatif bir yapıya sahiptir. Yer yer ritimle başlayan, sonra serbest ezgiyle devam eden eserler olsa da genel olarak serbest bir söyleyişin hâkim olduğu bir uzun hava türüdür. Vokale eşlik eden saz genellikle bağlamadır. Vokalde gırtlak vibrasyonları yer yer karşımıza çıkmaktadır. Öz-

³³ Resitatif: Opera, oratoryo, kantat vb. ses için yazılmış yapıtlarda, konuşur gibi söylenen bölümler. (Sözen, 2012:201)

türk (2014) Emlek ağzı için; “* ... gırtlak vibratoları ya da çarpmalar, sesin hâkimiyeti ile ilgilidir ve bölgede gırtlak vibrasyonları birçok eserde var” demiştir.

3.1. Emlek Ağzı Uzun Havaalarında İşlenen Konular ve Şiir Özellikleri

Emlek bölgesi, Kızılırmak vadisi boyunca uzanan, tarım ve hayvancılığın önemli olduğu bir bölgedir. Vadinin Kızılırmak ile beslenmesi, tarımsal kalkınmayı artırmış fakat göçü engelleyebilecek bir potansiyel taşımadığı için yöre halkının yerleşimi seçtiği bir bölge olmaktan, günümüzde bir hayli uzaklaşmıştır. Tarihsel süreç içerisinde düşünüldüğünde Emlek, göçün az olduğu, Osmanlının baskıcı tutumu yüzünden halkın dağlık bölgelere yerleştiği bir kültürel birlikteliğin sonucudur. Yörenin kültürel dokusunu Alevi-Bektaşî gelenekleri oluşturduğu için, Cem ayinlerinin bu dokuyu yansıtmaktaki önemi büyüktür. Cemlerde, ayini yöneten dedenin zakirlik özelliğinin olması ya da bu ayinlere dedenin yanı sıra Bağlama çalan bir zakirin çağırılması, müzikal manada da bir aktarımın söz konusu olduğunun bir kanıtıdır. Cem ayinlerine gelen genç kuşağın zakirden etkilenmesi ya da köyde Bağlama çalan ve şiir yazan kişilerin varlığı, Bağlamanın gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Köylerdeki kültürel aktarım, önemli ozanların yetişmesine de sebep olmuştur. Başta Pir Sultan Abdal olmak üzere bu ekolden gelen Âşık Veli, Âşık Kemter, Âşık Kamber, Âşık Agâhi, Âşık Veysel (Şatıroğlu), Âşık Hüseyin, Âşık Ali İzzet Özkan gibi birçok ozan, Emlek bölgesinde yetişmiştir. Binlerce ozanın yetişmesi, binlerce ayrı yaşamın oluşmasına sebep olmuş ve her yaşamın kendi içinde zorlukları ya da güzellikleri olmuştur. Yaşamın getirdiği bu zorluklar ya da güzellikler, ozanın yazdığı şiirlere yansımıştır. Sevdiği bir insanı kaybeden ozan, şiirlerinde ağıt yakmış, güzelliğine vurulduğu genç bir kıza methiyeler düzmüş, doğanın inanılmaz güzelliğine övgüler yağdırmış ya da bir savaşın kahramanlık hikâyesini bize aktarmıştır. Ozanın dünyasında, söylemek istediği şeyler hakkında hemen hemen hiçbir sınır yoktur. Dertli Kemter bir güzele şöyle seslenir;

Ben bir canan sevdim kenan ilinde³⁴
Yeri güzel kendi yerinden güzel
Bir Yusuf dideli balı dilinde
Nuru güzel, kendi nurundan güzel

(Kaynak: Kaya, 2009: 503)

Âşık Veli dünyanın yaratılışını şu sözlerle anlatır;

Cihan derya iken âlem su iken
Arşta yeşil kandil nar olmadı mı?
Zühre yıldızından kırk bin yıl evvel
Kudretinden bir top nur olmadı mı?

(Kaynak: Kaya, 2009:387)

Âşık Kamber, Hz. Ali'ye olan sevgisini şu sözlerle anlatır;

Bugün bir dem vurdum devran aşkına
Kudretin sırrı Hudasın Ya Ali
Abdal Musa Ali İmran aşkına
Kudretin sırrı Hudasın Ya Ali

(Kaynak: Tuncalı, 1967: 81)

Âşık Agâhi, bir sofuyu şöyle eleştirir;

Guş eyle pendimi ey sofu zade
Sen bu gönül ile kalırsın dağda
Senin gibi gezer leylek havada
Geçirir ömrünü lak lak diyerek

(Kaynak: Tuncalı, 1967: 96)

³⁴ Kenan ili: Kenan Ülkesi veya Kenan Diyarı. Ürdün nehri'nin batısındaki Antik Filistin topraklarına İbrahimi dini metinlerde verilen isim. Bu bölge günümüzdeki İsrail, Filistin ve Lübnan toprakları ile Ürdün, Mısır ve Suriye'nin kıyı kesimlerini kapsamaktadır.

Âşık Veysel toprak için şu dizeleri dile getirir;

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yorulduğum
Benim sadık yârim kara topraktır

(Kaynak: Öz, 2013:157)

Âşık Hüseyin, baharı şu dizelerle anlatır;

Evvel bahar yaz ayları doğanda
Açılır çiçekler eyler niyazi
Dağlar yeşil giyer yeşilde mavi
Konuşur kumrular söz bazı bazı

(Kaynak: Tuncalı, 1967: 139)

Âşık Veysel, anne sevgisini ‘‘Anam’’ adlı uzun hava da şöyle anlatır;

Dokuz ay koynunda gezdirdi beni
Ne cefalar çekti ne etti anam
Acı tatlı zahmetime katlandı
Uçurdu yuvadan yürüttü anam

(Kaynak: Tmd-Thm repertuarı)

Âşık Veysel, sel gibi bir doğal afetin onda bıraktığı izi ‘‘Sekizinci ayın yirmi ikisi’’ adlı uzun havada şöyle anlatır;

Sekizinci ayın yirmi ikisi
Emeklerim zay eyledi sel benim
Sele gitti hasatların hepsi
Emeklerim zay eyledi sel benim
(Kaynak: Tmd-Tlun repertuarı)

Ali İzzet Savaş, bir insanın kalbini kırmamak, incitmek gerektiğini ‘‘ Kırma gönül şişesini’’ adlı uzun hava şöyle aktarmıştır;

Kırma gönül şişesini
Yapan bulunmaz bulunmaz
Yıkma hakkın binasını
Ören bulunmaz bulunmaz
(Kaynak: Tmd-Tlun repertuarı)

Veysel Şatıroğlu, küçük yaştan itibaren başına gelen olumsuz olayları ‘‘Genç yaşımda felek vurdu başıma’’ adlı uzun havada şöyle dile getirir;

Genç yaşımda felek vurdu başıma
Aldırdım elimden iki gözümü
Yeni değmiştim yedi yaşıma
Kayıbettim baharımı yazımı
(Kaynak: İhsan Öztürk)

Görüldüğü üzere Emlek Ağzı uzun havalarında aşk, seveda, feleğe sitem, hasret, ayrılık, doğal afetler, anne sevgisi gibi temalar işlenmiştir.

Emlek ağzında sözler genellikle âşık edebiyatındaki bir nazım biçimi olan koşma veya semailerden oluşmaktadır. Koşma ve semailerin özelliklerini Çelikbağ, Saylan ve Ertaş (2013:92-95) şu şekilde açıklamaktadır;

Koşma:

- ❖ Âşık Edebiyatı'nın en sevilen ve en yaygın olarak kullanılan nazım biçimidir. Sözlü Türk Edebiyatındaki koşuk nazım şeklinin devamı niteliğindedir.
- ❖ Dörtlük sayısı genelde 3-5-6 arasında değişir.
- ❖ 11'li hece ölçüsüyle (6+5 ya da 4+4+3 duraklı olarak) yazılır/söylenir.
- ❖ Kafiye örgüleri: abab/cccb/dddb...; aab/cccb/dddb...; xaxa/bbbc/ccca... şeklinde.
- ❖ Şair koşmanın son bölümünde mahlasını söyler.
- ❖ Koşmalar ezginin niteliğine göre "Acemi koşması, Ankara koşması, Topal koşma, Kesik kerem" gibi türlere ayrılır.
- ❖ Koşmalar genellikle lirik konularda söylenir. Aşk ve doğa konularının yanı sıra, ayrılık, özlem, yalnızlık, gurbet, sıra, ölüm gibi temaları işler. Koşmalar konularına göre dörde ayrılır: Bunlar, Güzelleme, Koçaklama, Taşlama ve Ağittir.

Semai:

- ❖ Hece ölçüsü ve aruz ölçüsü ile yazılan/söylenen iki çeşit semai vardır.
- ❖ Semai, "iştirilerek öğrenilen şiir" demektir.
- ❖ Birçok yönden koşmaya benzeyen bir nazım biçimidir.
- ❖ Koşma gibi 3-5 dörtlükten oluşur. Uyak düzeni koşmaya benzer.
- ❖ Genellikle 8 heceli ölçüyle söylenir.
- ❖ Koşmada işlenen konu ve temalar işlenir.
- ❖ Genellikle aşk, doğa, sevgi, güzellik konusu işlenir.
- ❖ Semainin de güzelleme, Koçaklama, taşlama gibi türleri vardır.
- ❖ 8'li hece ölçüsünün kullanılması ve kendisine özgü bir ezgisinin olması ile koşmadan ayrılır.

Şiirlerde koşmaların baskınlığı daha fazladır. Öztürk (2014) bu konuda, "Emlek ağzı uzun havalarının birçoğunun notalarını yazdım. Çoğunluk koşma tarzı yazılmış sözlerden oluşuyor, yani 11 heceli. Ama yer yer 8 heceli semai de var. Onun dışında başka kalıba rastlamadım" demektedir.

Emlek bölgesindeki koşmalar ve semailer örnek olarak şu şekildedir;

Arpalar ağardı girdik yolmaya	a	
Üç güzel geldi de suyu salmaya	a	6+5=11'li hece ölçüsü
Sordum suallendim kimin yârisin	b	
Bir saat sabretti cevap vermeye	a	

Kaynak Kişi: Ayşe Gökdemir

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11'li hece ölçüsü

(Kaynak: Erdem İlkaz)

Gel gönül er olam dersen alemde	a	
Erlık kâmilindedir kâmilde ara	b	6+5=11'li hece ölçüsü
Adem vardır amma ki her kelimda	c	
Eğer âdem olsam âdemde k'ara	b	

Söz: Agahi

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11'li hece ölçüsü

(Kaynak: Kaya, 2009:190)

Ben giderim adım kalır	a	
Dostlar beni hatırlasın	b	4+4= 8'li hece ölçüsü
Düğün olur bayram gelir	a	
Dostlar beni hatırlasın	b	

Söz Müzik: Veysel Şatıroğlu

Nazım biçimi: Semai

Nazım birimi: 8'li hece ölçüsü

(Kaynak: Öz, 2013:154)

Kırma gönül şişesini	a	
Yapan bulunmaz bulunmaz	b	4+4=8'li hece ölçüsü
Yıkma hakkın binasını	a	
Ören bulunmaz bulunmaz	b	

Kaynak kişi: Ali İzzet Savaş

Nazım biçimi: Semai

Nazım birimi: 8'li hece ölçüsü

(Kaynak: Tmd-Tlm Repertuarı)

“Ey, oy, vay, ah” gibi katma sözcükler Emlek Ağzı uzun havalarında çok sık olmasa da şiir ile birlikte, şiirden alıntı şeklinde kullanılmaktadır. Örnek olarak Veysel Şatıroğlu, “Sekizinci ayın yirmi ikisi” adlı uzun havasında şiirden alıntı katma sözcüğü şöyle kullanılmaktadır;

Sekizinci ayın yirmi ikisi

Emeklerim zay eyledi sel benim

Sele gitti hasatların hepisi

Emeklerim zay eyledi sel benim

(De benim, vay benim) —→ Şiirle bağlantılı katma sözcükler

Söz Müzik: Veysel Şatıroğlu

(Kaynak: İhsan Öztürk)

Veysel Şatıroğlu ve Küçük Veysel'in (Veysel Erkılıç) söylediği, sözleri Karac'oğlan'a ait olan “Eğer benim ile gitmek dilersen” adlı uzun havada şiirden alıntı katma sözcük şöyledir;

Eğer benim ile gitmek dilersen

Alen güzel yaz gelsinde gidelim

Bizim eller gırcılıdır aşılmaz

Yollar çamur gurusunda gidelim

(Güzel gidelim ey) → Şiirle bağlantılı katma sözcükler

Söz: Karacaoğlan

Kaynak Kişi: Veysel Şatıroğlu-Veysel Erkilic (Küçük Veysel)

(Kaynak: İhsan Öztürk)

3.2. Emlek Ağzı Uzun Havalarının Makamsal Dizisi ve Seyri

Arapça bir köke sahip olan “makam” sözcüğü, “kıyam edilen, durulan, durulacak yer, durak”, “memuriyet, memurluk yeri”, “ermişlerden birinin mezarı sanılan yer”, “bir durak ile bir güçlünün etrafında, onlara bağlı olarak toplanmış seslerin umumi heyeti” gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. (Develioğlu, 2007: 573)

Özkan (2010:94), makam konusunda şu bilgileri vermiştir;

Dizinin bir dörtlü ile bir beşliden veya bir beşli ile bir dörtlüden meydana geldiğini biliyoruz. Bir dizide en önemli perdeler durak, güçlü ve asma karar perdeleridir. İşte makam, bir dizide durak ve güçlünün önemini belirtmek ve diğer kuralara bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmeye denir. Dizi makamın esasını teşkil eder.

Türk Halk Müziğinde makam, ayak kavramı ile eş anlamda kullanılmaktadır. Sözler (2012:22) “ayak” terimini için, “Türk Halk Müziğinde makama verilen ad” tanımını yapmıştır. Emnalar (1998:526), birçok ayak kavramını bir araya toplayarak, müzik ile alakalı olanlar için şunlara değinmiştir;

- ❖ Türk Halk ezgilerinde ve edebiyatında başlangıçta hazırlama amacıyla verilen sözlü ya da müzikli kısım.
- ❖ Türkü ayağı: Yalnız saz veya bağlama ile bir giriş yapılır. (Türkü melodisinin saz ile gösterilmesi).
- ❖ Başlangıç-Ayak: Yalnız saz ile deyiş tarzında çalış (ritmik). türküye başlamadan önce usulsüz olarak bir küçük saz gösterisi ile ton belirleme ve türküye girme.
- ❖ Ayaklar (Diziler). Türk Halk Müziğindeki ezgilerde, belli karakteristik sesleri bünyesinde bulunduran dizi grupları vardır. genellikle bu gruplara ayak adı verilmektedir.

Paşmakçı (2012) ayak kavramı için şöyle söylemektedir;

Halk müziğinde ayak iki anlamda kullanılır. Birisi aşık atışmalarında rastladığımız aşkların birbirine verdikleri o kafiye düzeni meselesidir. Yani atışirlarken biliyorsunuz son mısradaki bir kafiye düzeni içerisinde birbirleriyle atışirlar cevaplarlar. Buna ayak verme tabir edilir. ayak denir. O ayağın dışına çıkmamak kaydı ile devamlı atışirlar. o bir. İkincisi, birde mesela duymuşunuzdur ne bileyim Ankara divan ayağı. Urfa divan ayağı dediğimiz burada söylenecek divanın uzun hava tarzında söylenecek bir ezginin. kırık havada olabilir bu. söylenecek bir ezginin girizgâhu ayak. ayak yapma tabir edilir. hazırlık yapma mesnet dayanak bu anlamda yani... Makam karşılığındaki kullanılan ayak sözcüğü. tabiri yanlışır. Şöyle ki bizde ayak isimleri de verilmiş hatta o anlamda yani makam sözcüğü karşılığında kullanılan ayak sözcüğü kastedildiği zaman söylenen ayak isimleri var. Kerem yahut ne bileyim garip Yahyalı kerem... Yahyalı kerem, yanık kerem. kesik kerem. kubatı kerem. at üstü kerem. kerem şikeste. kerem narıncı daha da var. Bunlar kerem ile aslı hikâyesinin içinde geçen her bir parçanın adı. Müzikle hiç alakası yok. Herhâlde ki Aşık Veysel o Yahyalı kerem. dost dost diye hayaline yeldiğim. onu verirken herhalde demiştir ki bizde buna Yahyalı kerem derler. Ama biz tutmuşuz oradaki mi'leri re'leri bilmem ne kastederek o diziyi kastederek ona makamsal bir isim bulmuşuz ve böyle söylemişiz. Yanışlar buradan başlıyor.

Erenler (2012) ayağı, “ayak, makamsal dizinin karşılığı olarak halk müziğinde kullanılan sözcük” olarak tanımlamaktadır. Türk Halk Müziğinde kullanılan ayak teriminin şiirsel bir geçmişi olduğu sanılmaktadır ve çıkış noktası bilinmemektedir. Halk müziğinde kullanılan ayak kavramı, Sanat Müziğindeki makam kavramıyla açıklanmaya çalışılsa da bu pek mümkün olmamaktadır. Bir ayağın teknik olarak birden fazla makamı içine alabildiği gözlenebilmektedir. Örneğin; Türk Halk Müziğinde kullanılan Kerem Ayağının, Türk Sanat Müziğinde Gül'izar, Muhayyer, Muhayyer Kürdi, Karcıgar, Bayati-Araban³⁵ makamlarına karşılık gelmesi, değıştirici işaretlerdeki bazı farklılıklar, Ayak teriminin, makam terimiyle açıklanması, temel güçlüklerden bazılarıdır. Özkan (2010:116), basit bir makamın taşınması gereken özellikleri şu şekilde sıralamaktadır;

- ❖ Bir dörtlü ile beşliden veya bir beşli ile dörtlüden meydana gelmiş bir dizisi olmalı.
- ❖ Dörtlü ve beşliler tam dörtlü ve tam beşli olmalı.(Çargâh, Buselik, Kürdi, Rast, Uşşak, Hicaz)
- ❖ Güçlü perdeleri dörtlü ile beşlinin veya beşli ile dörtlünün ek yerinde olmalı.

³⁵ Bkz: Emnalar, 1998:548-549

- ❖ Sekiz sesli bir dizisi olmalı ve bu dizi makamın bütün özelliklerini taşımalı.

Emlek ağzı uzun havaları makamsal olarak incelendiğinde, bazı eserler makam ya da dizi (batı müziğindeki sekizli yapı) oluşturamamaktadır. Özkan'ın, basit bir makamın taşınması gereken özelliklerinden bahsederken vurguladığı şeyleri, Türk Halk Müziği eserlerine uyarlamak sekiz sesin altında kalan veya üzerine çıkan eserler için mümkün görünmemektedir. Görüldüğü gibi "Ağgöl Seni" adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sınırı, beş sesi geçmemektedir.

Şekil 3.1

Dizi terimini açıklamaya çalışırsak;

Dizi, özel kuralları ve bir müzik sistemine temel olan, belirli perdelerdeki notaların sıralanmasıdır. (Müzik Ansiklopedisi, 1992: 446)

Dizi, Gam. Tonal müzikte, tonikten toniğe sayılan ses grubu. (Sözer, 2012:75)

Dizi, yükseklik derecelerine (frekanslarına) göre sıralanmış ses (perde) gruplarına dizi denir. (Cangal, 2002:18)

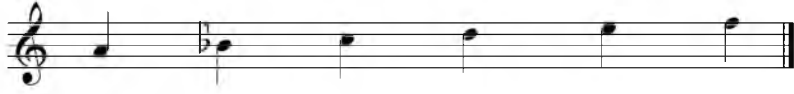
Emlek Ağzı uzun havalarının makamsal dizisi genellikle şu şekildedir;

- ❖ 5 seste seyreden Emlek Ağzı Uzun havaların Dizisi;

Şekil 3.2

❖ 6 seste seyreden Emlek Ağzı uzun havaların Dizisi;

Şekil 3.3

❖ 7 seste seyreden Emlek Ağzı uzun havaların Dizisi;

Şekil 3.4

❖ 8 seste seyreden Emlek Ağzı uzun havaların Dizisi;

Şekil 3.5

Emlek Ağzı uzun havalarında, örnek olarak incelenen eser notalarında, si bemol 2 değiştirici işaretleri ile karşılaşmıştır. Bu değiştirici işaretler yöredeki bağlama formu ile uyum sağlamamaktadır. Emlek Ağzı uzun havalarında, makamsal dizideki si sesi, günümüzde bağlamada yaygın olan si bemol 2 sesinden daha tiz, si natürel sesine daha yakın; si bemol 2 perdesinin tam altına gelen fa diyez 2 olduğu düşünülen perde de doğal olarak daha tiz olmaktadır. Yücel Paşmakçı ile yapılan görüşmede, si sesinin günümüzde duymaya alıştığımız si bemol 2 perdesinden daha tiz, si natürel sesinden daha pes yazılması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda si bemol 1 yazmanın mantıklı olduğunu düşünmektedir. Yücel Paşmakçı, Bağlama düzeninde si bemol 1 perdesinin, alt teldeki karşılığına fa diyez 3, si bemol 2 perdesinin alt teldeki karşılığına da fa diyez 2 demektedir. Öztürk (2013), bu konuyla ilgili olarak şunlara değinmektedir;

Bizim orada kerem ayağında si bemol 2 kullanılmaz, si natürel de değildir, si bemol 2 ile si natürel arasında bir sestir neredeyse. Tam si natürel değil biraz pes, si bemol 2 'den de tiz, si bemol 1 diyebiliriz buna. Yani bizim orada si bemol 2 diye bir perde yok sazlarda bunu bir kere söyleyeyim.

İncelediğimiz Emlek Ağzı on dört uzun hava, çeşitli kişilerce derlenerek TRT'ye verilmiştir. TRT'de icra edileceği düşünüldüğünde, kurum sanatçılarının bağlamalarında si bemol 1 gibi bir perdenin olmayışı, derleme yapan kişilerin notalarını TRT'nin geleneksel çalışına uyumlu yazmalarına sebep olmuştur. Bundan dolayı, incelemeden geçen notaların, yukarıda belirtilen makamsal dizilerde olduğu düşünülmektedir.

Emlek Ağzı uzun havalarında, önemli konulardan biri de bu uzun havalarda karşılaşılan makamsal dizilerin seyir özellikleridir. Seyir konusuna değinecek olursak;

Özkan (2010:94), seyir konusunda şu bilgileri vermektedir;

Dizide makam meydana getirmek üzere gezinmeye seyir denir. Üç türlü seyir vardır:

- 1- Çıkıcı Seyir: Durak perdesinden, durak civarından veya durağın altındaki seslerden başlayan ve tiz'e doğru çıkıcılık gösteren seyirlerdir.
- 2- İnici-Çıkıcı Seyir: Güçlü civarından başlayan seyirlerdir. Bu seyirler hem çıkıcılık hem de incilik gösterirler.
- 3- İnici Seyir: Tiz durak veya civarından başlayıp pest'e doğru incilik gösteren seyirlerdir.

Emlek Ağzı uzun havalarında, belirli bir makama bağlı bir seyir yoktur. Doğal olarak bu uzun hava türünün, bir makama uyumluluğu olacaktır fakat kurallı üretilmediği için Türk Müziğindeki kurallı makam özelliğini pek taşımamaktadır. Bu kuralsızlık seyir tanımını da güçleştirmektedir. Bu durum, yaşanan ortam itibarı ile doğaldır çünkü üretici teorik müziğin olduğu bir ortamda yetişmemiştir. Emlek Ağzı uzun havalarında genellikle vokal, dört, beş, altı, yedi ve sekiz, bazen de sekiz sesin biraz üzerinde dolaşarak seyir yapmaktadır. Emlek Ağzı uzun havalar genellikle ini-ci-çıkıcı bir seyir yapısına sahiptir. Bu uzun havalar genellikle tiz seslerden başlar ve pese doğru iniş veya tize doğru çıkışlar sergiler. Tiz seslerin azlığı vokalin orta gürültüde söylemesine sebep olmuştur.

EĞER BENİM İLE GET MEK DİLERSEN SEN ALEN GÜZEL YAZ GEL SİN DE
GEÇE Yİ DİM GA RA MA NİN E Lİ Nİ KÖP RÜ SÜ YOK GE ÇE MEZ SİN
KA RA COĞ LAN DER Kİ BU NA NE FAY DA I RAĞ BET GAL MA MIŞ YOK SUL

Gİ DE LİM (SAZ .) Bİ Zİ MEL LER GIR CI Lİ DIR A ŞIL MAZ YOL LAR ÇA MUR GU RU
SE Lİ Nİ (SAZ .) GER DAN YAY LA Sİ Nİ PER ÇEM BE Lİ Nİ LA LE SÜM BÜL BÜ RÜ
DA BAY DA (SAZ .) BU AY DA OL MAZ SA GE LE CEK AY DA ON Bİ RA YIN Bİ Rİ

SUN DA Gİ DE LİM GÜ ZEL Gİ DE Lİ MEY (SAZ .)
SUN DE Gİ DE LİM GÜ ZEL Gİ DE Lİ MEY (SAZ .)
SİN DE Gİ DE LİM GÜ ZEL Gİ DE Lİ MEY (SAZ .)

YOL LAR ÇA MUR GU RU SUN DA Gİ DE LİM GÜ ZEL Gİ DE Lİ MEY (SAZ .) ÖZTÜRK
LA LE SÜM BÜL BÜ RÜ SUN DE Gİ DE LİM GÜ ZEL Gİ DE Lİ MEY (SAZ .)
ON Bİ RA YIN Bİ Rİ SİN DE Gİ DE LİM GÜ ZEL Gİ DE Lİ MEY (SAZ .)

Şekil 3.6 (İnci-Çıkıcı bir özellik gösteren, “Eğer benim ile gitmek dilersem” adlı Emlek Ağzı uzun hava)

(Kaynak: İhsan Öztürk)

KIR MA GÖ NÜL Şİ ŞE Sİ Nİ (SAZ
) YA PAN BU LUN MAZ BU LUN MAZ (SAZ
) YIK MA HAK KIN Bİ NA Sİ Nİ (SAZ
) Ö REN BU LUN MAZ BU LUN MAZ
(SAZ) GU ZEL ŞAH NER DEN GE Lİ YIN

♩ = 108

SA LI NI SA LI NI SA LI NI (SAZ - - - - -)

SERBEST

GE LİR SEV Dİ Gİ MİN GÖ ÇÜ

DO LA NI DO LA NI DO LA NI (SAZ - - - - -)

Şekil 3.7 (İnci-Çıkıcı bir özellik gösteren. "Kırma gönül şişesini" adlı Emlek Ağzı uzun hava)
(Kaynak: Tmd-Thun Repertuarı)

3.3. Emlek Ağzı Uzun Havaların Ses Sahası

Emlek ağzı uzun havaları beş, altı, yedi bazen de sekiz ses genişliğe çıkabilen bir ses aralığına sahiptir. Bu ses aralığına sahip olduğu için bağırmandan, konuşma tonuna yakın bir söyleme biçimi vardır. Eserler "la" kararlı bir yapı göstermektedir. Emlek Ağzı uzun havalarında "la" dışında karar veren bir dizi biçimi yoktur. Önemli özelliklerden bir diğeri de "si" sesinin, "si" natürelle yakın bir ses olmasıdır. Buna "si bemol 1 denilebilir. Si bemol 1 sesinin, si natürel sesine yakın olması, si bemol 2 sesinin altında kalan fa diyez 2 perdesinin de tizleşerek, fa diyez 3 gibi duyulmasına sebep olmaktadır. Yani si sesinin tizleşmesi, fa sesinin de tizleşmesine sebep olmaktadır. İncelediğimiz eserlerin ses sahaları şu şekildedir;

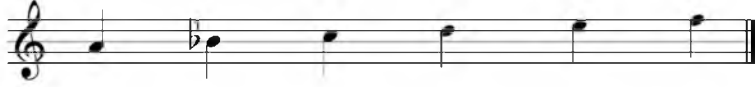
- ❖ Ağgöl Seni adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.8

- ❖ Aşağıdan Gelir Aynalı Posta adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.9

- ❖ Arpalar ağardı adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.10

- ❖ Dostum beni niçin zar incidirsin adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.11

- ❖ Bir seher vaktinde gençlik çağında adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

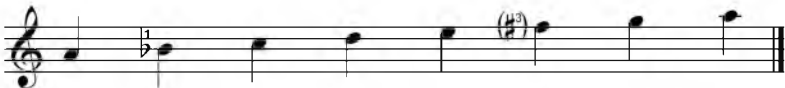
Şekil 3.12

- ❖ Yeni mektup aldım adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.13

- ❖ Genç yaşımda felek adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.14

- ❖ Sekizinci ayın yirmi ikisi adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.15

- ❖ Dokuz ay koynunda gezdirdin beni adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.16

- ❖ Bir kökte uzamış adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.17

- ❖ Gine mi ağladın kirpikleri nemli adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.18

- ❖ Ne haldayım ela gözün süzenler adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

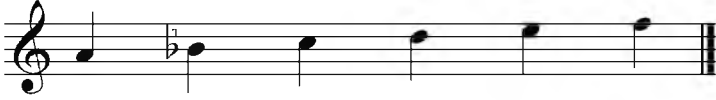
Şekil 3.19

- ❖ Kırma gönül şişesini adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.20

- ❖ Eğer benim ile gitmek dilersen adlı Emlek Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 3.21

3.4. Emlek Ağzı Uzun Havalarında Ezgisel Yapı

Emlek Ağzı uzun havalarında, yöre sanatçılarının hançere³⁶ özellikleri ve bu bölgede çalınan bağlama, ezgisel yapıyı etkileyen ve yön veren önemli unsurlardan biridir. Uzun havalar, serbest söyleme özelliğine sahip bir türdür. Emlek Ağzı uzun havaları, genellikle tiz seslerden başlayarak pes seslere doğru inici, bazen de cümleler içerisinde hem inici hem de çıkıcı bir yapı göstererek, “inici-çıkıcı” bir özellik göstermektedir. Bu uzun havalarda kullanılan sözlü bölüm, konuşma diline yakındır. Gırtlak vibrasyonlarının sıklığı eserlere göre azalır çoğalsa da bu vibratolar, Emlek Ağzı uzun havaların da mevcuttur. Bu uzun havalarda yer yer çarpma veya tril notalarda görülmektedir.³⁷

Şekil 3.22 (“Kırma gönül şişesini” adlı Emlek Ağzı uzun havada tril notalar)

Şekil 3.23 (“Dokuz koynunda gezdirdin beni” adlı Emlek Ağzı uzun havada çarpma notalar)

³⁶ Hançere: Gırtlak. (Develioğlu, 1998: 941) Vokal icrada gırtlak ile yapılan vibratolar, nüanslar ve vurgular gibi çeşitli unsurlardan oluşan bir ifade biçimidir. Özellikle geleneksel müziklerde sık rastlanılan bir ifade tarzıdır. Seslendirilen müziğin ifade, etki ve vurgusunu güçlendiren bir niteliğe sahiptir. (Süleyman Şenel, İTÜ TMDK, Türk Halk Musikisi Bilgileri Ders Notları)

³⁷ Şekil 3.22, 3.23

Çok sık olmasa da uzun havalar içerisinde glissandolar³⁸ görülmektedir.

Şekil 3.24 ('Yeni mektup aldım' 'adlı Emlek Ağzı uzun havada glissando)

Vokal bazen tiz seslerde, bazen de karara³⁹ yakın girişler yapar. Vokal eseri okurken, bağlama karar vermek yerine eserin melodisine, vokalin üzerine çıkmadan ve basit bir şekilde eşlik eder. Vokal girişleri büyük çoğunlukla, karar sesin 3. 6. 7. derecelerinde başlamaktadır.

- ❖ Karar sesin 3. derecesinden başlayan Emlek Ağzı uzun hava;

Şekil 3.25

- ❖ Karar sesin 6. derecesinden başlayan Emlek Ağzı uzun hava;

Şekil 3.26

- ❖ Karar sesin 7. derecesinden başlayan Emlek Ağzı uzun hava;

Şekil 3.27

³⁸ Glissando: Kaydırma. Yaylı ve telli çalgılarda, parmağı telin/tellerin üzerinde kaydırarak; piyanoda ise parmağı tuşların üzerinden hızla geçirerek, bir biri ardına, akarcasına sesler elde etmeyi sağlayan teknik. (Sözer, 2014:100)

³⁹ Bkz: "Emlek Ağzı uzun havaların ses sahası" adlı bölümde karar sesin "la" olduğu detaylıca belirtilmiştir.

Vokal, uzun havaya çoğunlukla katma sözcükle⁴⁰ değil, şiirin sözleriyle başlar. Katma sözcükler şiir içinden, şiirden alıntı şeklinde yapılır. Ses özelliklerinin dışında yörenin önemli bir enstrümanı olan bağlama da farklı özellikler göstermektedir. Bağlamalar genellikle 13-15 perdelidir, uzun saplıdır ve 40-42 civarı bir tekne boyuna sahiptir.

Şekil 3.28 (Sivas, Şarkışla Sivriyalan köyünden Hıdır Güç-13 perdeli bağlaması ile)

(Kaynak: Ali Güç)

⁴⁰ Katma sözcük: Türk Halk Müziğinde, şiirden bağımlı veya bağımsız olarak kullanılan oy, of, dağlar, aman, ölem vb. gibi sözcük gruplarına verilen genel isim.

Şekil 3.29 (Sivas, Şarkışla Sivrialan köyünden Âşık Veysel Şaturoğlu-13 perdeli bağlaması ile)

(Kaynak: <http://www.sivasmuzelerititfakiprojesi.com/tr/fotograflari-2>)

Şekil 3.30 (Sivas, Şarkışla Sivrialan köyünden Âşık Veysel Şaturoğlu-15 perdeli bağlaması ile)

(Kaynak: <http://kelebekgaleri.hurriyet.com.tr/galeridetay/74740/2368/3/sk-veysel-1894-1973>)

Bağlama, vokale eşlik eden sazdır. Kullanılan düzen sadece “Bağlama Düzeni” dir. Emlek bölgesinde başka düzenler pek bilinmemektedir.

Bağlama Düzeni

Şekil 3.31 (Bağlama düzeni'nin geleneksel kullanımı)

Emlek Ağzı uzun havalarda eserlerin karar sesleri makamsal yapı itibari ile “la”dır. Başka karar seslerde biten eserler, Emlek bölgesinde bulunmaz. Başka bir makamı ya da diziyi anımsatan asma karar gibi karar sesleri bulunmamaktadır. Eserler içerisinde sıklıkla fa#, sol, la kalıbı kullanılır. Yücel Paşmakçı, kişisel görüşmede, fa#, sol, la kalıbının hayal manasına geldiğini, âşıkların bunu düşünme payı olarak kullandığını aktarmıştır.

Şekil 3.32 (fa#, sol, la kalıbının kullandığı Emlek Ağzı uzun hava)

4. EMLEK AĞZI UZUN HAVALARIN, ARGUVAN VE ÇAMŞIHI AĞZI UZUN HAVALARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Emlek bölgesi, Sivas, Yozgat ve Kayseri ilinin belli bölgelerini kapsayan bir bölgedir. Çamşılı yöresi, Divriği'nin batısında yer alan bir yöredir. (Kaya, Sivas-Çamşılı Yöresi Halk Şairleri) Tıpkı Emlek gibi Çamşılı yöresi de adını tarihsel bir isimleşme sonucunda almıştır. “Çamşılı” kelimesinin aslı “Çamşeyhi” dir. “Alevi lideri, bir zümrenin önderi” anlamına gelmektedir. (Kaya, 2002:13) Çamşılı, Sivas'la Malatya arasında bulunan Divrik'e bağlı bir köydür. (Evin, 2002:32) Ayrıca Yücel Paşmakçı, Çamşılı yöresinin dokuz pare köyden ibaret olduğunu söylemiştir. Çamşılı köylerinin tamamı Alevî-Bektaşî inanca sahiptir. Burası, gelenek-görenek, inanç ve diğer otantik özelliklerini hâlâ muhafaza eden bir yöredir. (Kaya, 2002:12)

Şekil 4.1 (Sivas Çamşılı Bölge Haritası⁴¹)

(Kaynak: Google Earth)

Arguvan ise Malatya iline 64 km uzaklıkta olan bir ilçedir. Arguvan'a bağlı birçok alevi köyü bulunur.

⁴¹ Bu harita, bölge ile ilgili bir haritalama çalışması yapılmadığı için yer belirtme amaçlı yapılmıştır.

Şekil 4.2 (Malatya / Arguvan İlçe Haritası)
(Kaynak: Google Earth)

Bu üç yörenin birçok köyünün Alevi-Bektaşî inancına sahip oluşu ve coğrafi olarak Sivas ilinin, Yozgat, Kayseri, Malatya iline yakınlığı düşünüldüğünde birbirinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu üç uzun hava türü resitatif söyleme biçimi ve diğer bazı özellikler ile birbirlerine oldukça benzemektedir. Bu benzeşimin kaynağının Alevi-Bektaşî dedelerinin cem ayinleri için Arguvan'dan, Çamşılı ve Emlek yöresine gitmesiyle ya da Emlek ve Çamşılı yöresindeki dedelerin Arguvan'a gitmesiyle oluştuğu düşünülmektedir. Yöre insanın sosyal yapısı birçok benzeşim sunarken, farklılıkların ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Bu bölümde karşılaştırmalar yoluyla benzeşen ve farklılaşan bölümler ortaya konulacaktır.

4.1 Şiir Özellikleri ve İşlenen Konular Açısından Karşılaştırma

“Emlek Ağzı Uzun Havalarında İşlenen Konular” adlı bölümde Emlek Ağzı uzun havaların şiirsel özelliklerinden bahsederken 11 heceli koşma ve yer yer 8 heceli semaillerin şiirsel yapıyı meydana getirdiğinden bahsetmiştik. Bununla beraber Emlek Ağzı uzun havalarında, şiirlerde katma sözcüklerin az olduğu, katma sözcük bulunan şiirinde, genellikle şiirden bağımsız olmadığı görülmüştü. Örnek olarak “Bir kökte uzamış” adlı Emlek Ağzı uzun havanın şiirsel yapısı şu şekildedir;

Bir kökte uzamış sarmaşık gibi	a	} 6+5=11
Dökülmüş gerdana saçların güzel	b	
Gözlerin ufukta bir ışık gibi	a	
Kara bulut gibi kaşların güzel (Kaşların güzel)	b	

Söz Müzik: Veysel Şatıroğlu

Katma sözcük

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11'li hece ölçüsü

(Kaynak: İhsan Öztürk)

Çamşılı yöresine ait on uzun havanın şiirsel yapısı incelendiğinde bir uzun havanın 8 heceli semai, bir uzun havanın serbest nazım türüne sahip olduğu, geriye kalan sekiz uzun havanın da 11 heceli koşma nazım türüne sahip olduğu gözlenmiştir. Katma sözcükler açısından incelendiğinde, bazı uzun havaların katma sözcüğü şiir içinden aldığı, bazılarının şiirden bağımsız katma sözcükler kullandığı, bazılarının ise hiç katma sözcük kullanmadığı gözlenmiştir. Şiirden bağımsız olanlarda ‘oy’, ‘dağlar’ gibi katma sözcüklere rastlanmıştır. Âşık Ali Metin’e ait ‘Kulum ben kapında ölene kadar’ adlı Çamşılı Ağzı uzun hava, 11’li hece ölçüsüyle yazılmış bir nazım türüne sahiptir ve katma sözcük bulunmamaktadır.

Divane gönlümün ahı bazarı	a	} 11'li hece ölçüsü
Gulum ben kapında ölene kadar	b	
Hakkın emri peygamberin yazını	a	
Kulum ben kapında ölene kadar	b	

Söz Müzik: Ali Metin (Metini)

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11'li hece ölçüsü

‘‘Karlı dağlar’’ adlı amşılı Ağzı başka bir uzun havada da katma sözcükler şiiirden bağımsız biçimde kullanılmıştır.

Karlı dağlar karın almış karınan (cananım benim)	a
Kaç gündür de küsülüyüm yarınan (dağlar yaz gelsin söylen tez gelsin)	a
Hıçbir merhametli komşu yoğumuş (cananım benim)	b
Beni barıştıra nazlı yarınan (dağlar yaz gelsin söylen tez gelsin)	a

Katma sözcükler

Kaynak kişi: Muhlis Akarsu

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11’li hece ölçüsü

(Kaynak: TRT, 2002:122)

‘‘Gine yolum düştü gurbet ellere’’ adlı amşılı Ağzı başka bir uzun havada da katma sözcükler şiiirden alıntı şeklinde kullanılmıştır.

Gine yolum düştü gurbet ellere	a
Aman turnam bizim elden ne haber (ne haber, ne haber)	b
Baykuş konmuş bahçamızda güllere (güllere, güllere)	a
Bülbüllerin figanından ne haber (ne haber, ne haber)	b

Katma sözcükler

Kaynak kişi: Mehmet Ali Karababa

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11’li hece ölçüsü

Arguvan yöresine ait on uzun havanın şiiirsel yapısı incelendiğinde, iki uzun havanın 8 heceli semai, iki uzun havanın serbest nazım türüne sahip olduğu, geriye kalan altı uzun havanın da 11 heceli koşma nazım türüne sahip olduğu gözlenmiştir.

Katma sözcükler açısından incelendiğinde, katma sözcüğün olmadığı şiir iki adet olup, bunlar Seyit Meftuni'ye (İbrahim Mamo Temiz) aittir. Genellikle "kaderim oy", "sebeğim oy", "yar kurban olam", "dıloy", "ah", "aman", "dağlar" gibi katma sözcüklerin kullanıldığı gözlenmiştir.

Hele sorun hele gurbet neyime	a
Yeri felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy)	b
Gurbetin kazancı benim neyime	a
Yeri felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy)	b

Kaynak kişi: Erhan Yılmaz

Katma sözcükler

Nazım biçimi: Koşma

Nazım birimi: 11'li hece ölçüsü

İşlenen konular açısından incelendiğinde Emlek Ağzı uzun havalarda aşk, sevda, feleğe sitem, hasret, ayrılık, doğal afetler, anne sevgisi gibi temalar işlenmişti. Çamşılı Ağzı on uzun hava incelendiğinde, sılaya özlem, aşk, sevda, ayrılık, baharın gelişi, aşk acısı gibi temalara yer verildiği görülmüştür. Arguvan Ağzı on uzun havada ise, sevda, gurbet, feleğe sitem, aşk acısı, ayrılık gibi temalara yer verilmiş, Alevi-Bektaşî inanışının yaygınlığından dolayı mersiye türü ile de karşılaşmıştır.

Sonuç olarak şiir özellikleri temel alındığında, Emlek Ağzı on dört uzun havada, on üç adet 11 heceli koşma ve bir adet 8 heceli semainin varlığı gözlenmiştir. Çamşılı Ağzı uzun havalarda bir eserin 8 heceli semai, bir eserin serbest nazım türüne sahip olduğu, geriye kalan sekiz eserin de 11 heceli koşma nazım türüne sahip olduğu gözlenmiştir. Arguvan Ağzı on uzun hava incelendiğinde, iki eserin 8 heceli semai, iki eserin serbest nazım türüne sahip olduğu, geriye kalan altı eserin de 11 heceli koşma nazım türüne sahip olduğu gözlenmiştir. Tablo 4.1, resmi daha net görmek adına faydalı olacaktır.

Tablo 4.1 Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların Nazım Biçimi ve Nazım Birimi Sayısı

Uzun hava	Semai (8'li)	Koşma (11'li)	Serbest	Toplam
Emlek	1	13	-	14
Çamşılı	1	8	1	10
Arguvan	2	6	2	10

Katma sözcükler açısından incelendiğinde, Emlek Ağzı uzun havalardaki katma sözcüklerin ya hiç olmadığı ya da şiire küçük eklemeler ile gerçekleştiği gözlenmiştir. Çamşılı Ağzı uzun havalarda bazı eserlerde katma sözcüklerin olmadığı, bazı eserlerde şiirden bağımsız olduğu, bazı eserlerde ise şiirle bağlantılı olduğu gözlenmiştir. Arguvan Ağzı uzun havalarda ise katma sözcükler bazen şiirle bağlantılı bazen de şiirden bağımsız şekilde kullanılmıştır.

4.2 Makamsal Dizi ve Seyir Açısından Karşılaştırma

Emlek Ağzı uzun havaları incelemek adına on dört eser, çeşitli yerlerden alınmış, bazıları ses kayıtlarından notaya aktarılmış, incelenmiş, bir adet beş ses genişliğinde, iki adet altı ses genişliğinde, yedi adet yedi ses genişliğinde, dört adette sekiz ses genişliğinde uzun havalar ile karşılaşılmıştır.⁴²

- ❖ Beş ses genişliğindeki uzun havalarda;

Şekil 4.3 (Beş ses genişliğindeki uzun havalarda ses sınırı)

- ❖ Altı ses genişliğindeki uzun havalarda;

Şekil 4.4 (Altı ses genişliğindeki uzun havalarda ses sınırı)

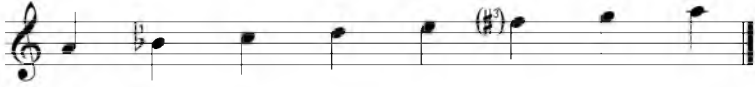
⁴² Bkz: Tablo 4.3 bu bilgilerin daha net görülmesi adına faydalı olacaktır.

- ❖ Yedi ses genişliğindeki uzun havalarda;

Şekil 4.5 (Yedi ses genişliğindeki uzun havalarda ses sınırı)

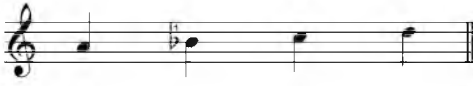
- ❖ Sekiz ses genişliğindeki uzun havalarda;

Şekil 4.6 (Sekiz ses genişliğindeki uzun havalarda ses sınırı)

gibi makamsal diziler meydana gelmiştir.

Çamşılı Ağzı on uzun hava çeşitli yerlerden alınmış, bazıları notaya aktarılmış, inceleme sonunda, bir adet dört ses genişliğinde, beş adet beş ses genişliğinde, iki adet altı ses genişliğinde, bir adet yedi ses genişliğinde, bir adette dokuz ses genişliğinde uzun hava ile karşılaşmıştır. Dört seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

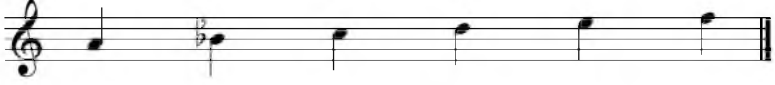
Şekil 4.7 (Dört seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Beş seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

Şekil 4.8 (Beş seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Altı seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

Şekil 4.9 (Altı seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Yedi seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

Şekil 4.10 (Yedi seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Dokuz seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havalarda ise şu dizi ile karşılaşmıştır;

Şekil 4.11 (Dokuz seste seyreden Çamşılı Ağzı uzun havaların dizisi)

Arguvan Ağzı uzun havalardan on türkü çeşitli kaynaklardan alınmış veya notaya almalar sonucunda incelenmiş, iki adet dört ses genişliğinde, üç adet beş ses genişliğinde, bir adet altı ses genişliğinde, dört adette yedi ses genişliğinde uzun hava ile karşılaşmıştır. Dört seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

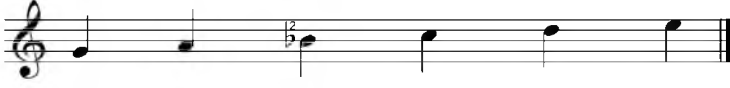
Şekil 4.12 (Dört seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Beş seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

Şekil 4.13 (Beş seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Altı seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

Şkil 4.14 (Altı seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi)

- ❖ Yedi seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi şu şekildedir;

Şkil 4.15 (Yedi seste seyreden Arguvan Ağzı uzun havaların dizisi)

Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun hava türlerinin makamsal dizileri incelendiğinde, Emlek Ağzı uzun havaların beş ile sekiz arasında bir ses genişliğine sahip olduğu, değiştirici işaret olarak si bemol 1, fa diyez 3 bazen de fa diyez 3 sesinin yerini fa natürel aldığı görülmüştür. Bu bölümde özellikle makamsal yakınlıktan ya da ayak kavramından tartışmalı bir konu olduğu için uzak durulmuştur.

Çamşılı Ağzı uzun havalar incelendiğinde dört ile dokuz ses arasında bir ses genişliğine sahip olduğu, değiştirici işaret olarak si bemol 2, bazen si bemol 1, fa diyez 2 ve fa natürel aldığı görülmüştür.

Arguvan Ağzı uzun havalar incelendiğinde dört ile yedi ses arasında bir ses genişliğine sahip olduğu, değiştirici işaret olarak si bemol 1 ya da si bemol 2, fa diyez, fa diyez 2, fa diyez 3 ya da fa natürel aldığı görülmüştür. Şahin ve Özerol (2004:21) Arguvan Ağzı için; “Deyiş ve Duvaz imamlarda sib2 perdesi, normalden biraz daha dik basılarak icra edilir. Arguvan Ağzı ezgilerde ayrıca ‘‘Garip Ayağı’’ kullanılır. (La), sib, do#, re, mi, fa#, sol, (la).” demiştir.

Tablo 4.2 Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların, Makamsal Dizideki Değiştirici İşaretleri

Uzun Hava türü	Ses genişliği	Makamsal dizide kullanılan değiştirici işaretler
Emlek	5 ile 8 ses	Si bemol 1, Fa diyez 3, Fa natürel
Çamşılı	4 ile 9 ses	Si bemol 1, Si bemol 2, Fa diyez 2, Fa natürel
Arguvan	4 ile 7 ses	Si bemol 1, Si bemol 2, Fa diyez, Fa diyez 2, Fa diyez 3, Fa natürel

Sonuç olarak Emlek Ağzı uzun havaların Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun havalara göre makamsal benzerlikleri olsa da değiştirici işaretlerdeki bazı farklılıklar, melodik farklılıkların oluşmasına sebep olmaktadır.

Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı eserlerin seyir özelliklerini ortaya koymak adına otuz dört uzun hava incelenmiştir. Emlek Ağzı uzun havalarda incelemeye tabi tutulan on dört eserin, Çamşılı Ağzı uzun havalardan incelemeye tabi tutulan on eserin, Arguvan Ağzı uzun havalardan incelemeye tabi tutulan on eserin “iniciçıkıcı” bir özelliğe sahip olduğu gözlenmiştir. Seyir özellikleri açısından bu üç uzun hava, benzer özellikler göstermektedir.

4.3 Ses sahası Açısından Karşılaştırma

Emlek Ağzı uzun havaların ses sahasları incelendiğinde beş, altı, yedi bazen de sekiz ses genişliğe sahip olduğu gözlenmiştir. Emlek Ağzı uzun havalarında incelemeye tabi tutulan on dört eserin, her esere göre ses sahasını “Emlek Ağzı uzun havaların ses sahası” adlı bölümde detaylıca incelenmiştir. Notaya alman veya çeşitli kaynaklardan alınarak incelenen Çamşılı Ağzı on uzun havanın ses sahası şu şekildedir;

- ❖ Yine bahar geldi bülbül sesinden adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

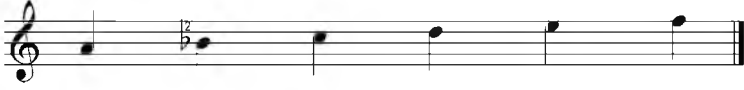
Şekil 4.16

- ❖ Gine yolum düştü gurbet ellere adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

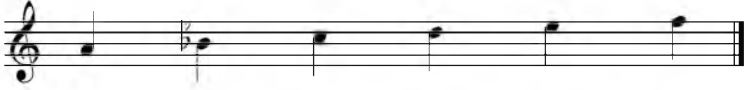
Şekil 4.17

- ❖ Bir gelin tarlada ekin biçerken adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.18

- ❖ Karlı dağlar adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.19

- ❖ Sabahınan erken inmiş çeşmeye adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.20

- ❖ Gönlüm viran oldu senin elinden oy dağlar adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.21

- ❖ Mektup selam söyle benden sılaya adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.22

- ❖ Kulum ben kapında adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.23

- ❖ Penceresi kara boya adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.24

- ❖ Başı pare pare dumanlı dağlar adlı Çamşılı Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.25

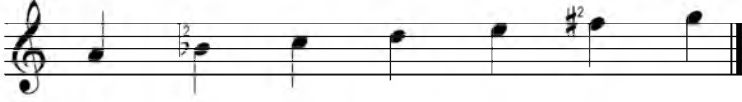
Notaya alarak veya derlemeler yoluyla incelemeye tabi tutulan, Arguvan Ağzı on uzun havanın ses sahası şu şekildedir;

- ❖ Şu gurbet ellere geldim adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.26

- ❖ Görünürde arguvanın eteği adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.27

- ❖ Çayın ortasında yılgın adası adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.28

- ❖ Doyamadım doyamadım adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.29

- ❖ Arguvanın yazısını gül edem adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

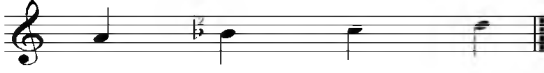
Şekil 4.30

- ❖ Kerbelanın yarasıdır adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.31

- ❖ Yeri felek yeri adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.32

- ❖ Ayın ortasında parlayan yıldız adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.33

- ❖ Ben bir fidan idim kendi dalımda adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.34

- ❖ Gara tren adlı Arguvan Ağzı uzun havanın ses sahası;

Şekil 4.35

Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun havaların, seçilen örneklerinin ses sahaları incelendiğinde, on dört Emlek Ağzı uzun havanın ses sınırlarınının, beş ile sekiz ses arasında değiştiği, ses sahasının porte içindeki kalın ‘la’ sesinden, porte üstündeki ince ‘la’ sesine kadar genişleyebildiği gözlenmiştir. Emlek Ağzı uzun havalarda karşılaşılan ses sahası şu şekildedir;

Şekil 4.36 (Emlek Ağzı uzun havalarda karşılaşılan ses sahası)

Çamşılı Ağzı on uzun havanın incelenmesi sonucu ses sınırlarının, dört ile dokuz arasında değiştiği, ses sahasının porte içindeki kalın ‘fa diyez 3’ sesinden, porte üstündeki ‘sol’ sesine kadar genişleyebildiği gözlenmiştir. Çamşılı Ağzı uzun havalarda karşılaşılan ses sahası şu şekildedir;

Şekil 4.37 (Çamşılı Ağzı uzun havalarda karşılaşılan ses sahası)

Arguvan Ağzı on uzun havanın ses sınırları incelendiğinde, dört ile yedi arasında değiştiği, ses sahasının porte içindeki kalın ‘sol’ sesinden, porte üstündeki ‘sol’ sesine kadar genişleyebildiği gözlenmiştir. Arguvan Ağzı uzun havalarda karşılaşılan ses sahası şu şekildedir;

Şekil 4.38 (Arguvan Ağzı uzun havalarda karşılaşılan ses sahası)

Tablo 4.3’te otuz dört uzun havanın incelenmesi sonucu, türlere göre ses genişliği ve bu genişliğe sahip kaç eserin olduğuna yer verilmiştir.

Tablo 4.3 Uzun hava türlerine göre ses genişlik sayıları

Uzun Hava türü	4 ses geniş.	5 ses geniş.	6 ses geniş.	7 ses geniş.	8 ses geniş.	9 ses geniş.	Toplam
Emlek		1	2	7	4		14
Çamşılı	1	5	2	1		1	10
Arguvan	2	3	1	4			10

Sonuç olarak Emlek Ağzı uzun havaların ses genişliğinin beş ile sekiz ses arasında değiştiği, ses sahasının porte içindeki kalın ‘la’ sesinden, porte üstündeki ince ‘la’ sesine kadar genişleyebildiği gözlenmiştir. Çamşılı Ağzı uzun havaların ses genişliğinin dört ile dokuz arasında değiştiği, ses sahasının porte içindeki kalın ‘fa diyez 3’ sesinden, porte üstündeki ‘sol’ sesine kadar genişleyebildiği gözlenmiştir. Arguvan Ağzı uzun havalarının ses genişliğinin dört ile yedi ses arasında de-

ğışen bir genişliğe sahip olduğu, ses sahasının porte içindeki kalın ‘sol’ sesinden, porte üstündeki ince ‘sol’ sesine kadar genişleyebildiği gözlenmiştir. Ayrıca Emlek Ağzı uzun havaların 7 ses, Çamşılı Ağzı uzun havaların 5 ses ve Arguvan Ağzı uzun havaların 4 ses genişliğindeki eserlerinin daha sık kullanıldığı gözlenmiştir.

4.4 Ezgisel Yapı Açısından Karşılaştırma

Emlek Ağzı uzun havalar, daha önceki bölümlerde ezgisel açıdan detaylıca incelenmişti. Bu bölümde ise Emlek Ağzı uzun havaların genel özelliklerine değinildikten sonra, Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun havalar ile benzeşen ve farklılaşan noktalara değinilecektir.

4.4.1 Emlek Ağzı Uzun Havaların Ezgisel Özellikleri

Emlek Ağzı on dört uzun hava incelenmiş, nota analizleri ve dinlemeler sonucunda şu özellikler göze çarpmıştır;

1. Bu uzun havalar konuşma diline yakındır. Resitatif bir özellik gösterir.
2. Dizideki sesler 1 oktavı geçmediği için forte bir gürültüde söylenmez.
3. Seyir özellikleri açısından inici-çıkıcı bir özellik gösterir.
4. Yer yer vibratolar ile karşılaşılr, tril ve çarpma notalar mevcuttur.
5. Bu uzun havalar 5 ile 8 ses arasında bir genişliğine sahiptir.
6. Makamsal dizilerde değıştirici işaret olarak si bemol 1 ve fa diyez 3, zaman zaman da fa natürel kullanılır.
7. Eserlerin karar sesleri makamsal yapı itibari ile ‘la’ dır. Başka kararda eserler bulunmaz.
8. Başka makamı anımsatacak asma karar sesleri yoktur.
9. Vokal bazen tiz seslerde bazen de karara yakın seslerde girişler yapar.
10. Vokal eseri okurken bağlama karar sesi (la) vermek yerine, eserin melodisine piano gürültüğünde eşlik eder. Buradaki eşlikte bağlama, vokal notalarının aynısını tekrar etmez, eserin melodik yapısına uygun müzikal cümleler kurar.
11. Vokal girişleri büyük çoğunlukla, karar sesin 3. 6. ve 7. derecesiyle başlar.
12. Vokal uzun havaya, genellikle katma sözcükle değil, şiirin sözleriyle başlar.
13. Vokalde crescendo veya decrescendo yoktur, vokalın şiddeti başlangıçta ve bitişte hemen hemen aynıdır.

14. Bağlamalarda genellikle 13 ile 15 arasında değişen perde sayıları bulunur.
15. Geleneksel olarak bilinen ‘‘Bağlama Düzeni’’ kullanılır.
16. Bağlama mızrap ile çalınır, şelpe veya pençe denen bir teknikle çalım yoktur.
17. Uzun havaların şiir sonlarında bağlama genellikle fa diyez 3, sol, la gibi melodik yapılar kullanılır.

4.4.2 Çamşılı Ağzı Uzun Havaların Ezgisel Özellikleri

Çamşılı Ağzı uzun on uzun hava incelenmiş ve ezgisel yapı olarak şu özellikler göze çarpmıştır;

1. Konuşma diline yakındır ve birçok uzun hava türünde olduğu gibi resitatif bir yapı göze çarpar.
2. Dizide 1 oktavı geçen eserler bulunmaktadır. Örnek olarak Mehmet Ali Karaba-ba’dan notaya alman, ‘‘Gine yolum düştü gurbet ellere’’ adlı uzun hava, 9 ses genişliğindedir. Dizi genişliği fazla olmadığı için bu uzun havalar forte gürlüğünde söylenmez.
3. Seyir özellikleri açısından inici-çıkıcı bir özellik gösterir.
4. Bu uzun havada zaman zaman vibratolar göze çarpmaktadır. Tril ve çarpma notalar, bu uzun havalarda sık olmasa da kullanılır.

- ❖ Gine yolum düştü gurbet ellere adlı Çamşılı Ağzı uzun havada tril notalar;

Şekil 4.39 (Çamşılı Ağzı uzun havalarda tril notalar)

- ❖ Gönüm viran oldu senin elinden adlı Çamşılı Ağzı uzun havada çarpma notalar;

Şekil 4.40 (Çamşılı Ağzı uzun havalarda çarpma notalar)

5. Bu uzun havalar 4 ile 9 arasında bir ses genişliğine sahiptir.
6. Makamsal dizilerde, değiştirici işaret olarak, si bemol 1, si bemol 2, fa diyez 2, fa natürel kullanılır.
7. amşıhı Ağzı uzun havalarda, karar sesler makamsal yapı itibari ile ‘‘la’’ dır. Başka kararda eserler bulunmaz.
8. Bu uzun havalarda başka makamı anımsatacak asma karar sesleri yoktur.
9. Vokal bazen tiz seslerde bazen de karara yakın girişler yapar. Fakat vokal girişleri genellikle karara yakın seslerdir.
10. Vokal girişleri büyük çoğunlukla, karar sesin 2. 3. ve 6. dereceleriyle başlar ama baskın olan derece 3. derecedir.

- ❖ Karar sesin 2.derecesi ile başlayan ‘‘Sabahınan erken inmiş çeşmeye’’ adlı amşıhı Ağzı uzun hava;

şekil 4.41 (Karar sesin 2.derecesi ile başlayan amşıhı Ağzı uzun hava)

- ❖ Karar sesin 3.derecesi ile başlayan ‘‘Karlı dağlar’’ adlı amşıhı Ağzı uzun hava;

şekil 4.42 (Karar sesin 3.derecesi ile başlayan amşıhı Ağzı uzun hava)

- ❖ Karar sesin 6.derecesi ile başlayan ‘‘Yine bahar geldi bülbül sesinden’’ adlı amşıhı Ağzı uzun hava;

şekil 4.43 (Karar sesin 6.derecesi ile başlayan amşıhı Ağzı uzun hava)

11. Bu uzun havalarda vokal eseri okurken bağlama karar sesi (la) vermek yerine, eserin melodisine piano gürlüğünde basit melodilerle eşlik eder. Basit melodik yapılar, vokalin söylediği melodik yapı ile benzerlik gösterir fakat aynıysa değildir, vokale nazaran daha sadedir.

12. Vokalde crescendo veya decrescendo zaman zaman görülmektedir. Vokalin gürlüğü, bazı eserlerde başlangıçta ve bitişte hemen hemen aynıdır.

13. Vokal uzun havaya katma sözcükle değil, şiirin sözleriyle başlamaktadır.

14. Geleneksel olarak bilinen ‘‘Bağlama Düzeni’’ kullanılır.⁴³ Fakat ‘‘Kara (Bozuk) Düzen⁴⁴’’ olarak bilinen düzeninde kullanıldığı görülmüştür.

Kara (Bozuk) Düzen

Şekil 4.44 (Türk Halk Müziğinde Bağlama icrasında kullanılan ‘‘Kara (Bozuk) Düzen’’)

15. Bağlama mızrap ile çalınır, şelpe veya pençe denen bir teknikle çalım yoktur.

4.4.3 Arguvan Ağzı Uzun Havaların Ezgisel Özellikleri

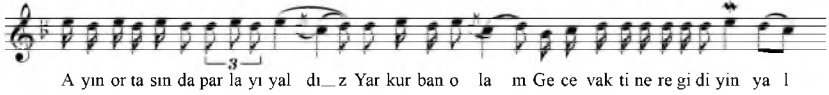
Arguvan Ağzı on uzun hava incelenmiş ve ezgisel yapı olarak şu özellikler göze çarpmıştır;

1. Bu uzun havalar konuşma diline yakındır. Resitatif bir özellik gösterir göstermektedir.
2. Dizideki sesler 1 oktavı geçmediği için eserler forte bir gürlükte söylenmez.
3. Seyir özellikleri açısından inici-çıkıcı bir özellik gösterir.
4. Eserler içerisinde zaman zaman vibratolar ile karşılaşılır. Yer yer tril ve çarpma notaların varlığı gözlenmiştir.

⁴³ Bkz: Şekil 3.31

⁴⁴ Bkz: Şekil 4.44 (Türk Halk Müziğinde Bağlama icrasında kullanılan ‘‘Kara (Bozuk) Düzen’’)

- ❖ Ayın ortasında parlayan yıldız adlı Arguvan Ağzı uzun havada çarpma notalar;

Şekil 4.45 (Arguvan Ağzı uzun havada çarpma notalar)

- ❖ Görünürde arguvanın eteği adlı Arguvan Ağzı uzun havada trill notalar;

Şekil 4.46 (Arguvan Ağzı uzun havada trill notalar)

5. Bu uzun havalarda 4 ile 7 arasında bir ses genişliğine sahiptir.
6. Dizilerde, si bemol 1 ve si bemol 2, fa diyez 2, fa diyez 3 ve fa natürel gibi değiştirici işaretlerle karşılaşmıştır.
7. Arguvan Ağzı uzun havalarda karar sesleri makamsal yapı itibari ile "la" dır. Başka kararda eserlerle karşılaşmamıştır.
8. Başka makamı anımsatacak asma karar sesleri yoktur.
9. Uzun havalarda vokal bazen tiz seslerde bazen de karara yakın girişler yapar.
10. Vokal eseri okurken bağlama karar sesi (la) vermek yerine, eserin melodisine piano gürlüğünde basit melodilerle eşlik eder. Bu eşlik ediş vokalin bir benzeridir, aynı değildir. Melodik olarak aynı makamsal yapıya sahiptir.
11. Vokal girişlerinde büyük çoğunlukla, yeden ses (sol) veya karar sesin 2. ve 3. dereceleriyle karşılaşmıştır.
12. Vokalde zaman zaman crescendo veya decrescendo ile karşılaşmıştır. Bazı eserlerde vokalin gürlük şiddeti başlangıçta ve bitişte hemen hemen aynıdır.
13. Vokal uzun havaya, genellikle katma sözcükle değil, şiirin sözleriyle başlar. İncelenen eserlerde katma sözcükle başlayan eserlerle karşılaşmamıştır.
14. Geleneksel olarak bilinen "Bağlama Düzeni"nin kullanıldığı görülmüştür.

15. Bağlama mızrap ile çalınır, incelenen uzun havalarda, şelpe veya pençe tekniği icra edilen eserlerle karşılaşılmamıştır. Fakat Dr. Gani Pekşen'in⁴⁵ şelpe veya pençe tekniği ile çalıp söylediği Arguvan Ağzı uzun havalara da rastlanmıştır. Ayrıca Emnalar (1998:582-583) Arguvan Ağzı için şunlara değinmiştir;

Resitatif şekilde (konuşurcasına) icra edilir. Bir insanın rahatlıkla söyleyebileceği bir ses sahasına sahiptir. (genellikle bir oktav ses sahası içinde). Yöresel sanatçılar uzun havayı seslendirirken ezginin karar sesini, hem hafızaya yerleştirmek hem de ezgiyi insanlara duyurma amacıyla genizden n..ah ünlemiyle seslendirirler. Ezginin güçlü sesi 3. 4. ve 5. derecelerdir. Karar sesine geldiğinde ise gırtlakta çarpma şeklinde glisando yaparak yeden sesini çarpma olarak belirtir ve karar sesine gelir. (Aynı durum güçlü sesinde de görülür) Ezgiye 3. 4. 5. sesle başlayıp 6. Sesi kuvvetli kullanarak ve bu sesin yarım ses daha tizini vibrato yaptırarak beşlisini belirtir. Söylenilen ezginin yapısına göre de diğer sesleri kullanır. Şan'a girileceği zaman beşlisi mutlak ezgiyi seslendiren kişiye belirtilir. Karar sesine giderken güçlüsünde sesi aynı perdede telleri aşağı yukarı hareket ettirerek sesin dalgalanmasını sağlar. Bu ezgiye ayrı bir tat verir. Çoğunlukla Hüseyini dizisi kullanılır. Ezgi içerisinde; of, aman, derdi güzel, gurban olam, kölen olam, suna boylum, ben ölü-rüm, dağlar duman gibi katma sözcükler kullanılır. Yörede en yaygın olan Bağlama sazı kullanılır ve Bağlama düzeninde tezenesiz çalım şekli olan pençe ya da şelpe adı verilen teknikle icra edilir. Konular çoğunlukla; sevda, gurbet, ölüm, ayrılık, hasret yolculuktur.

4.4.4 Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı Uzun Havalarda Benzeşen Yönleri

Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun havalarda benzer yönlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Bu uzun havalarda konuşma diline yakındır. Resitatif bir özellik gösterir.
2. Seyir özellikleri açısından inici-çıkıcı bir özellik gösterir.
3. Bu uzun havalarda vibratolar bulunmaktadır. Eserlerde tril ve çarpma notalar çok sık olmasa da kullanılmıştır.
4. İncelenen uzun havalarda karar sesleri makamsal yapı itibarı ile "la" dır. Başka kararda eserler bulunmamaktadır.
5. Bu üç uzun havada da sıklıkla "Bağlama Düzeni"nin kullanıldığı görülmüştür.
6. Başka makamı anımsatacak asma karar sesleri ile karşılaşılmamıştır.

⁴⁵ Dr. Gani Pekşen: Ege Üniversitesi, Devlet Türk Musikisi Konservatuarı, Öğretim Görevlisi. Malatya Arguvan Karahüyükü köyündendir. Anadolu Tahtacılarında Müzik, Çalgı, Dans, Giyim ve Kuşam Geleneği, Ülkemizde Kullanılan Üflemeli Halk Çalgılarının Araştırılması, Tokat Sıraç Türkmenlerinin Cem Ritüellerindeki Müzikleri ve Tokat'a Bağlı İlçelerdeki Uzun Havalarda gibi önemli çalışmalarını mevcuttur. Rıza Kapısı ve Küll adlı iki albümü bulunmaktadır.

7. İncelenen uzun havalar bazen bir oktavı geçse de eserler genellikle forte gürlüğünden uzaktır.
8. Bu uzun havalarda vokal, bazen tiz seslerde bazen de karara yakın girişler yapar.
9. Vokal uzun havaya, genellikle katma sözcükle değil, şiirin sözleriyle başlar.
10. Emlek Ağzı, Çamşılı Ağzı ve Arguvan Ağzı uzun havalarda bağlama, mızrap ile çalınır. Fakat Arguvan yöresinde şelpe veya pençe denen bir teknikle uzun hava söylendiği de görülmüştür.

4.4.5 Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı Uzun Havaların Farklılaşan Yönleri

Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı 34 uzun hava nota analizleri ve dinlemeler sonucunda incelenmiş ve farklılaşan özelliklerinin şunlar olduğu gözlenmiştir;

1. Emlek Ağzı uzun havalar 5 ile 8 arasında; Çamşılı Ağzı uzun havalar 4 ile 9 arasında; Arguvan Ağzı uzun havalar ise 4 ile 7 ses arasında bir ses genişliğine sahip olduğu gözlenmiştir.
2. Emlek Ağzı uzun havalarda, si bemol 1, fa diyez 3, fa natürel; Çamşılı Ağzı uzun havalarda, si bemol 1, si bemol 2, fa diyez, fa natürel; Arguvan Ağzı uzun havalarda, si bemol 1, si bemol 2, fa diyez, fa diyez 2, fa diyez 3 ve fa natürel gibi değiştirici işaretlerle karşılaşmıştır.
3. Emlek Ağzı uzun havaların vokal girişlerinin büyük çoğunlukla 3. 6. ve 7. derece ile başladığı; Çamşılı Ağzı uzun havaların 2. 3. ve 6. derece ile başladığı; Arguvan Ağzı uzun havaların ise büyük çoğunlukla, yeden ses (sol) veya karar sesin 2. ve 3. dereceleriyle başladığı gözlenmiştir.
4. Emlek Ağzı uzun havalarda vokalde crescendo veya decrescendo yoktur; Çamşılı Ağzı uzun havalarda vokalde crescendo veya decrescendo yer yer görülmektedir; Arguvan Ağzı uzun havalarda ise vokalde crescendo veya decrescendo yer yer görülmektedir.

5. SONUÇ

“Emlek Ağzı uzun havalar” konulu çalışmada, çeşitli arşivler, çeşitli kaynaklardan edindiğimiz kitaplar, akademik çalışmalar, görüşmeler, saha çalışmaları, derlemeler, ses kayıtları, arşivlerden veya notaya alan kişilerden topladığımız nota ve diğer analizler vasıtasıyla detaylıca incelenmiş, gerekli bölümlerde benzer olduğu düşünülen diğer uzun hava türleriyle karşılaştırılmıştır. Emlek; günümüzde Sivas, Yozgat ve Kayseri ilinin, Kızılırmak vadisi boyunca kümelenen köylerinin kültürel bir birlikteliğidir. Bu birliktelik, kültürü aynı olan toplumların bir arada yaşamalarına, bölgelere ya da bu bölgelere sınır olan köylere gidip gelmelerine, akrabalık bağı kurmalarına ve böylelikle kültür alış verişinde bulunmalarına neden olmuştur. “Emlek Ağzı uzun havalar” konulu çalışmamız bu kültürel dokunun özünü yansıtmaya çalışmış ve şu sonuçlara varılmıştır;

1. Halkın, Emlek adıyla nitelendirdiği bu bölgenin, “Em” ve “lek”⁴⁶ hecelerinin birleşmesinden oluşmadığı, Lütfü Arslan ve Yunus Koç’un 1556, 1575, 1576 yıllarına ait mufassal tahrir defter incelemelerine göre Kaza-i Akdağ’a bağlı, “Emlak” adında bir nahiye olduğu anlaşılmıştır.
2. Emlak nahiyесinin 1556 tarihli mufassal tahrir defterlerine göre köy sayısı 56’dır. Daha sonra 1575 sayımında köy sayısının 62 olduğu görülmüştür. Günümüzde ise bu sayının 80 ile 105 arasında olduğu söylenmektedir. Köy sayılarındaki artış, Emlek bölge nüfusunun giderek arttığı anlamını taşımaktadır fakat bölgedeki göç dikkate alındığında durum bunun tam tersidir. Emlek göç veren bir bölge iken, köy sayıları neden artmaktadır? Kanımızca tartışılması gereken bir konudur. Emlek bölgesinin köy sayısı son resmi kayıtlara göre 62’dir.
3. Emlek bölgesi âşıklık geleneğine önemli katkılar sağlayan ozanların yetiştiği bir bölgedir. Âşık Veli, Âşık Kemter, Âşık Kamber, Âşık Ağâhi, Âşık Veyysel, Âşık Hüseyin gibi önemli ozanlar bu bölgede yetişmiştir.
4. Bölgenin inanç yapısını büyük çoğunlukla Alevi-Bektaşî inancına sahip kişiler oluşturmaktadır.

⁴⁶ Bkz: Sayfa 2

5. Emlek Ağzının edebi yapısı incelendiğinde uzun havalarda aşk, feleğe sitem, sevdâ, hasret, ayrılık, doğal afetler ve anne konulu temalar sıklıkla kullanılmıştır.
6. Şiirlerde 11 heceli koşma ve 8 heceli semailer sıklıkla kullanılmıştır.
7. Şiirlerin katma sözcük barındırdığı ve şiirden bağımsız katma sözcüklerin sık olmadığı gözlenmiştir. Bağımsız olan katma sözcüklerin ‘‘ah, ey, oy, vay, de’’ olduğu gözlenmiştir.
8. Emlek Ağzı uzun havaların müzikal özellikleri incelendiğinde değiştirici işaret olarak si bemol 1 ve fa diyez 3 sesleri ile karşılaşmıştır. Toplanan bazı notalarda si bemol 2 ve fa diyez 3 yazıldığı görülse de duyum olarak bu seslerden daha tiz olduğu dinlemeler ve görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır.
9. Emlek Ağzı uzun havalarda inici-çıkıcı bir seyir ile karşılaşmıştır. Tril ve çarpma notalar sık olmasa da zaman zaman kullanılmıştır.
10. Eserlerin karar seslerinin makamsal yapı itibarı ile hep ‘‘la’’ olduğu gözlenmiştir.
11. Nota analizleri sonucu Emlek Ağzı uzun havaların 5 ile 8 arasında bir ses genişliğine sahip olduğu, vokalin esere karar sesin 3. 6. ve 7. dereceden giriş yaptığı gözlenmiştir.
12. Emlek bölgesinde bağlamalar genellikle 13 ile 15 arasında bir perdeye sahiptir. Bağlama da geleneksel olarak bilinen ‘‘Bağlama Düzeni’’ni kullanmışlardır.
13. Eserlerde şelpe veya pençe denen el ile çalma tekniğine rastlanmamıştır.
14. Emlek Ağzı uzun havaların müzikal yapısına benzetilen, Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun havalarında, kültürel odaklı müzikal bir etkileşimin olduğu görülmüştür fakat her bölgenin kendine has çeşitli özelliklerinin olması, müzikal yapıyı etkileyen önemli unsurlardan olmuştur.

Emlek bölgesiyle etkileşim içerisinde olan önemli bölgelerden bazıları Çamşılı ve Arguvan’dır. Çalışmanın son bölümünde, Çamşılı yöresinden ve Arguvan yöresinden on türlü çeşitli ses kayıtlarından notaya alınmış ya da çeşitli kaynaklardan temin edilerek incelenmiştir. Emlek, Çamşılı ve Arguvan Ağzı uzun havalar son bölümde detaylıca incelenmiş, benzeşen ve farklılaşan noktalar ortaya konulmaya ça-

lışılmıştır. amşıhı ve Arguvan Ağzı uzun havalar ile alakalı kapsamlı bir araştırma yapılmadığı için bu bölgeden eserlerde incelenmiş ve karşılaştırma yapılmak üzere kullanılmıştır. amşıhı ve Arguvan Ağzı uzun havaları tanımlamak adına kullanılan on türkölük örneklem, geneli anlatmakta yetersiz kalacaktır fakat yine de fikir vermesine adına faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırmacılar, sadece burada anlatılan uzun havaları değil, diğer uzun hava türlerini de detaylıca tanımlamalı, müzikal ve edebî yönlerini tamamıyla açıklığa kavuşturmaları gerekmektedir.

6. KAYNAKLAR

1.Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri (1998) Emod Yayınları.

Acıpayamlı, O. (1978) *Halk Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Arslan L. (2005). *Hicri 963, Miladi 1556 Tarihli Mufassal Tahrir Defterlerine Göre Bozok Sancağının Ekonomik ve Demografik Yapısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, Ö. Araştırmacı, 1962 Doğumlu. (7 Ocak 2014). ‘‘Emlek Ağzı Uzun Hava- lar’’ konulu görüşme. Ankara

Bingöl, C. (2010) *Kültürler Arası İletişim Sürecinde Kültür, Kültürel Kimlikler ve Çeviri İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bulduk, Ü (1992). *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)* Sayı: 3 Yayın Tarihi: 1992

Cangal, N. (2002). *Armoni*. (2. Baskı) Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Çelikbağ F. , Saylan M., Ertas G. , (2013). *Edebiyat El Kitabı*. (5.Baskı) Ankara: Lmt Limit Yayınları.

Develioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (24. Basım) Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.

Dinçal, A. – Sivas, Şarkışla, Ortaköy, Araştırmacı Yazar, 1954 Doğumlu - (1 Ağus- tos 2013). ‘‘ Emlek Ağzı Uzun Hava- lar’’ konulu görüşme. Ankara

Doğan, Z. (1998). *1.Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Emod Yayınları.

Emnalar, A. (1998) *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. (Birinci Basım) İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.

- Eröz, Doç. Dr. M. (1990). *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*. Ankara: Başbakanlık Basımevi
- Göker, Y. (1998). *Şarkışla’nın Sosyo Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güç, A. – Sivas, Şarkışla, Sivrialan Köyü, Halk Ozanı, 1952 Doğumlu- (28 Mart 2014). ‘‘ Emlek Ağzı Uzun Havalar’’ konulu görüşme. Ankara
- İlkaz, E. Yozgat Akdağmadeni, Araştırmacı – Yazar, (1 Ağustos 2013). ‘‘ Emlek Ağzı Uzun Havalar’’ konulu görüşme. Ankara
- Kaya, D. (1998). *I.Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri, Emlek Yöresinde Âşıklık Geleneği*. Ankara: Emod Yayınları.
- Kaya, D. (1998). *Sivas’ta Âşıklık Geleneği*. Sivas: Dilek Ofset Matbaacılık.
- Kaya, D. (2009). *Sivas Halk Şairleri I (A-C), II (Ç-G), III (H-K), IV (L-R), V (S-Z)* Sivas: Önder Matbaacılık, Gazetecilik A.Ş
- Kaya, D. (2002). *Çamşık Ozanları*. Ankara: Çamşık Hüseyin Abdal Derneği Yayınları.
- Kaya, F. (2003). *Şarkışla Emlek Yöresinde Yaşayan Alevilerin Kültürel ve Dini Yaşantıları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, İ. – Sivas, Şarkışla, Beyyurdu köyü, Halk Ozanı, 1956 Doğumlu- (1 Ağustos 2013). ‘Emlek Ağzı Uzun Havalar’’ konulu görüşme. Ankara
- Koç, Y. (1988). *Hicri 983 Tarihli Mufassal Tahrir Defterine Göre Bozok Sancağında İskân ve Nüfus*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, Y. (1989). *16.yy’da Bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nüfus Yapısı*. (1. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Küçükçelebi, A.E (2002). *Uzun Havalar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Miser, N. (2012). *Emlek Alevi Coğrafyası, Yol Dergisi, Sayı: 32*. Ankara: Gıpta Bas-kı.
- Öz, G. (2013). *Alevilik Bektaşılık Bağlamında Âşık Veysel*. Ankara: Çankaya Belediye Yayınları.
- Özbek, M (2009). *Türkülerin Dili*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş
- Özgül, M. Turhan, S. Dökmetaş, K. (1996). *Notalarıyla Uzun Havalarımız*. Ankara: Cem Veb Ofset Ltd. Şti.
- Özkan, İ.H. (2010). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri, Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Öztürk, İ. -İhsan Öztürk Müzik Kursu Sahibi, - (1 Ağustos 2013). ‘‘Emlek Ağzı Uzun Havalar’’ konulu görüşme. Ankara
- Paşmakçı, Y. TRT İstanbul Radyosu Bağlama Sanatçısı ve İstanbul Radyosu Yurt-tan Sesler Topluluğunun Eski Şefi. 1935 Doğumlu. ‘‘Makam-Ayak’’ Konulu Gö-rüşme. (12 Ekim 2012) İstanbul.
- Erenler, M. TRT İstanbul Radyosu Bağlama Sanatçısı. 1946 Doğumlu. ‘‘Makam-Ayak’’ Konulu Görüşme. (12 Ekim 2012) İstanbul.
- Say, A. (1992). *Müzik Ansiklopedisi 1. 2. 3. Cilt*. Ankara: Başkent Yayınevi
- Sözer, V. (2012). *Müzik terimleri Sözlüğü*. (2. Baskı) İstanbul: Remzi Kitapevi A.Ş
- Şahin, H. Özerol, S. *Arguvan Türküleri, Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi*. İs-tanbul: Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Yayınları.
- Tokmak, M. (2010). *Emlek Alevi Coğrafyası, ‘‘Yol’’* Bilim, Kültür, Araştırma Der-gisi 32, S.3-12
- Tuncalı, A.İ (1967). *Emlek Şairleri*. İzmit: Türkyolu – Bizimşehir Matbaası
- Tuncalı, A.İ (2000). *Emlek Alevi Âşıkları*. Ankara: Kızılırmak Yayınları
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük 2, K-Z*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Müzik Dairesi Başkanlığı (2002). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 3 (Uzun Havalalar)*. Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.

Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük 1, A-J*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi

Yaman, M. (2001). *Alevilik, İnanç-Edep-Erkan*. İstanbul: Ufuk Reklamcılık – Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Yetkin, H. – Sivas, Şarkışla, Emlekhüyük köyü. Araştırmacı, Şair. 1945 Doğumlu.

Yıldırım, A. (2012). *Emlek Alevi Coğrafyası*. ‘Yol’ Bilim, Kültür, Araştırma Dergisi 32, S.15

İnternet

Wikipedia, (2014). Erişim Tarihi :12.07.2014

http://tr.wikipedia.org/wiki/Roma_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu

Tabakoğlu, A. (2007) *Resim*, Erişim Tarihi: 10.08.2014

<http://www.islamansiklopedisi.info/>

Veysel, A. (2014) *Resim*, Erişim Tarihi: 14.11.2014

[http://www.sivasmuzelerittifakiprojesi.com/tr/fotograf-lari-2\)](http://www.sivasmuzelerittifakiprojesi.com/tr/fotograf-lari-2)

Veysel, A. (2014) *Resim*, Erişim Tarihi: 14.11.2014

[http://kelebekgalcri.hurriyet.com.tr/galcri-detay/74740/2368/3/sk-veysel-1894-1973\)](http://kelebekgalcri.hurriyet.com.tr/galcri-detay/74740/2368/3/sk-veysel-1894-1973)

Kaya, D. (2014). *Sivas-Çamsıhı Yöresi Halk Şairleri*. Erişim Tarihi: 21.11.2014

http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/dogan_kaya_sivas_camsihi_halk_sairleri.pdf

7. EKLER

Ek-1 Ahmet Mortaş, Ali Dinçal, Ali Güç, Erdal Erzincan, Erdem İlkaz, Hacı Yetkin, Halil Hamdi Doğan, İhsan Öztürk, İsmail Kaya, Mehmet Erenler, Önder Aydın, Rıza Aydın, Yücel Paşmakçı ile görüşme.

Ek-2 Emlek Ağzı on dört, Çamşılı Ağzı on, Arguvan Ağzı on uzun havanın notası.

Ek-3 Emlek yöresi köyleri, ozan ve mahalli sanatçıları çizelgesi.

AHMET MORTAŞ İLE GÖRÜŞME

Özkan Moran: Bugün halk müziğinin önemli ozanlarından Ahmet Mortaş ile beraberiz. Hoşgeldiniz.

Ahmet Mortaş: Eyvallah, teşekkür ederim..

Ö.M: Nerelisiniz?

A.M: Aslen Çankırı. Çankırı, Çerkeş ilçesi Saçak beldesindenim.

Ö.M: Kaç doğumlusunuz?

A.M:01-02-1944

Ö.M: Emlek sözcüğünün anlamı nedir?

A.M: Söyle anlatayım ben TRT de 43 yıl programcılık yaptım. Esas mesleğim prodüktör. Prodüktörlükten önce de Milli Eğitim Bakanlığı'nda 4 yıl eğitim uzman yardımcılığım var, eğitimciyim. Ama dört yıldan sonra TRT'de programcı olarak çalıştığım için, yapımçı diğer adıyla prodüktörlük, prodüktörlük sırasında Diyarbakır Radyosunda çalışıp Ankara'ya döndükten sonra 1970 ve 80 li yıllarda Sivas ilimizin, Şarkışla ilçesinin Emlek yöresindeki ozanlar diyarı Âşık Veysel'in, Ali İzzet'in toprakları diyebileceğimiz Kul Sabri'nin, Agâhi'nin yani bizim halk ozanlığı geleneğimizde çok büyük ünlü aşıkları, halk ozanları yetiştiren yöreyi gezdiğim için, araştırdığım için bilgi sahibi oldum. Yani memleketimden daha fazla ilgilendim, daha fazla sevdim ve o yörenin kültürüne hayran kaldım. Özellikle halk şiirine ve ozanlarına oradan biliyorum. Onun için Emlek em ilaç demek, Emlek ilaçlı, ilaç üretilen, kendi ilacını kendi derdinin dermanının arandığı, bulunduğu yer, yöre anlamına geliyor. İlaçlı, ilaç elde edilen bölge. Bunu sazı ile ya da o yörenin ünlü dağlarından, yaylarından, toprağından elde ettiği kendi ilacını, kendisi ürettiği, çözüm bulduğu için ilaçlı bölge ilaç anlamına geliyor. O yöreden yetişen ozanlar tarihi geçmişimizde, yani bu yüzyıllar önce 13.yüzyıldan hatta Türklerin Malazgirt zaferinden sonra Anadoluya girmesi ile birlikte özellikle 13, 15, 16,17 yüzyıllarda yetişen güçlü ozanlık geleneği içinde yetiştirdiği ozanlar yazdıkları şiirlerde ürettikleri ezgilerde kendi dermanını, kendi sıkıntısını şiirde, ezgilerde dile getirmiş. Kurak bölge, mahrumiyet içinde yaşanan bir bölge. Yolun izin gitmediği, düşünün Sivas ilimizin en bozkır topraklarının dağlarının bulunduğu bir bölge düşünün. Akdağmadeni, Şarkışla, Yıldızeli, Kayseri'nin Gemerek, Sivas'ın Yıldızeli ve Şarkışla, Yozgat'ında Akdağmadeni ilçelerinin kapsadığı bir bölge, yani bir paralel

kenar düşünün, diktörgen düşünün. Bu kırsal alan Emlek.Kızılırmak'ın bilinen Kızılırmak'ın kuzeybatısı, Kızılırmak biliyorsunuz Kızıldağ'dan doğuyor, orta anadoluda bir kavis çizdikten sonra Karadeniz'de batıyor. O kuzeybatı kavisinin içinde yer alan bölge,Yani o Kızılırmak suyunun getirdiği kültür, o suyun etrafında oluşan bir gelenek, saz olarak gelenek, şiir olarak gelenek, ozanlık olarak halk kültürümüzün içinde aşık edebiyatının, halk edebiyatının nemalındığı, serpilip boy attığı, zengin bir kültür düşünün. Yetiştirdiği ozanları ile yarattığı ezgileri ile kendi derdine çare bulduğu ilaçları ile işte Emlek, kendi ilacını kendi üreten. Doktor yok, aspirin yok, eczane yok, o yok bu yok. Her türlü ottan, her türlü nebattan, Allah'ın verdiği ottan, kekikten, çiçekten ve sazdan kendi dermanını bulduğu ezgi ilaç, çiçek ilaç, ot ilaç, bunları yaratmış bunları üretmiş. Emlek bu bölge ozanların harman olduğu, halk kültürünün harman olduğu bir yer.

Ö.M: Emlek hangi illeri, ilçeleri, köyleri kapsıyor?

A.M: Biraz önce söylediğim gibi Sivas ilinin Şarkışla, Yıldızeli yani güneydoğusu ve kuzeydoğusunda, kuzeydoğusunda Yıldızeli, güneydoğusunda Şarkışla, güneybatısında Gemerek, kuzeybatısında da Akdağmadeni bu ilçelerin sınırları içerisinde Kızılırmak'ın kuzeybatısı ve batı kavsi içerisinde yer alan bölge. Köy benim bildiğim kadarı ile 30-40'dan fazla. Ama sadece Sivas'ın değil yani Sivas ilimizin köyleri var çoğunluk Sivas ilimizin. Birkaç köy Kayseri'nin birkaç köy Yozgat'a bağlı köyler, Akdağmadeni ilçesine bağlı köyler. Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin güney köyleri. İsimlerini sayarsak bunların en başlıcaları Sivriilan, Hüyük, Ortaköy, Saraç, Kale, Kılıçcı, Belyurdu, Hardal, Temecik hemen hemen 30, 40'a yakın köy, tam sayısını gerek de yok zaten. Yani benim bildiğim, gezdiğim, araştırma yaptığım 30-40 köy Emlek köyü olarak bilinir.

Ö.M: O yörenin iklimi nasıldır?

Kışları soğuk, yazları sıcak. Ama kurak bir iklim. Tipik Orta anadolu iklimi. Kışları soğuk ve uzun, biliyorsun kışa sormuşlar nerelisin diye Erzurumluyum demiş, ama Tokat yaylasında kalırım, arada bir Sivas'da konaklarım demiş. Soğuk bir iklim ama özellikle Şarkışla bölgesi ve Yozgat ile olan sınırdaki ormanlık alan ve meralar, bitki florası ve çiçek florası bakımından çok zengin ve orijinal tabi bunlar benim saptamalarım.

Ö.M: Orası bir ova mı düzlük bir yer mi?

A.M: Plato. Dağlık bir bölge. Özellikle Beserek dağı. Veysel'in şiirlerinde geçtiği

Beserek. Özellikle Beserek, Şeme Dağı; çünkü bu Şeme ve Beserek arasından geçen bir Kızılırmak var biliyorsun. Kızılırmak o şiirlerde adının çok geçtiği, şiirlere mesaj olmuş, konu olmuş, bütün ozanların dilinde hem Kızılırmak vardır, Kızılırmak'a söylenen ağıtlar, türküler vardır. Yazılan şiirler vardır. Bütün halk ozanları, yetişen aşıklar özellikle Beserek Dağı'na, Şeme Dağı'na ve Kızılırmak'a o yörenin yaylalarına söyledikleri şiirleri, yazdıkları şiirleri, öyküleri ve dillendirdikleri türkülerini, ezgileri meşhur. Çünkü o suyla gelen kültür bütün türkülerini, ezgilerini, ozanlarını etkilemiş.

Ö.M: Cumhuriyetten öncesi ve sonrasını inceleyecek olursak bu yörenin nasıl bir tarihi dokusu vardır?

A.M: Cumhuriyetten önce 13.yüzyıldan başlarsak; yani bu Alparslan'ın Malazgirt zaferinden sonra Bizans İmparatorluğu ile yapılan savaşta Romenleri yenmesinden Anadoluyu Türk boylarına, Oğuz boylarına, ki Oğuzları biliyorsun Üçoklar, Bozoklar var, 24 boy olan 12 Bozok, 12 Üçok Türkmen Yörüklerine, boylarına, Oğuzların göçlerine neden olmuş Malazgirt zaferinden sonra ve 13.yüzyıldan sonra Moğol istilası ile birlikte Anadolu Selçuklu devleti parçalandıktan sonra beylikler döneminde Sivas çok acı çekmiş, özellikle yapılan savaşlar, Moğal savaşları, diğer aşiretlerin ve beyliklerin kendi aralarında yaptıkları savaşlar damgasını vurmuş 13. ve 14. Yüzyılda. Osmanlı'nın kurulmasından sonra da bilindiği gibi Sivas özellikle 16 ve 17. yüzyılda yani yükselme devrinde Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Selim döneminde, yani Pir Sultan'ın yaşadığı 16. ve 17. yüzyıllarda Celali isyanları ile birlikte Sivas ve Emlek yöresi, Tokat, Erzincan, bugünkü Dersim bölgesi geniş bir şekilde ele aldığımız zaman ta Maraş'a kadar güneyde aşiretlerin, yörüklerin, Avşar boylarının özellikle Bozok yaylası olarak bilinen bugünkü Yozgat ilimizin, Sivas ilimizin sınırlarının bilindiği içinde yer alan Bozok yaylasında yapılan savaşlar, aşiret kavgaları damgasını vurmuş. Yani büyük travmalar yaratmış. Ozanlar yetişmiş, ozanlar yargılanmış, büyük kavgalar olmuş. Bunun en başlıcalarından Köseadağ savaşı, 1243, 13.yüzyıl. Sonra Avşarlara Osmanlı'nın azımsızca gitmesi, yani konargöçer Türkmen aşiretleri, yerleşik toprağa yani belli bir toprağa yerleştirmek, dağlardan yaylalardan, göçebelikten kurtarmak için yerleştirmek isteyen Osmanlı çok acımasız davranmış. Osmanlı'nın da Yavuz Sultan Selim hariç, yani 1512, 1520 yılları arasında Yavuz Sultan Selim'in 8 yıllık dönemi hariç, bütün Osmanlı padişahları batıya hep Avrupa'ya dönük yapmış savaşları. Yalnızca Yavuz Sultan Selim doğuya

Çaldıran savaşı, 1517, 1518 Mercidabık, Ridaniye ve Arap ülkelerine ve Mısır'a kadar gitmesi hilafeti getirmesi yani 16. yüzyıl baba-oğul, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın muhteşem yüzyıl dediğimiz dizilerden de biliyorsun, takip etmişindir belki halk kültürünü, anadolu halkalarını, aşiretleri özellikle türkmen aşiretlerini alevi-bektaşî kültürünü çok örselemiş, çok ezmiş. Hatta hiç önemsememiş. Şimdi bir dörtlükte gayet güzel dile getirilir, şöyle denir “Şalvarı şalta Osmanlı/Eğeri kalta Osmanlı/Ekende yok biçende yok/Yemede ortak Osmanlı” bu dörtlükte gayet güzel anlatmış.

Ö.M: Yörenin sosyoekonomik durumu nasıl? İnsanlar geçimini neyle sağlamaktadır?

A.M: Osmanlı döneminde cumhuriyetten önce tek geçim kaynağı yerleşik aşiretlerin, yerleşik obaların tarım, özellikle hayvancılık yoğun. Çünkü göçer konar aşiretler Avşar aşiretleri, yörük, Türkmenler, Bektaşîsi ile Alevîsi ile yani özellikle Hacı Bektaş-ı Veli'nin suluca Karahüyük'e gelip orada kurduğu bir ortak ekme, ortak tüketme yeme kültürü, üretme kültürü 13.yüzyıl o mûmbit arazilerde Nevşehir'in, Kırşehir'in ovalarında yapılan tarım, hayvancılık çok zengin. Ama bu Osmanlı döneminde ilkel tarım geçerli, hayvancılıkta çok yoğun. Soğuk iklim olduğu için. Çünkü kış ile bahar arasında ki fark gece ile gündüz arasındaki farklılık fazla modern tarıma yol açmamış, yani kendisi üretmiş kendisi tüketmiş, pazara dönük olmayan ihracata dönük olmayan bir tarım ve hayvancılık geçerli Osmanlı döneminde. Ama cumhuriyetten sonra özellikle Osmanlı'nın küllerinde Mustafa Kemal Atatürk'ün yarattığı yeni Cumhuriyet döneminde hızla tarım ve hayvancılıkta gelişme başlamış. Çünkü Sivas ve Yozgat tarım alanı olarak çok zengin. Buğdayı, unu meşhur biliyorsun. Çorum özellikle Çorum, Sivas, Yozgat, Kırşehir, Anraka'ya kadar Orta Anadolu'nun zengin, mûmbit toprağı Cumhuriyetten sonra yani Mustafa Kemal Atatürk'ün bize kazandırdığı Cumhuriyet yönetimi ile birlikte son 70-80 yıl içinde özellikle son yıllarda bugün Sivas damgasını Türk tarımında belirgin hale getirmiş. Çorum, Sivas, Yozgat, Kırşehir ve Ankara , zengin tarım alanları var. Ama osmanlı döneminde çok zayıf.

Ö.M: Yörenin dini yapısı nasıl? Etnik gruplar var mı?

A.M: Çok kültürlü olmaz olur mu? Özellikle Türkmenlerin yaşam biçimi diyebileceğimiz bir yaşam kültürü olarak Alevî-Bektaşîlik Sivas'tan Maraş'a kadar, Malatya'dan Ankara'ya kadar hatta Tunceli'yi de alırsak Malatya'dan Maraş üzerinden

doğu Toroslar, Yozgat, Tokat, Amasya, Orta Anadolu, Kızılırmak kavsinin içi ve o kavsın kenarındaki iller. Kızılırmak kavsinin içinde ve dışında yer alan Kızılırmak'ın beslediği, getirdiği ve egemen olduğu, Türkmenler özellikle Türkmenlerin inanç kültürü olarak Alevilik Bektaşılık çok güçlü. Tabi sunni gelenekten de yetişmiş ünlü yazarlar, aşıklar var ama baskın olan, dominant olan Alevi-Bektaşî Türkmen kültürü yoğun.

Ö.M: Başka gruplar da var mı? Kürt gruplar, Ermeni gruplar...

A.M: Güneydoğu'ya göre az, o Malatya'dan Sivas'ın doğusundan Malatya ve güneydoğuya kadar uzunan bölgede Kürt halkının da tabi kendi dili, kendi kültürü türküsü var. Tabi göçler Anadolu on bin yıllık tarihinde, yani ozanlarımızın şiirlerinden, çeşitli kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilere göre, antropolojik eserlere göre Anadolu çok eski bir kültür. On bin yıllık tarihi hurilerden, mitannilerden, aşağı Mezopotamya, yukarı Mezopotamya, Orta Anadolu, Dicle, Fırat'ın içerisindeki ta Şattılaraba kadar inen yani aşağı Mezopotamya, yukarı Mezopotamya ve Orta Anadolu, Hattilerden, Hititlerden, Sümerlerden ordan gelen kültür yerli halkların ürettiği kültürün üzerine, doğudan gelen yerleşik kültürlerle ilaveten Asya'dan gelen göçler, Türkmen göçleri, Horosan'dan gelen göçler, Hazar Denizi'nin kuzeyinden, Hazar denizinin güneyinden, özellikle Afganistan ve Horosan'dan gelen Türkmen göçleri Türk-Oğuz göçleri diyelim, yerleşik kültürlerle haşır neşir olmuş, kaynaşmış. Otantik Anadolu halkları var. Süryaniler var, Ermeniler var, Kürtler var, Anadolu'da bunlar yaşayan kültürler. Sonradan gelen Oğuz Türkmenleri ile birlikte efendim Avşar, özellikle İran'dan gelen bu Nadirşahlar ve Safavilerin ve İran'dan göçen Anadolu'ya, batıya olan göçler ile birlikte kaynaşmış, et tırnak olmuş, bir mozayik olmuş. Yani bundan üç yüz yıl evvelinin insan meshebini soyunu ispatlayamaz. Çünkü evlilikler olmuş, insanlar kaynaşmış et tırnak olmuş, akraba olmuş, kız almış, kız vermiş. Aynı şeyi hissetmiş. Ülkü ve ideal birliği yapmış. Özellikle Osmanlı döneminde, son 1826'dan sonraki 2.Mahmut'tan sonra Tanzimat döneminde, İttihat ve Terakki döneminde, Cumhuriyetin öncesinde ve Cumhuriyet ile birlikte, Kurtuluş Savaşı ile birlikte, milli mücadele ile birlikte Anadolu bir kaynar kazan, kaynar kazanda bütün nimetler diyelim ki aşure pişiyoruz, o aşurenin içinde her şey var biliyorsun. Aynı bir kazan olmuş Anadolu içerisindeki halklarda aşurenin unsurları olmuş diyebiliriz.

Ö.M: Emlek yöresinde bildiğiniz ocaklar var mı?

A.M: Olmaz olur mu? Dedegan kolundan gelme ocaklar var. Babagan kolundan gelme ocaklar var. Orta Anadolu özellikle Kırşehir, Nevşehir, Yozgat ve Sivas bozkır mayası diyoruz bakınız. Bozkırın dört büyük önemli ili Kırşehir, Yozgat, Sivas özellikle üçü ve Ankara Orta Anadolu'nun ortasındaki bu topraklar 13.yüzyıldan sonra özellikle çok eski şeylere girmiyorum. Gelen göçler ile mayası olmuş Cumhuriyet kültürünün, ozanlık geleneğinin mayası olmuş. Neden halk ozanları Sivas'tan çıkıyor, taşı toprağı ozan. Mahmut Erdal'ın dediğı gibi "iki taşı birbirine sürt, iki kayayı ya da keseyi birbirine sürt, ezgi olur, türkü olur, şiir olur" bunun damgası kasıt Malatya'dan başlayarak hatta Tunceli'den de alabiliriz, Dersim bölgesinden Erzincan'dan alarak Sivas'ta odaklanmış, Kızılırmak kavsi ve çevresinde odaklanmış, Emlek yöresinde süzölmüş. İşte orada Veysel'i görüyoruz, Aşık Veysel'i, İğdecikli Âşık Veli'yi görüyoruz. Kılıçcı'dan Aşık Agâhi babayı görüyoruz. Damgasını vurmuş ozanlar bunlar.

Ö.M: O yörede tekkeler var mı?

A.M:Olmaz olur mu? Özellikle eskiden Kırşehir'e bağı olan Hacibektaş Dergâhi hem Sivas'ı etkilemiş, hem Yozgat'ı etkilemiş, yani Anadolu Alevilerinin, Türkmenlerinin bir inanç ve kültür merkezi olmuş. Hacibektaş tekkesi bu illeri etkilemiş. Bu illerin ozanları Hacı Bektaş tekkesinden nasibini almış, oraya bağı kalmış, ritüel olarak, inanç olarak. Bütün Emlek ozanlarında, aşıklarında görüyoruz ki Hacibektaş dergâhına, tekkesine bağı, Amasya öyle, Tokat öyle, Yozgat öyle, Maraş, öyle, Malatya öyle, Ankara öyle Orta Anadolu'nun halk kültürünün inanç kaynağı, esin kaynağı olmuş Hacibektaş tekkesi. Dedeler var, daha sonra Osmanlı babaları göndermiş buraya özellikle Balım Sultan'dan sonra bir takım Osmanlı'nın denemek istediğı, getirmek istediğı sunni kültürü, sunni kültüre dönüşümü sağlamak için çok üzerine gitmiş Hacibektaş tekkesinin. Osmanlı'yı kuran da zaten,yönlendiren de Hacibektaş tekkesi. Yeniçerilerin piri Hacibektaş-ı Veli bütün gülbanklar, bütün şiirler, bütün ritüeller Hacibektaş'a bağı. Osmanlı'da ta Yavuz Sultan Selim, Kanuni dönemine kadar ki Yavuz Sultan Selim çok önemli bir beктаşiydi biliyorsunuz Yavuz Sultan Selim çok önemli bir Bektaşî. Bektaşîlik özü çok sağlam ama yaptığı uygulamaları var, yanlış uygulamaları var.

Ö.M: Sonradan beктаşî olmamış değil mi?

A.M:Babası da sofu, 2.Beyazıt o da sofu, oda Bektaşî zaten,16.yüzyıla kadar Bektaşîlik egemen. Alevi-Bektaşî kültürü Anadolu kültüründe halkında egemen.

Ö.M: O kültürü yıkan nedir daha sonra?

A.M:Değişik batı ile olan ilişkiler, batıdaki ilişkilerin çok değişmesi ve oradan etkilenme, batının Selçuklu döneminde ve Osmanlı dönemindeki Haçlı seferleri ile birlikte, Haçlı seferlerinden sonra özellikle 1.Dünya Savaşı, paylaşım savaşında, 2.Dünya paylaşım savaşında Anadolu daima Avrupa'nın şeyi olmuş yani Türk soy kültürlerin, Türk soy halklarının Anadolu'yu fetih etmesini sindirememiş batı Avrupa, Hala biliyorsunuz Amerika Birleşik Devletleri Lozan'ı kabul etmez. Yani Amerika Birleşik Devletleri ve batı kültürü, batı halkları daima Anadolu'yu, Anadolu yarımadasını ve kadim kültürü hep günölemiş, kıskanmış.

Ö.M: Emlek yöresinde eğitim sistemi nasıl? Köy enstitülerinin olduğunu biliyoruz Cumhuriyet döneminde. Cumhuriyet öncesinden alırsak ne gibi etkileri var?

A.M: Şimdi teşekkür ediyorum, bu soru çok önemli. Cumhuriyetten sonra tabi bu Cumhuriyetten önce de bunun mayaları var. Özellikle 1900'lü yıllarda Tanzimat ve Tanzimat Fermanı ve 1908 II.Meşrutiyetten sonra Anadolu'da yetişen, Osmanlı'da yetişen eğitimcilerden en önemlisini söyleyeyim İsmail Mahir Efendi. Anadolu'da Osmanlı döneminin son Balkan harbi ve Trablusgarp ve Balkan harplerinden sonra Osmanlı Avrupa'da artık toprak kaybına uğrayıp Anadolu'ya çekildiği günlerde işte İslamcılar, Türkçüler ve değişik tartışmalar içerisinde Anadolu'da İttihat ve Terakki dönemindeki tartışmalarda ve özellikle II.Abdulhamit dönemi ve sonrasındaki tartışmalarda batı medeniyeti, İslam medeniyeti, Türk medeniyeti bu tartışmalarda İsmail Mahir Efendi eğitimin farkına varır, eğitimin öneminin farkına varır ve Anadolu halkının özellikle Anadolu'daki on, on iki milyon civarındaki halkın yüzde iki, üç okur yazar oranı olan halkın, geleneksel babadan görme tarım ve eğitim düzenini ıslah etmeye dönük uygulamalar başlatır. Bu İttihat ve Terakki dönemindeki kitaplarda çabalarından görüyoruz. Ziya paşa ve Namık Kemal'in de o dönemde etkisi ile birlikte Tevfik Fikret gibi güçlü ozanlarımızın, yazarlarımızın, insanlarımızın etkileri ile yeni bir eğitim sistemi doğar. Özellikle cumhuriyet ile birlikte milli kurtuluş savaşımızdan sonra Mustafa Necati döneminde Mustafa Kemal Anadolu halkının eğitimine büyük ağırlık verir, önemser çok önemser; çünkü gerçekten on üç milyon olan Anadolu halkının yüzde üç, beş okuryazardır, üçü beşini aşmaz. Köy enstitülerinin önemini özellikle Mustafa Necati'den sonra millet mektepleri ve askerde çavuş, onbaşı olan insanların eğitmen olarak Anadolu'ya

gönderilmesi önem kazanır. Çok önemsenir. Mustafa Kemal kurtuluşun öğretilerinde ve eğitimde olduğuna inanması ile birlikte yani kılıçla kazanılan zaferleri eğitim ile taçlandırmazsan hiç önemi olmadığını farkındadır ve Mustafa Necati'den sonra Saffet Arıkan'dan sonra meşhur eğitimci, köy enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç ile birlikte 7 yıldan fazla milli eğitim bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel döneminde çözümü köy enstitülerinde 1940'ta çıkan yasası ile birlikte İsmail Hakkı Tonguç gerçekleştirir bu mucizeyi. Yirmi bir yerde köy enstitüsü açılır. Sırası ile ilk önce Arifiye'den başlar, Kızılçullu İzmir, Trakya'da Kepirtepe, Kızılçullu, Arifiye, Hasanoğlu ve sırası ile 1939'dan başlar, hatta 1938'lerde başlar. Atatürk'ün ölümü ile birlikte onun zamanında atılır temelleri düşünce. Mustafa Kemal ve Mustafa Necati'nin Saffet Arıkan'ın milli eğitim bakanlığı döneminde plan hazırlanır. Ama kanunu çıkarıp uygulama Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç döneminde hayatiyetini bulur ve peşpeşe 1944-1945'e kadar yirmi bir yerde köy enstitüleri kurulur. Sivas'ta Pamukpınar köy enstitüsü kurulur. Önemlidir. Özellikle Maraş'ta ve Kayseri'de kurulan adını anımsayamadım köy enstitüleri Orta Anadolu'ya damgasını vurur. Buralarda halkın çocukları, köyden çıkan çocuklar canlandırılacak köy uğruna, köyün canlandırılması uğruna, bu köy enstitülerinde yetiştirilir. Öğretici eğitim sistemi tatbikata, deneyime dayanan yani hem üreten hem tüketen, kendi okulunu kendisi yaparak eğitimi bizatihi yerli, çok yerli bir sistem, eğitim sistemi köy enstitüleri ile birlikte Orta Anadolu'da boy atar. Hasanoğlu, Yıldızeli Pamukpınar ve Konya'da İvriz, Haruniye Orta Anadolu'daki önemli köy enstitüleri Eskişehir'de Arifiye, Ege'de Kızılçullu, Trakya'da Kepirtepe bu eğitim enstitülerinde okuma, yazma bilmeyen yetenekli köy çocukları Osmanlı'nın ihmal ettiği özellikle Tanzimat'tan önce Osmanlı'nın ihmal ettiği anadolunun köy çocuklarının gözü açılır. Klasikler, okuma kitapları, dünyanın yazarlarına, dünyanın değişik kültürlerine açılan bir eğitim sistemi, yerli bir eğitim sistemi, ulusal bir eğitim sistemi uygulanır. Bunun da merkezi yine Sivas'tır. Çünkü bozkıra maya olmuştur Sivas. Cumhuriyetin temeli de orada atılmıştır. Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi ile birlikte Mustafa Kemal Sivas Kongresi'nden dönerken Hacıbektaş'a uğramıştır. Hacıbektaş'ta o zaman Cemalettin Çelebi'ye uğrayarak Kurtuluş Savaşı'nda bunun icazetini almıştır. Anadolunun ortasıdır. Kırşehir'dir, Yozgattır, Sivastır. Buralardaki gerçeği gördüğü için Mustafa Kemal canlandırmayı Orta Anadolu'dan başlatmıştır. O canlandırmanın temeli de onun planını hazırladığı köy enstitüleridir; ama biz onun kıymetini

bilemedik tabi katlettik. Sıkıntılarını da bugün yaşıyoruz. Sıkıntılar o okulların kıymetini bilemeyişimiz. 68 kuşağını harcamış olmamız, benim kuşağım ve fidanları katletmemizdir. En önemli fidanlarımızı asmamızdır. Onların bedelini ağır ödüyöruz bugün. Yani köy enstitüleri kaybetmenin halk odalarını, köy odalarını eski eğitim sistemini ve genç kuşağımızı, 68 genç kuşağımızı anlayamayışıımız. Onları biçmemiz, göç ekini biçmiş gibi onların kadir kıymetini bilemeyişimizin sıkıntılarını yaşıyoruz.

Ö.M: Çok teşekkür ediyoruz verdiğiniz yöreye ait bilgilerden dolayı.

A.M: Emlek ozanlarından bahsedelim mi? Emlek ozanları ile ilgili ben çok program yaptım TRT'de. Emlek ozanlarının, halk kültürünün, Emlek halk kültürünün önemine çok değindim, çok vurguladım. Onlardan hemen hemen yirmi beş âşığı, ozanı Sivas'ta yetişen taşı toprağı ozan olan, harman olan bu ilimizin şarkışla'sından yetişen, Emlek yöresinden yetişen ozanlarımızı sıralarsak İğdecikli Âşık Veli, Sivrialan'dan Âşık Veysel başlı başına bir okul ki köy enstitülerinde Cumhuriyet eğitimi ona öğretmenlik veriyor. Köy enstitülerinde öğretmenlik veriyor bakın bir ozana, bağlama çalan Veysel gibi gönöl gözü açık bir ozana Arifi'ye de, Hasanoğlan'da, Yıldızeli, Pamukpınar'da öğretmenlik veriyor. Bugün hangi ozanımıza, hangi sanatçımıza, yetişkin eğitiminde olsun, örgün eğitimde olsun, ders veriyor bizim eğitim sistemimiz. şimdi dört artı dört, dört artı dört artı dört sistemini getirdiler iş bitti.

Ö.M: Başka kimler var?

A.M: Başka Höyüklü Kul Sabri var, Devrani baba var, Hacı Yetkin var, Höyüklü Ali İzzet Özkan, İzzet Savaş var Aziyet dediğimiz. Ben bunların hepsi ile program yaptım bire bir. Ama tek şansızlığım bir Veysel'e ulaşamadım. Veysel'in hakka yürüdüğü dönemde ben yedek subaydım Polatlı'da. O vefat ettiğinden ben 3 ay sonra ben TRT 'ye girdim. Ama Emlek ozanlarından İğdecikli Âşık Veli, Sivrialan'dan Veysel, Höyüklü Kul Sabri, Ali İzzet Özkan, Hasan Devrani, İzzet Savaş, Sarıkayalı Âşık Hüseyin, Ortaköylü Aziz Üslü, Saraçlı Yüzbaşoğlu ve Yeter Ana, Kılıçlı köyünde Agâhi Baba, İlyashacı'dan Hasgöl, Mehmet Ali Emektar, Mehmet Demirkaymak, Kaymak'tan Musam Erdemoğlu bugün yaşayan ozanlarımızdan. Alakilise'den Mehmet Özkan, Neşet'e çok önemli kaynak olan Mehmet Özkan. Eski yurt yeni adı, eski adı Alakilise Kızılırmak'ın kenarında çok güzel bir Türkmen köyüdür ve o yörenin ezgilerine, uzun havalarına, deyişlerine, nefeslerine kaynaklık

eden köyler Emlek köyleri ve bunlardan yetişen ozanları sıraladım. İşte Alakise'den Mehmet Özkan, Beyyurdun'dan Halil Hamdi Doğan yaşıyor bugün, Muharrem Kaya bugün yaşayan genç ozanlarımız, emaneti Servet Yıldırım eşi ismini getiremedim. Servet'in dernek başkanımız olarak Halk Ozanları Kültür Derneği'nin dernek başkanlığını da yaptı. Eşi ile birlikte kökten sürme bir Saraç ozanları. Bunların türkü söyleyenleri, şiir yazarları, yazarları, öykü yazarları, bugün Kızılırmak Köy Dernekleri bünyesinde bu kültürün üretimini hem yapıyorlar, hem pazarlıyorlar en özgün en otantik biçimi ile Orta Anadolu'yu bugünlerden yarınlara aktarıyorlar tıpkı eski ustaları Veyseller, Âşık Veliler, Agahiler ve diğer ismini burada anamadığımız çok ünlü ozanlarımız var, saz ustaları var bunların genel anlamda ürettikleri halk kültürünü yarınlara, yeni gençler ve örgütlü gençler taşıyorlar diyorum. Bunlar ile benim uzun yıllar, 40 yıldan fazla araştırmalarım oldu, incelemelerim oldu, Kim Ne Demiş dizisi ile Günaydın programlarında her biri ile Almanya'dan gelenler ile Türkiye'de yaşayanlar ile birebir diyalog kurarak, giderek, onları tanıtarak programlarım oldu. Onlar ile geçti ömrüm 70 yaşına ulaştık; ama hala devam ediyoruz. O bölgenin o Emlek kültürünün içinde haşır neşir olmaya devam ediyoruz. Emlek Deryası diye bir şiirim vardı ama ezberimde olmadığı için sana okuyamadım. Ama onu ayrıca bir e-mailini verirsen, telefonunu verirsen onu sana faksalayabilirim, gönderebilirim orada çünkü Emlek kültürünü ve ozanlarını daha iyi net anlatıyorum.

Ö.M: Çok teşekkür ediyoruz verdiğiniz o güzel, kıymetli bilgiler için.

A.M: Rica ediyorum. Bende teşekkür ederim bu genç yaşta böylesi bir sevdaya, aşka kapıldığın için seni kutluyorum, başarılar dilerim. Genç yaşta damardan girmiş bu heves, dilerim ki sende aynı yöreye aynı kültüre hizmetin olur teşekkür ederim

Ö.M:Teşekkür ediyorum, sağolun.

ALİ DİNÇAL İLE GÖRÜŞME

Ö.M: Bugün Halk Müziği'nin çok değerli bir ismi ile, Ali Dinçal ile beraberiz. Hoşgeldiniz.

A.D: Hoşbulduk teşekkür ederim.

Ö.M: Nerelisiniz?

A.D: Sivas, Şarkışla, Ortaköy.

Ö.M: Kaç doğumlusunuz?

A.D: 1954.

Ö.M: Emlek sözcüğünün anlamı nedir?

A.D: Şimdi Em ilaç demek. Lek yer demek. Yalnız kaynaklarda o yörenin ismi Emlek olarak değil belki çevirmeden kaynaklı ben kaynaklara baktığımda Emlak kazası veya Emlak Nahiyesi olarak geçiyor. Şimdi Nahiyeye ya da kazayı böyle değerlendirmemek lazım bugünkü anlamında değerlendirmemek lazım. Çünkü yönetsel birim demektir, yani kaza kadının hakim olduğu yer demektir zaten. O bölgede 1595 yılındaki bir kayıta Yunus Koç diye biri, 16.yüzyılda Anadolu Sancağı, Bozok Sancağı diye bir yayınevi var onda Yozgat sancağının daha doğrusu Bozok sancağının bugünkü Yozgat ilinin Yerköy'den Şefahatli'den ta Şarkışla'ya, Akdağmadeni'ne, Çubuğa kadar Yediçubuğa kadar, Gemerek'e kadar kapsadığı görünüyor. Hatta Kayseri'nin Tuzla'ya kadar kapsadığı görünüyor. Daha sonra kaynaklar çok fazla özellikle bizim üzerinde duracağımız o Emlek bölgesindeki Alevi coğrafyasındaki o alışkanlıklar kaynaklara çok fazla yansımamış. Nedeni zaten o yöredeki Alevileri kaza ile devlette çok fazla işinin olmamasından kaynaklı. Dolayısı ile bugün itibari ile Akdağmadeni, Yıldızeli, Şarkışla ve Gemerek'in bir kısmını kapsayan 1595 yılında Yunus Koç'un 62 köyü kapsar diyor. Daha sonra bunlar tabii çoğaldı. Hatta Ahmet Zeki Özdemir Avşarlar ve Dadaloğlu kitabının 72.sayfasında diyor ki yani Dadaloğlu diyor “Şol koca Nalbanda biz de varalım, serimizde şu sevdayı ırılım, Emlek kazasında bir dem sürelim, Sultan attığı gibi dağlar olur mu” diyor. Şimdi Dadaloğlu nere Emlek nere. Niye işte Avşarların dağıtılması ile birlikte o isyanda Avşarların belli bir kısmı Emlek yöresine kadar geliyorlar dolayısı ile bu oradan kaynaklanıyor. Burada çok önemli bir müzik ve şiir kültürü söz konusu. Zaten Alevi coğrafyasında bunların olmaması diye bir şey düşünülemez. Çünkü Cem'inde

cemaatinde müzik vardır, şiir vardır, hatta öyle alalade şiirler değildir. Saza telli Kur'an denir. Yani bunun anlamı şu yani normal bir Müslümanın Kur'an da öğrendiği şeyleri saz eşliğinde söylenen deyişlerden öğrenmesini tarifi için telli Kur'an denmiş.

Ö.M: Emlek yöresinin coğrafi özelliği nasıldır?Koşullar nasıl?

A.D: Bir kere şu benim özellikle üzerinde durmak istediğim şu. Bir kere Yavuz'un Çaldıran seferine giderken Şarkışla ovasında konakladığı biliniyor. Tabi konakladığı yerden gözcüler gönderecek ki etraf nasıl, nedir ne değildir, onu kendi emniyeti açısından kontrol etmesi gerekir. O çerçeve içerisinde işte Şarkışla'dan Kızılırmak'ı geçip o coğrafya başlayınca korkunç bir Alevi nüfusu ile karşılaşılıyor ve bu Yavuz'a rapor ediliyor. Kaynakların belirttiğine göre Yavuz kendisini takip ederler kaygısı ile Şarkışla ovasında 40 bin askerini orada muhafaza ettiğini, orada bıraktığı görünüyor. Şimdi Kızılırmak'ı geçince bir kere çok ormanlık ve ondan itibaren de dağlık bir bölge. İşte Aşık Veysel'in şiirlerinde de geçer Beserek dağı, Pircan dağı. Beserek dağının benim araştırmamda rakımına baktığımda 2550 metre kare civarında falandır. Orada yazı kışı tepelerinde karı barındırır. Dolayısı ile yüksek bir coğrafyadır. Ovası çok azdır. Geçimi de o nedenle öyledir. Mesela bağ bahçeliği Ortaköy civarında birkaç köy yapar. Diğerleri bahçeciliği bostancılığı çok fazla bilmezler. Kaynaklar der ki, Veysel ilk defa yaptı bir bahçe. Halbuki Veysel'den evvel orada çok güzel bahçeler vardır. Veysel irtibatlı olduğu işte Cumhuriyet aydınları ile devletin ileri gelenlerinin teşviki ile Ziraat diye adlandırılan bazı meyveleri bahçesine dikti, millet de öyle zannediyor.

Ö.M: Peki Emlek hangi il, ilçe ve köyleri kapsıyor?

A.D: Şimdi dediğim gibi Yıldızeli'nin bir kısmını, mesela Davulalan, Yahyalı, mesela Aşık Veli'nin köyü İğdecik, Kenter babanın köyü Kaleköyü, öbür tarafta Akdağmadeni'nin belli bir kısmını işte Şarkışla zaten, Ortaköy, Sivrialan, Höyük oralar zaten Şarkışla'ya bağlı. Bir kısmı Gemerek mesela bizim karşıımızdaki Saraç köyü zaman zaman Gemerek'e bağlanır, zaman zaman Şarkışla'ya bağlanır. Yani onlar da karar veremediler. Şu anda Şarkışla'ya bağlı.

Ö.M: Kayseri'nin de köyleri varmış herhalde?

A.D: Gemerek zaman zaman Gemerek'i Kayseri'ye bağladılar. Mesela bizim kültür izlerimizden bir tanesi Karaözü köyüdür. Karaözü köyünü zaman zaman Kayseri'ye bağladılar.

Ö.M: O yörenin sosyo-ekonomik durumu nasıl, o insanlar nasıl geçimini sağlıyor?

A.D: Bir kere daha çok hayvancılık ile geçimini sağlar, dağ köyleridir çünkü. Yani orada tarımın yapılması mümkün değil. Ufak tefek tarım yapılır ama daha çok geleneksel olarak hayvancılık yapılır. O da zaten dediğimiz gibi yaylalar çok fazladır. Mesela işte o konuda da Aşık Veysel'in, Ali İzzet'in işte Devri Ali'nin "Şimdi bizim eller yaylaya çıktı/ Koyunlar bir yanda yollar bir yanda/ Suların başında demler kuruldu/Kemanlar bir yanda sazlar bir yanda" dediği yine Ali İzzet'in "Güzel yaylam hoyrat olmuş yurt olmuş" felan dediği, yayla kültürünün çok fazla olduğu bir bölgedir. Zaten kışın yayla yaylak demek zaten. Yazın yayladadır, kışın kışlak dediğimiz, kışla, kışın geçirileceği yerlerde engin yerlerdir, ovalık yerlerdedir. Yani daha çok geçim hayvancılıktır.

Ö.M: Yörenin dini yapısı nasıl? Emlek yöresi için konuşursak içeride etnik gruplar var mı? Kürtler, Sünniler...

A.D: Şimdi daha çok yörenin köyleri Alevi inançlı köylerdir. Arada işte sonradan olduğu söylenir onunda Örenyurt gibi, Keklice gibi, başka bir takım köyler Sünni olarak mesela Karaözü gibi Sünni olarak bilinen köyler vardır ama onlarda bildiğimiz anlamda öyle dinsel şeyi ağır basan köyler değildir. Mesela Kürt yoktur. Benim bilebildiğim kadarı ile daha çok Türkmen diyebildiğimiz konar göçer ailelerin, sülalelerin zamanla yöreye yerleşmesiyle oluşan bir kitle vardır.

Ö.M: O yörede ölmüş ya da hala yaşayan sanatçılardan kimler var acaba?

A.D: Sanatçılar demeyelim de aşıklar diyelim. Sanatçılık ayrı bir olay ama kaynaklara geçen 1858 yılında öldüğü bildirilen en eski isimlerden bir tanesi Kaleköylü Kenter Baba, İğdecikli Aşık Veli, Höyükü Kul Sabri bunun gibi nice nice ondan sonra gelenler ismi bilinen bilinmeyen pek çok aşık vardır. Günümüzü etkileme açısından küçücük bir bölgenin 20.yüzyılın en önemli şairlerinden, aşıklarından Ali İzzeti, Aşık Veysel'i çıkarması çok önemlidir. Ha onlardan da başka hakikaten çok güçlü şu anda da yaşayan onlardan sonra da yaşayan çok güçlü ozan

geleneği vardır. Bana iletilen bir bilgi de Emlek Yöresi'nde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin bir çalışmasında Emlek yöresinde tespit ettiğimiz 500'ü aşan âşık tespit ettik deniyor. Hadi bunun onda birini kabul etsek küçücük bir yerde 50-60 tane ozanın, şairin çıkması çok önemlidir.

Ö.M: O yöre halkının “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” gibi üçlemeye Hz. Ali'ye ve Peygambere olan bakışları nasıl?

A.D: Şimdi bak araştırmacılar şunu karıştırıyorlar. Bektaşiliği ve Bektaşiliğin başına gelenleri bilmediklerinden dolayı şunu karıştırıyorlar. Sonradan yani 1500 lerden sonra Şah İsmail'in Safevi devletinin başına, bir devlet başkanı, bir padişah olarak geçmesi Osmanlı ile arasındaki çekişmeyi artırır. Zaten Osmanlı'nın da çok fazla Anadolu coğrafyasına ilgisi yoktur. Osmanlı daha çok kuruluşundan itibaren batı yönünde birtakım tasarımları felan vardır. Ama ne zaman Safevi Devleti kuruldu, ondan sonra iş farklılaştı. Mesela 1516 yılında ölen Balım Sultan ki Hacı Bektaş Tekkesi'nin post işini o zaman Balım Sultan ile birlikte yeni bir erkan getirilmeye çalışıldı. Ama bunda başarılı olunamadı. Niye olunamadı? Çünkü Anadolu Alevileri ocaklarını, dedelerini, dede sülalarını bilir geleneksel olarak bilir. Dolayısı ile sonradan bir kişiye bir ocağa katılması, kabul etmesi söz konusu değil. Ondan sonra Kalender Çelebi'nin 1527 yılında onunla birlikte ve ondan sonraki dönemde 1551 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın da yakını olduğu bilinen Sersem Ali Baba Hacı Bektaş Tekkesi'ne Dede baba olarak atanır. O zamana kadar Dede Babalık diye bir olay yok. E şimdi o zaman noluyor, şöyle bir propaganda geliştiriliyor. Hacı Bektaş'ın Bel oğlu yok, Yol oğlu var ve dolayısı ile o zamana kadar bu yolu sürdüren Çelebiler onun çocukları değil onun yolunu kabul etmiş kişiler olarak ondan sonra babadan kolu, dedegan kolu, dervişi, dedeci, tekkeci felan diye işte senin özellikle biraz evvel söylediğin mesela adam Allah, Muhammed, Ali diyecek bunu bir dede ile eli ile Allah, Muhammed, Ali diyor öbürü erkan değneği ile yani okutulmuş bastonu ile diyor Allah Muhammed, Ali. Ona diyorlar ki sen pençecisin, öbürüne diyorlar ki sen erkancısın. Bu bile ayrılık gaynılık getiriyor. Ondan sonra tekkeler kuruluyor, halbuki tekke yani bizim orada o yörede tekkenin öyle çok işlevi felan olmaz senede bir sülalelerin dedeleri gelir. Köyün en büyük müsait evinde toplanılır cem yapılır. Sorgusu suali yapılır. Ondan sonra herkes işinde gücünde şimdi dolayısı ile tekkenin orada işlevi yok. Ha olmuş daha sonra oralarda tekkeler olmuş. Mesela Ortaköy'de

Musa Abdal tekkesi var. Musa Abdal Tekkesi var ama Ortaköy'ün hiçbir tanesi bir iki ailenin dışında hiçbir kişi o tekke ile ilgisi yok.

Ö.M: Emlek köylerinde Tekke var mı, varsa nerelerde var?

A.D. Yani Tekke çok fazla yok. Mesela Salman Baba'nın bulunduğu, yaşadığı yere Mescit köyünde Tekke deniyor, ama burası tekke değil, adamın yaşadığı yere. O da 1826 yılında Vaka-ı Hayriye'den sonra bizim oralara gelen bir işte Dervişçi yani ayrıca da bizim orada pek çok kişi babagan koluna bağlı kişiler mücerrettir. Yani evlenmezler o söyleneceyi Hacı Bektaş içinde söylerler. Şimdi sorduğum zaman ne için Hacı Bektaş mücerret, sebebi ne, yolun büyüklerinden mesela Hz. Ali evlenmemiş mi evlenmiş. Hz. Hüseyin evlenmemiş mi evlenmiş. Hz. Hasan evlenmemiş mi evlenmiş. İşte on iki imamlar evlenmemiş mi evlenmiş. Niye Hacı Bektaş evlenmemiş çünkü onun tarihsel işte babadan oğula geçen tarihsel gücünü kıracak. Ha babagan kolunda da evlenmiştir, mücerretlik vardır. Onlar da evlenmezler. Mesela Dedebabaların, en son dedebabalar evlenmiştir, mesela Bedrinoyan felan evlenmiştir ama ondan sonraki dedebabalara mücerrettir evlenmek yasaktır.

Ö.M: Emlek yöresinin köylerinde hangi ocaklar vardır?Siz mesela hangi ocağa bağlısınız?

A.D: Ocaklar deyince mürşit ocakları vardır en büyükleridir mürşit ocakları. Pir ocakları vardır, Sayrı ocakları vardır, Dikme ocakları vardır, Düşkün ocakları vardır. Şimdi bunu kimse bilmediği için ocağı mesela biz Yellice'de ki ocağa bağlıyız. Mesela bizim köyde ocakzadeler olarak Garip Musa Ocağı vardır. Dedegil derler onlara zaten. Garip Musa ocağının bir koludur. Yani daha sonra Osmanlı'nın 1826'daki olaylardan sonra üzerine düşen baskılardan sonra dedeler artık görevini yapamaz olurlar. Bu sefer ne olur, halkın da talebi ile bu sefer ortalığa Dikme ocakları yani Mürşit ocakları veya Pir ocakları kendisine vekaleten birilerine vekalet verir o yürütür o görevleri. Bir de bizim bu Alevilikte dede ile birlikte ya dedenin çalması gerekir ya da zakir ile gezmek zorunda çünkü zakir deyişi, semahı çalan saz ustasıdır, deyişleri bilen kişidir. Dolayısı ile o zamanlar düşün ki yani "Dertli bre telli sazdır bunun adı/ Ne ayetir ne de kadı/ Buna çalan anlarken şeytan bunun neresinde./Venedik'ten gelir teli/ Ardıç ağacındandır kolu/ Hey Allah'ın sersem kulu /Şeytan bunun neresinde" der ondan sonra tepki için şöyle der "Abdest alsan aldın

demez/ Namaz kılsan kıldın demez/ Kadı gibi haram yemez/ Şeytan bunun neresinde” der. Dolayısı ile saz ile gezmek bile bir müşkülattır. Zındıklıktır. Ebu Suud efendi saz çalan kişinin sazının kırılması bir yaptırımı olmadığını hatta ödüllendirilmesi gerektiğini söyler sazı kıranın. Dolayısı ile bu kültür böyle şeylerden sonra tabi ki yolu yürütecek zakirler bulamaz, dede de bulamaz. Ondan sonra iş karışır. Zaten bu kültür eğer bizim ozanların, aşıkların demeleri, söylemeleri o türküler, o deyişler olmasaydı şimdye çoktan tarihin o tozlu sayfalarına karışıp gitmişti. Düşün ki koskocaman bir imparatorluk 1510'lardan, 1520'lerden sonra diyelim 400-500 senede bu kültürü bitirememiş, o kadar baskıya rağmen dolayısı ile bu, bu kültürün sağlamlığından bu kültürün kendine öz ve insana verdiği değerden dolayısıdır. Zaten deyişlerde felan bunu fazlası ile bulursunuz. Mesela bir Alevi şair şunu söyler der ki; bunu anlatsan karşı tarafa anlamaz mesela der ki; “Derviş Kemal der inanma/ Adem'de mazhar arama/ Müslümanlık kolay amma/ İnsan olmak zordur hoca” der. Veya der ki; “Arada bir yerdesin/ Sen arada perdesin/ Hak sende sen nerdesin” diye cevap sorar eder. Yunus Emre'yi hiç katmıyorum bugün Yunus Emre'ye sahip çıkanlar Yunus'tan zerre kadar nasibini almamış kişiler. Tavırlarından durumlarından belli. Yeni mi aklınız başınıza geldi. Yunus'u keşfetmek, Yunus yüzyıllardır var.

Ö.M: Aleviler dışında, Türkler dışında orada başka etnik gruplar da var mı?

A.D.: Alakilise çok eski bir yerleşim yeri. Orada Ermeniler felan mevcutmuş. Sonradan bunlar asimile olmuşlar. Dolayısı ile orada kilesinin varlığından hatta orada milattan evvel o Sarıkaya dağının eteklerinde yamaç evler, yamaç bostanları, bahçeleri vardır. Yamaç evler vardır. Yine Yunus Koç'un biraz evvel bahsettiğim şeyde Çepni nüfusunu yazarken Çepni diyor “müslim, gayri-müslim” diye adetlerini, onun sayılarına felan veriyor. Ayrıca biraz evvel söylediğin ocaklar, dedeler ziyaretgâhlar mesela 1626 yılında felan dün okuduğum kaynak ki bu internette bile bulunabilir. Bozok sancağında Emlek'in de bulunduğu Yozgat Bozok sancağında 12 tane köyde cami vardır. Gerisi işte ziyaretler, türbeler felan gibi. Zaten Alevi kişiler Alevi köyleri zaten senede bir cemlerini cemevi dediğimiz ki öyle değil şöyle köyün en büyük evidir. Orada toplanılması daha uygun diye karar verilir. O sene de o evde toplanılır. Yani sadece Cemevi gibi kullanılan bir yapı yoktur. Bir amaç için kullanılan yapı yoktur. Zaten adamın evidir.

Ö.M: O yörede Sünni köyleri var mı?

A.D: Var tabi.

Ö.M: Akdağmadeni taraflarında mı Kayseri tarafında mı?

A.D: Mesela hemen Ortaköy'ün karşısında Karaoğuz köyü Sünnidir. Ama onun hemen yanındaki Kaymak köyü, hemen onun yanında ki Kılıç köyü bizim meşhur Agahi'nin köyüdür. Mesela yukarılarda Örenyurt gibi, Kulhasan gibi bir takım köyleri vardır. Yani bugünkü anlamında Sünni denilemez. Sunilik adına ne yapıyor.

Ö.M: Değişmişler mi denmeli?

A.D: Yani ben kendimden biliyorum bizim sülale olarak zamanında Divriği'nden göçmüş Şarkışla yakınında kalan bizim sülale Sünni olmuş, ırmağı geçenler Aleviliğini korumuş yani öyle söyleyeyim şu anda bile görüşürüz.

Ö.M: Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası değerlendirilirse Emlek'te eğitim sistemi için neler söylenebilir?

A.D: Tek tük medreseye yolu düşen birkaç kişi vardır Emlek yöresinde. Onun dışında eğitimi zaten adam hayvancılık ile geçinir, başka bir şey yoktur. Konar göçerdir. Ordan oraya ordan oraya hayvanının peşindedir. En büyük insani eğitimi işte Cem'lerde cemaatlerde veya sohbetlerde işte geçmişten kaynaklı deyişlerden, semahlardan, işte o âşıkların sözlerinden olur. Mesela bugün hiç kimse bilmez der ki, ben herkese soruyorum diyorum ki Pir Sultan'ın bir şiiri vardır. "Alınmış abdestim aldırılırsa/ Kılınmış namazım kıldırılırsa" şimdi sor bakalım röportaj yapıyorsun. Alınmış abdest ne, kılınmış namaz ne? Doyurucu bir cevap alacağını zannetmiyorum. Çünkü onlar da bilmiyorlar.

Ö.M: Müzikal açıdan değerlendirilirse Emlek ağzı uzun hava mıdır, yoksa kırık hava mıdır?

A.D: Şimdi daha çok dertlerin yoğun olduğu yerlerde öyle Ege gibi, Karadeniz gibi hani Karadenizliye sormuşlar, Karadenizlinin bir tanesine zeybek seyrettirmişler de ne anlıyorsun ne ifade ediyor senin için adam demiş ki bu kadar düşündükten sonra ben de oynarım demiş. Şimdi bizim orada bir kere uzun hava çoktur. Dertli insandır zaten. Bu arada deyişler ve semahlar tartımlıdır, ritimlidir. Mesela burada ben gerekirse ayrıntısını veririm. Âşık Veysel'in bir albümü "Âşık Veysel Semah ve

Deyişler” bu 1957 yılında bir Fransız araştırmacı bayan bizim oralara geliyor Ortaköy'e geliyor, Sivrialan'a geliyor orada çekimleri ile birlikte bunu daha o zaman Âşık Veysel'in bugün ki anlamda bilinen uzun hava uzun ince bir yoldayım gibi eserleri daha yok o zaman. Semahlar ve deyişler söylüyor hatta işin ilginçidir Âşık Veysel mersiye söylüyor. Mersiye nedir? Mersiye, Hz.Hüseyin'in şehadetini anlatan acıklı uzun havalardır. Oradaki uzun havaların en belirgin özelliği tiz başlar ve karar ile noktalanır. Yani karar sesinin dışında hiçbir yerde noktalanmaz.

Ö.M: Makamsal seyir nasıl?

A.D: Genellikle uşak ve hüseynidir. Başka çok az o da kayma olarak nitelendirilebilir karcığar olabilir. Yoksa mesela rast gibi efendim işte nihavent gibi makamlar yoktur.

Ö.M: Oktav genişliği ne kadar bu uzun havada?

A.D: Valla şurada Hıdır Dede'nin ben eserini dinlettim galiba Âşık Veysel'i çok etkileyen bir şahıstır Hıdır Dede, Hıdır Güç. Şimdi bu en tutulur eserleri, on seslidir. Yani on ses tizden başlar, yani bugünkü anlamda la diyelim ince do'dan başlar do, si, la diye yukarıya doğru gider ve on seslidir. Zaten dikkat et Âşık Veysel'in “ben gidersem adım kalır dostlar beni hatırlasın” ile “Ağlayalım Atatürk'e bütün dünya kan ağladı” on seslidir. Yani o etkileşimden kaynaklanır.

Ö.M: Emlek ağız, o yörede icra edenler tarafından aynı makamsal seyirle mi kullanıyor?

A.D: Seyir ayrıdır ama ağız dediğimiz telaffuz ise birbirini tutmaz telaffuz yani iki yan köyün günlük konuşmaları bile birbirini tutmaz.

Ö.M: Yani bizim buradaki araştırmamız, edebi bir ağız araştırması değil müzikal bir ağız araştırması yani uzun hava araştırması onun için sormuştum.

A.D: Yani birbirlerinden etkilenmemesi mümkün değil kapalı bir toplum zaten. Yani birbirlerinde çiftinde, çubuğunda, alışverişinde onunda bununda etkileşim halindeler ayrıca mesela bir köyün dedesi öbür köye yani görev anlamında geldikten sonra orada da birtakım görümler felan yapar. Yani birbirlerinden etkilenmemesi mümkün değil. Ayrıca o kırık havadır. İşte çifte havaları ekin biçerken, halay, ortalık halayı denir genellikle yani o kırık havalara çok fazla değildir. Daha çok yüzde seksen yüzde doksan uzun havalardır ve melodik seyri üç aşağı beş yukarı aynıdır.

Ö.M: O yörede Çamşılı vs. gibi başka uzun hava çeşitleri var mı?

A.D: Çamşılı, zaman zaman oradan bazı aşıkların geldiği bilinir. Öyle özellik ortaya çıkarılacak bir şey ben şimdiye kadar sezemedim. Mesela çok ilginçtir bizim oraya çok büyük etkiler Malatya'nın Arguvan felan. Orada Garip dediğimiz hicaz makamı vardır ama Emlek yöresinde Hicaz makamı yoktur. Bir onu şey yaptı. “Seher vakti çaldım yarın kapısını” bir ara şeye çevirdi Neşet Ertaş veya onun ardılları garip ayağına çevirdiler yani hicaz makamı dediğimiz ayağa çevirdiler. Onun dışında bizim orada hicaz makamı felan olmaz.

Ö.M: Yörede Emlek yöresine benzeyen başka yöreler var mı?

A.D: Şimdi bir kere yani Emlek yöresinin insanı konar göçer dediğim gibi ama birbirlerine aşiret anlamında pek çok sülale birbirlerini tanırlar aynı kaynaktan geldiği söylenir. Bunun araştırması için mesela ben kaynaklık açısından söylüyorum “Mufassal Tahir Defterleri” vardır Osmanlı'nın tuttuğu o yerleşikleri kayıt altına alır. Birde “Yörükhan Defterleri” vardır. Yörükhan defterleri de hangi sülalenin nerede otladığını, nerede konar göçerlik yaptığını yani niçin yapar bunu onları merak ettiği için değil tabi vergi alacaktır onun için kayıt altında tutar ve daha çok 18.yüzyıla kadar da o yörenin insanı Yörükhan'dır yani konar göçerdir.

Ö.M: Teşekkür ediyoruz verdiğiniz kıymetli bilgiler için.

A.D: Estağfirullah. Şimdi ben eski Emlek Organları Kültür Derneği Başkanıydım bu konuda birtakım sempozyumlar yaptık, çalışmalar yaptık şu kısa dönemde olmaz ama bir de ben işte piyanosundan, kemanından, bağlamasından müziksel anlamda da çok araştırdım bir şekilde ileride bir takım çalışmalar olursa ben seve seve bunları da örneklendiririm.

ALİ GÜÇ İLE GÖRÜŞME

Ö.M: Bugün Türk Halk Müziğinin çok kıymetli sanatçlarından Ozan Ali Güç ile beraberiz. Hoşgeldiniz.

A.G: Özkancığım teşekkür ederim. Emlek dediğimiz zaman aklımıza çok büyük ulema, ulu ozanlar âşıklar geliyor. Emlek yöresi Yıldızeli bölgesinden alıp Kızılırmak çevresini kapsayan bir bölgedir Emlek. Özellikle de bizim Şarkışla'nın köyleri işte Sivrilalan, Ortakay, Hardal, Çakal buna benzer daha çok sayamayacağım kadar köyleri kapsayan yöredir. Emleğin bir adı da Emlek olarak şöyle adlandırılmıştır, çok eski zamanlardan bir tane insan hastalanıyor. Doktorlara, hekimlere gidiyor. Ona çare bulamıyorlar ulema birisi dağlardan bir çiçek topluyor işte o güzel çiçeklerden o zaman ilaca em derlermiş. Bir em yapıyor o adamın kafasından aşağıya kadar her tarafına sürüyor, bezle sarıyor, üç gün içerisinde yaralar hep iyi oluyor. Sonra düşünüyorlar diyorlar ki bu yörenin adını Emlek koyalım. Onun için o ilaç, o doğa, o güzellikler gerçekten de bizim Âşık Veysel'in mezarına çıktığımız zaman işte onun da dile getirdiği gibi Beserek gülde de Karataş diye o dağlarda çok güzel bir çiçek kokusu gelir, yani insanları deli edecek, mest edecek şekilde çok güzel bir koku saçar. Onun için de bizim yörede çok güzel çeşitli çiçekler biter. Emlek'in adı buradan kalmıştır. Yani Emlek'in, Emlek dediğimiz zaman insanlar bunu tanımlayamıyor, bilmiyorlar. Bunu birkaç tane daha yerde söyledim ama emden dolayı bizim yörenin adı Emlek olarak kalıyor. Tabi yörede Pir Sultan'tan Veysel'e uzanan bir damar var Âşık Veli, Kemter, Agâhi, Ali İzzet, Âşık Hüseyin, Kul Sabri, sayamayacağım kadar bu eski Hakk'a yürüyenler, onun akabinde yine biz Emet olarak bir araştırma yaptık üç yüz küsur tane Emlek yöresinde şair ve âşık yetişmiş. Bunları da biz Emlek derneğimiz ilgili Ali sizleri bunu da zaten sunar. Ben görüşürüm kendisi ile, onun haricinde Emlek'in gerçekten çok güzel bir tadı vardı. O lezzet her yerde o işte bizim ağız diye geçer Emlek ağzı işte Arguvan ağzı diye geçer bu ağızlar Emlek'in de çok güzel bir kendisine has Emlek'in ağzı vardır onu da biz çok çok kullanırız işte Veysel, ona benzer Veliler, Kenterler, Agâhiler, bu Emlek şeyini çok güzel koymuşlar. Emlek'te öyle işte türküleri ile, ozanları ile, âşıkları ile gerçekten yerini korumuş bir bölgemizdi.

Ö.M.Bu Emlek ağzı dediğimiz yapılar uzun hava değil mi?

A.G: Uzun hava, kırık hava işte rahmetli Mahsuni Şerif ile bir gün TRT'de

oturuyorduk. Ben bir türkü okudum, onun türküsünü, dedi ki bana “Pirim dedi bu sizin Emlek'in kırık havası, kılçık havası” o türkü de çok güzel bir türkü işte Veysel okumuş. Bizim diğer âşıklar geçen, ulema, Veli, Kenter onlar çok güzel makamları var Aşık Hüseyin, Ağâhi gerçekten o Emlek ağzı olarak tanımladığımız o ağzları çok güzel kullanmışlar.

Ö.M: Makam diye bahsedilen nasıl bir şey?

A.G:Emlek'te biz şöyle bir tanımlama yaptık, gerçekten de hep aynı yola çıkıyoruz. Tabi müziklerin hepsi yirmi dokuz harften oluyor, tabi ki müzikler çok birbirine benziyor, çünkü yüz kelime yok, harf yok yirmi dokuz harf var. Yirmi dokuz harf olduğu için çok da bol müzik kaplamıyor. Yani insanlar müziklerini birbirine çok yakın olarak, çünkü o yörenin insanı birinden esinleniyor, o birinden esinleniyor müzikler birbirine çok benziyor ama bizim müziklerde ben şunu gördüm; âşıklar da, ozanlar da, şairler de çok yanık şeyler söylemişler ki belli ki gurbetlik çekmişler, belli ki yoksulluk çekmişler, belli ki ayrılık çekmişler. Buna rağmen çok dertli, daha böyle insanı etkileyecek, insanı vurgulayacak çok şeyler söylemişler. O da fakirliğin ve yoksulluğun ayrılığın getirdiği şeyler diyorum ben gerçekten de eserler zaten hep öyle okuduğun zaman hep biliyorsun, eser yazarken bir hedef oluyor, o hedefe ulaşmak için bu şiiri koyuyorsunuz. Şiirlere de baktığınız zamanda gurbet, ayrılık, yoksulluk, fakirlik öyle.

Ö.M: Babanz Hıdır Dede için neler söylenebilir?

A.G: Babam Hıdır Dede askerde eskiden bizim yörelerde en çok da keman çalarlarmış. Babam 1920'lerde 30'larda kemane çalmış, askerden geldikten sonra dedeliğe başlamış. Bağlama çalmaya başlamış.

Ö.M: Bu kemane bildiğimiz kemane mi yoksa keman mı?

A.G: Kemane. Sonuçta benim büyük dedemin babası Hıdır Abdal, Karaca Ahmet'in çocuklarından biliyorsunuz. O İstanbul'da kalıyor işte o göbek ta babama kadar uzanıyor Hıdır olarak. Şimdi benim bir yeğenim var onun adı da Hıdır, büyük ağabeyimin oğlu adı. Bu göbek bizde Hıdır Abdal'ın soyu olarak öyle geliyor ve sonra Hıdır Ağa dedeliğe başlıyor, dedelikte çok büyük bir etkenlik bırakıyor. Çok bir sevgi saygı bırakıyor. Dedelik yaptığı bölgeler genellikle bizim mutaliplerimiz, İzmir, Eskişehir, Bursa, Yozgat, Ankara, buna benzer daha çok yörelerde Kalecik, Ankara bölgesinde, Ankara'nın iç bölgesinde buralarda Hıdır Dede elli yıl dedelik yapıyor. Elli yıl o insanları eğitiyor. Onlara çok güzel izler bırakıyor. Halen Hıdır

Dede'yi çok seviyorlar, Hıdır Dede'ye çok saygıları var. Çünkü öyle bir bilinçli, bilgili bir dedemiz daha yok diyorlar. Gerçekten de, umman gibi bir insan Hıdır Dede.

Ö.M: Emlek ağzı hangi il, ilçe ve köyleri kapsıyor?

A.G: Emlek ağzı, Yıldızeli yöresinden başlayıp, bizim Kızılırmak boyundan başlayıp, Pirsultan Abdal'dan gelen Yıldızeli'den başlayıp ta bizim Sivas, Şarkışla yöresinin köylerini kapsadığı yere kadar Emlek geçer hep. Çok geniş bir alandır.

Ö.M:Bu yörenin geçim kaynağı nelerdir? Sosyal hayat nasıldır?

A.G:Benim çocukluk yıllarımda hayvancılık ve rençperlikti. O zaman tabi böyle traktör felan yoktu. Bizim oralar biraz taşlı bölgedir hele hele bizim köyümüz çok taşlıdır. Çokta sağlam arazisi olmaz ama aşağıdaki Ortaköy, Eyüp, Topaç o yörelerin Yıldızeli taraflarının çok güzeldir arazileri ama bizim oralar taştır. Benim çocukluk zamanımda kara sapan ile ekin ekerlerdi. Orakla da biçerlerdi. Ama yine de insanların karnı zor doyardı. Onun harici işte hayvanlarını satarlardı. İşte ihtiyaçlarını öyle karşılardı ve gurbete çalışmaya giderlerdi. Kış ayları gelince de gurbete çalışmaya giderlerdi. Geçimlerini bu yollarla sağlardı.

Ö.M:Nerelere giderlerdi?

A.G:Mersin, Adana, daha önceleri Bafra'ya giderlermiş, pirinç yapmak için sonra Mersin, Adana yörelerinde bahçe ekimi yapmışlar, portakal, limon ağaçları gibi. Benim aklımın yettiği zamana kadar Mersin, Adana, Çukurova tarafına giderlerdi.

Ö.M:Orada kaldıkları uzunca zaman kaldıkları oluyor muydu?

A.G:Altı ay orada kalırlardı, çok fakir oldukları için herkes sırtına bir yorgan alırdı, o yorganlarla altı ay bir yorganın arasında yatarlardı, bir damda artık oranın şartları nasıl zamanında ama öyle lüks ev felan, otel felan yoktu. İşte üç, beş, yirmi, yirmi beş kişinin bir kalacağı ev tutup orada herkes yorganının içinde yatardı. Altı ay işte orada ne kâr etmiş getirirdi köyüne ihtiyacını karşılardı.

Ö.M:Çiftçilik yapmaya mı gidiyorlar?

A.G:Şimdi yazın, baharın mart ayları oldu muydu gelirlerdi, çiftlerini sürmeye başlardı. İşte Veysel'in güzel bir sözü vardır “Bahar ayı gelince çifte koşar çiftçiler” diye sonra ekinlerine ekerlerdi, bahçe bağları olurdu onları yaparlardı. İşte Âşık Veysel örnek olarak yöremize bahçe işini Veysel tanıtıyor ondan sonra hayvanları olurlardı, koyunları, kuzuları, inekleri felan işte onlardan uğraşırlardı zamanları ile sonra ekin otları olurdu onları yaparlardı. Güzün oldu muydu tekrar

yine çalışmaya giderlerdi hiç on iki ayın hepsinde çalışırlardı insanlar. Ki öyle ihtiyaçlarını karşılarılardı.

Ö.M:Düğünlere gitme gibi bir alışkanlıkları var mıydı?

A.G:Düğünler eskiden bir hafta olurdu, bir gün damadın evine bayrak dikerlerdi, bir gün gelinin evine, ikinci gün damadı yıkarlardı, üçüncü gün kız üstüne, damat odasına bilmem ne altı yedi gün olurdu düğün o yıllarda. Sonra düğünler genellikle güz aylarında olurdu, ekinlerin kalktığı zaman çünkü harman zamanı düğün yapamazlardı. Herkesin işi gücü olurdu. O açıdan da herkes harmanını felan, ekinini otunu biçip yaptığı zaman düğün başlatırlardı. Genellikle dokuz, on, on birinci, on ikinci aya kadar.

Ö.M:O ozanlar düğünlere gidip çalarlar mıydı?

A.G:Eskiden ozansız düğün olmazdı. Ama şimdi çok yok. Eskiden âşksız düğün olmazdı, çünkü damat odasında şenlikler olurdu. Âşıklar çalardı, söylerdi sabahlara kadar çok güzel olurdu, çok zevkli olurdu.

Ö.M:Emlek yöresinde başka etnik gruplar var mı? Kürtler gibi. Tarihe biraz bakıldığı zaman Amerikalılar 1870'lerde oralarda sömürgelerde bulunmuşlar, misyonerler yollamışlar. Kiliseler açmaya başlamışlar. Amerikalılar gibi, Hristiyan gruplar, Kürt gruplar, başka gruplar var mı Emlek yöresinde?

A.G:Şimdi Özkancığım zaten bizim oraların kuruluş tarihi üç yüz yıl falandır. Çok da uzun bir yıl değil. Zaten Hacıbektaş-ı Veli efendimiz Anadolu'ya göçtükten sonra işte Aleviler artık ocakzadeli olmaya başlıyorlar. Ocaklarda zaten oradan geliyor. Benim gördüğüm kadarı ile bizim oralarda öyle çok bir şey yok ama grup etken olarak göç eden yani bir köyde Çerkez de var mesela, Lazı da var, Alevi de var, Sünni de var öyle karışık yöreler çok var. Ama şey olarak da zannediyorum ki ayrı bir Çerkez köyü yok, ayrı bir Kürt köyü yok. Hep yan karışıktır mesela Alevi, Sünni o köye ilk gelen önce konmuş gelen arkadaşlarda o köye konmuş, onun orada babası, dedesi çocukları ile oluşturduğu zaman bir aile olmuş öyle öyle köyler zaten böyle büyümeye başlamış. Benim araştırmalarıma göre biz bu konularda çok şey yapıyoruz. Bu eski tarihli şeyler çok yok. Yani böyle bir kilise gibi felan şeyler bizim oralarda çok yok.

Ö.M: Hacı Yetkin için neler söylenebilir?

A.G:Evet Özkancığım, şimdi Hacı Yetkin abinle ben, biraz rahatsız. Burdan da kendisine acil şifalar diliyorum. Hacı Yetkin yöremizin en büyük araştırmacı, en

güzel insanlarından bir tanesi. Kişilik olarak da, kültür olarak da. Gerçekten de her şeyi çok güzel araştırıyor. Yani derler ya Sezar'ın hakkını Sezar'a verir diye gerçekten de Hacı Yetkin bütün eserler kime ait, kimin kimden ne aldığını, hepsini çok iyi bilir ve araştırmaları da çok güzeldir Hacı Abi'nin. Hacı Abi mecliste çalışırdı. Zannediyorum ki Âşık Hüdayi'nin çok eserini, Âşık Hüdayi getirmiş, yazarmış dermiş ki usta buna bir bak. Hacı Yetkin düzeltmelerini yaparmış. Emlek'i de çok güzel araştırmış. Keşke onun o Emlek yazdığı eseri yanımızda olsa da okusaydık ama o eser yanımızda yoktur. Hacı Abi bu konuda Emlek'in ben idolojisi diyorum ben ona araştırmacı olarak. Bence çok güzel araştırma yapmış ve hala da yapıyor. Rahatsız ama yine de onu bırakmıyor. Hacı Yetkin Emlek'te ne kadar ozan varsa ne kadar eser varsa, kimin eseri kimden, kimin nasıl esinlendiyse hepsinin derinine kadar inmiş, araştırmış ve çokta güzel yapmış.

Ö.M:Kimin öğrencisi? Uсталık-çıraklık var mı?

A.G:Hacı Yetkin bence kendi kendini yetiştirdi. Eniştesi Devrani vardı rahmetli Hasan Tatal onun eserlerini de çok düzenledi. Ona da öyle çok şey olmuştur. Ben de ustanın Devrani'nin eserlerini ben de okudum zaten onu da çok seviyorum. Hacı Yetkin kendi kendini yetiştirdi diyorum ben araştırmacı ile birlikte bizim yörenin en iyi araştırmacısını yapan Hacı Yetkin'dir.

Ö.M:Tam olarak nereli?

A.G:Emlek Höyük'lü. Yani o yöreyi çok iyi bilen, o yöreyi çok iyi araştıran yani o yörenin haricinde diğer yörelerde, diğer şairleri, aşıkları da çok iyi bilen biri araştırmacı Hacı Yetkin.

Ö.M:Bu emlek yöresine ait bir örnek alabilir miyiz sizden?

A.G:Emlek yöresine ait bir örnek alalım.Evet bende bu saz gerçekten Âşık Veysel'in ilk çaldığı saz. Bu sazı 1956 yılında Âşık Veysel'e, Şemsi Yastıman bir saz hediye ediyor. Âşık Veysel ile babam birlikte çok saz çalarlardı. Âşık Veysel de diyor ki Hıdır Ağa bu saz senin olsun. Bu saz ta Avusturya'dan geldi. Avusturya'dan buna Türk bayrağı takmışlar. Benim büyük ağabeyim bunu Avusturya'ya götürdü. İşte orda birisi alıyor. Bu saz Hıdır Dede'nin ve Aşık Veysel'in çaldığı bir bağlamadır. Kimden okuyalım. Bir üstat okuyalım.

(Ozan Ali GÜÇ burada “Suna boylu yardan bir mektup aldım” adlı türküyü söylüyor.)

A.G:Bu türkü işte deminki bizinkiler işlerini bitirip gurbete çıkarlar dediğim zaman

bu Âşık Aziz Üstün vardı o türküydü. Adana'ya çalışmaya gidiyor eşi ile yeni nişanlanmış. Nişanlısı ona bir mektup yazıyor. O zaman hamileymiş. Yani ben senden bir yavru bekliyorum. Ne zaman geleceksin altı ay olmuş haber yok. Bu mektubu ona gurbet, hasretliğini işte çok özlediğini, özlemini dile getirerek yazıyor işte demek ki Özkan'cığım dediğim gibi bizim türkülerimizde çok gurbetlik, hasretlik, yoksulluk, acı hep bunun üzerine daha çok yazılmış.

Ö.M:Eser kime aitti?

A.G: Eser Aziz Üstün'e ait. Ortaköylü Aziz Üstün. Ona aittir. Daha çok kırık havalarımız var. onlarda da daha değişik söyleyeceğiz.

Ö.M:Emlek yöresine ait bir uzun hava okur musunuz?

A.G: Ben kendi eserimi okuyacağım onu ben albümümde de okudum. İnşallah dinlersin. Onu okuyacağım.

(Ozan Ali GÜÇ burada “Şu garip başıma bak neler geldi” adlı türküyü söylüyor.)

Ö.M:Bu size ait bir eserdi.

A.G:Evet bu benim eserim. Bunu da ben yeni albümüme okudum inşallah çıkacak. Yani bir aya kalmaz çıkar.

Ö.M:Babanızdan bir eser okur musunuz?

A.G: Tabi Hızır Dede'den okuyacağım. Albüm kapağını alayım hangisini okuyayım sana Dede'den? Ha şeyi okuyalım tabi Mustafa Hoca bunu biraz değiştirdi ama “Gaziler sevda düştü serime, yenemem kendimi ağlar gezerim”. Dede'nin okuduğu şekilde okuyalım biz onu üstad farklı şekilde okudu ama.

(Ozan Ali GÜÇ burada “Ağlar gezerim” ve “Ağ deveyi gaterlemiş gidiyor” adlı türkülerini söylüyor)

Ö.M:Emlek ağzını icra eden ölmüş ya halen yaşayan sanatçılar kimlerdir, bunlar birde hangi ile, ilçeye köye mesuplar?

A.G:Emlek ağzı ölen şairlerimizde çok, âşıklarımızda çok. Ben başta Sivrialan'dan başlayayım. Sivrialanda başlı başına, Âşık Veysel, Hıdır Dede, aşağıya indiğimiz zaman Ali İzzet, İzzet Savaş, Emlek'ten yine Ortaköy'den Aziz Üstün, İlyashacı'dan Kalada Kenter, Agâhi, eskiler gittiğimiz zaman Âşık Veli var. Bunların hepsi Emlek ağzını çok güzel kullanmışlar. Deyiş tarzı ile karıştırarak işte deyişler var, işte semah hizmetleri ile ondan sonra yani buna benzer çok ozanlar âşıklar var da şu anda tam hepsini hatırlayamıyorum. Yıldızeline kadar giden bir damar vardır Emlek yöresinin.

Emlek yöresi dediğimiz zaman sadece bizim Şarkışla'ya bağlı köyler değildir. İşte oradan başlar ta Yıldızeli'ne kadar Emlek diye geçer. Bizim orası Kızılırmak'ın kuzey bölgesinde kalır.

Ö.M:Kızılırmak'ın bir ucundan diğer ucuna kadar mı?

A.G:Evet kızılırmak'ın diğer ucuna kadar alır Emlek diye geçer hepsi. O yörede de hepsi aşağı yukarı Divriği'nin ağız bizden biraz daha değişiktir, bize çok yakındır. Çamşılı ağız ile bizimki çok yakındır birbirine. Zaten Çamşılı Ali Ağa, Âşık Veysel'e saz öğretmeye gelmiş. Ama onun Veysel'den önce ozanlar o ağız kullanmışlar işte Emlek ağzının uzun hava, yanık havayı, kırık hava onları çok kullanmışlar. Kırık hava var o yöre çok iyi kullanmış o havaları ama bunların içinde şu anda yaşayanlar çok yok. Hepsi hakka yürümüş ozanlar. Onlardan da duyum olarak işte sonundan gelen işte bu saydığım ozanlarda onlardan esinlenerek ta günümüze ta bize kadar uzanan bir bölgenin Emlek yöresinin makam havası var. Hala da devam edip sürmekte ama yavaş yavaş bence Emlek ağız biraz daha gerilerde kaldı diye düşünüyorum. Çünkü önce TRT deyince hep Sivas oluyordu, Sivaslı daha çoktu sanatçı âşık geleneğini sürdüren işte ozanlık geleneğini sürdüren âşıklar daha çoktu. Mesela Feyzullah Çınar rahmetli Çamşılı okurdu. Çok güzel okurdu. Ali Metin Çamşılı okurdu işte Çamşılı ağız da Emlek yöresine çok yakındır. Pir Sultan'ın yöresinden gelen ozanlar aynı şekilde okur ora biraz daha değişiktir. Yıldızeli şeyleri. Ama bence en çok vurgulanan yöre bizim yöre olmuş. Âşık Veysel işte yöre ile birlikte o saydığım ulema ozanlarda katılınca bol bir mozaik çıkmış.

Ö.M:Emlek bölgesinin kırık havalarından da bir örnek dinleyebilir miyiz?

A.G:Yine Âşık Veysel'in okuduğu, Veli'nin bir esereni okuyalım. Mecnun'um Leyla'mı gördüm.

Ö.M:Sözler Âşık Veli'nin mi?

A.G:Evet tespitlerde Veli geçiyor ama Ali İzzet onu artık onu kendi adı ile tescil ettirdiği için biz yine onu İzzet olarak okuyoruz. Ama eski araştırmalara göre Hacı Yetkin bunu işte üstad araştırmış. Araştırmalarda Veli olarak geçiyormuş. Tabi Ali İzzet de bunu okumuş kendi adına tescil yaptırmış. Biz onu yine şey olarak okuyoruz ama güzel bir eser. Bunu Veysel de okudu zaten. İzzet'den önce Âşık Veysel okudu bunu. Ben bunu ilk duyduğumda Ali İzzet'den önce Âşık Veysel'den dinledim. Çünkü Âşık Veysel hem bizim yakın komşumuzdu hem babam ile birlikte çalıp söylerlerdi. Ben bunu ilk duyduğumda Âşık Veysel'den dinledim. O hiçbir sonunda şey

taşırmamış. Ama Ali İhsan hocamda çok iyi bilir Veli'nin ne olduğunu. Hepsini onu araştırdılar sonra. Emlek ozanlarında bazı hatalar olmuş işte Âşık Hüseyinler var onların eserleri birbirine karışmış. Onların eserlerini birbirinden kimse ayırt edemiyor çünkü bir ozan gitmiş bir köyde bir türkü söylemiş ismi Hüseyin. O yörede bir Hüseyin varsa o da söylemiş o Hüseyin'in diye tanınmış. İsimler soyisimler hiç taşırılmamış. Aslında türkülerin sonunda taşıma, ismini veya soyadını taşıyan olmamış. Hüyesini, Hüseyiniyem. Belki biri Hüseyinim kullanmış belki biri Hüseyiniyem kullanmış biri Hüseyin kullanmış ama bunların eserleri hep birbirine karışmış. Bunlarda birbirinden pek seçilemiyor ancak yörenin doğasından ve dağından, ovasından kıyısından köşesinden bir şey alıyorsa ha bu şu yörenin diye tanımlanıyordu.

Ö.M:Taşırmak ne demek?

A.G:Taşırmak son dörtlükte ozanın veya aşığın kendi ismini, soyadı ile birlikte koymak. Ona taşırmak deniliyor.

Ö.M:Mahlas, beyitte derler değil mi?

A.G:Evet mahlas.

(Ozan Ali GÜÇ burada “Mecnunum Leyla” mı gördüm adlı türküyü söylüyor.)

Ö.M: Bu türküler nasıl yayılıyor? Cemlerden mi yoksa âşıkların bir araya gelip sohbet etmesinden mi?

A.G:Şimdi Özkancığım eskiden ben öz Türkçe kullanayım Veysel gibi satıcılık çok varmış. Satıcılık derken âşıklar her köye gidip oralarda deminki buyurduğunuz gibi düğünlerde çalarmış, arkadaşların yanına eskiden radyo, televizyon olmadığı için nerede bir âşık var insanlar gidermiş traktörü, atı ile gidip, o insanı getirip o yöreye dinletirmiş. Onun için her türkü her yerde çalınmış, söylenilmiş. Mesela Hıdır Dede, Kul Himmet, Pir Sultan Abdal, Şahatayı bütün ulu ozanların eserlerini okurdu, deyişleri okurdu Hıdır Dede. Kendi eseri yoktu ama o eserlerin hiçbir tanesini de yanlış okumazdı. Kimin eseri ise onun adını okurdu. Bu da çok güzellik. Ona işte munzip katardı onun cemlerde, deyişleri zaten albümümüzün içinde var onları dinlersin. Çok değişik tarzda okurdu. İşte deminki buyurduğunuz gibi dedeler gidermiş cemlerde deyişleri, türküleri, divazları okumuş, yani hiç aklın ermediği bir yerde işte Hıdır Dede ta Sivrialan'dan kalkıp Ankara'ya, İzmir'e, Eskişehir'e Cem'e gidermiş. O zaman ne oluyor. Hıdır Dede duyduğunu oralarda satıyor. Bu satıcılık. Şimdi radyo televizyon çıktıktan sonra artık bunlar biraz azalmaya başladı. Ne oldu

işte radyodan, televizyonlardan işte albümlerden dinlenilmeye başlandı. Şimdi insanlar evlerinde belki eserler yazıyorlar. Üç yüz, beş yüz tane olanlar var ama sadece albüm yapamıyorsa, kitap yapamıyorsa, televizyona çıkamıyorsa o kendi içerisinde kalıyordu. Sadece çevresi onu biliyor ama dediğim gibi bu satıcılığı çok iyi yapıyorsa, albüm yapıyorsa, kaset yapıyorsa, televizyonlarda program yapıyorsa daha çok çabuk duyuluyor. Daha çok çabuk dağılıyor. Ne oluyor o türküler meşhurlaşıyor. Ama eskiden bu şans yoktu. Eskiden kendi kendini işte gezerek, yörelere giderek duyuruluyormuş türküler; ama o zaman daha çok farklıymış, daha iyiymiş o zaman zaten yanlış olan şu varmış ismi, mesela Âşık Hüseyin, iki tane üç tane Âşık Hüseyin varmış. Bir Âşık Hüseyin öbür Âşık Hüseyin'e türküsünü kendi adını okuyabiliyormuş. Çünkü onun adı da Âşık Hüseyin onun ki de Âşık Hüseyin onun için türküler böyle karışmış ama. Mesela Derviş Ali diye bir ozan vardı bizim orada çok ulema birisi. Onun çok güzel bir sözü vardır. O işte bunu rahmetli Mahmut Erdal okudu ben bir yerde okumuştum. O da Âşık Hüseyin'in bir festivali var bizim yörede. O da gelmişti bu türkü hoşuna gitmiş onu albümüne okudu Mahmut Erdal. Derviş Ali'nindir bu eser çok güzeldir. O der ki “sarf edip sözünü salmam araya, bir özün bilmeze bildiremezsin” bunu müzik ile okuyalım mı?

Ö.M:Olur tabi.

(Ozan Ali Güç burada “sarf edip sözünü salmam araya,bir özün bilmeze bildiremezsin” ve “Böyle bir güzelin kahrın çekerdi “ adlı türküleri söylüyor.)

A.G:Özkancığım Aşık Kenter'in, Hıdır Dede'nin müziğinden, derlemesindedir. Bu derleme zaten çok arşivlerde var. Bir tane İngiliz bunu taş plağa yapmış, zaten okumuş eseri. Birde yine Emlek yöresinden ahiri dert beni sine götürür eskiden bunu hocam zannediyorum TRT'ye verdi herhalde beraber ona bir değerlendirme yaptık. Yine bunu da Hıdır Dede okuyor.

(Ozan Ali GÜÇ burada “Ahir dert beni sine götürür” ve “ İtinat mı ettin geri de bakmaya” adlı türküleri söylüyor.)

A.G: Evet yine bir de Hıdır Dede'den, Pir Sutan'tan aldığı uzun havayı okuyalım.

Ö.M. Bu eser kime aitti?

A.G: Bunu Âşık Veysel ile bir Veysel daha vardı o okurdu.

Ö.M: Küçük Veysel dedikleri mi?

A.G: Yok. Bu daha ondan önce İbrahim Tutuş diye otuz sene Âşık Veysel onunla gezmiş. İşte kekklik türküsünü, bunu birkaç tane, Mecnun'um Leylam'ı gördüm falan

bu Veli'nin eserleri Âşık Veysel o zaman otuz üç yılına kadar Âşık Veysel zaten üstat eserleri okumuş. Otuz üçte evleniyor. Evlenip eşi kaçtıktan sonra kendi türküler yazmaya başlıyor. Otuz üç yılına kadar Âşık Veysel'in eseri yoktu. Otuz üç yılından sonra eser yazmaya başladı Veysel ki bu o tarihler yani işte anonim bir müzik mesela şey var dı onun gel tarlanın oylumuna onu da okur ama onların müziği başka şimdi bunlar başka okuyorlar. Ben Hıdır Dede'nin derlediği Pir Sultan Abdal'ın eserini de okuyayım Özkancığım.

(Ozan Ali GÜÇ burada “Bir yavruyu uğurladım gurbet ellere”” Salınıp giderken boyunu gördüm” adlı türkülerini söylüyor.)

Ö.M: Değerli Ozanımız Ali Güç'e Emlek yöresine ait eserleri bizimle paylaştığı için teşekkürlerimizi sunuyoruz.

A.G: Özkan benim kendi Sivrialan'a yazdığım bir eser okuyalım son olsun o ama onu kırık hava olarak okuyacağım uzun hava değil. Bizim köyümüzü andıran bir eser.

ERDEM ILKAZ GÖRÜŞME

Özkan Moran: Bugün halk müziğinin çok önemli isimlerinden biri ile beraberiz. Yozgat Akdağmadeni'nden araştırmacı yazar Erdem İlkaz ile beraberiz. Kendisine Emlek yöresi ve Emlek ağzı ile alakalı sorular yönelticeğiz. **Erdem Bey hoşgeldiniz. Öncelikle Emlek sözcüğünün anlamı nedir, nereden çıkmaktadır? Yöre halkı bu ismi neden koyma gereği duymuştur?**

Erdem İlkaz: Şimdi bunun için önce Emlek yöresinin hudutlarını öğrenmek bize daha kesin bilgiler verebilir. Yöre Sivas Şarkışla'dan Kayseri'nin hududuna kadar ve Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesi hudutlarını da içine aldığı için iç içe yaşayan halklardır bunlar. Yöre daha çok yüksek yayla gibi bir yerdir yani ormanlık, yeşillik, soğuk sular, böyle hayvancılığın felan çok yapıldığı bir yöredir. Burası bundan dolayı buraya Emlek yöresi demişler, güzel otlar anlamına gelen. Buranın halkı işte genellikle hayvancılıkla çok az tarımla uğraşan halklardır ve iç içedir. Bu yöreye Emlek diyerek tam resmi bir sınır çizilmemiş ama Sivas'ın Şarkışla'nın bir kısmını, Yozgat'ın Akdağmadeni'ni kaplayan bir kısmını ve Kayseri'ye bağlanması ile Sivas'ın bazı köylerinin orayı da kapsayan bir alan olduğu için işte o yöreyi Emlek diye nitelendirmişler ve kültür olarak buranın yaşamı çok iç içedir. Direk Emlek ağzını o söylediğimizde şeye almak Sivas dediğimiz zaman yeterli gelmez. Yani tüm bu alanı geniş bir çerçevede inceleyerek değerlendirmemiz gerekir.

Ö.M: Bu Emlek ağzı hangi ilçe ve köyleri kapsamaktadır.

E.I: Biraz önce de bahsettiğimiz gibi bu yöre özellikle temel özellik birinci sıra Sivas Şarkışla gelir. Şarkışla buranın lokomotifidir. Daha sonra tam bir sınır olması dolayısı ile Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde de çok araştırma yapılmamış örnekleri çok olmasına rağmen şimdiye kadar çok fazla araştırılmadığı için bilinmemesine rağmen Akdağmadeni'ni de içine alır, Sivas ile huduttur Şarkışla ile çünkü Akdağmadeni halkı özellikle ormanlık alanda özellikle Şarkışla'ya eşekleri ile gidip odun taşırlar. Çok iletişim, ticaretleri, alışverişleri çok iç içedir. Dolayısı ile kültürleri de çok iç içedir. Sonraki üçüncü bölüm olarak da Kayseri hudutlarını almamız gerekir ki o köyler eskiden Sivas'a bağlı iken daha sonra Kayseri'ye bağlamışlardır. Yani maddelersek birincisi Sivas Şarkışla, ikinci yöre Akdağmadeni, üçüncü yöre Kayseri ili hududundaki köylerdir. Bu şekilde yöre hudutlarını çizebiliriz.

Ö.M:Emlek ağzı bir uzun hava mıdır, bir kırık hava mıdır?

E.I:Emlek ağızı genellikle uzun havadır, ağırlıklı olarak uzun havadır.

Ö.M:Yani o ağızı anlatırken bunun uzun hava olduğunu ya da kırık hava olduğunu söyleyemiyor muyuz yoksa sadece o ağız uzun havamıdır.

E.I:Bu ağız uzun havadan tam olarak hudutlarını çizebiliriz. Tam olarak bize yansıtan budur. Kırık hava da onu ayırt edemeyebiliriz. Uzun havadır yani.

Ö.M:Emlek ağzının makamsal seyri nasıldır, hangi makamlarla söylenir, ya da hangi makama yakındır? Oktav genişliği nasıldır, bahseder misiniz?

E.I:Şimdi Emlek türküleri bizim eskiden kullanılan şimdi daha çok makamsal kullanıldığı için Kerem ağızı, Kerem ayağı dediğimiz bir ayak içerisinde ama tabi Kerem ayağı tam karşılamadığı için bu çalışma gerektiren bir konu, asıl Hüseyini makamındadır. Yani Kerem ayağının içerisinde uşakta var, hüseyini de var, karcıhar neva da var ama Emlek türküleri hüseyini makamındadır. Hepsi hüseyini makamındadır. Yaklaşık bir buçuk oktavlık bir ses aralığındadır. Hüseyini makamının bütün özelliklerini gösterir. Özellikle mi de güçlü perdesinde hüseyini perdesinde mi de çok kalışlar vardır türküde. Daha sonra “la”da karar verilir. Yani tipik bir hüseyini türküdür. Çok rastlanır. Yani bu Anadolu’da bu makam çok kullanılıyor. Bu Emlek türkülerinde de yüzde doksan dokuz hüseyinidir.

Ö.M: Bu yörenin etnik yapısı nasıldır? Yani sadece Alevi-Bektaşilerden mi oluşur, yoksa başka gruplarda o bölgede var mıdır?

E.I:Bu yörede Alevi-Bektaşî kültürü çok yaygın. Birinci sırada geliyor diyebiliriz. Aynen söylediğim gibi daha öncesinde Şarkışla ve Akdağmadeni hududundaki bu Emlek köylerinde bir çok Alevi-Bektaşî köyleri vardır. Yani bu yayla havası içerisinde yaşayan. Yaşam şekilleri işte hayvancılık yapan, tarım ile uğraşan ve aynı zamanda her zaman yanında bir sazı, bağlaması olan bunu bir sanatı da yani bir hayatının bir parçası, kültürünün bir parçası olarak yapan insanlardan oluşur. Ama bunun yanında sadece Alevi-Bektaşî değil onun haricinde de diğer normal köylerde de çok fazla rastlanır. Onlarda da yaygın olarak kullanılır ama tabi birinci olarak özellikle Âşık Veysel, Ali İzzet gibi bu işin piri olan, lokomotifleri olan kişiler o yöreye damgalarını vurmuşlar ve insanları sürüklemişlerdir.

Ö.M:Uzun havalar nasıl yayılmış olabilir, yani cemler ile mi sohbetler ile mi?

E.I:Bunlar hepsi içindedir, cemlerde de yayılmıştır, bunun haricinde de küçüklüğümde anlatırlardı. İşte Sivas'tan bir âşık geldi derlerdi köye, köy odasına, köy odaları olurmuş eskiden, düğünlerde felan bu âşık gelirmiş, türküler okumuş, hikayeler anlatmış insanlara. İletişim günümüzdeki gibi değil. İnternettir, televizyondur olmadığı için yöreden yöreye giden âşıklar, saz sanatçıları, yöre sanatçıları taşıyorlar. Özellikle benim yörem olan Akdağmade'inde, Sivas yöresinden çok ozanların geldiği, köy odalarında türküler çalıp okuduğu, hikayeler anlattığını biliyoruz. Bunları duyduk. Daha çok bu şekilde dinleyerek birbirlerinden öğrenmişler. Cem evlerinde de tabi buralarda da iletişim sağlanmıştır.

Ö.M:Emlek Ağzını icra eden ölmüş veya yaşayan sanatçılar kimlerdir?

E.I:Bunların ilk başta Âşık Veysel Şatıroğlu ilk en belirgin, taşıyan kişidir. Ali İzzet Özkan Sivas'tan, daha sonra bizim yöremizde Akdağmade'inde özellikle Şahin Karaman, Sadık Küçükılgaz, Ayşe Gökdemir gibi bundan sonraki kuşaklarda yine yöresel olarak bu ağzı okuyarak devam ettirmektedirler.

Ö.M:Emlek yöresinde sosyal hayat nasıldır, insanlar nasıl geçinir, geçim kaynakları nelerdir, nasıl hayatlarını sürdürürler?

E.I:Burada insanlar tipik Anadolu insanlarıdır. Yaşantıları da yörede özellikle hayvancılık çok yaygındır. Ormanlık, yaylalık, yeşillik bir alandır. Halkın temel geçim kaynağı hayvancılıktır. Sürüleri vardır, koyun, keçi, büyükbaş hayvan. Bunlardan daha çok geçimlerini sağlarlar. Çok az miktarda da tarım da vardır. Çok geniş düz ovalar olmadığı için çok miktarda değil ama yine bunlarda yapılmaktadır. Son zamanlarda yeni nesil bunları pek yapmayıp daha çok göç ederek, yurt dışına göç özellikle çok verilir veya okuyup büyük şehirlere yerleşme de fazla olmuştur.

Ö.M:Çevre illere çalışmak için gittikleri olmuş mudur?

E.I:Çevre illere çalışmak için giderler özellikle mevsimsel olarak çalışmaya giderler hatta bunların üzerine türkülerde yakmıştır arkasından bekleyenler. İşte yine güzler geldi, gözüm yaşı durdu idi yine başladı gibi sözler felan çok kullanırlar. Sılaya dönüş, gurbetlik bu konuları çok işlerler özellikle.

Ö.M:Emlek yöresinde başka etnik gruplar var mı? Misyonerlik faaliyetleri gibi faaliyetler olmuş mudur hiç?

E.I: Şimdi etnik yapı zengin bu yörede özellikle bu Yozgat, Sivas yöresine çok sayıda Türkmen yerleşmiş halkın büyük çoğunluğu Türkmen'dir burada yaşayanların. Daha sonra doğudan göç alarak bazı köylerinde özellikle Kürtlerin yerleştiği görülmektedir. Kürt köyleri vardır ve aynı zamanda daha önceden yaşamış olan devam eden ta ki Kurtuluş savaşı dönemine kadar Ermeniler ve Rumlar yaşıyor. Ermeni ve Rum köyleri de var. Bunlardan kalma kiliseler hala sürmektedir. Hatta benim büyük dedem, babamın dedesi bir Ermeni aileye çobanlık yapmıştır. Azaplık derler. Azap Durmuş'tur. Yani onların işlerini yapmış, hayvanlarını otlatmış felan. Bu yörede yaygın olarak etnik gruplar bunlar.

Ö.M:Ermeniler falan olmuştur diyorsunuz.

E.I:Evet Ermeniler olmuştur.

Ö.M:Kiliseleri falan var mı?

E.I:Kiliseleri var, hala eserleri var. Kalıntıları mevcut hala. Rumlar, Ermeniler işte bu yörede ağırlıklı olarak Türkmenler ve Kürtler yaşamaktadır.

Ö.M:Onların bir müzikal kimliği var mı?

E.I:Müzikal kimliği olduğunu düşünüyorum ben, yani onların da etkisinin olduğunu düşünüyorum. Tabi bu halk iç içe yaşadığı zaman olmaması zaten anormaldir. Bu yöredeki şive konuşma ve musikisindeki izlerin hala onlarla devam ettiğini düşünüyorum. İç içe olduğunu, özellikle Ermenilerin bu konuda çok katkısı olduğunu düşünüyorum.

Ö.M:Yörede âşıklık geleneği nasıldır?

E.I:Çok yaygın. Yani çok eski zamanlardan beri günümüze kadar. Şimdi şu son dönemlerde tabi temsilcilerini bulmak zor artık neredeyse bitti denecek kadar az. Ama özellikle işte Âşık Veysel gibi yöreye damgasını vurmuş insanlar çok etkilemiş insanları, çok sayıda âşık yetişmiş yörede bunlar tabi yaşamları, kültürleri yaşamlarının bir parçası olduğu için her evde mutlaka bir bağlama vardır. Yani çalamasa bile herkes evine bir tane bağlama alır duvarına asar. Daha eskiden özellikle Muzaffer Sarısozen, Ahmet Kutsi Tecer döneminden başlayıp devam eden Âşıklar Bayramı dediğimiz gösteriler düzenlenmemektedir. Âşıkların atışması, eserlerini ortaya koymalarını sağlayan devlet tarafından düzenlenmiş Âşıklar Bayramı yapılır. Bu âşıklar hünelerini ortaya koyarlar. Onlar tescillenir kimler

olduğu felan bu yörede bu tip çalışmalar halen devam etmektedir. Yani aşıklık geleneği sürüyor hala.

Ö.M:Teşekkür ediyoruz, çok sağolun.

E.I:Ben teşekkür ederim.

HACI YETKİN İLE GÖRÜŞME

Özkan Moran: Bugün halk müziğinin Sivas Şarkışla'nın önemli bir ozanı ile, üstadi ile beraberiz. Sevgili Hacı Yetkin ile beraberiz. Hoş geldiniz.

Hacı Yetkin: Hoş bulduk,

Ö.M: Nerelisiniz?

H.Y: Ben ozanların yoğunca olduğu Şarkışla'nın Emlek Höyük köyüdenim. 1945 doğumluyum ve orada aşıklar köyü olarak da anılan Emlek Höyük köyünde doğmuşum 1945 yılında. O günden bugüne de Emlek kültürü ile belli ölçülerde kendi çapımda haşır neşir, içli dışlıyım. Hatta bu konularda mütevazı araştırmalarım da oldu. Eğer bu anlamda size yardımcı olabilirim kendimi mutlu addederim.

Ö.M: Teşekkür ediyoruz. Emlek sözcüğünün anlamı nedir? Nereden çıkmıştır bu sözcük?

H.Y: Şimdi Emlek, Em ilaç anlamında, çare, derman anlamına geliyor. Emlek mikroptan arınmış, ilaçlı bölge anlamında kullanılmış. Şimdi orada tertemiz bir doğa, kirlenmemiş bir doğa, ayrıca sistemin kirliliği, düzenin kirliliği yani Osmanlı'nın mikrobunun çok az ulaştığı bir yöre olduğu içinde Emlek ilaçlı mikroptan arınmış bölgeyi o yöre insanları benimsemiş, kabul etmişler ve her ne kadar dışarıda Emlak felan gibi yakıştırmalar olsa da esas olarak Emlek'tir. Emlek'te temiz bölge, mikroptan arınmış, ilaçlı bölge anlamına gelmektedir.

Ö.M: O bölge nasıl bir coğrafyadır, coğrafi özelliği nasıldır?

H.Y:Şimdi Emlek bölgesinin coğrafi özelliği şöyle, şimdi büyük kesimi ile Şarkışla, Akdağmadeni, Gemerek belli ölçüde de Yıldızeli dörtgeni içerisinde bulunan bir kültürel coğrafya aslında, kültürel coğrafya diyoruz buna. Fiziki coğrafya olarak da işte Karababa, Çeme ve Turna dağları ile Yıldız Dağı etrafında o silsiledeki bir yörenin adıdır. Emlek coğrafya olarak. Esas olarak Emlek'in ifade ettiği anlam kültürel anlamdır. Nedir bu kültürel anlam. Kültürel anlam işte yaşam biçimi ile, inanç felsefesi ile, inanç öğeleri ile yazdıkları, söyledikleri ve konuştukları lehçe ile mizah yapısı ile, sanatçı ruhu ile kendi tiyatral, kendi mizansen durumu doğal olarak yaratmaları durumu ile bir kültür coğrafyası oluşturmuşlardır bunlar. Bunların ekonomik yapısı her ne kadar teknolojidenden uzak, ekonomik yönden gelişmemiş olsa bile, tabii buradaki en belirgin özellik, temiz havası, soğuk suyu, oylum oylum yükselen dağları ve bu dağlar üzerinde

yükselen bir de yaylaları akla gelir buranın. Yani bir yayla bölgesi aynı zamanda da Âşık Veysel'in deyimi ile ozan toprağının, tohumunun daha doğrusu ozan tohumunun seyrek ekilip, sık biçildiği bir yöre olarak biliyoruz. Veysel rahmetli Âşık Veysel de bunu böyle tanımlamış.

Ö.M: Emlek o zaman bir il değil, bir ilçe değil, eskiden buranın nahiye olduğunu söylüyorlar. Böyle bir şey var mı?

H.Y: Şimdi Emlak Osmanlı döneminde bozok sancağıdır. Yozgat Bozok sancığına bağlı bir nahiye olarak geçmektedir. Fakat bu arada öyle bir coğrafi bir bölge oluşmuşlardır ama fakat daha ziyade oradaki Emlek'i belirleyen, Emlek'i birbirine kenetleyen veya toplumsal yapısını, dokusunu oluşturan olay deminki sıraladığım adı kültürel yapısı, inanç öğeleri, ayrıncı inanış biçimleri çünkü burada bu saydığım yerde büyük halk ozanlarımız vardır. Halk edebiyatımıza damgasını vurmuş, adlarını yazdırmış büyük şairler tünemiş burada. Burada tasavvuf var, felsefe var burada. Ayrıca Arapçanın ve Farsçanın kültür etkileşiminden uzakta Türk dilinin yaşatılması, kendine özgü Türk töresinin geleneğinin yaşatılması özellikleri var burada. Şimdi bir ulus hayatında çok olmayacak, yüz, yüz elli yıl gibi bir zaman sürece içerisinde yani onlarca büyük ozan buradan yetişmiş ve Türk Halk Edebiyatımıza adlarını yazdırmışlardır. Bunları kısaca anımsayacak olursak Kul Sabri, Emlek Hüyük köyünde Âşık Ali İzzet, Hasan Devrani, Âşık Yusuf ve bunlar geçmişte kalan şairlerimiz. Yine bir halk, maalli halk ozanımız İzzet Savaş ayrıca bunun dışında İğdecikli Âşık Veli, Kaleköylü Kenter baba Âşık Kenter Baba, yine Kılıççılı Ağâhi, ayrıca Karaözülü Sabık Dertli, Şarkışlalı Serdari, Sebil Selimi, Talibi Çoşkun ve daha onlarca Hüseyin Gürsoylar, Yüzbaşıoğulları, Aziz Üstünler hep bu bölgede yetişmiş ve bu bölgenin bağrından yetişmiş, buranın kültür kaynaklarından beslenerek gelişmiş ve Türk kültürüne, Türk Halk Edebiyatına katkılar vermişler, zenginlikler vermişler, çentik atmışlar.

Ö.M: O yörenin sosyokültürel yapısı nasıl acaba?

H.Y: Sosyokültürel yapısı, sosyal yönden ekonomik olarak gelişmemiş bir kere, sosyal yönden gelişkin dayanışma, insan ilişkisi burada çok fazla buranın kültürel yapısı ozanlık, ozan meclislerinde, cemlerde, dergahlarda oluşmuş bir kültürdü. Deminki söylediğim Arapçanın, Farsçanın ve Osmanlı kültürünün dışında gerçek Türk kültürünün oluşturduğu bir yoğun bölgedir. Kültürel yapısı. Dolayısı ile buranın sanat olayını bazen işte Alevi Bektaşî nüktelerinin inceliğinde espriler

inceliğinde bazen de işte el emeği, göz nuru dediğimiz, heybedeki nakışlarda buranın kültürel ve sanatsal yapısını görebiliriz. Bunun Emlek bölgesinde dolu dolu yaşamak mümkündür. Ayrıca espri ve nüktedanlık bütün ozanlarda vardır. Özellikle son dönemde Osmanlı döneminde, Cumhuriyet dönemine kadar yaşamış şairlere baktığımız zaman Âşık Veysel'de bunlardan birisidir. Her şeyi bir nükte ile bir kırk deleyi bir belene bağlar gibi taşu gediğine koyar, hazır Bektaşu fıkraları, Bektaşu sözleri ile kültürel yapısı oluşur. Nereden beslenir bu ozanlar, bu ozanlar da bu halkın kültür kaynaklarından, divanda, dergahta, cemde ve ayrıca ozan meclislerinde Âşık Veysel de, diğerk Osmanlı şairleri de hep bu ortamlarda yetişmiş, gıdasını buralardan almışlardır.

Ö.M: Yörenin dini yapısı nasıl?

H.Y: Dini yapısı Alevi-Bektaşu toplumu, hurafeden tamamen uzak, Cumhuriyetçi, Atatürk ile Hz. Ali, Hacıbektaş ve Atatürk üçlemesi vardır bu bölgede ve laikliğı benimseyen, Cumhuriyeti benimseyen ve Atatürk'ün devrim ve ilkelerini benimseyen bir toplum yapısı vardır burda. Bunu bütün Cumhuriyet ozanlarında işte Ali İzzet'de, Devrani'de, Âşık Veysel'de gördüğümüz gibi Osmanlı döneminde yaşamış olan Agâhi'de, Âşık Veli'de ve diğerk Serdari'de felan görmek mümkündür. Toplumsal şiirler yazmışlardır, toplumun sorunlarını işleyen şiirler yazmışlardır. Mizahı işlemişlerdir, Tanrı'yı hicvetmişlerdir. Özellikle Kılıccılı Agâhi, Âşık Agâhi'nin tanrıyı hicvetmesi çok önemlidir. Halk edebiyatımızda bir çığır açmıştır denilebilir orada.

Ö.M: Söylediğimize göre o bölge komple Alevi Bektaşu kültürünün oluştuğı bir bölge, peki cami var mı, devletin atadığı imamlar falan?

H.Y: Cami olayına uzak bizim o bölgeler. Özü cami fakat son zamanlarda, son dönemlerde şimdi sistemde hükümetler, gelen hükümetler özellikle AKP döneminde felan köye hizmet bekliyorsanız, önce camiyi kabul edeceksiniz diye dayatmışlar. Bazı köylere cami yapılmış, hatta devletten kadrolu hafızlar, hocalar da atanmış buraya. Ama buranın insanları bu camiye gidip gelmiyorlar, camiyi sadece cenaze günlerinde kullanıyorlar, yani bir cenaze töreni için yoksa bunun dışında asıl kendi ibadetlerini cemlerde yapıyorlar, evlerde yapıyorlar. Daha önce Osmanlı döneminde cemevleri yoktu. Biliyorsunuz büyük evleri gizli bir şekilde cem yeri olarak kullanıyorlardı, gözcüleri koyuyorlardı, tedbirlerini alıyorlardı, on iki hizmet, dört kapı, kırk makam ve on iki hizmet yürütülüyordu. Bektaşu

öğretileri, Alevi-Bektaşî öğretileri bu cemlerde süre geldi. Dedeler, dede, dervişler yoluyla. Şimdi şu anda bazı köylerde göstermelik olarak cami var, hükümetlerin dayatması ile işte yani okul yapmıyorlar, cemevi yapmıyorlar işte şu hizmetinizi yaparız, köye alt yapı veya su yaparız ama siz camiye evet dersiniz şeklinde bir zorlama, bir dayatma ile göstermelik bir cami yapıyorlar ama camiye giden gelen ve camiye kullanan yok.

Ö.M:Alevi-Bektaşî dedik. Yörenin Hz.Ali'ye, Hz.Muhammed'e bakışı nasıl? Yani bazı alevi gruplarda görüyoruz, ataist düşünce topluluğu ya da sadece Hz. Ali'yi peygamber gören bazı düşünce grupları oluyor. Acaba Emlek yöresindeki Alevi köylerinde nasıl bir düşünce hakim?

H.Y: Emlek yöresindeki Alevi inancı Anadolu Aleviliği dediğimiz İslamın başka bir yorumu, başka bir anlayışdır, yaşam biçimi. O bakış açısına geldiğimiz zaman ta başından beri İslamiyetin başından beri biz biliyorsun Orta Asya'dan geldiğimizde bizim İslamiyetten önceki dini inancımız Şamanizmdi. Şamanist inançlı idik. Fakat İslamiyeti kabul ettikten sonra, İslamiyeti Türk toplumunun kabul etmesi belli savaşlar, belli şeyler sonucu oldu biliyorsunuz İslamiyeti kabul ettikten sonra bizde bir üçleme vardır, Alevi toplumunda Allah, Muhammed ve Ali. Üçler dediğimiz olay budur. Allah, Muhammed, Ali. Hemen sırayla Allah, onun resulü Peygamber ve onunda temsilcisi ve en yakın olan Ali'dir. Hz. Ali, bu üçleme. Daha sonra tabi bin iki yüzlü yıllarda Hacı Bektaş-ı Veli Anadolu Aleviliğinin bir sentezi olarak Şamanizmi, hatta Hristiyanlığı ve İslamı da harmanlayarak bir sentez, Bektaşî sentezi yaratmıştır. Yani bizde; örneğin şaman dilinden gelen bazı ilaçlar yaşamaktadır. Bazı töreler hala devam etmektedir şamanist inançtan. Özellikle İslam'da şarabı mekruh ve haram sayarlar ama Hristiyanlıkta doğan çocukları şarapla kutsuyorlar. Bizde de şarap mekruh değil. Ehline helal naehle haram anlayışı gelişmiştir. O da nedir badedir, doludur bir yerde. Ali'nin dolusu olarak yani bunu taşıyabilenler, zarar vermeden içebilene ehli oluyor helaldir, naehle haram anlayışı vardır. Yani bu demek oluyor ki Bektaşîlik bu üç inancı, üç kültürü özünde harmanlamış ve bir Bektaşî sentezi yaratmıştır. Nedir o sentez eline, beline, diline hakim olmak. İşte ilimden gitmeyen yolun sonu karanlıktır. Kadınları sosyal hayata ortak etme anlayışı. Ayrıca işte İslam'da pek görülmeyen inançları, öğeleri hayata geçirmiştir Bektaşî inancı ayrıca der ki yetmiş iki millete aynı nazarda bakmayan bizden değildir. Bu

ne güzel bir kolektif işte sosyalizmin en ideal şeyleri, düşünce yapısını ve pratiği kuramları o zamandan koymuş Hacı Bektaşî Veli ve ayrıca da Suluca Karahüyük'ü kendisine dergâh ve mekan olarak seçerken Anadolu'yu dolaşmış, Amasya'dan, Sivas'tan felan orada Kapadokya kültürünün bitişiğinde bir İslam Bektaşî kültürünü orada var etmiş. Oraya bir alternatif yaratmış.

Ö.M: Köylerde hangi ocaklar var? Biliyoruz, Anadolu'da Hıdır Abdal ocağı gibi birçok ocak var.

H.Y: Var işte orada işte Ahıoğulları ocağı var, işte tekkeler var. Hıdır Abdal ocağı var. Samanbaba tekkesi var Mescit köyünde buralar işte ocak ayrıca Sarıtekke de ocaklar var. Bu konuda benim yeterli araştırmam yok ama kısaca aklıma gelenleri hemen söyledim. Bu ocaklar konusunda Gülağa Özşaban çok yardımcı olur sana.

Ö.M: Sizin köyünüz hangi ocağa bağlı, siz hangi ocağa bağlısınız?

H.Y: Bizim köyde yalnız tek ocak değil, iki, üç ocak var. Ahıoğulları en geniş olanı. Bir iki ocak var ama onları şu anda hatırlayamayacağım. Yanlış telaffuz edebilirim.

Ö.M: Emlek yöresinde halkın çok ziyaret ettiği tekkeler var mı?

H.Y: Şimdi yakın zamana kadar vardı tabii ocaklara götürüyorlardı, yani tıbbın el vermediği daha doğrusu ulaşamadığı Emlek bölgesinin Osmanlı ile irtibatı olmadığı, Osmanlı kültürüne yoksun yaşadığı zamanlarda ocaklara götürüyorlardı. Mesela Alaman'da Co ocağı vardı, işte bizim köyde Ahıoğulları ocağı vardı, işte Mescit'te Samanbaba tekkesi vardı. Mustafa Abdal Tekkesi vardı. Ortaköy'de, Ortaköy'ün eski adı da Tekkeköydür. Zaten Osmanlı döneminde Tekkeköyü olarak anılıyordu. Sarıtekke var, tekke olarak Sarıtekke'ye götürürlerdi. Yani şifayı orada, tıbbın gelişmediği ve bu imkanın Emlek'e yansımadığı zamanlarda hastaların, özellikle çaresiz hastaları ocakları götürüp onla tedavi etmeye, böyle tesilli bulmaya çalışıyorlardı.

Ö.M: Emlek köylerinin arasında Alakilise diye bir köy ismi okumuştum. Ordaki Kilise sözü beni çok ilgilendirdi.

H.Y:Eski dönemde Emlek yöresinin en eski yerleşim yerlerinden birisi orada. Orada Ermeniler, Türkler özellikle karışık yaşıyorlardı. Abdallar, Türkmenler, Ermeniler yakın zamana kadar Ermeni techir olayına kadar orada Ermeniler. Dolayısı ile herkes kendi inanç yeri var. Ermeniler kiliseye gidiyordu, oradaki Türkmenler cemevi olarak büyük evleri kullanıyorlardı. Şimdi orada doğru

Alakilise adını oradan almış. Şimdi gerçi adı değişti ama en eski yerleşim yerleri ayrıca kilise Hardal köyünde orada Hardal köyünde kilise var orada hem tekke var Hardal köyünde hem de kilise var. Hala kilisenin kalıntıları duruyor orada.

Ö.M: Şimdi bir isim daha geldi aklıma; Kürt Arap Osman. Demek ki Kürt gruplarda var orada, öyle mi?

H.Y:Şimdi Kürt Arap Osman buraya önce mezra olarak kurulduğunda üç tane derebeyi demeyelim de işte böyle hanedan gelmiş yerleşmiş oraya. Biri Kürt kökenli, biri de hem Kürt hem de Arap kökenli, birisi de Kürt kökenli olanın adı Osman'dır fakat o yakın zamana kadar oradaki ağalık olayını yani orada derebeyi olayını belli şekilde sürdürmüşler. Oranın adına Kürt Arap Osman demişler. Yani orası ondan soruluyor Kürt Arap Osman diye. Örneğin orada Bul Hasan diye bir yer var Örenyurt'tan sonra gelen Bul Hasan mesela bu köylerin öncesi Alevi Bektaşî köyleridir bunlar fakat buraya II.Mahmut Döneminde bir askeri müfreze gelmiş. II.Mahmut'un emri ile zaten Yavuz'dan sonra Alevi-Bektaşîlere en büyük kıyım II.Mahmut döneminde olmuştur, Yeniçeri ocağının kapatılması ve belli olaylar biliyorsun ve Alevi katliami o zaman yaşanmıştır. Şimdi Osmanlı bir müfreze göndermiş oraya orada Sultan Sula diye anılan Veysel'in şiirinde de geçer orası, orada büyük ayak basılmayacak şekilde geniş ormanlar var tabi ağaçlık, orman. O ormanın içerisinde suların oraya kamp kurmuş müfreze, Osmanlı müfrezesi akşamları Alevi-Bektaşî köyelerine baskın yaparlarmış bunlar. Yani orada cem yapan, yani diyelim ki Yahyalı'da, Hardal'da, Sarıtekke'de işte belli köylerde Ortaköy'de cem yapılacağı zaman baskın yapılıyor. Orada cem de bulunan dede ve görevlileri derdest ediyorlar, zakiri, dedeyi getirip orada yargılıyorlarmış orada infaz ediyorlardı ormanın içerisinde ve o köyde bir de Hasan isminde bir Bektaşî babası yaşıyor. Yani Bul Hasan denilen köy. Köyün adı Kul Hasan aslında Kul Hasan'mış. O hem şairlere sahip çıkan hemde yörede gelişmiş bir insan yani böyle hatırı sayılır ve Osmanlı'nın müfrezesine uzun süre yiyecek, erzak veriyormuş burada. Zenginde olduğu için kendisi, kısımette köy ağası orada. Şimdi Osmanlı bu cemlerde yakaladığı, derdest edip getirdiği oraya insanlara işte kurtarmak, yardımcı olsun diye orada derlermiş ki Hasan'ı bul derlermiş. Çünkü Hasan Osmanlı'ya yardım ediyor, işte onları besliyor, erzak veriyor askerlerine bilmem ne atları da yaylıyor orda, sulak da suluyorlar. Orada Sultansulağı var işte o adı da ordan alıyor ve geceleri baskın oluşturuyorlar Alevi

köylerine müfreze atlar ile cemleri basıp dede ve zakirleri getiriyorlar orada infaz ediyorlar ve Hasan'ı bul lafi oradan çıkmış. Hasan'ı bul, Hasan'ı bul derken Kul Hasan'ın adı olmuş Bul Hasan, Bul Hasan olarak değişmiş ama orası Sünni köyü gibi gözükür. Fakat Örenyurt'ta Bul Hasan'da yani Kul Hasan'da eskiden Bektaşî-Alevî olan köyler sonra asimile olmuşlar Osmanlı'nın müfrezesi II.Mahmut döneminde gelip orada karargâh kurunca onlar mecburen asimile olmuş ve dönmüşler biz Sünni inancına sahibiz diye kendilerini öyle lanse etmişler. Bugün Emlek'te orası iki Sünni köyü olarak bilinir aslında özünde, geçmişinde Alevî-Bektaşî köyleridir bunlar.

Ö.M: Emlek köyleri arasında kaç tane Sünni köyü var?

H.Y:Şimdi Emlek köylerinde özellikle Şarkışla köyleri, Yıldızeli'nin büyük bir bölümü, Akdağmadeni'nin yine büyük bir bölümü geçmişte Bektaşî köyleridir bunlar. Yani özellikle Şarkışla bile geçmişte diyelim ki atıyorum, Tunus, Saha bugün çok aşırı Sünni olarak bilinen bu köyler, işte Cemel ve buna benzer köyler geçmişinde hep Alevî köyleridir bunlar. Fakat ne zaman Osmanlı ile irtibat kurdular, Osmanlı buraya hakim oldu, özellikle o Çaldıran olayından sonra, Yavuz döneminden sonra şimdi bunlar tabi ovada kaldıkları için sarp yerlere çekilemedikleri, düzenlerini orada kurdukları ve Osmanlı'nın yönetimden de yüzyüze geldikleri, yararlanabilmeleri için hep asimile olmuş, kendilerini Sünni olarak lanse etmişler, öyle de devam etmişler. Özlerinde bunlara baktığın zaman bunlar genellikle Alevî-Bektaşî köyleri.

Ö.M: Emlek haritasına da baktığımız zaman zaten Akdağmadeni, Sivas ve Kayseri'nin bazı köylerini de almış.

H.Y: Evet alıyor işte Sarız felan belli yerler var tabi.

Ö.M: Onlarda Sünni köyü mü?

H.Y:Sarı Sünni köye değil Alevî köyü. Mesela şimdi de Karaözü dedikleri Arifözü Kayseri'ye bağla ama Eğerci, Karaözü, Çepni bunlar hep Alevî köyleridir eskiden hala Çepni'nin içerisinde Çepni zaten başlı başına Alevî demek, Türkmen, Çepniler. Fakat Osmanlı ile temas halinde oldukları için asimile olmuşlar. İşlerinin görülmesi bakımından artık boyun eğmek zorunda kalmışlar. Ancak boyun eğmeyen, dik duran ve Osmanlı'ya teslim olmayanlar dağlık bölgelere Emlek bölgesinde işte ulaşımın çok zor ulaşıldığı, Osmanlı'nın etkisinin az olduğu dağlık bölgelere kaçmışlar işte bu Emlek yöresinin genelde baktığımız zaman

Akdağmadeni'nde Çağlayan, Maşlak, Çerçalan işte Kızılcaova ve bu köyler hep Alevi-Bektaşî sarp yerlerdir. Osmanlı'nın ulaşamadığı yerler. Hatta Ortaköy, Karaoğuz, Kılıççı ve bu yerler hakeza öyle. Şimdi burada insanlar kendi kültürünü oluşturmuş, kendi folklorünü yaratmış, kendi geleneklerini, örfünü, töresini sürdürebilmişler Osmanlı'nın uzağında. Osmanlı ile yüz yüze olanlar özellik de Osmanlı ile temas halinde olan onun yönetimden belli şey isteyenler yani payda isteyenler, fayda umanlar asimile olmuş genelde.

Ö.M: Bunu bir yerden mi okudunuz?

H.Y:Araştırmalarım sonucu, kendi araştırmalarım var özellikle Sultansulağı öyküsü Âşık Veysel'in bir şiirinde geçer. Âşık Veysel Sivrialan'ı anlatırken Sivrialan'ı anlatırken şiirinde "...Şahinkayası batısı aşılık taşır boyası/ üç oluktan geçti Türkmen mayası/ Sultansulağından suyunu içti mi..." Sultansulağı acaba Sultan isimli bir kızdan mı geliyor? Bunun öyküsü var mıdır, Âşık Veysel görmeyen gözleri ile bunları böyle ilmik ilmik işlerken biz niye uzak kalalım diye ben ta çocukluğumdan beri bunun araştırmasını yaptım. Gittiğimde bir araştırmacı arkadaş ile beraber bu yaşlı bir amca bizim Alevi Bektaşî olduğumuzu bilmeden araştırma yapıyoruz dedik. Aslında oralarn Alevi olduğunu, bu Sultansulağı öyküsünü bize o anlattı benim dedemden duyduğum olay odur dedi.

Ö.M: Kaç yıllarında?

H.Y:1964 felan.

Ö.M: O amca kaç yaşında idi?

H.Y: O çok yaşlı idi, bastonlu, zavallı.

Ö.M: Var mıydı 80, 90 yaşında?

H.Y:90 yaşında vardı. Aslına bakarsanız diyor burada diyor iki tana Türk köyü var. Diğer köylerin hepsi Kızılbaş diyor. Sonra anlatırken anlatırken ee başka nedir felan dedik biraz irdeleyince aslında dedi dedemizin anlattığına göre, babamızdan, dedemizden duyduğumuza göre bizim de dedi başlangıcımız Kızılbaş dedi. Biz de Türkmeniz dedi. Fakat sonradan dedi Osmanlı'nın müfrezesi gelip buraya karargâh kurunca korku belası onlarla uyumlu yaşamak için biz Sünniyiz dedik dedi. Öylece de devam ediyoruz dedi. Yani bu öyküyü ben o zaman dan beri daha sonra gittim teyit ettik bunu. Yani belli kaynaklardan araştırdım ben daha sonra.

Ö.M:Bilgi kesinmiş yani.

H.Y:Evet kesin.

Ö.M: Emlek'de eğitim seviyesi nasıl?

H.Y:Eğitim seviyesi, eğitim olayı Cumhuriyet ile birlikte başladı. Yani işte Emlek Atatürk'e olan bağlılığı biraz da bundan almaktadır.

Ö.M: Daha öncesi peki?

H.Y:Daha öncesi eğitim yoktu. Sadece işte medrese kültürü eğitimi vardı oda Osmanlı'nın etkisi altında fakat eğitim orada dilden dile işte yazılı basın yok zaten kulaktan kulağa, divanda, dergâhta, cemlerde oluşturulan halk kültürleri ile oluşturulan bir şeydir.

Ö.M: Çevrede medrese var mıydı?

H.Y: Medrese yoktu. Yani kilise felan vardı. O zaman da kiliselere pek gidip orada işte kültür felan yoktur. Mesela Ermeni şairler vardır o yörede yetişmiş şairler var. Burada o zaman Ermeni, Türkler, Bektaşiler ile daha yakın yaşamışlar, iç içe yaşamışlar, orada kardeşçe yaşamışlar. Fakat kendi kültürlerini kendileri oluşturmuş. Yani Hallacı Mansurdan, Nesimi'den, Şah İsmail'den itibaren Pir Sultan'lardan aldıkları gıdaları cemlerde, dergâhlarda, mecliste, âşık meclislerinde yaşata yaşata hem Türk dilini hem de Türk edebiyatını geliştirmişler ve dolayısı ile de dedeler yolu ile de o yola devam etmişler. Kendi kültürlerini bu deminki anlattığım Bektaşi öğreticisini şimdi bunun içerisinde Şamanizm'de vardır, İslam kültürü de vardır. Hatta Hristiyanlığın da belli iyi yanları vardır Bektaşilikte bunların bir sentezini yaratmışlar. Bu öğretiyi kendi aralarında geliştirmişler olay bu.

Ö.M: Peki Cumhuriyetten sonra?

H.Y: Cumhuriyetten sonra işte o zaman eğitim kapıları açılmış. Cumhuriyetin okullarında yeni sistemde çocuklarını ayrıca da Cumhuriyet ile birlikte Laiklik ile birlikte Alevilik hor görülen, dışlanan işte ezilen bilmem ne olmaktan bir nebze olsun belli ölçüde kurtulunca insanlar göçe başlamışlar, kent merkezlerine. Buradaki köy halkı gelmişler. Nedir kapıcı olmuş, odacı olmuş bir yerlerde fakat o emekçiler o hallerde çalışmışlar ama çocuklarını okutmuşlar. Şimdi baktığın zaman Emlek'te kültür yapısına her evde yetişmiş bir insan var. Her dönemde belli insanlar yani bunun avukatı var, doktoru var, işte subayı da var, aydınları, mühendisi de var. Şimdi Emlek'te özellikle iyi bir gelişme içerisinde bütün şeylere rağmen.

Ö.M: Emlek köy enstitülerinden nasıl bir fayda gördü?

H.Y: Köy enstitüleri, bir defa ilk aydınlanma olayı onunla başladı. Özellikle şimdi bizim oralarda o Emlek yöresi dediğimiz o bölgede Karözü şimdi Marifözü olarak Kayseri'ye bağlandı. Oradaki okumayan hiç kimse yok. Orada gelmişler köy enstitüleri açılınca traktörlerin, kamyonların arkasına köy çocuklarını doldurmuş, köy enstitülerine götürmüşler. Talıpınar, Hasanoğlan işte belli ölçüde götürmüşler oralarda başlamışlar. Daha sonra tam köy çocuklarının yüksek okuma, ortaokul, liseyi, üniversiteyi okuma şansı olmayanlar Pamuklar İlköğretim okulu ilköğretim olarak köy enstitülerinin uzantısı orada Emlek yöresinden yetişen bütün öğretmenler hemen hemen köy enstitüleri kaynağından gelmişler.

Ö.M:Peki âşıklar oradan etkilenmiş mi?

H.Y:Âşıklar tabi Ali İzzet'in büyük çalışması var köy enstitülerinde Atatürk'ü öven köy enstitülerinde. Ayrıca Âşık Veysel köy enstitülerine tabi Âşıklar Bayramı 1939'ta düzenlenen Ahmet Kutsi Tecer'in öncülüğünde 1930'lu yıllarda düzenlenen Âşıklar Bayramında Âşık Veysel Sivas'ın makamlarını, Sicas'ın o Alevi yüzünü, böyle kapalı devre yaşayan semahlarından, cemlerinden kaynaklanan işte Hıdır Dede'nin, Kul Sabri'nin işte cemlerde okunmuş olan Ali Özçağlar'ın ve diğer Bektaşî zakirlerinin çalıp söylediği müziği oraya taşımış. Oraya taşıyınca Cumhuriyetin aydınları orada bakmışlar ki yeni bir hava, yeni bir makam yani Osmanlı'nın kültüründen o zamana kadar biline gelen şeyin dışında bir müzik, bir tatlılık, bir güzellik var. Veysel'i onun için benimsemişler. İşte demişler Cumhuriyetin ozanı bu olmalıdır. Onun için Cumhuriyetin aydınları işte Bedri Rahmi Eyüpoğulları, o cumhuriyetin aydın kuşağı Ahmet Kutsi Tecerler felen Veysel'i dört elle tutmuş. Elinden tutmuşlar ve bu olayı geliştirmişler daha sonra köy enstitülerine saz öğretmeni olarak çağırılmışlar. Buralar çok güzel ürünler yaratmış, halk edebiyatımıza çok güzel şiirler yazmış, katkılarda bulunmuş Veysel ayrıca da hem kendini geliştirmiş, bilgisini geliştirmiş, hemde oradaki bulunan öğrencilere töresinin müziğini ve geleneğini aşlamış.

Ö.M: Peki, sizi çok fazla yormak istemiyorum. Çok teşekkür ederim.

H.Y: Faydalı olabildiysem mutlu addederim kendimi. Özkan ben de çok memnun oldum.

Ö.M: Değerli bilgilerinizi bizimle paylaştınız çok teşekkür ederiz.

H.Y: Görevimiz bizim sizlere yardımcı olmak, sizler bizim geleceğimiziniz.

Ö.M: Teşekkür ederiz sağolun.

HALİL HAMDİ DOĞAN GÖRÜŞME

Özkan Moran: Bugün Sivas Şarkışla Beyyurdu köyünden Halil Doğan ile beraberiz. Hoşgeldiniz.

Halil Hamdi Doğan: Hoşbulduk, siz de hoşgeldiniz hocam.

Ö.M: Teşekkür ederim.

H.D: Köyümüze hanemize siz de hoşgeldiniz.

Ö.M: Çok sağolun. Kaç doğumlusunuz.

H.D: 1945 doğumluyum.

Ö.M: Hayatınızdan, özgeçmişinizden biraz bahsedebilir misiniz, neler yaptınız, neler yapıyorsunuz?

H.D: Hayatım şöyle başladı her insan gibi biz de taşra bir köyde doğduk. Koyun güttüm, kuzu güttüm, çobanlık ettim. Köyümüz kazaya 40 kilometre. Bu arada yirmi yaşlarında Ankara'ya gittim. Ankara'da ilkokul diplomam yoktu, dışarıdan imtihana girerek ilkokul diplomasını aldım. Onun arkasından ehliyet aldım. Mesleğime şoförlük olarak başladım, taksi şoförlüğü yaptım. Ankara Grisort'ta taksicilik yaptım. 31 yıl orada bilfiil şoförlük yaptım. Ondan sonra bıraktım. Bir senede şehirler arası otobüs şoförlüğü yaptım, ondan da tat alamadık. Şimdi köyümüzde emekliyiz, ne bileyim Ankara'dan geliyoruz, hava alıyoruz.

Ö.M: Emlek yöresinin bir ferdisiniz. Buranın bir insanısınız. Bu yöreyi biraz tanımlamak gerekirse nasıl bir bölge, coğrafi olarak nasıl bir yer?

H.D: Şimdi efendim derler ki Sivas'a buğday ekmişler ozan yetişmiş derler. Fakat ozanın çok güçlü ozanların, Âşık Veysel'in, Kenter'i'nin, Âşık Veli'nin, Âşık Ali İzzet'in, Âşık Aziz Üstün'ün örneğin yaşayan ozanlardan Kaynak köyünden Musa Merdanoğlu'nun, nacizane ben halk ozanı diyorlar ama kabul edilir miyim. 2002'de bir kitap bastırđım şiir kitabı, 2008'de bir kitap bastırđım. Epeyce dergilerde de yazım yayınlandı. Ama ne kadar beğenilir onu da okuyan bilir.

Ö.M: Bu coğrafyadan bahsederseniz, Emlek yöresinin halkı ne ile geçiniyor?

H.D: Efendim bu Emlek yöresinin halkı deminki buyurduğum gibi dağlık bir bölge, kırsal, verimsiz. Yani denizden yüksekliği çok 1700-1800'lere çıkar yani atıyorum. Ekin eder adam, demin de dedim ya buğday ekmişler, ozan yetişmiş diye bire dört alır, bire üç alır, bire beş alır. Bu yüzden geçimini çok zorlukla sağladığı için 60'larda gurbetin yolunu tuttu. Hatta ve hatta köy enstitüleri var

iken, köy enstitülerini kapatmışlar. Köy enstitülerini kapatınca benim çocuğum okuyacak demiş bu yörenin halkı her ne kadar taşra da yaşasa da çok aydındır, Atatürkçüdür. Atatürk'ün ilkesine, eşitliğin ilkesine Hacı Bektaş'ın nefesine, Mevlana'nın ney sesine, Pir Sultan'ın gür sesine, dinleyecilerin hepsine merhaba, hoşgeldiniz diyorum bu arada. Şimdi bunun için 60' larda yatağına alan gurbetin yolunu tuttu. Şükür çocuklar çok iyi yetiştiler. Köyümüz gurbete çıkmadan önce 130 hane felandı yani dönünce bilmem ne kadar olur. Köyümüzde doktor, mühendis alabildiğine, çünkü eğitime çok önem verir köyümüz. Eğitimde daha bir şey deme köyümüze eğitime önem verir. Konfıçyus diyor ki Rus bilim adamı. Bir insan almış olduğu eğitim ile adam olur diyor, nasıl bir eğitim alırsa öyle bir adam olur diyor. Hatta eğitimle ilgili bir şiirim var izninizle bu arada onu okuyayım. Şiirin adı "Okut". Onu da nereden esinlendin de. Televizyon seyrediyorum. Doğuda öğretmen bayan kız çocuklarını okula teşvik ediyor. Kapiya varıyor. Kızın babası öğretmeni kovuyor evin kapısından bundan esinlendim. Bir de bizim bir dedemiz vardı Seyfettin Dede. Sivas'ın Kangal'ın Yeniilçe köyüner derdi ki öküzünüzün tekini satın çocuğunuzu okutun derdi. Ben de okula gidemediğim için bak bu okul hiç oturmam bu okul sırasına, okumadım. Okul yapınca koyunumuzu güdüyordum. Şöyle bir şiir yazdım nacizane başımızı ağrıtaçağım, şiirin adı Okut;

Gel kardeş gözüne çektirme perde,
Ol verdiklerimiz derman olmuyor derde,
Okutur kendi çocuğunu İngiltere'de,
Büyük balık küçük balığı yutmadan okut,

Bir düşün ne olur bizim halimiz,
Kalemin ucunda İstikbalimiz,
Dönüşsün ölüye karaçalımız,
Çocuk cehaleti tatmadan okut,

Cebinde paran yok ise nakit,
Dağdaki suları tarlana akıt,
Uygula bunları geçmeden vakit,
Mahsulü ucuza satmadan okut,

Yetiştir oğlunu keramet orada,
Yedirme kuzunu kuşunan kurda,
Tek evini satta otur çadırda,
Gidip bir belaya çatmadan okut,

Boş yere geçirme baharı yazı,
Arada şehire gel bazı bazı,
Okut çocukları ille de kızı,
Evlendirip onu gitmeden okut,

Silinmez zihninden atamın izi,
Mektepler yaptırmış okutmuş bizi,
Kabartma yazı ile ağma dilsizi,
Onları dışlayıp atmadan okut,

Yirminci yüzyılda uzay çağında,
Gör neler var dünyanın dört bucağında,
Adam su arar marsın dağında,
Dünyan sulara batmadan okut,

Anladım Doğan'ın sözlerin haktır,
Gelirim kısıtlı elimde yoktur,
Parasız hastaya bakmıyor doktor,
Bedeni toprağa yatmadan okut, dedim okut, okut, okut,

Ö.M: Çok güzel bir şiir, kaleminize sağlık.

H.D: Nacizane.

Ö.M: Yine bu yörenin yapısından bahsederseniz, buranın dini yapısı, mezhepsel yapısı nasıl? Aleviler, Sunniler, hangi gruplar daha yoğunlukta Emlek yöresinde?

H.D: Şimdi Emlek yöresinde Alevi köyü çoktur. Alevi köyü fazladır. Sünni köyleri de var ama çok iyi geçiniriz. Tabi herkesin kendine has inancı var. Alevi

köylerinin aslında ben mezhebe inanmam. Şimdi bu mezhepçilik çok sonra olmuş. Hz. Peygamberden sonra Hz. Peygamberin altıncı torunu İmam Cafer'e diyorlar ki İslamiyet zayıfladı ulema yetiştir diyorlar. Hanifi, Hammali, Maliki, Şafi bunların dördünü de İmam Cafer yetiştiriyor ama nitekim İmam Cafer beşinci mezhep oluyor. İmam Cafer'in yetiştirdiği ulemalarda mezhep oluyor. Fakat burada Sünnilerin her köyde camisi vardır. Bizim köylerde cami yoktur. Bizim köyler masrafsız. Alevi köyleri gerçek söylüyorum masrafsız. Aleviler her yerde masrafsız. Çünkü bir yerde bir cami yapıyorlar dört minareli, bir köyde iki cami olan köyler var düşün. Alevi köyleri gelenle eğitime önem verir. Alevi köyü burada ibadetini kıştan kışa cemler ile tören ile yaparlar. Şimdi mezhep olayı da yani yeni yetişen çocuklar buna inanmıyorlar. Mezhep diye bir şey yok yani. Hz. Peygamberin zamanında mezhep mi vardı? Ey ehli Sünnet, cemaat. Mezhep nedir? Halkı parsellemişler mezhep bu. Ben Aleviyim. Dede olarak ne derim en iyi bana akıl veren, beni iyi yönlendiren insana ben dede derim. Beni aydınlatacak, beni uyuracak. Örneğin Hacı Bektaş. Hacı Bektaş-ı Veli derler ki güvercin donuna girdi geldi. Hacı Bektaş-ı Veli'nin güvercin donuna girip gelmesi barışı getirdi, Hacı Bektaş-ı Veli. Duvarı yürüttü derler. Duvarı yürütmesi de uyuyan halkı uyardı. Duvarı yürütmesi de bu benim nacizene bir ozan olarak aklıma bu geliyor.

Ö.M: Buralarda türbe, tekke var mı?

H.D: Valla bizim köyümüzde işte Kanatdal Hoca derler. Pek böyle bir hareket yok. Şu aşağı Öz'de Alaman derler. Co Baba var. Ortaköy'de varmış bir tekke bilmem ne tekkesi diyorlar aklımda değil. Ufak tefek ocaklar var tekke olarak. Bir köy var ileri de Sarıtekke derler ama tekke varmış zamanla şimdi öyle faaliyet bir şey yok.

Ö.M: Bu köyde hangi ocak var peki?

H.D: Bizim köyde Kanatdal derler fakat onların çoluğu çocuğu da hep gittiler dışarıya, virane bir vaziyette duruyor.

Ö.M: Dikkatimi çekti Şarkışla'da eğitim seviyesi çok çok yüksek. Hatta İhsan Öztürk Hocam ile de röportajımda, konuşmamızda da bundan çok bahsetti. Yüzde doksan dokuz, yüzde yüz dedi. Bunları nelere bağlıyorsunuz?

H.D: İhsan hocayı da buradan anmış olalım. Çok değer verdiğim bir şahsiyettir. Aynen deminki dediğim gibi Türkiye'de en tahsilli arteneler Tunceli derler. Bunun

nedeni bulunmuş olduğu muhitin verimsizliğidir. Geçimini çok zor koşullar altında sağlamasıdır. Yani eğitime önem vermiş anca demiş bizi eğitim kurtarır demiş. Bizi bulduğumuz toprak, tarım barındırmıyor demiş. Çareyi okumakta bulmuşlar. Sanat, okumak, durum bu.

Ö.M: Şimdi sizin sanat deyince şairliğiniz, ozanlığınız çok ön planda. Peki bu yeteneğe nasıl ulaştınız? Bade içerek şair olanlar var, usta çıracak ilişkisi ile âşık olanlar var değil mi? Soydan gelen bir yetenek ile şair olanlar var. Siz nasıl kazandınız bu yeteneğinizi?

H.D: Şimdi Hocam bade halk arasında söyleniyor. Fakat bana bir bardak terko suyu bile veren olmadı. Şimdi ezikliğin sonuçları bu. Fakat genetikten var. Benim dedemin kardeşi varmış Âşık Anber Yemen'de kalmış, fakat ne kadar şair olur askerde kalmış, yemende kalmış, soyumuzda böyle birisi var. Köyümüzde birkaç tane var böyle yazısı, çizisi olmadan amcam İbrahim Erdoğan vardı, Âşık Hamza vardı bunlar yazar, çizerlerdi. Bir dergide felan kayıtlı yazıları da yok. Dilden dile böyle sözleri olan vardı. Şimdi bana şairlik şöyle geldi. Yazar atardım. Tiyatro sanatçısı ve edebiyat ustası Semih Sergen tiyatro sanatçısı belki duydun, seslendirme de. Benim müşterimdi benim şiir yazdığımı duymuş. Dedi ki sen şiir yazıyormuşsun dedi. Dedim Semih abi ya benim şiirimden nolur dedim. Oku dedi bakim oku dedi. Ben okumak istemedim. Oku dedi. Ozan utanmaz dedi. Ben ona şu şiiri okudum,

Deli gönlüm bir güzele sevdalı,
Boyu uzun sanki selvinin dalı,
Kendi güzel bakışları edalı,
Karşıdan karşıya göz eder bana,

Gönül sever bülbül gibi çağırır,
Bazen küser gelir barışır,
Yüzü güler alm neden kırışır,
Bakışırken öyle naz eder bana,

Güzel için ben canımı veririm,
Oynama benimle yok mu gururum,
Ateşin aşkına yanar dururum,
Yakar sinemi de köz eder bana,

Benim sevgilimin soyu güzeldir,
Gör fıdan misalı boyu güzeldir,
Sohbet sırasında huyu güzeldir,
Zemheri ayını yaz eder bana,

Sevdalandım sanki ben de deliyim,
Yaradıldım o güzelin kuluyum,
Doğan'ım gel desin hemen geleyim,
Dereyi tepeyi düz eder bana.

Bu şiiri okuyunca Semih bey dedi ki, napiyosun sen bu şiirleri dedi, atıyorum dedim. Lan serseri dedi adam iki tane fakülte bitirip bir şiiri yazamaz sen kitaplaştırdı dedi. Dedim ki Semih Sergen benim şiirimi beğeniyorsa biriktirip yazacağım dedim. 2002'de Maranlıktan Aydınlığa şiir kitabı yayınladım nacizane, bu size takdim ettiğim kitabı 2008'de yayınladım.

Ö.M: Çok teşekkür ediyorum bu yöreyi bize anlattığınız için, zamanınızı, değerli vaktinizi bize ayırdığınız için, sağolun.

H.D: Ben de size teşekkür ediyorum, sevgilerle. Önder bey sağolsun bize göndermiş sizi. Elimizden geleni bizde geri koymayacağız. Sizi gideceğiniz yere yetiştireceğiz.

İHSAN ÖZTÜRK GÖRÜŞME

Ö.M: Bugün halk müziğinin çok önemli üstatlarından İhsan Öztürk ile beraberiz, Hoşgeldiniz.

İ.Ö: Hoşbulduk Özkan.

Ö.M: Kendisine Sivas Emlek yöresine ait önemli bilgiler sormak üzere beraberiz. Hocam Emlek sözcüğü nereden çıkmıştır? Anlamı nedir acaba?

İ.Ö: Em ilaç, çare gibi bir anlama gelir. Emlek bölgesi birkaç dağın ortasında hatta dağın eteklerindeki köylerden oluşur. Kızılırmak'ın kuzeyindedir ve bitki örtüsü çok geniştir. Örneğin balı çok yararlıdır. Hem ilaç olarak kullanılır hem de çok lezizdir. Bu da bitki örtüsünün çok zengin olmasından kaynaklıdır. Bitkilerinden ilaç yapılan anlamındadır. Eskiden halk hekimliği vardır. Halk hekimliği babadan oğula geçen sonradan deneyim kazanarak kendini geliştiren halk hekimleri vardır. Onlar bitkileri ilaç olarak kullanırlar. Örneğin nefes darlığına şu bitki iyi gelir, kaynatın suyunu için bulantıya şu bitki iyi gelir gibi. Emlek bölgesinde de ilaç olarak kullanılan çok farklı bitkiler vardır. Emlekte bitkileri ilaç olarak kullanılan bölge anlamında kullanılmıştır.

Ö.M: Emlek yöresinde sosyal hayat nasıldır, o bölgenin geçim kaynakları nelerdir?

İ.Ö: Geçmişte Emlek bölgesi biraz sarp dağlık olduğu için çok fazla arazisi olan yani sulak arazisi olan köyleri azdır. Kızılırmak'a yakın olan bölgelerde biraz daha verimlidir toprak. Tepelere gittikçe verim azalır. Genellikle bağ bahçe işleri ile ve çiftçilik ile uğraşır Emlek halkı. Örneğin yörenin en güzel meyvelerini sebzelerini Emlek bölgesinde yetiştirirlerdi bizim çocukluğumuzda ve Şarkışla pazarına gelip satarlardı. Ne bileyim Kaplan Deresi diye bir yer vardır, Kızılırmak'a yakın Ortaköy'ün arazisi alanı içindedir. Oranın çok verimli bir bölge olduğunu söyleyebilirim. Orada yetişen domatesi ben bu yaşta bile görmedim. O kadar lezzetlidir domatesi. Çiftçilik, bağcılık ve bostancılıktır oradakilerin geçmişte yaptıkları iş. Bunun yanı sıra birde tabi kışın boş oturmaz, çok çalışkandır Emlek halkı. Kışında Mersin'e, Adana'ya çalışmaya giderler. Yani geçimlerinin büyük bir maddi anlamdaki katkısı da oradaki çalışmalardan kazandıkları paralarıdır. Hatta bir çoğu da gidip orada sevmiştir bölgeyi oradaya yerleşmiştir. Hatta Adana ve Mersin'de Emlekli çaktır. Bir başka şeyi de söylemekte yarar vardır. Emlek halkı

verimsiz toprakların getirmiş olduğu bir olumlu gelişmeyi de yaşamıştır. Okumaya diğer köylerden daha fazla değer vermişlerdir. Okuma yazma oranı Şarkışla'nın diğer köylerinden çok fazladır. Bunun altında yatan neden de sanırım köydeki fakirliği çocuğum yaşamasın o okusun büyük adam olsun ve geçimini öyle sağlasın çabasıdır. O yüzden de yüzde doksan dokuz, yüzde yüz diyeceğimiz oranında okuma yazma oranının yüksek olduğu köylerdendir Emlek köylerin içinde. Geçmişte de öyle ve günümüzde de halen o gelenek sürüyor.

Ö.M: Emlek Yöresinin tarihi ile alakalı ne söyleyebiliriz? İsmi hangi dönemde çıkmış olabilir?

İ.Ö: Emlek bölgesinin çok net olmamakla beraber Sivas bölgesinin Yıldızeli, Şarkışla ve Gemerek üç ilçesine bağlı köyleri vardır. En çok da Şarkışla'ya. Örneğin Danişmentlilerden, İlhanlılardan, Selçuklulara kadar birçok medeniyet Şarkışla'da yaşamıştır. Ancak Ernek köylerinin tarihçesi o kadar da eski değildir. Herhalde 16.yüzyılda göç almıştır. Muhakkak daha önce de yaşayanlar vardır ama bence 16. yüzyıldan daha sonra çok göç almıştır Emlek köyleri o dağlarda o köyler oluşmuştur. Metropole yakın köylerden o zaman bir de Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail'in Çaldıran savaşından sonra Pir Sultan Abdal'ın asılmasından sonra Sivas'ta Alevi Bektaşilerin biraz sarp yerlere göçtüğünü görüyoruz. Yani aşağıdan gelenleri gözetlemek kolay olsun, geleni gideni bilsinler diye biraz metropollerden, hatta ilçe merkezlerinden uzaklaşıp dağ eteklerine sarplara doğru çekilmişlerdir.

Ö.M: Bu yörenin etnik yapısı nasıldır?

İ.Ö: Bu yörenin çoğunluğu Alevi Bektaşi etnik yapı demeyelim de inanç olarak Aleviliği, Bektaşiliği benimsemiş, seçmiş insanlar çoğunluktadır. Köylerin 70-80 civarında olanı Alevilerden oluşur.

Ö.M: Bir yayında görmüştüm o dönemde misyonerlik faaliyetleri çok yoğunlukta imiş. Özellikle Amerikalı misyonerler 1870'li yıllarda o bölgelerde misyonerlik faaliyetlerini yoğun bir şekilde yapıyorlarmış. Sizce o bölgeyi etkileyen bir misyonerlik anlayışı kök salmış olabilir mi, örneğin Hristiyanlık gibi?

İ.Ö: Yok çok sanmıyorum. Yani örneğin Alakilise diye bir köy vardır. Alakilise denmesi orada kilise olduğuna gönderme yapacağımız bir şeydir. Ancak

Alakilise'nin ancak yüzde altmış ya da yetmiş alevidir, geri kalanı sünnidir. Hatta Alakilise köyü Abdalların işte bizim orada d yerine t kullanılırlar Aptalların yaşadığı bir köydür. Neşet Ertaş'ın da akrabaları halen orada oturmaktadırlar. Yani çalgıcı bir topluluktur Abdallar. Düğünlerde müzik icra eden, köçeklik geleneğinin sürdüğü orada Neşet Ertaş'ın babası Muharrem Ertaş'ta Alişan Ağa'nın muhtar olduğu yıllarda kalmışlar. Alişan ağadan destek görmüşler. Alişan ağanın da çok önemli bir bölge sanatçısı oğlu vardır, Mehmet Özkan, muhakkak onu dinlemelisin. Onun kayıtlarından da sana gönderirim. Benim en keyifle dinlediğim bölge sanatçısıdır. Sazı da sesi de çok iyidir. Baştaki soruna dönersek o misyonerlik faaliyetleri kalıcı olmamıştır.

Ö.M: Türklerin dışında başka guruplarda var mı acaba?

İ.Ö: Emlek bölgesinde yoktur. 93 muhacirlerinin yerleştiği küçük köyler vardır.

Ö.M: Peki kürt guruplar?

İ.Ö: Mesela Sarıkaya köyü şimdiki Sarıkaya adı olan köy eskiden Kürt Arap Osman'mış. Hatta Kürtler köyü de derler şimdi. Geçmişte Kürtler yaşamıştır. Ama şimdi bakıyorsunuz Kürt yoktur Sarıkay'da. Yine Kızılcaova'da Kürtçe bilenlere rastlamışımdır. Ama öyle etnik anlamda şurası Kürt köyü diyebileceğimiz bir köy görmedim açıkçası. Özkan ben Emlek'de epey gezdim. Şunun için gezdim hem türkü almak adına, hem oradaki mahalli sanatçıları dinlemek adına. Hem de müzik ile çok haşır neşir oldukları için, ev sahipliklerini çok sevdiğim, iyi dostluklar kurduğum için Emlek köylerini çok gezdim. Ne bileyim ben Şarkışla'ya gittiğimde Emlek köyünden biri ile karşılaşsam. Hemen köye davet eder. Zaman olursa giderim. Bazen çocuklarla da gittiğim olmuştur, eşim ve çocuklarımla. Bunda da en büyük neden halk müziğine ve halk edebiyatına yatkın çok insan tanımamdır o köylerde. Gerçi köylerin kışın nüfusu iyice azalır şimdi ne bileyim Ankara'da, İstanbul'da, Adana'da, Mersin'de oturanlar yazın tatile gelirler. O zaman Emlek köyleri daha da bir şenlenir. Yine geleneklerini sürdürürler. Genellikle düğünlerini davul zurna ile orada yapmaya özen gösterirler. Böyle de kültürlerine sahip çıkan bir topluluktur Emlek bölgesinin köyleri.

Ö.M: Emlek ağı hangi ilçe ve köyleri kapsamaktadır?

İ.Ö: Emlek ağzı ilçe olarak Yıldızeli, Akdağmadeni'nin bir kesimi hatta Yıldızeli'nin de bir kesimi, Şarkışla, Gemerek hatta şimdi bazı Sarıoğlan'a bağlanan köylerde oldu. Geçmişte çoğu Şarkışla'ya bağlı olan köyler kısmen Gemerek ve Kayseri'nin Sarıoğlan'a bağlandılar. Belki ekonomik ilişkileri fazla değil oralarla yine Şarkışla'ya gelip giderler felan ticari ilişkilerinin ama idari anlamda oralara bağlandılar. Köylerde Özkan'cığım bende Emlek ile ilgili çalışmalarım vardı Emlek notları diye çalışmalarımın okuyayım en iyisi. Emlek bölgesi Şarkışla'nın batı ve kuzey batısında Kızılırmak vadisinde yer alan Turna, Çeme, Kılınç, Nalbant, Akdağ, Karababa, Sırtlı dağlarla çevrilmiş bir bölgedir. Emlek bölgesinin köylerinin çoğunluğu Şarkışla'da olmak üzere Gemerek, Yıldızeli, Pınarbaşı, Sarıoğlan ve Akdağmadeni'ne de bağlı olan köyleri toplam sayarsak 80'e yakın köy vardır. Bunların içinde Kaldurak, Verdikişlası gibi pek çok yerleşim bölgesi mevcut değildir. Ağcakışla, Ağcaşehir, Ağcasu, Alaçayır, Alaman, Baclı, Bağcacık, Bağlararası, Başağaç, Benli Hasan, Belviran, Beyyurdu, Bozüyük, Bozkurt, Burhan, Canaktal, Güdül, Çakal, Çamlıca, Çanakçı, Çepni, Çınarcık, Dendil, Davulalan, Emlekhöyük, Karacören, Kaleköy, Kabak, Mezra, Eski yurt, Haraç kalesi, Gazi Köyü, Göynüklü, Güdül, Gülören, Ardal, Kocabey, İğdecik, İlyashacı, İnciğin, Kapaklıpınar, Kaplan, Karacaören, Karadere, Karaözü, Karauz, Kabak, Keklice, Kümbet, Mescit, Nallı, Ortaköy, Ortatopaç, Otlu, Örtülü, Saraç, Sarıkaya, Sarıtekke, Sivrialan, Temecik, Tekmen, Viranşehir, Yahyalı, Yağranı, Yassıkışla, Yenice, Yuvalıçayır, Yükselen bu köy ve beldelerden Bozhöyük Yozgat Akdağmadeni'ne, Alakilise, Burhan, Dendil, Keklice, Tekmen Gemerek İlçesi'ne, Davulalan, Nallıbey ve Alaçayır Yıldızeli ilçesine, Karaözü de Kayseri Sarıoğlan'a bağlıdır demişim, köyleri de böyle saymış olalım Özkan'cığım.

Ö.M.: Biraz da teknik konulara girersek Emlek ağzı bir uzun hava mıdır, yoksa bir kırık hava mıdır?

İ.Ö: Emlek bölgesindeki kırık havalarda komşu ilçelerde söylenen hatta illerde söylenen türde benzer 5/8'lik, 7/8'lik, 4/4 usüllerle, Kerem ayağında deyişler görüyoruz. O yüzden bunları Emlek ağzı diye nitelendirmemekte yarar var benim görüşüme göre. Ancak Emlek ağzı uzun havalarda söyleyiş farklılığı olduğu için o bölgenin kendine has, yaymadan, ağdalı bir dil kullanmadan, ağdalı bir söyleş şekli olmadan konuşma diline daha çok yakın bir söyleme tekniği vardır. Teknik mi

diyelim artık buna adı çok önemli değil söyleme şekli vardır. Onun için Emlek ağzını bence uzun havalarla sınırlamakta yarar var. Uzun havalarda da seyrek olarak bir oktavı bulan bir oktavı geçenlere de rastlıyoruz ama daha çok dörtlü beşli aralıkta seyreden ezgilere rastlamışım geçmiştir. O sınırların genişlemesi ses sınırlarının biraz enstrüman çalanlarla başlamıştır. Mesela Sankayalı Âşık Hüseyin kemani dizde çalar. Kemane derler ve kemani sanki bağlamanın üst teli mi yapıp, mi de karar vermek ve la ve mi akort ya da şimdiki deyimi ile re, sol, la akordu ile nasıl çaldığımız da o fa, sol, la'lar yapıyorsak yöresel kemane çalanlarda öyle bir lezzet vardır. Sanki bağlamaya öykünerek çalmak vardır. Bağlama gibi ses çıkarmak vardır, keman gibi taksimvari değildir de açışları bağlamanın yaptığı motiflere daha yakındır. Onu gözlemledim ben bu yalnızca Şarkışla'da değil Divriği'de de bu gelenektir. Bu yörede de çok güzel kemane çalanlar tanıdım. Yani o ses sınırlarının genişlemesi biraz enstrüman çalanların katkıları ile oldu gibi geliyor bana. Yine Âşık Veysel'de görüyoruz ses sınırlarının genişlediğini, onun uzun havalarda, Ali İzzet Özkan'da görüyoruz. Genellikle Hüseyini makamı yani kerem ayağı kullanılıyor. Nadiren de la üzeri buselik makamda uzun havalara tespit ettim ben notaya da aldım ve o buselik dediğimiz eserlerde ad olarak da bozlak diyorlar geçmiştekiler yani çok enteresan öyle Ali İzzet'de de, Âşık Veysel'de de örnekler var bozlak dedikleri.

Ö.M: Bu soruyu soracaktım ama konuyla beraber zaten açıkladınız, makamsal seyir nasıldır, hangi makamdadır, hangi makama yakındır, oktav genişliği nedir?

İ.Ö: Biraz önce sorulardan kendiliğinden cevap buldu yukarıda da belirttiğim gibi uşşak ve hüseyini makamıdır.

Ö.M: Hocam Emlek ağzını icra eden sanatçılar hep aynı üslubu ve aynı makamsal seyri mi kullanıyorlar acaba? Yoksa gene bu farklı üsluplar kullanan makamsal üsluplar kullanan sanatçılar var mı?

İ.Ö: Makam ile üslubu ayırılım bence. Makamsal olarak dediğim gibi hüseyini makamı egemendir. Ancak buselik nereden girmiş, bence şu, bizim orada kerem ayağında si-bemol2 kullanılmaz, si-naturel de değildir, si-bemol2 ile si-naturel arasında bir sestir neredeyse tam si-naturel değil biraz pes, si-bemol2 'den de tiz, si-bemol-1 diyebiliriz buna. Yani bizim orada si-bemol2 diye bir perde yok sazlarda bunu bir kere söyleyeyim. Benim incelediğim sazlarda genellikle 16-17 perde

civarında ve uzun sap, kısa sap çalanda pek yok geçmişte hiç zaten girdiği o 80'li yıllarda bile kısa sap yayılmaya başlanıldığında bile Emlekli mahalli sanatçılarda ,örneğin İzzet Savaş halen uzun sapla çalıyordu, çünkü sesini akort edemiyordu. Kocaman uzun sapta 16-17 perde kullanıyorlar. Kuma seslerin çoğu yok ve de işte si sesi de bemol2 den biraz daha tiz, ancak buselik işte yukarıda farklı seslerde alıyor. Ne bileyim sol diyez alıyor. La, sol, fa, mi, re, do, si, la, yani la, sol diyez, fa gibi bir seyir var teknik anlamda onu öyle açmakta fayda var. Yani nihavent ve buselik arası bir dizi ile söylenen uzun havaları da bozlak diyorlar köylüler. Yani biz deriz ki bozlak hep si bemol alıp la da bitirir. İşte Şarkışla'da öyle değil. Makamsal benzerlikler hepsinde var söyleyenler o makamları kullanmışlar ama melodik seyir ne bileyim birbirine yakında olsa farklı ezgileri görüyoruz, ezgilerin seyrini. Mesela benim rahmetli Durmuş Çetinkaya'dan notaya aldığım bir iki uzun hava olmuştur. İki kaset dolusu türkü derledim ama hepsini yazıp da kurula felan verme zamanım da olmadı. Mesela Mehmet Özkan ile çok benzetiyordum. Mehmet Özkan daha iyi çalanıydı Durmuş Çetinkaya'nın. Sanki biraz daha sesi güzeli idi ama üslup aynı söyledikleri ezgilerde aynı ikisi de söylemişti. Sonra bizim bölgenin benim çok lezzet aldığım dinlerken çok iyi yorumlayan, sesi de güzel, duygusu da müthiş olan İzzet Savaş. İzzet Savaş, Ali İzzet Özkan'ın evlatlığıdır bir bakıma. Küçük yaşta annesi de babası da ölmüştür İzzet Savaş'ın onu Ali İzzet Özkan evlatlık olarak büyütüştür, bakmıştır. Çok eziyet çektiği içinde Aziyet derler ona İzzet Savaş'ın adından çok Aziyet lakabı kullanılırdı. Aziyet'i dinledik, yav Aziyet şunu ne güzel çağırılmış gibi. Bir de ben o Emlek ağzının en iyi kurgulandığı ses kayıtlarında Küçük Veysel'i gördüm. Hatta Âşık Veysel ile birlikte söyledikleri uzun havalar var. Ağ Gül Seni Camekan'da görmüşler. İkisi söylüyor ve kırık hava gibi hiç ileri geri gitmeden ve orada Veysel'in ses rengini bildiğimiz için ayırt ediyoruz. Küçük Veysel'in şöyle tek başına ben orada seçerek dinliyorum. Birlikte okudukları Emlek Ağzı uzun havalarda. Ben onların ses kaydına ulaşıp hepsini notaya aldım. “Eğer Güzel Benim İle Gitmek Dilersen” diye işte o Karacaoğlan'ın sözlerini, sonra “ Karakoyun İz Ediyor, Dağı Taşı Toz Ediyor, Çok Sallanma Küçük gelin, Komşuların söz ediyor.” Müthiş lezzetli, müthiş keyifli. Günümüzde de Emlek ağzı uzun havaları ben Ali Güç'ten dinlemek istiyorum. Ali Güç'ün bir başka özelliği var bir mahalli sanatçı ozan değil, Hıdır Dedenin oğlu. Hıdır Dede birçok yerde talibi olan hatta bu Ankara'nın Kalecik'te talibi olan bir dededir. Hıdır Dede'nin de bende ses kaydı var

onlarda da sana verebilirim Özkan'cığım. Ali de onun oğlu olarak tabii bir de Âşık Veysel ile komşudur. Onların yakınında bulunan onları dinleyen ve onların eserlerini çok otantik biçimde yorumlayan bir kardeşimiz. Ondan da Emlek ağzı uzun hava dinleyebilirsin. Bende ses kayıtlarından da dediğim gibi Mehmet Özkan'dan var bende Emlek ağzı uzun hava. Durmuş Özkan'dan var. İzzet Savaş'tan var.

Ö.M: Başka kimseler var mı o yöreyi, yani o ağız biçimini dinleyebileceğimiz?

İ.Ö: Hasgül var ama ses kaydı bende yok. Geçmişte iki tane 45'lik plak yapmış Hasgül. Yine Hüseyin Dede var. Ondan bir kayıt alamadığıma üzülüyorum. Hüseyin Özsoy bana hep “İhsan gel de şunları bir şey yap” biraz bende de tembellik mi diyelim, iş telaşımı diyelim şimdi çalamıyor da, söylemiyor da Hüseyin Dede. Ali Dinçal dedesinin havalarını bilir. Mesela Aziz Üstün'ün torunudur, kızdan torunu. O da bağlama ile de söyler, keman ile de söyler. Abdullah Şenol var köyünden bilmiyorum Yahyalı idi. O da ozandır. Servet Özdemir var Saraçlı ozan oda sanıyorum köyüne yerleşmiş diye duydum Ankara'da idi. Ama işte keşke köylerde yazın gidilebilse de yazın Ankara'dan, İstanbul'dan gelenlerden bir şeyler yine alınabilir. Bende Şarkışla'ya yazın gitmeyi tercih ediyorum o yüzden, kışın gidiyorum kimse yok. Yani son köyden hiç ayrılmadan gidince bulabileceğimiz bir İzzet Savaş vardı. Ne zaman gitsem ordaydı rahmetli çok da hoş sohbetti, çok iyi dosttuk. İşte ondan rahmetli Nida Hoca'da “gel gönül havalanmayı” felan yazmış ama uzun havalarını pek notaya almamışlar. İşte onu ben yapabildiğim kadar yürütmeye niyetliyim. Birçoğunu yazdım işte yazacaklarım var epey bir uzun hava var. Keşke işte olanaklar uygun olsaydı da İzzet Savaş'ı sana bir mecliste dinletebilseydim rahmetliyi. Çokta eski değil yakınlarda Hakka yürüdü İzzet Savaş müthiş lezzetli bir söyleşi vardı.

Ö.M: Bu tür uzun havaların yayılma biçimi nasıldır? Cemevlerinde mi sohbetlerde mi, yoksa daha farklı ortamlarda mı?

İ.Ö: Her ikisinde de vardır. Kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa o bölgede müzik çok önemlidir. Çalıp söyleyen herkes de Emlek bölgesinde çok önemlidir. Yani herkes çok saygı gösterir çalıp söyleyen insanlara. Zaten ozan olarak da o kadar çok zengin bir bölge ki. Tabii her ozanın cöngü olmadığı için bazıları gündeme gelememiş. Yazılı olarak şiirleri yayınlanan en önemli ozan, hatta ilk ozan Kenter Baba diyebiliriz. Kalalı derler bizde Kaleköy'e, oralıdır. Onun yanında yetişen çırağı

diyebileceğimiz Âşık Veli ki Veli Şarkışla'nın bana göre en büyük üç ozanı saysan bana göre biri Veli'dir. Yine o dönemlerde Agâhi vardır. Kılınç köyünden çok önemli bir ozan. Sabri baba vardır Höyükli çok önemli bir ozan. İşte Âşık Veysel, Âşık Ali İzzet Özkan, Âşık Hüseyin, yani o gelenek o bölgede zaten bölgenin öyle bir havası var ki ben bir keresinde böyle geziyorduk işte tam gün batıyordu Özkan, yanımda da Hacı Yetkin ve dostlar var. Dedim ki burada yaşayan ağaç mı olur başka ne olur şu atmosferde dedim. Yani öyle bir havası var. Bir de tabii bir yerde hangi meslek erbabı çok değer görüyorsa küçükler onun gibi olmaya özenir. Genlerle de ilgili muhakkak bu çalıp söyleme. O bölgede her şey fazlası ile var onun için de, hem cemlerde hem cemaatlerde hem sohbetlerde bu havalar aktarılmıştır. Saz çalmayı bilmekte bu uzun havaları, bu Emlek ağzını çok iyi söyleyenlere de rastladım arasındadır. Çalamıyor, enstrüman çalamıyor ama çok güzel söylüyor. Ağzı o vurgular çok lezzetli çok güzel özentisiz hiç kimseye özenmeden söylüyorlar. Onlarda örnekleri zaten ses kaydı ile paylaşırsız bazılarını bende olanları. Çünkü günümüzde çok fazla kalmadı kayıt alabileceğimiz onun için eski kayıtlardan yararlanacağız Özkan. Dediğim gibi Veysel'in söylediği uzun havaların aşağı yukarı bir bozlak kaldı notaya almadığım onu da alıyorum, başladım bitirmedim. Diğer uzun havaları notaya aldım. Emlek uzun havalarını.

Ö.M: Bu uzun havaların adını, ismini koymak istersek Emlek Ağzı Uzun hava mı demek doğrudur?

İ.Ö: Evet. Zaten TRT'de o ismi düşüyor uzun havalarda. Onu bir bakıma ben uyardım onları. Mesela Çamşılı ağzı demişlerdi bir Ağgöl Seni Camekanda Görmüşler adlı uzun havaya kulakları çınlasın Erdem Çalışkanel bana sormuştu. Ya bu uzun hava Çamşılı'nın mı Şarkışla'nın mı diye bende Şarkışla olduğunu söyledim. Nesiller boyunca ben çok yaşlılarla da konuştum. Yani Çamşılı ile benzerlik olması doğaldır. Aynı kültürü paylaşan Alevi-Bektaşî kültürünü paylaşan insanların söyledikleri türkülerde de uzun havalarda da kısmi benzerlikler olacaktır. Ne bileyim Malatya'nın Arguvan'da da Polat ağzında da Hekimhan ağzında da küçük benzerlikler görüyoruz.

Ö.M: Söz olarak mı yoksa müzik olarak mı ?

İ.Ö: Müzikal olarak, söz olarak değil. Müzikal söyleme biçimi olarak. Bunlar sohbet havaları olduğu için çok öyle ağdalı söyleme ne bileyim çok tizlere çıkararak bağırma

hoyratlarda felan olduğu gibi bir vurgulama da yok. Yani sesin tiz perdelerini çok kullanmıyor Emlekliler. Daha çok pes seslerde seyreden konuşma diline yakın bir nedenle deyişim işte o yüzdendi. Çok bağırarak söylemiyorlar.

Ö.M: Hocam acaba sizden küçük bir örnek alabilir miyiz?

İ.Ö: Küçük Veysel'den yazdığım uzun havadan bir dörtlük söyleyeyim.

(İhsan ÖZTÜRK burada “Penceresi mavi boya” adlı türküyü söylüyor.)

İ.Ö: Böyle bir söyleyiş biçimi.

Ö.M: Hocam çok teşekkür ediyorum.

İ.Ö: Rica ederim Özkancığım. Başarılı çalışmalar dilerim. Sonucunu birlikte nasılsa göreceğiz ve bu yolda böyle yürüyenleri de çok seviyorum. Çünkü biz de bunu da söylemekte yarar var Özkan yalnız papağan gibi ezberleyen insanları ben sevmiyorum. Papağan gibi yani türkünün sözleri ne anlatıyor, ne mesaj veriyor. Acaba hatalı mı değil mi diye araştırmadan ezberliyorlar ve söylüyorlar. Bu da halk müziğimizin o güzel ifade ettiği bilgileri, duyguları çok iyi yansıtmamış oluyor. Söz hataları oluyor. Onun için böyle çalışmalara çok sevinerek bakıyorum. Başarılar dilerim. Başarının daim olsun.

Ö.M: Tekrardan çok teşekkür ederim.

İSMAİL KAYA GÖRÜŞME

Özkan Moran: Bugün halk müziğinin ozanlarından İsmail Kaya ile beraberiz. Hoşgeldiniz

İsmail Kaya: Hoşbulduk.

Ö.M:Nerelisiniz, hangi köy, hangi ilçe?

İ.K: Ben Emlek yöresi Beyyurdu köyündenim. Yani Şarkışla'ya bağlı Emlek Beyyurdu köyü.

Ö.M: Emlek sözcüğünün anlamı nedir?

İ.K: Emlek sözcüğü yörenin yayla oluşundan özellikle yüksektir o yöre, o bölge özellikle Güldede dediğimiz özellikle Âşık Veysel'in de sözleri içerisinde geçen "Güldede Beserek Size Sözlerim" diye söylediği sözlerinden de anladığımız kadarı ile yayla ve çok güzel kokulu otları meşhurdur. Kekik otları, ona benzer çok çeşitli çiçekler müthiş rahiyası vardır. O nedenle de güzel ot anlamında söylenir Emlek ifadesi. Güzel ot anlamında.

Ö.M:Emlek sözcüğünün anlamı nedir, nereden çıkmaktadır?

İ.K: Emlek yöresi sözü, Emlek sözcüğü o bölgenin biraz yüksek rakıma sahip olması, yaylalık olması, yaylalık olması o nedenle de o yörenin otlarının müthiş derecede kokulu, özellikle de kekik otlarının, yayla çiçeği gibi çok çeşitli çiçeğe sahip bir bölgedir Emlek yöresi. Güzel ot, kokulu ot anlamında ifade edilir. Çünkü Âşık Veysel'in türkülerinde de çok geçer özellikle de "çiğdem der ki ben ağlayım, yiğit başına belayım" işte orada nevruzu söyler, sümbülü söyler o bölgenin özellikle çiçekleridir bunlar o bölgeye arz bir çiçeklerdir bunlar gerçekten. Nevruz özellikle, çiğdem özellikle. Tabi her bölgede vardır ama o bölgede çok daha yoğun çiçek var. O nedenle de buradan almış olabilir.

Ö.M: Emlek ağzı acaba hangi il, ilçe ve köyleri kapsıyor acaba?

İ.K: Emlek ağzı genelde Emlek ağzı. Emlek dediğimiz zaman Emlek yöresi diyoruz. Emlek yöresi dediğimiz zaman Şarkışla'nın Kızılırmak boyundaki Kızılırmak'ın çevresindeki köyler daha çok isim olarak söylemek gerekiyorsa işte Âşık Veysel'i köyünden tutun ona yakın Ortaköy, Höyük köyü ki genelde ünlü ozanlarımızın birazdan ifade edeceğim, o bölgeyi kapsayan bir ifade, dili vardır. Ama genelde o

bölgenin dili öz Türkçeyi daha çok yani bir yöresel ağız dediğimiz zaman işte ne bileyim örnek verecek olursak bir Ege ağız, bir Karadeniz, Trabzon ağız gibi bir ağız yok orada. Orada genelde Türkçe öz Türkçe'ye yakın bir dil kullanılır. Tabi bölgenin kendine has bir çeşitli ifadeleri, işte Madımak'ı, yufkaya farklı farklı ifade kullanılabilir ama bu ağız değildir aslında. Ağız dediğimiz zaman ifadeleri farklı şekilde kullanan, lehçeyi farklı şekilde kullanan bir anlam yüklemek istiyorum ben bu açıdan şöyle bir ağız vardır, şu bölgeye daha çok yakındır demek çok doğru olmasa gerek.

Ö.M: Biz araştırmalarımızda Kayseri'nin bazı ilçeleri, Yozgat'ın bazı ilçeleri, bazı köylerini felan kapsadığımızı gördük.

İ.K: Ama ben şimdi söyle söyleyeyim. Kayseri ağız biraz daha farklıdır mesela bizim Emlek ağız gibi değildir.

Ö.M: Köylerin yerleşiminden dolayı olabilir mi acaba?

İ.K: Kesinlikle öyle. Şöyle bir durum var mesela her köyün kendine has bir tarzı vardır. Anadolu'nun zenginliği de buradan kaynaklanıyor. İşte bir köyde ne bileyim yoncalık deriz biz mesela yonca tarlasına, bir başka bir yerde de yoncaya başka bir ifade kullanılır, örneğin yakın bir köyde başka bir ifade kullanılıyor. Yani onun için böyle birkaç kelime değişebiliyor. Ama normal konuşma tarzını söylemeye çalışıyorum ben normal konuşma tarzında yakın olabilir Yozgat konuşmasına yakın olabilir ama direk olarak bir ağız, kendine has bir ağız yoktur o anlamda söylemeye çalışıyorum.

Ö.M: Emlek ağız bir uzun havamadır, yoksa bir kırık hava mıdır?

İ.K: Emlek ağız biraz önce de işte Emlek'in kendi isminde de kaynaklanan çiçekleri, otları işte o bölgenin rakımının yüksek olması, yayla bölgesi olması genelde arazinin de çok etkisi vardır. Kırık havalarda uzun havalarda ama bizim orası çok dağlık, ormanlık, yüksek, dalgalı araziye sahip olduğu içinde o bölgede genelde uzun hava hakimdir. Uzun havalar daha ağırlıklı söylenir. Yani adam işte ne bileyim bir orada reçberdir, tarlasında ekini biçerken ya da ne bileyim çiftini sürerken atar elini kulağına başlar uzun havayı söylemeye. Yani bu ekonomik sorundan da kaynaklanır bizim oralar bahsettiğim gibi çok tarıma elverişli bölgeler değil. Özellikle hayvancılığa daha çok elverişli onun için insan orada ektiğinin, biçtiğinin

karşılığında emeğinin karşılığını çok alabilen bir çevre değil o nedenle çok göç vardır orada. O nedenle de uzun havalar, ağıtlar, ağıt ile uzun havayı da eş değer düşündüğümüz de acılara ağıtlar çok fazla olan bölgede uzun havalar ağırlıklıdır genelde.

Ö.M: Bu yörenin etnik yapısı nasıldır? Alevi-Bektaşî ve diğerleri?

İ.K: Ağırlıklı olarak Alevî kültürü, Alevî toplumunun yaşadığı bölgelerdir. Tabî ağırlıklı olarak diyorum. Tabî diğer Sünnî köylerde, karışık köyler birbiri ile işte üç dört köy alevî köyü ise işte iki üç köyü de Sünnî köyüdür, karşılaşabilirsiniz. Biraz karma sırf sadece Emlek yöresi deyince işte sadece Alevî köyü anlaşılır yani Alevî-Bektaşî felsefesi ağırlıklıdır. O gücünü göstermiştir, işte oradaki çok fazla ozanların yaşadığı bölge olduğu için o ağırlığını hissettirmiştir Alevî felsefesi orada ama tabî Sünnî köyleri de vardır orada.

Ö.M: Rum, Ermeni gibi yapılar da var mı?

İ.K: Evet Rum özellikle Ermeniler çok yerleşmişler oralarda bizim o bölgelerde. Bizim Emlek yöresinde özellikle her köyde Ermeni yaşamıştır. Ermenilerden ailelerinden belki çocuğunun torunu felan kalmıştır. Sonradan göç etmiştir. Ama izleri vardır, izleri kalmıştır.

Ö.M: Daha önce Amerikalıların oralarda misyonerlik faaliyetleri olduğunu bazı kaynaklardan okumuştum. Kilise gibi ya da havra gibi yerler var mı?

İ.K: Ben çok rastalamadım. Yani kilise ve havra gibi yerlere çok rastlamadım, bilmiyorum. Yani Emlek yöresi köylerinin birçoğunu bilirim. Gittim, gördüm, gezdim ama böyle senin ifade ettiğin gibi şeylere çok fazla rastlamadım.

Ö.M: Belki de ilçelerde olabilir mi?

İ.K: Olabilir, ilçelerde olabilir ama köylerinde ben rastlamadım bilemiyorum şimdi farklı bir ifade de kullanmak istemiyorum.

Ö.M: Emlek yöresinde sosyal hayat nasıldır? İnsanlar geçimlerini nasıl sağlarlar?

İ.K: Emlek yöresinde sosyal hayat genelde ben şu an için söylemeyeyim şu an için değil tabî bizim çocukluk dönemimizi anlatmak istiyorum. Çünkü o zaman göç çok fazla yoktu, o zamanki geçim kaynağı işte söylediğim gibi buğday ekmek, arpa

ekmek, yulaf ekmek işte onları ekip biçerek işte bir şeyler kazanmak. Bunlardan çok fazla gelir elde etmek mümkün değil. Bırak ki geliri kar amacı sağlamak mümkün değil. Kârı bırak satım işte saman almak satım, ot almak satım buğday almak satım gibi ektiğini biçtikten sonra alamadığın ürünün karşılığını alamadığın şeylerde ekonomik olarak sıkıntılar çok yaşar o köyler özellikle bizim köyler ama bizim ekonomik sıkıntıdan dolayı da o dönemlerde bundan işte otuz, kırk yıl önceyi anlatıyorum ben o dönemlerde mevsimlik işçi olarak Adana'ya işçi olarak çalışmaya giden özellikle kış aylarında bütün köylerden çalışmaya giden insanlar olurdu orada amale olarak çalışırlar işte oradan kışın ne kazandıysa üç beş kuruş evine destek olarak öyle o şekilde bir geçim kaynağı sağlanıyordu. ,Yani tarımcılık, rençberlik yapıyordu insanlar ama tarımcılıktan kazanan sadece çok nadir evini zar zor geçindirme konusunda şeyini sağlayabiliyordu, ama o yeterli değildi. Ondan sonra da zaten artık göçler acayip şekilde belli bir ondan son yirmi otuz yıldır Ankara'ya, İstanbul'a ve Avrupa'ya acayip şekilde bir göç başladı. Şu anda köylerde sadece yazları insanlar tatil yapmak amacı ile gidiyorlar. Şu anda şu dönemi sorarsan bütün köyler o Emlek yöresi köyleri yazın cıvıl cıvıldır. O köyler çok güzel evler yaptırmışlardır. Tabi bu ekonomik kazanımı da Ankara'da, İstanbul'da çalışarak ekonomisini düzelteren insanlar köyleri evleri yaptırmıştır. Orada yazlık yayla havasında havası, suyu güzel olan köylerde yaşamını devam ettiriyorlar. Yani şu anki yaşam köylerde o şekilde.

Ö.M: Emlek ağzında makamsal seyir nasıldır, hangi makamlar vardır, ya da hangi makama yakındır, oktav genişliği ne kadardır?

İ.K: Genelde deyiş tarzı ve güzelleme dediğimiz tarzlar hakimdir ve bu tarzlarda da genelde de hüseyini ayak dediğimiz. Bizim tabirimizde ayak da diyoruz, makamda diyoruz çeşitli ifadeleri kullanıyoruz, bunların hepsi aynı. O anlamda hüseyini makamı daha çok ağırlıklıdır. Biraz daha abdal dediğimiz Kerem ayağı biraz yakındır, okşar. O ayak da vardır yani ama daha çok hüseyini makamı şeydir. Oktav genişliği ise oranın ses şeyine baktığımızda genelde bir, bir buçuk oktav aralığında sesler vardır yani bir de şu var yani tabi o dönemlerde insanların seslerini dinlemek işte senin sesin la, senin sesin si, senin sesin do diyebilecek bir böyle bir müzik çalışması öyle bir ortam öyle bir gelişmişlik yoktu insanlar avazı çıktıkınca bağırarak

söylerlerdi genelde re, mi, do, do diez, si bemol gibi sesler hakimdir daha çok genelde oralarda. Onun için bir, bir buçuk oktavlık sesler vardır bu şekilde.

Ö.M: Yörede Emlek ağzını icra eden ölmüş ya da hala yaşayan o akımı devam ettiren kimler var?

İ.K: Emlek yöresi dediğimiz zaman gerçekten şöyle bir ifade de vardır söylenir. Hangi toprağa çubuğu soksan oradan ozan fıskırıyor diye böyle bir ifade vardır. Doğrudur gerçekten. Emlek yöresi ozanları ile çok adını duyurmuştur. İşte çok bilenen, çok bildiğimiz işte nereyse dünyanın tanıdığı Âşık Veysel vardır ki Emlek yöresinin Sivrialan köyündendir. İşte al oradan hemen Sivrialan'ın iki adım ötesinde Emlek Hüyük köyü vardır ki orada Ali İzzet Özkan vardır ve orada yine Emlek Hüyük köyünde İzzet Savaş dediğimiz icracı fakat müthiş bir şekilde Ali İzzet Özkan'ın türkülerini söyleyen Aziyet mahlası ile bilinen İzzet Savaş vardır ve gene bir orada ozan var büyük bir ozan rahmetli oldu, biraz önce söylediğim ozanlar hayatta değiller, öbür dünyada yaşıyorlar. Toprakları cennet olsun diyorum, hepsi çok müthiş güçlü ozanlardı. Âşık Devrani bu arada onu da hatırladım. Devraninin ben bir türküsünü ikinci albümümde okumuştum. Müziğini ben yapmıştım müthiş sözleri vardır. Devrani'yi çok severim. Güçlü bir ozandır. Çok ismi ileride olmasa da kendisi çok güçlü bir ozandır. “Kalemim taş, kağıdım taş ben türküyü böyle dedim” diye başlayan bir türküsü vardı. Çok anlamlı bir ifade ettiği için onu ben müziklendirdim, okumuştum. Oradan devam ettiğimizde yani Emlek köyleri olarak söylememeyim ama Emlek olarak söyleyeyim. Âşık Kenterler, Veliler, Hüseyinler yani adını sayamayacağım şu anda ezberimde olmayan, aklıma gelmeyen çok gerçekten kalemleri güçlü olan ozanlar vardı. Onlar dünyadan göçmüştür ama müthiş şiirleri ile dünyaya, bizlere önderlik yapmışlardır, örnek olmuşlardır.

Ö.M: Yaşayan bu geleneğin devam ettiren kimler vardır?

İ.K: Geleneği devam ettiren yaşayan ozanlar var. Ama işte tabiki onların mertebesine şey yapmak çıkmak doğrusu çok zor. Şimdi herkes şiir yazabilir, ben de yazıyorum, ben de bir şiir kitabım var. şiirlerimi bir araya topladım, kitap haline getirdim. Şiir yazıyorum, ben bile kendi kendime o şekilde iddia edemem. Ben böyle ozanım, şöyle ozanım. Ozanlık farklı bir şey işte yaşayan ozanlardan ben şu ozan bu yaşıyor, şöyle ozanlık yapıyor diyebileceğim şu anda inan Emlek yöresinde çok yazan vardır antrparantez onu söylüyorum şiir yazan çoktur, kitap da bastırmıştır. Ama dediğim

gibi ben çok seçici bir insanım. Kendi şiirlerimi de çok eleştirebilen bir insanım şiir eleştirmeniyim aynı zamanda. O açıdan yani yaşayan ozanları ben şimdi ifade edersem ozan mantığı ile söylemem gerekir. Görmüyorum yani ben de içinde dahil olmak üzere.

Ö.M: Bu uzun havalar ya da bu Emlek ağzı dediğimiz, nasıl yayılmış olabilir, nasıl ortamlar ile yayılmış olabilir.?

İ.K: Genelde işte uzun havalar tabi ki o dönem şeylerine baktığımızda genelde düğünlerde, acılarda, ölümlerde söylene gelen, oturaklarda söylenen, işte muhabbetlerde söylene gelen, cemlerde söylene gelen, cemlerde daha çok deyiş, duaziler söylenir. Ama tabi uzun havalarda o serbestçe bir normal oturup sohbet bölümünde söylene gelen cemlerde uzun havalarda söylenir. Yani genelde toplumun belli törenler ile bir arada oldukları zamanlarda söylenerek yayılmıştır. Yani bunu özellikle bir yayma yolu çizerek yaymak, program çizerek yaymak gibi bir şey yok, böyle bir şey yok dediğim gibi insanlar kulaktan kulağa, insanlar işte oturak alanında, toplantılarda, bir muhabbette, bir ozanın aşığının geldiğinde çalıp söylerken dinlediğinde yayıla gelmiştir o şekilde.

Ö.M: Teşekkür ediyoruz. Kıymetli zamanınızı bize ayırdınız.

İ.K: Ben teşekkür ediyorum, başarılar diliyorum. Bilmiyorum ne kadar katabildik, dağarcığımızda ne varsa elimizden geleni söylemeye çalıştık. Benim de bu anlamda katkımda ne mutlu.

Ö.M: Teşekkür ediyorum.

ÖNDER AYDIN GÖRÜŞME

Özkan Moran: Emlek sözcüğünün anlamı nedir ve nereden çıkmaktadır? Yöre halkı neden bu ismi kullanmaktadır?

Önder Aydın: Emlek sözcüğü ile ilgili çok şey yazıldı-söylendi ama hiç biri bana tatmin edici bir yanıt olarak gelmiyor. **Emlek**'in ne "Em" kökünden türetilmiş "ilaç-iyileştirici" anlamı, ne de "Emlik"den yararlanılarak emen kuzu ile açıklanması yetmiyor. Kimilerince de yerleşim yeri olarak "Emlak" ile eş anlamlı diye düşünülmemekte. Bence bu da doğru değil. Yörede eski bir yerleşim yeri olan Hardal köyünde yapılacak kazılarla bu bilgiye ulaşılacağı kanısındayım. Çünkü bu yörenin Hititler döneminden kalan en önemli yapıtlarından birisi Hardal köyünüm orta yerinde bulunmakta.

Ö.M: Emlek yöresinin coğrafi yapısı nasıldır?

Ö.A: Emlek yöresinin coğrafi yapısının en belirgin özelliği Kızılırmak'ın oluşturduğu vadidir. Bu vadiyi daha belirgin hale getiren kuzeyden ve güneyden ırmak akışına paralel uzanan dağlar oluşturur. Bu dağlardan inen yayla sularının oluşturduğu onlarca dere bulunmaktadır. Yöre tarıma elverişli topraklara sahiptir. Dere boylarında bahçe bitkilerine rastlanır. Yazları kurak ve sıcak, kışları çok soğuk olur.

Ö.M: Emlek tarihi ve arkeolojik yapısı nasıldır?

Ö.A: Emlek yöresinin yüz yıllar ötesine ulaşan bir yerleşime sahip olduğu, tam orta yerinden akan suyu ile eşdeğerdir. Yöreyle ilişkin yeteri kadar arkeolojik çalışmalar yapılmamıştır. 1972 yılında Hacettepe Üniversitesinden bir grup kısa bir süre, sadece gözlem çalışması yapmıştır. Bir kaç üniversitede master öğrencileri için tez konusu olduğu bilinmektedir.

En önemli tarihsel kalıntılar; Kızılırmak kıyısını takip eden tarihi "**İpek Yolu-Deveci Yolu**" dur.

Hititlere ait yerleşim yerlerinin kalıntlarına rastlanmaktadır. **Ortaköy**'de Kaplan deresinde, Hardal 'da köy meydanında, **Temecik** köyünde arazide yazılı sütunlara, **İlyashacı** köyünde dikine gömülü 2 metre yüksekliğinde küpler bulunmuştur. Ancak şunu da biliyorum ki hemen hemen her köyde bir çok tarihi kalıntıya rastlanmıştır.

Yakın dönemden söz etmek gerekirse bilinen şu ki geniş bir Ermeni ve Rum yerleşim alanıdır.

1500'lü yıllardan sonra bu bölgeye Türkmenlerin yerleştirildiği bilinmektedir. Hatta 1625'de rastlanan bir belgede bu yörede 68 köyden yarısının Ermeni köyü olduğundan söz edilmektedir. Ermeniler varlıklarını 1914 yılına kadar sürdürmüşlerdir.

Ö.M: Emlek yöresinde sosyokültürel yapı nasıldır?

Ö.A: Emlek yöresinin sosyokültürel yapısını belirleyen temel öge 1500'lerden sonra sürekli göç almasıdır. Bu durum 1514 Çaldıran Savaşı sonrası yerleştirilen Türkmenler; 1878 (93 Harbi)de Kuzey-Doğudan gelen Kafkaslar; Kars, Erzurum göçerleri; 1914-15 Ermenilerin katledilmeleri ve techiri; 1924-1936-1954 yıllarındaki Balkanlardan gelenlerin yerleştirilmesi olarak özetlenebilir. Nüfus yerleşimi var olan yapıyı sürekli değiştirmiştir. Bu göç dalgasının bir nedeni devletin zorunlu yerleştirme politikasıdır. Diğer nedeni ise 1826 yılında Alevi tekkelerinin kapatılması ile başlayan baskılar sonucu Alevi nüfusun kendini daha güvende hissettiği yerlere (Sivas, Tokat, Çorum, Yozgat Amasya ve daha batıdaki iller) göç etmesidir. Ancak 93 Rus Harbi sonrası göçenler Alevi-Sünni karışıktır. Bu nüfus akışından da anlaşılacağı gibi Kızılırmak Vadisi (Emlek Yöresi) Özellikle Aleviler için güvenli yerlerdendir.

Ö.M: Emlek yöresinde Sosyo-ekonomik yapı nasıldır ?

Ö.A: Emlek yöresinde yüzyıllardır yerleşik bir nüfus vardır. Bunlar tarımla uğraşan bir yaşama sahiptir. Bununla birlikte yarı konar göçerler de bulunmaktadır. Hayvancılık önemli geçim kaynaklarından. Ayrıca halı-kilim dokumacılığı 1970'lere kadar önemini korumuş, 1940'lerden sonra meyve – sebze yetiştiriciliği başlamıştır.

Ö.M: Emlek yöresinin dini yapısı nasıldır?

Ö.A: Emlek yöresinin dini yapısını yörenin nüfus yapısındaki hareketlilik belirlemiştir. Bir zamanlar Ermenilerden ve Rumlardan dolayı Hıristiyanlık hüküm sürmüştür. En önemli okullarından birisi Gemerek ilçesine bağlı Eski yurt (Alakilise) köyünde bulunmakta olduğu bilinmektedir. Türkmenlerin yerleşmesiyle inanç yapısı aleviliğin lehine değişmiştir. Süreç içerisinde Kafkasların(Çerkezler-Çeçenler) gelmesi, Balkan göçmenleriyle birlikte sünnilik daha da kendini gösterir olmuştur. 1826'den sonra Alevilikten sünnilige dönen köylerin varlığı bilinmektedir.

Ö.M: Emlek yöresinde tekkeler medreseler var mı?

Ö.M: Emlek yöresi Alevilerin yerleşimiyle birlikte kendi Eğitim Mekanlarını da inşa etmişlerdir. Kızılırmak Vadisindeki yol güzergahını takip ettiğimizde her bir saatlik (at-eşek veya yaya olarak) yol boyunda bir **TEKKEYE** rastlanmaktadır.

Karaözü kasabasından yola doğu yönünde hareket edersek, Çepni Beldesinde (Nazlım Abdal) bir tekke ile karşılaşırız. Daha sonra Mesçit köyünde Salman Baba tekkesi ve yolun devamında Ortaköyde Mustafa Abdal Tekkesi vardır. Ortaköyün kuzeyinde Hardal köyünde Kerem Ali Tekkesi, Hardalın güneyinde İlyashacı köyünde Kul Hüseyin Ocağı vardır. Yine Hardalın Doğusunda Alaman Köyünde Karaceo Yatırı ve ocağı bulunmaktadır. Alaman köyünün kuzeyinde Emlek Kale'de Hüseyin Abdal yatırı, doğusunda Canabdal yatırı ve Kuzey-doğusunda Santekke köyünde Muhtar Abdal yatırı ve ocağı bulunmaktadır. Bu yol güzergahı Pir Sultan Abdal'ın yaşadığı bölgeye-Yıldız dağına kadar devam eder.

Bu tekke ve ocakların dışında birbirini gören Aleviler için kutsallık atvedilmiş yüksek dağlar vardır.

Emlek Yöresinin en batısında Karababa Dağları, Şeme Dağı, Beserek, Güldede, Tülücebaba ve daha doğusunda tekrar Karababa Dağları, Ağbaba ve Kürebaba Dağı bulunmaktadır . Bu dağların doruklarında yatırırlar vardır. Bu güzergahta Yıldız Dağına kadar devam eder. Yörenin en doğusundaki Yıldız Dağının o görkemli yüksekliğinden bakıldığında kendisinden batıda ve güneyde bulunan dağlara hayat verdiğini görebiliriz.

Ö.M: Emlek yöresi gibi bu bölgede başka yöreler var mı?

Ö.A: Emlek yöresinin benzeri , Kuzey-doğusunda bulunan Gelmuat denen bir yöre vardır. Ancak uzun dönemli geçmişleri yoktur. 1850'lerden sonra Erzurum Kars göçmenlerinin yerleşmesi ile GELMUAT söylenmeye başlanmıştır.

Ö.M: Emlek yöresinde hangi etnik gruplar var ?

Ö.A: Emlek yöresinde daha önce Ermeniler ve Rumlar yaşadığı bilinmektedir. Süreç içinde Türkler yerleşmiş. Daha sonra Çerkezler-Çeçenler(Orta Topaç, Alaçayır, Bozkurt, Canabdal, Alaman, Fındıçak ve Kiremitli köyleri) yerleştirilmiş. Çok az da olsa Kürtlere rastlanmaktadır(Emlek Sarıkaya, Orta Topaç, Temecik, Katıralan, Talyalan ,Dayalan ve Kıvşak köylerinde).

Türkler; Aleviler ve Sünniler olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Çok az köyde karışık (Çepni Beldesi, Orta Topaç, Çiçekliyurt, Alaçayır, Alaman, Bağlararası ve Yıldızeli Kümbet köyleri) yerleşim vardır.

Ö.M: Bu yörede hangi ocaklar var ?

Ö.A: “Yol bir süre bin bir” özdeyişinde olduğu gibi Aleviler arasında da ayrımlar bulunmaktadır. Hacı Bektaş dergâhına direkt bağlı olanlar, Hubyar ocağına bağlı olanlar, Pır Sultan Abdal Ocağına bağlı olanlar, Hıdır Abdallılar, Garip Musalılar ve Arzuman Ocağına bağlı olanlar vardır. Bir çok köyde yaşayanların tümü aynı ocağa bağlıdır. Ancak az sayıda da olsa aynı köyde birden çok ocağa bağlı köylerin olduğu bilinmektedir (İlyashacı Köyünde Hacı Bektaş dergahına bağlı olanların olduğu gibi hem Hubyar ocağına bağlı olanlar, hem de Pır Sultan Abdal ocağına bağlı olanlar vardır. Sivrialan köyünde, Hardal köyünde ve Alaçayır köyünde de benzer durumlar vardır.)

Emlek yöresinde köylerde şöyle ayrımlara da rastlanılır: Çerkezler-Türkler(Alaçayır,Alaman), Türkler-Kürtler(Temecik), Aleviler-Sünniler(Benlihasan köyü) gibi.

Aleviler arasında da Dedeler-Türkler(Alaçayır, Alaman, Yahyalı, Banaz) ve Abdallar-Türkler(Eskiyurtköyü) gibi. **Emlek** yöresinde inanca bağlı olarak her Alevi köyünde bir kutsal mekan bulunmaktadır. Bazı köylerde birden fazladır(Hardal köyünde Tülüce Baba türbesi, Güldede, Yalnızardıç).

Ö.M: Emlekte eğitim nasıl ?

Ö.A: Emlek yöresinde yukarıda söz edildiği gibi yüz yıl önce yaygın bir eğitim örgütlenmesi bulunmaktaydı. Belki bundan sınırlı sayıda kişi yararlanmış . Bilinir ki her köyde birden çok okur-yazar vardır. Cumhuriyet döneminde Karaözü beldesinden başlayarak yukarı doğru (batıdan-doğuya)Kızılırmak Vadisinde 1970'lere kadar her köyde okul açılmış. Üç ayrı Nahiyede Orta Okul açılmıştır. Bu yörede göçün de etkisi ile 1980'lerden sonra okullar kapanmaya başlamış, İki binli yıllardan sonra kentlere yoğun göçe dayalı olarak bugün hiç bir Alevi köyünde açık okul bulunmamaktadır.

Ö.M: Emlek ağzı hangi il, ilçe ve köyleri kapsamaktadır?

Ö.A: Emlek ağzı Sivas'tan; Şarkışla, Yıldızeli, Gemerek ilçelerini ve köylerini, Yozgat'ta Akdağmadeni ilçesinin köylerini, Kayseri'den (1950'den bu yana bağlı bulunan) Karaözü Kasabası ve köylerini içine alır.

Ö.M: Emlek ağzı bir uzun hava mı yoksa kırık hava mıdır?

Ö.A: Emlek yöresinde inançtan dolayı Hz.Hüseyin ve Oniki imamlara ağıtlar, ölen yakınlarla söylenen ağıtlar ve Tarlaya-yaylaya gidişte dereboylarında söylenen türkülerin uzun hava formatında olduğunu söyleyebiliriz.

Ö.M: Emlek ağzını icra eden ölmüş ve hala yaşayan sanatçılar kimlerdir ve hangi ilin, ilçenin veya köyün kişisidir?

Ö.A: 16-17 yüzyılda yaşamış olan Pir Sultan Abdal 'ın tarzının hâkim olduğu görülür. O yıllardan itibaren bu geleneğin sürdürücüsü Kul Himmet, Kul Hüseyin, Kul Abdal

18-19 yüz yıllarda yaşamış olan Aşık Veli, Kemter Baba, Aşık Sadık, Ağahi Baba, Aşık Kamber, Sıtkı Baba, Kul Sabri'yi söyleyebiliriz. 20.yüzyılda Aşık Veysel, Ali İzzet Özkan, Aziz Üstün, Aşık Hüseyin, Aşık Yüzbaşıoğlu, Devrani , Aziyet, Göy-neksiz, Aşık Arslan, Hasgül, Hüseyin Özyazıcı....

Ö.A: Emlek yöresinde türkü bilmeyeni, saz çalmayanı, halay çekmeyeni adam yerine koymazlar. Bu Emlek yöresinin belki de yüz yıllardır kültürel geleneğini oluşturan temel taşıdır. Koç katımından (Kasım ayının 2. Perşembesi), tekrar sürülerin dağa çıkmasına (21 Mart-6 Mayıs) kadar köyde büyük odalar muhabbet ortamlarıdır. Bu muhabbet bir yanıyla eğitimidir.

RIZA AYDIN GÖRÜŞME

Özkan MORAN: Bugün Sivas Şarkışla

Rıza AYDIN: Kaymak Köyü'ndeiz.

Ö . M: Kaymak Köyü'ndeiz.

R.A: Ayın 26'sı .26 Ağustos

Ö.M: Kiminle beraberiz?

R.A: Ben Rıza AYDIN. Ali Rıza AYDIN'ım. Kaymaklıyım. Adana ' da yaşıyorum . Pir Sultan Dernekleri'nin yönetiminde ya da o örgütlülük içinde bulundum.

Ö.M: Kaç doğumlusunuz?

R.A: 56 doğumluyum.56 diye yazıyor nüfus kağıdında ama burada genellikle bir yaş küçük yazdırıldığı vakadır. 56'nın birinci ayının biri. 55-56 doğumluyum. 56 yaşındayım. 56 yıldır bu topraklarda yaşıyorum.16 yaşına kadar burada yaşadım ben.76'da bizim köye ilkokul yapıldı.4 senede ilkokulu bitirdim 76.Yok ya 67 'de yapıldı. 72 yılına kadar buradaydım. Ben cemler gördüm burada. Cemlere gittim. Bu bölgedeki diğer köylere de biz cemlere giderdik. Diyelim ki bizim burda Ellersacı ya da Kılıçcı'da cem olursa görürük. Orda da ceme katılırdık. Bizim burda da cemler olurdu. Ben o cemleri görererek büyüdüm. Bir de benim dedem dedelik yapıyordu. Babamın anamın babası meşhur Acurluoğlu diye. Sonradan ben bu tarihin önemini okudukça öğrendim. Acurluoğlu diye bir aile var burada. Nazlım Abdal diye de bir ocaktan bunlar. Sonra Safavi tarihini okuyunca gördüm ki Sefavi devletinin kuruluşunda Acurlu diye bir oymak var,aşiret var.Aşiret dememek lazım ama bir soy var bir boy var.Bu Acurlu soyu hala soyadı olarak Acurlu soyadını taşıyorlar.Bu Acurluların da bir dedesi var .Nazlım abdal diyorlar,Mazlum Abdal diyorlar.O dede benim dedem.Bunlar bir ocak bunlar.Her sene Hacı Bektaş'a...Bunların geleneği şu ; Hacı Bektaş' a bağlılar Hünkar'a bağlılar.Yılda bir ya da iki kere Hünkar' a gidiyorlar.Buradaki topladıkları ya da buradaki bilgileri Hünkar'm yanına götürüp getiriyorlar.O dönemde Cemaleddin Çelebi'ye de bağlılarmış.Onun için de hem dedeme hem de ebemin yanına çokçana insanlar gelirdi.Anneannemiz bizim şöyle idi : Bizi biz eden biraz birazcık o kültürü ,onu sonradan öğrendim.Bu Osmanlı'nın son birkaç

göçleri sırasında evin erkekleri ölünce Halil Dede'miz şeymiş Özkan,şöyle anlaman lazım; burda eskiden dergâhlar varmış.Üç dört tane dergâh var anadoluda.Bir sürü de tekke var.Dergâhların statüsüyle tekkelerin statüsü farklı.Mesela şöyle istersen kısa bir dergâhla ilgili bir söz söylüyüm ; bizim burda bir cem olurken ,Aşık Veli'nin bir şiiri vardır ya “Velim aydur dört dergâhtan eveli” der.Bunu şey de söylüyor,Zülfü Livaneli de.Dört dergâhın üzerine şiirler söylenirdi.Bu dört dergâh ne?Birinci dergâh Seyih Ali Sultan dedikleri Dimitova'daki Hacı Bektaş'ın evlatlarından birinin kurduğu Deliorman bölgesindeki Seyit Ali Sultan dergâhı.İkincisi Abdal Musa dergâhı,Antalya'daki.Üçüncüsü Hacı Bektaş dergâhı.Dördüncüsü de Kaygusuz Abdal 'ın kurduğu,Mısır'daki dergâh.Bu dört dergâh mutlaka anılır.Üç dergâh daha var.Olmazsa olmaz değil bunlar gibi belki ama.Aslında 7 önemli.Diğer üç dergâh da şu : birincisi yani diyelim ki beşincisi,Kerbela'da bir dergâh var.Kerbela dergâhı.Altıncısı Erdebil'deki dergâh Şah İsmail'in dedesigilin dergâh.Yedincisi de Sucaaddin Veli diyorlar ya Eskişehir 'de bir dergâh var.O dergâh.Ama bu dört dergâhı anmadan geçemiyorsun.şimdi dergâhların statüsünü zaman içinde anlıyoruz.Mesela ben geçen gün Türklerin dinisi(Türk Tarih-i Dinisi)diye Fuat Köprülü 'nün bir kitabını okuyordum .O bir alıntı vermiş Evliya Çelebi'den, şeyin dergâhını anlatıyor.Abdal Musa Dergâhı'nı. Abdal Musa Dergâhı'nı anlatırken diyor ki dergâhın kafamda statüsünü anlayalım diye söylüyorum. Abdal Musa Dergâhı'yla ilgili diyor ki Abdal Musa Dergâhı'nın yirmi beş bin koyunu vardı.25 bin koyun böyle akıl karı değil.25 bin koyuna bakabilmesi için en az yüz tane adam olması lazım.Diyor ki bin tane camızı vardı,Büyükbaş koşu hayvanı vardı,bin tane yani beş yüz çift.Yedi yüz tane de diyor atı vardı,yani kısrığı vardı diyor tarımda kullanılan.Şimdi biz Evliya Çelebi biraz abartılı konuşur filan deriz ya ben daha sonra John Kingsley Birge diye Bektaşilik tarihi var bir İngiliz ya da Amerikalı tam bilmiyorum.İngiliz diye biliyorum.Bu Radolf sözlüklerini yazmıştır ve Bektaşilik tarihidir ve anadolu da en büyük gelmiş burdan Bektaşilik'le ilgili şeyleri götürmüş.Onun Bektaşi tekkeleri kapatılırken 1826'da şeyi verdiği rakamlar var.Mesela Bektaşi tekkelerinin kapatılması ile ilgili bölümü anlatırken 1826'da kapatılmada Abdal Musa dergâhı ile ilgili verdikleri bu rakamlar Evliya Çelebi'ninkiyle tutuyor.Orda da diyor ki beş yüz çift öküz,Yedi yüz tane bilmem kısrak,bilmem ne bilmem ne vardı diyor.Burdan şuraya gelmek istiyorum ben,dergâhlar kendi kendine ekonomik yeterliliği olan,bir üretim yapılan,gönüllü olarak insanların ortak ambar ortak kazan diyorlar ,böyle bir

alevilerin içinde.Çok geniş bir arazileri var.Hacı Bektaş Dergâhı'nın da böyle Bu araziyi insanlar inançla şeyle sürüyorlar ekiyorlar.Bu Marks'ın hani komünal toplum falan diyorlar ya bu pratikte hayata geçiyor.Aslında bu buyruklarda vardır rıza toplumu.Rıza toplumu bir hayalden öte dergâhlarda hayata geçirilmiş bir şey bana göre .Dergâhta düşün ki 25 bin tane koyuna bakmak için yüz tane adam, iki yüz tane adam lazım belki de.Ona işte şu kadar çoban lazım,yemini bulacaksın ,şunu buyu falan.Bu öküzlere de beş yüz çift ,oradaki araziyi sürüyorsun.Bu bir o zamanın çağında holding gibi şirket gibi bir yer.Sonra bu dergâhlar kapatılmış.Şimdi bu dergâhlarda ders verilmiş. Bu dergâhlarda eğitilen insanlar buralara gelirlermiş. Muhabbet cemi diye. Mesela diyelim ki ben bu dergâhta eğitilmiş biri olarak Kılıççı'ya gelirmişim veya bizim Kaymak köyüne gelirmişim. Birinin konuğu olurmuşum,yarın ertesi gün başka biri beni evine davet edermiş. Orda muhabbet edilmiş.Ben bu konuşmayı orda da yaparmışım. Bunun altında da tekkeler var. Ben anadolunun epey bir yerini gezdim. İşte siyasi nedenden dolayı gezdim, 12 Eylül öncesinde ,sürgün cezam vardı gezdim. Şu nedenden, bu nedenden gezdim. Mesela benim Burdur'da sürgün cezam vardı.Burdur 'da kadınların tezgahtarlık yaptıkları, kendi mallarını sattıkları bir pazar vardı.Burdur'daki pazara gidersin bir yerde “kaptırduk,doşturduk” diye acayip bir dille konuşurlar,bir yere varırsın tam benim konuştuğum gibi konuşur.Sonra “Nesiniz?” derim “Tahtacıyız” der.Çünkü bu dil Bektaşi tekkelerinin dili.Benim teorim o.Yani Hacı Bektaş dergâhındaki aşık bizim köye gelmiş.Bizim köyde saz söylemiş burdan Kaz Dağları'na gitmiş.Bilmem nerden nereye gitmiş.Böylece de dil ortaklaşmış.Mesela biz Pir Sultan'ın şiirlerini, 1444'te ölen Kaygusuz'un şiirlerini çevirmeden anlarız.Yunus'un şiirlerini çevirmeden anlarız.Bunun tek nedeni bu sistemdir.Yani orda eğitilen dede oradan oraya gelir.Buradan şuraya geleceğim;benim o Acurluözü dedem dergâhlarda gider böyle muhabbet edermiş.Ozaman bu muhabbet ehli adama kapıkolu anlamında birinci bab diyorlar ya birinci konu ne,,sen birinci konu ne açtın?”Buranın adı ne?” değil mi?Emlak bölgesinin adı ne?Buna birinci bab...Birinci baba kim başlayacak,ben anlatacağım.Kapıyı açmak için birinci babın ,birinci kapıyı açmak için kim açar?Kapının kolunu bükür de biri açar değil mi,kapı kolu anlamında buna “pezvek”ten gelme “pezevenk” denmiş.Bu İsmet Zeki Eyüboğlu'nun etimolojik sözlüğünde vardır.Birçok yerde vardır hatta Abdülbaki Gölpınarlı'nın tasavvuftan dilimize geçen deyimler sözlüğünden pezevenk maddesine bakarsan böyle yazar.Şimdi bunu,şuraya gelmek istiyorum;şimdi Acurluözü Dede köylere

gider,dergâhlara gider ,tekkelere gider muhabbet edermiş.Şimdi buna yardımcı olsun diye “selvinaz” denen “sennaz” dediğimiz bu annemin anasını vermişler.Kadın farkında olmadan onun yanında gidip geze geze birçok şeyi öğrenmişti.Biz mesela ben bizden biri konuşurken aklıma bir deyiş gelir,deyişten bir kıta söylerim.Bunu okuduğumdan dolayı değil ebemin söylediğinden,kulağımda kalmasından dolayıdır.Böyle bir benim geçmişim var.Bizim ailenin böyle bir geçmişi var.Buraların böyle bir geçmişi var.Eskiden buralarda da tekke varmış.Şimdi kendimle ilgili daha fazla bir şey söylemesem,yeter.

Ö.M:Emlek sözcüğünün anlamı hakkında nasıl bir çıkarımda bulunabiliriz?

R.A:Emlek bölgesinin adının nereden geldiği ile ilgili iki teori var.Birincisi diyorlar ki bu “ em” ilahtan gelmedir diyorlar.Bazı sözlüklerde böyle yazıyor.Ama buralarda böyle ilaç yapımı diye bir şey yok.Ben bu kanaatte değilim.İkincisi de emlakçılık derler ya emlak bizim yöremiz,bizim bölgemiz,sahiplendiğimiz yer.Bize ait olan yer anlamında bir anlamı var.Ben bu anlamdan geldiğini düşünüyorum.Emlak bölgesi Kızılırmak Vadisi’nden uzanan Kızılırmak’ın bir “V” harfi gibi böldüğü dağların etrafındaki bölgeye deniyor Emlak bölgesi Bu Emlak bölgesinde Aleviler biraz güven içinde yaşamışlar.Sen giderken gördüysen burada yedi sekiz tane tepe var.İşte Karababa,Kürebaba,Ağababa,Beserek filan gibi tepeler var.Rivayet edilir ki bu tepelerde şimdi mesela bu tepelere adak adamı kurban kesiliyor.Eskiden bu tepelerde gözcüler yaşamış.Bölgeye bir saldırı olacağı zaman onlar yanlarındaki saman alevlerini yakarak duman çıkarır,herkes tedbirini almış işte ona göre.Bu vesile ile bu bölgeye kaçan göçen Aleviler hep buralara gelmişler.Hiçbir köyde tek bir obadan, tek bir boydan insan yoktur.Mesela şu bizim köyde bizim soyadımız Aydın.Aydınogullarından.Aydın işgal edilince Osmanlı tarafından Aydınogulları buraya kaçmış gelmişler.Cırrıklar var,Tatarlar var.İşte Acurlular var ,şunlar var ,bunlar var.Mesela Cırrıkları inceliyorsun Cırrıklar ta Kafkasya’daki bir dağın adymış,oradan gelmiş bu adamlar.Yani bu Emlak bölgesi insanların güvenli hissettikleri kendileri ve benimsedikleri bir yer.Ben bu ismin buradan geldiğini düşünüyorum.Ama bu tartışılabilir.

Ö.M:Yörenin coğrafi yapısı nasıldır?

R.A:Bu yörenin coğrafya yapısı işte kara iklimini falan saymazsak Kızılırmak Vadi-si'nde dağların etrafında olduğundan dolayı eskiden ormanlıkla da kaplıymış.Korunmaya uygun bir yer.Şimdi bu yörenin Şarkışla tarafındaki yere Gedik Ovası derler.Eskiden böyle Gedik Ovası Yozgat tarafında Gelmuhat derlermiş Yozgat tarafındaki o bölgeye.Şimdi burdan baksan Yıldız Dağı görünür.Aşık şeyin Pir Sultan'ın.Yıldız dağı görünür.O bölgeye Gelmuhat derlermiş.Elbeyli var,Bozok dedikleri Yozgat tarafı var vs.Şimdi bunu,bu bölgeyi diğer bölgelerden ayıran şey dağların arasında kalması. Dağlık bir bölge .Yani o şeye ,şeyin Şarkışla'nın olduğu Gedik Ovası'nda köyleri görürsün,yakındır.Ovadan geçtin mi görürsün .Ama Alevi köylerinin yanına gelene kadar köyü göremezsin.Mesela bizim köyün altına gelene kadar köyü göremezsin,derenin içinde.Zaten bizim köy daha önce 100-150 sene önce daha yukarıda bir yerdeymiş,buraya gelmiş.

Ö.M: Sebebi ne olabilir?

R.A:Sebebi korunma,kaçmak.Osmanlı'dan kaçmışlar.Bunun başka bir sebebi yok.Ya da başka bir izah bulamıyoruz.Başka ne olabilir ki?Yani daha köyü bir yerden buraya gelmişler.Derenin içindedir.Mesela Bir Çekem köyü vardır.Çekem'e gitsen tam derenin içindedir.Yani Çekem köyü Aşık Veysel'in de bir şiiiri var öyle “ Çekem köyü bir dereye kısılmış” filan der.Bunlar böyle Emlak bölgesinin korunaklı bir yer olmuş.Mesela 1800..1925'te mi 26'da mı Bektaşî tekkeleri kapatılınca mesela o şeyin tekkenin kırk tane dervişi varmış.O kırk derviş gidecek yer bulamamış üç tanesi buraya gelmiş.Mesela bir tanesi Mescit'teki meşhur Salman Baba'dır.Buralarda büyük isyanlar filan olmuş.Mesela Hacı Bektaş'ın o Kalender Çelebi isyanından filan önce de buralara gelinmiş.Mesela Kalender Çelebi İsyanı ile Osmanlı ilk kez Sivas'ta karşılaşılıyor.Karaçaylı bölgesi buraya yakın bir yer.Osmanlı yeniyorlar burada.Bu bölgenin ben ilahtan şundan bundan değil bize ait olan yer,bizim yerimiz,bizim yurdumuz, bizim ülkemiz ,sahiplendiğimiz yer anlamında “Emlak”ten geldiğini düşünüyorum ben kendim.Ama...

Ö.M:Emlek'in tarihi ile ilgili Cumhuriyet öncesi ve sonrası neler söylenebilir?

R.A:Şimdi Cumhuriyet öncesi,Cumhuriyet sonrası ile ilgili çok fazla bir şey yok zaten.Cumhuriyet öncesinde.Şimdi Cumhuriyet öncesinde zaten burda ben Emleklüyim dediğin zaman,şimdi otuz altı pare kalmış köy.Şarkışla'da ben Emleklüyim dediğim

zaman ben Aleviyim dersin.Alevi olduğun anlaşılır.Emlek bölgesi Alevilerin yaşadığı,şimdi otuz altı tane kalmış sanırım köy.Eskiden daha da genişmiş.Bir kültürel yapıya sahip,coğrafi yapıya sahip bir köy,bir yöre,bir bölge.Köy değil de bir yöre,bir bölge.

Ö.M : Sadece Aleviler mi bu ismi kullanıyor?

R.A : Hayır,bu yöreye artık herkes Emlek diyor.Eskiden mesela şimdi burada bizden önce yani Türkmenler buraya,biz Türkmen Alevisiyiz.Onu bilmek lazım.Bak şimdi şöyle; iki şeyi ayırmak lazım.Bizimkiler kendilerine Türkmen diyorlar,Kızılbaş diyorlar,Türk diyorlar,Türkmen diyorlar.Türk dedikleri Osmanlı'nın tebası olan Sünnilere de Türk diyorlar.Mesela bizim karşıda Çerkez köyleri,Çerkez yerleşmiş.Çerkezler 1864'te filan gelmişler buraya yani çok eski değil.Mesela bizimkiler Çerkezlere Türk diyor.Sünni Kürt'e bile Türk derler.Kürt yok bu bölgede de.Yani onun için ben bir ara yayınlamıştım Aşık Veysel şeye Pir Sultan 'a mal ederler.Belki Pir Sultan değildir belki ama Abdulkali Gölpınarlı'nın Baratov'un kitabında var "Türk değil mi bu alemin eşeği/eşek değil belki itten aşağı" diye bir türkü ,kötüleyen bir şiiri vardır Pir Sultan'ın.Ama kendisi "Türkmen kızı katarlamış yayayı,mayayı/Söker gider bir gözleri sürmeli" diye şiiri de vardır.Yani kendisine Türkmen der ,Osmanlı'nın tebasına da Türk der.Şimdi buraya bizimkiler Türkler gelmişler.Türkler geldiğinde burada Ermeniler varmış.Mesela bizim karşı köyümüzde Temecik,önemli bir Ermeni yerleşim yeri.Çepni de önemli bir yerleşim yeri.Giderken göreceksiniz hemen burdan Kızılırmak'ı gördüğünüz yerde göre,Topaç'ta Ermeniler yaşıyormuş.Ermeniler buraya ne ad veriyorlarmış,Ermenice'de neymiş onu bilmiyorum ama bakmak lazım.Ama bizimkiler buraya gelince mesela Kızılırmak'ın eski adı Helis (Halys) Irmağı.Yani Türkler buraya gelmeden önce diyelim ki 1000'li yıllardaki bir tarihi okursan,hatta 1000'li yıllarda da değil.1400 yıllarında bu bölgede gezginlerin mezinlerin anlattığını okuduğun zaman Heliks Irmağı (Halys Irmağı) diye geçiyor. Ama bizimkiler Kızılırmak demiş,Kızılırmak kalmış.Daha önceki Türkmenler buraya gelmeden önceki buranın adı neymiş dersin bilmiyorum.Ama araştırmakta fayda var.Bizimkiler buraya Emlak Bölgesi demişler.

Ö.M: Bölgenin sosyokültürel yapısı nasıl?

R.A: Sosyokültürel yapı ile ilgili şunu söyleyeyim.Bizim bu bölgede büyük toprak ağalığı diye asla bir şey yok.Herkes hemen hemen birbirine eşit arazisi olan her şeylerini birazcık paylaşan insanlar.Yani bizim köyde,bizim köyde değil bu yörede ağa yok.toprak sorunu yok.Yani mesela toprak talibi yok.Herkesin az da olsa toprağı var bir.Kültürel talibi şu,bunun üzerine şu,bu yörede kış geldiğı zaman bu yöreye Hacı Bektaş'tan, başka dergâhlardan ,başka dede ocaklarından Alevi alimleri gelirmiş.Alevi bilgililer gelirmiş.Geldiğı zaman bir evde misafir evi olurmuş, konuk evi olurmuş.Onu akşam birine davet ederlermiş.O evde muhabbetler olurmuş.Bu muhabbetler bizi etkilemiş.Onun için Nesimi'de var ya "gerçek aslımızı sorarsan /biz muhabbetten gelir /kaptan kaba süzülürüz /aşk ile hasıl oluruz"diye bu hakikat.Bizim en iyi anlatan hikaye bu.Yani bir muhabbet cemi düşün.Şimdi cemleri ayırmak lazım ,şöyle ayırmışlar mesela,Birlik Cemi diyorsun herkes geliyor ve o Birlik Ceminde on iki hizmetin on ikisi de yapıyor.Ama bizimkiler dört kişi bir araya gelir de üç kişi bir araya gelir de muhabbet ederlerse buna da cem diyorlar.Cem toplanmak demek zaten.Yani diyelim ki sen bizim köye geldin,bizim komşular da gelseler toplansak "ya işte Özkan'cığım sizin yörede ne var"filan diye konuşsak sana bir şeyler sor-sak,sen ona cevap verseler buna cem demişler.Şimdi böyle bir geleneğı var.Burada kadınlar erkeklerden eşit,ortak.Kadın erkekten kaçmaz.Mesela kültürel yapısal olarak ben Emlek Bölgesi üzerine bir yazı yazmıştım.Mesela kıza bakma geleneğı vardır burda.Gelenekleşmiş.Diyelim ki senin kızın , bacın var evlenme çağına gelmiş.Başka bir köyden bu kıızı görmeye gelirler.Bu meşru bir şeydir.Gelir onun evine oturur,sohbet eder, kıızı görür ya da pınara gider onu görür.Davar yatağındaysa gider görür diyelim ki bu meşru bir şeydir.Cemde görür cemekanda görür filan.Kadının erkeğin birbirinden kaçmadığı ortaklaşa bir hayatın olduğu bu anlamda saz söz çalınan,düğünlerini ortaklaşa yaptıkları,mesela düğünlerinin ortak bir özelliğı vardır mesela,bu sünni köylerinde asla olmayan bir özellik var bizim burda,düğünlerde.Düğünü karar veren oğlan sahibi köy meclisini toplar,buna danışık yemeğı der.Yani şu köyde kaç kişi varsa kaç kişi derken her evden bir kişiyi toplar.Bu bir köy meclisidir,buna ihtiyar heyeti de derler,danışık yemeğı.Danışık yemeğini veren adam der ki benim arkadaş filanca adamın kızınla kavulluğum var,düğün yapacam.Bu düğün benden çok sizin.Bizim köyde iki şey,bizim köyde değil bu Emlek Bölgesi'nde iki şey ortaktır.Birisi düğün birisi ölüm.Yani ölü de bütün köyündür,düğünde köyündür.Düğün yapılacaksa ozaman konuşurlar ne zaman yapalım.İşte

birisi der ki mesela sorarlar senin için hangi uygun düğün sahibine.Der ki filan işte Ağustos'un 10'uyla 15'i.Ben derim tamam da Ağustos'un 15'i bizim oğlanın asker arkadaşı var filanca köyde Ağustos'un 12'sinde onun düğünü varmış ya da onun bilmem neyi varmış ben oraya gidecem düğünde olamam,bu tarihi değiştirelim denir.Sonuçta köy ahalisi topu halde o tarihi değiştirirler.Ondan sonra neye karar verirler,o düğün sırasında damat nerde oturacak,hangi köyle okuyuntu gidecek,okuyuntuyu kim götürecektüğünde güreş olacak mı,düğünde güreş olacaksa başa güreşen pehlivana ne hediye verilecek.Diyelim ki ayaktakine.Bütün bunlar o ihtiyar heyetinin önünde yapılır.Yani o danıştı yemeğinde.Sonra düğünün üçüncü günü yenge toplanır.Gelini yengeler götürürler.Ata binmiş atlı kadınlar ,başı maşı açık kadınlar o yörenin,o köyün ya da o obanın kadınları atlarına binerler,o köye giderler.O köyün gelinini ata bindirirler,alır buraya getirirler.Yani böyle bir gelenek Sünnilerde asla yok.Çünkü kadın erkeği görmez.Atıynan yengenin mengenin olduğu.Bu yörenin kültürüyle ilgili çok uzun bir araştırma lazım böyle kısa bir soru cevap yeterli olmaz ama,bu kadar yetsin.

Ö.M:Sosyoekonomik durum nasıldır?

R.A: Sosyoekonomik yapısı buranın içine bağlı kapalı bir ekonomik yapısı var. Tarıma dayalı daha çok da hayvancılığa dayalı bir ekonomisi var. Yani buralarda saya gezme diye bir şey her köyde vardır. Yani saya ne demek koyunun karnında kuzu yüzüncü günü doldurduğu zaman artık şekli şemali belli olur. Koyunun karnında kuzu yüzüncü günü dolunca şey yapallar böyle bir eğlence yapallar. Mesela koyun adları, malla ilgili isimlendirmeler çok ilginçtir.Onları bir araştırırsanız.Mesela diyelim ki şişek dediğimiz zama herkes anlar.Yani şişekle toklu arasındaki farkı sen anlatmazsın.Ben derim ki "ya ben sana geleceğim" ya da sen dersin ki" yav sende şu şey var bana ver" ne karşılığında?Valla bir şişek verirsen ver,veririm der.Yok ya bir toklu ver,ya bir kuzu da versen olur.Yani bir gidik ver didiği zaman gidikle neyi kastettiği anlaşılır Yani burda koyunlara,hayvanlara onun hayat dönemini anlatan,yaş dönemini anlatan ilginç isimler verilmiştir.Mesela şişek dediğin zaman koç önüne gelecek koyuna derler.Koçun önüne gelmiştir belki ama kuzulamamıştır.Koyunun koyun olması için kuzulamış olması lazım.Şişek,koyun dediğin zaman demekki bir kuzu alınmış ondan.Toklu,kuzu filan.Yani işte ya da düve.Mesela şişegin ineğine düve.İnek,dana filan.Yani burda hayvancılık var.Bir de kapalı ekonomisine,ben küçük-

ken babama pantolon yapmak için şal dokunduğunu,köylülerin ortaklaşa şal döğdüklerini bilirim.Şimdi burda sosyoekonomik yapı deyince Engels'in "Ailenin,Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" diye mükemmel bir kitabı vardır,devleti filan anlatan.Kollektif mülkiyetten bahseder.Der ki köylünün ortak yeri vardır der.Mesela bizim bu köyde köylünün ortaklaşa meraları vardır.Bütün köyündür .Kimsenin değildir.İki.Büyük aileler vardır.Mesela diyelim ki bir evi düşün.Adamın beş tane oğlu vardır.Kardeşleri vardır.Hepsi çalışırlar.Bir yerde toplanır onun parası.Gelin,kız,çoluk çocuk.Bu kollektif bir mülkiyet biçimidir aslında.Yani daha sonra bölündüler.Mesela büyük aileler var burda.Mesela burda diyelim ki Cırrıklar dediğin zaman Cırrıklar dediğin zaman iki kardeş.İki kardeşin dört tene beş tene çocuğu var.Bir sürü gelin melin var.Şey diyorlar ama bir büyük abileri var.O karar veriyor işte ne alınacak ne satılacak ne yağılacak falan filan.Böyle bir ekonomik yapısı var Engels'in o kollektif mülkiyet dediği mülkiyet biçimine çok benzer.Ama biz tabi bunları değerlendirirken Avrupai anlamda sosyolojik ketleri bilmediğimiz için bu sanki basitmiş gibi geliyor bize ama mülkiyet biçimi olarak bir defa kollektif, köylüye ait olan yerler vardır.Burda herkesin malı,davarı ortaklaşa yayılır.Kimse buna dokunamaz.Buna mera dendi sonra.Şimdi devlet aldı Allahtan her şeyimizi.

Ö.M: Mezhepler ya da farklı din grupları açısından incelenirse Emlek Yöresi'nin dini yapısı nasıl?

R.A:Şimdi burda dini yapı olarak eskiden biz Ermeniler ile ortak yaşamışız. Ermeni'lerin nasıl bir yapısı varmış onu bilmiyorum. Ama Hristiyanlar. Ama bizim burdaki Alevilik, Kızılbaz bunlar. Alevi Kızılbazlar var. Şimdi Alevilik biz çok fazla tartışmadık.Alevilikte iki tane yol var.Bir Hacı Bektaş dergâhının etrafındaki bulunan kesim var ki onlara Pençeciler diyor bizimkiler.Bir de Erdebil dergâhına bağlı olanlar var.Erdebilciler yola girerken yani.Alevilik bir gizli örgüt gibi düşün.Yani yola girmek falan bunları biliyorlar mı,bunları inceleyecek misin burda bilmiyorum ama.Ortalama herkese bizimkiler Alevi derler.Muhip derler ya da.Muhip dediğin zaman taraftar gibidir.Bizim hani parti gibi düşünürsen parti sempatizanı.Bu parti sempatizanlarının parti üyesi olabilmesi için,öyle düşün,yani Alevi tarikatının içine girmesi için yola girmek diyorlar işte."Yola gel sevdiğim yola "diyorlar ya.Yola gelmek ,yola girmek,yol ehli olmak."Ben bir yol oğluyum ,yol kamiliyim" diyor Pir Sultan.Ne demek istiyor?Bu laf büyük bir laf.Ama anlayana.Şimdi yola girmek için

senin bir defa evlenmiş olman şart.Mesela bak şöyle düşün.Bizim burda bir genç dedeye bir hizmet getirdiği zaman su getirdiği zaman eğer evlenmemişse der ki”Başın iki ayağın dört olsun” der.Yani “evlensesin” demektir bu.Ama evlenmişsen artık sen yola gir derler sana.

Ö.M: Alevi bir gençle evlenmek mi?

R.A:Yok,ya evlenmek.Çünkü neyden,sevdiğin zaten,bir Ermeni ile de evlenmiş olabilirsin.Senin yola girmen için bir defa evli olman lazım.Dört kişi yola girer.Şimdi iki kişi evlendikten,evli olan iki çift birbirleriyle yola girerler.Yola girmek için her şeylerini birleştirirler.Yola girmek için bunlar,yola girmek için bir rehber bulurlar.Yolun incelikleri,kalıklıkları nedir,problemleri diye.Buna rehber denir.Rehber bunları kısa bir eğitimden geçirir.Eğitimden geçirdikten sonra bunlara bir yola girme töreni diyebileceğimiz bir cem düzenler .Ceme girerken yolda kimler var,daha önce yola kimler girdiğini yola alınana kadar o adamın gözleri bağlıdır giremez.Mesela diyelim ki senle ben musahip olcaz karlarımızla beraber,eşlerimizle beraber.Bir rehberimiz var,bir cem düzenledik.Bizim gözlerimizi bağlarlar.Rehber bizim boğazımızdan ipi dakar.Mal sürükler gibi meydana getirir.Meydana toplanız.Meydanda rehber anlatır.Şimdi bu şey bunu anlamadığı için bu şey bir buyruk vardır Fuat Bozkurt.Diyor ki “Niye Beş kişi gidiyoruz?” Beşi bir yerde bu demektir.Beşi bir yerde toplanırlar cem meydanında.Ordan ahaliye sorarlar “Ey ahali!Bu arkadaşlar yolumuza girmek istiyor.Ne diyorsunuz?”.Eğer ordaki ahali derse ki “Ya bunlardan Rıza denen adam gezevenin biri,ne işi var kardeşim,bizim yolumuzun yükünü taşıyamaz”derse bunları geri çıkarırlar.Alınmaz.Alınmazlarsa göz bağları açılmaz.İçerde kimlerin olduğunu göremez.Ama bunlar yola girmeye karar verirlirse bunların gözü açılır.Şimdi yola girmemiş,Aleviliğe meyleden kişiye Muhip denir.Muhip seven demektir.Bizim bugünkü görüşe değiştireceksek yani ben sol partilerde kaldığım için öyle bir örnek vereyim diyelim ki Ödp’ye gireceksen Ödp sempatizanısın.Ya da bilmem sol örgüte gireceksen onun sempatizanına muhip denir.Şimdi yola alındıktan sonraysa “Talip” denir.Talip olmuş,öğrenci anlamında,talipleri vardır.Seni kim yola aldı,senin yola girmene hangi dede karar verdi?Hangi dedenin başkanlığında karar verdi?A ocağına bağlı bir dedenin.O A ocağına bağlı dede senede bir gelip seni görür.Buna görgü derler.Kardeşim sorunun ne?Karınla,çoluğunla çocuğunla, komşunla bir problemin var mı diye senin sıkıntını gidermek zorundadır.Eğer gidermiyorsa de-

de de suçludur.Dedenin de sorumluluğu var.Bu yol sahiden incelikli bir yol.Mesela bu yola girmek için eline beline diline sahip olacaksın.Bir de olmaması gereken şeyler var.Ben babamla konuşmuştum.Diyordu ki avcı olmayacaksın,kumarcı olmayacaksın,ihbarcı olmayacaksın.İhbarcı anladık değil mi?Yolu ihbar etmeyecek.İhbarcılık en büyük suç Alevilikte.Yani suçların en kötüsü,en aşağılığı ihbarcı olmak.Kumarcı olmayacaksın,kumarcı nedir?Ya benim param yoksa senden isterim ama kumarcı senin cebindeki paraya göz koyan adamdır.Bir de avcı olmayacaksın.Niye avcı olmayacaksın?Babama sormuştum da rahmetli demişti “Oğlum ihtiyacı için değil zevk için cana kıyan adamdır”Aleviler her nesnenin canlı olduğunu düşünürler.Yani şu kalem de canlıdır,ağaç da canlıdır,eşek de canlıdır,inek de canlıdır.Şey Vilayetname’yi okuduysan orda mesela taş dile gelir.Beş taş diyorlar ya.Ağaç dile gelir.Dile gelmesi için canlı olması gerekir.Şimdi diyor ki Alevi bu canlı nesneyse ihtiyacın olmadığı halde zevk için öldürüyorsa ben seni yoluma almam diyor.Böyle incelikleri olan bir yol bu Alevilik.Şimdi bu Alevilik,böyle bir Alevilik var bizim burda.Şimdi bu Alevilikte de çeşitli bölünmeler olmuş zaman içinde.En büyük bölünmelerden birisi 1500'lere olmuş.1550'de Osmanlı Devleti Hacı Bektaş Dergahı'na el koyunca bir adam göndermiş.Kanuni Sultan Süleyman'ın kayını var.Sersem Ali Baba diye bilinen adamı.Ozaman dergah ikiye bölünmüş.Bir öyle bir bölünme var ama o çok etkili olmamış.Ama asli olarak bir Safavi Dergahı taraftarları var bir de Hacı Bektaş Dergahı taraftarları var.Çok incelikli ama çok bunun üzerinde durulmamış.Bunu geçelim biz.

Ö.M:Emlek Yöresi'nde hani tekkeler,medreseler var?

R.A:Medrese.Alevilikte medrese yok.Medrese Sünni geleneğine,Sünni eğitimine ait bir yer.Bizde yok.Dergah var,tekke var biraz önce dediğim gibi.Burda benim bildiğim iki tane etkin tekke varmış.Bir tanesi bizim köyün tam karşısında,Kerim Ali Baba Tekkesi var.Ellersacı'yla Hardal'ın arasında.Meşhur Agahi orda yetişmiş.Birisi de Mustaf Abdal Tekkesi diyorlar.Yani Mustafa Abdal Tekkesi.Ortaköy'deymiş.Aşık Veysel de orada yetişmiş.Mesela Aşık Veysel'in hayatını incelersen Aşık Veysel'in orada yetiştiğini Aşık Veysel de kendisi söyler.Mesela dergâhlar kapatıldığında Aşık Veysel 39 yaşındaymış,sanıırım.Orada eğitilmiş.

Ö.M:Bu yörede hangi ocaklar var?

R.A:Ocaklara bağlı dedeler var.Şimdi hangi ocaklar var dersen mesela diyelimki Alakilise Köyü var.Alakilise'de ryan Hızır Ocağı'nın dedesi var.Ama syan Hızır Ocağı'nın merkezi Elazığ'dır.Diyelim ki bizim,benim babamgil Yakup Abdal Ocağı'ndanlarmış.Yakup Abdal'ın mezarı Ankara'da.Bir de Yakup Abdal köyü var Erzurum'da.Oradan gelmişler buraya.Anne tarafından dedemgil Acurluoğlu dediğim işte Nazlım Abdal Ocağındanlar. Nazlım Abdal, Mazlum Abdal. Acurlu kasabasından Çepni'ye Çepni'den buraya gelmişler.Mıhtar Abdal var. Co dedikleri bir yer var. Ama birçok ocağa bağlı halk toluluğu var. Şimdi bizim bu köylerin hiçbirinde tek bir ocağa bağlı tek türden bir insan türü yaşamıyor. Burda çok çeşitli dediğim gibi bu turnalar gibi.Hangi Alevi geldiye bunu benimsemişler.Her bölgeden gelen Alevi vardır burda.Dedim ya Aydın'dan gelmişler şurdan gelmişler burdan gelmişler.Şu bizim küçük köyde bile beş altı yerden gelen insan vardır ve bunlar ama sonuçta Alevi olduğu için hiç ayırım gözetilmemiş.

.M:Şarkışla'da Sivas'ta okuma oranı çok yüksek.Emlak Bölgesi'nde eğitim nasıl?

R.A:Eğitim,eskiden alırsan söyle,eskiden bu köylerde okuma-yazma öğretmek için bir ğretmen tutar köylüler çocuklara okuma-yazma ğretilirmiş.Bunun için eski yazı dediğimiz Arap alfabesini bilen epeyce de bir insan vardır.Mesela ben yeni yazıdan önce eski yazıyı öğrenmiştim.Sonra unuttum.Bu ama asıl eğitimimiz bizim bu cemlerde olmuş.Muhabbetlerde olmuş.Muhabbet,biz aslımız muhabbetten geliriz diyoruz ya.Yani bir şiiri almışlar,söylemişler,bunu yorumlamışlar falan filan.Yani köye gelen bir dede,köye gelen bir aşık,köye gelen bir Alevi ulusunun başına toplanmışlar.Onunla hasbihal etmişler,sohbet etmişler.bu bence sosyolojik bir eğitimden geirilmış.Zaten sosyal bir hayatları var.Ama okuma yazma babında bizim köylere ilkokul çok sonradan yapılmış.Zaten Osmanlı Devleti'nde bulunan hiçbir ilişkisi yok.Osmanlı Devleti sırasında bizim köyden ya da bu Emlak Bölgesi'nden kimse kadiya gitmemiş,mahkemeye gitmemiş,ilişkileri olmamış,kendi sorunlarını kendileri çözmüşler.E kadiya gitmiyorsun,zaten onların okullarına da girmiyorlar.öyle yaygın bir okul merkezleri yok.Burdaki eğitimi dergaâhlar, tekkeler dergâh ve tekkede eğitilen insanların köylere gelip muhabbet etmesiyle Alevi kültürü onlara verilmiş.Yani Alevi kültürünü almalarının asli unsuru dergahlarda eğitilen,tekkelerde eğitilen,ocaklarda eğitilen insanların gelip halkla muhabbet etmesi sayesinde sağlan-

miş.Okuma yazmayı öğrenmek için de özel öğretmenler tutarlarımış,özel öğretmenler tutulurmuş.

Ö.M:Cumhuriyet sonrası köy enstitüleri...

R.A:Köy enstitülerinin fikri,aslında bak köy enstitülerinin fikri Alevi dergâhlarındaki eğitimlere benzer.Bak şimdi,bunun belki Rusya'daki şeyden de almışlardır.Atatürk'ün yanında Kadro dergisinin etrafında oluşan şeyler de vardır da.Bu özellikle Abdülbaki Gölpınarlı'da Fuat Köprülü'de dergah tekke eğitimi ile medreseyi kıyaslayan yazılar var.Diyor ki işte medresede sadece Kur'an ,tefsir bilmem ne vardı,konusu belliydi diyor.Ama dergâhlarda konu genişti.Aşk da vardı,ihanet de vardı,ızdırıp da vardı şu da vardı bu da vardı.Bundan dolayı da Alevi tekke edebiyatında her şey vardır.Aşk da vardır,Hacı Bektaş işte diyelim ki Kербela da vardır şu da vardır bu da vardır.Böyle bir edebiyat türü burada gelişmiş.Yani bu eğitimin,işte bu eğitimin şeyi de geniş olmuş,konuları da geniş olmuş.Alevi eğitiminde bunlar konuşulmuş.Şimdi burdan köy enstitülerine gelersen; köy enstitülerinin diğerlerinden ayıran neydi?Şimdi Alevilikte diyor ki : “ Bir marifetin olacak”. Eline ,diline,beline yani senin diyor bir marifetin olacak.Yani bir işin olacak.Marangoz olacaksın,taş ustası olacaksın, ne bileyim koyuna bakmaktan anlayacaksın.Ama bu mesleğin dışında Aleviliği de bileceksin.Şimdi şey eğitiminde bakarsan,klasik eğitime bakarsan sadece din eğitimi olmuş Avrupa'da da .Ondan sonra teknik eğitim verilmiş.Ama teknik eğitim öyle bir hal almış ki,mesela köy enstitülerinin farkı ne ordan?Teknik eğitim öyle bir hal almış ki, eğer senin şoföre ihtiyacın varsa şoförün müzikten anlamasına gerek yok,hiçbir şey bilmesine gerek yok.Bugün Türkiye biraz oraya gitti.Yani diyelim ki tıp fakültesinden ayrılan adam fotoğraf çekmeyi bile bilmez.Halbuki köy enstitülerinde köy öğretmenine müzik de ,resim de,sanat da, dünya edebiyatı da öğretilirmiş.Ozaman çok yönlü insanlar yetiştirmişler köy enstitüleri.Yani köy enstitüleri solcu olduğundan dolayı solcu olmamış.Ordaki eğitim yani köy öğretmeni yetiştirecekleri adamlara tutmuşlar Maksim Gorki'yi de ,Gogol'u da yok bilmem kimi de öğretmişler.Müzik dersi vermişler,resim dersi vermişler, bilmem ne dersleri vermişler bunlara.Şimdi ordan çok yönlü eğitilen adam geldiği zaman araştırmış.Mesela bizi karşı köyde köy enstitülerinden bir adam vardı, marangozluk da yapardı.Öğretmişler ona.Arcılığı bilirdi.Halbuki şimdiki öğretmenler...Ekmek yapmayı bilirdi adam,bilmem neyi bilirdi.Yani çok yönlü insanlar yetiştirmişler.Şimdi hani şeyi ben

Marksist bir kökenden geldiğim için,onlar şöyle eleştiriyorlar ; teknik eğitim değil politeknik eğitim olmalı.Diyorlar ki ;bir insanın sonuçta bir mesleği olacak.Diyelim ki makine mühendisi olacak.Ama bu makine mühendisi eşiyile ,çocuklarıyla falan sağlıklı iletişim kurması için resimden de anlamalı,sanattan da anlamalı.Yani sonuç olarak diyorlar ki insanlığın biriktirmiş olduğu bütün bilgi birikimini hatmetmeli diyorlar.Bu büyük bir şey.Yani biz öyle insanlar yetiştirmeliyiz ki diyorlar,insanlığın biriktirmiş olduğu,yaratmış olduğu her şeyi bilen,her şeyden anlayan insan olmalı.Bu Alevi dergâhlarındai Alevi tekkelerinde olan burdan köy enstitülerine aktarılan bir eğitim anlayışıdır.Ama sonra köy enstitüleri sizlere ömür,kaldırmışlar ortadan.

Ö.M : Yörede aşıklık geleneği nasıldır?

R.A :Bizim yöreden 160 tane aşık çıkmış.Bu aşıklar çok ünlüdür bir kısmı.Bak mesela bu yörenin en ünlü aşığı Kemal Arslan,Kemter,Kemter'den Aşık Velî,Aşık Veli'den Veysel,Ali İzzet,Aziyet,Aşık Hüseyin gibi birçok,mesela Neşet Ertaş'ın babasıgilde burdan gitmeler.Alakilise'den gitmişlerdir onlar ordan.Aşıklık geleneği cemlerde,düğünlerde her toplantıda sazdan üstün bir şey yok.Saz çalan bu cemin gidişatını ,yürüncesini oluşturan insanlara aşıklık demişler.Aşıklar daha çok tekkelerde de eğitilmiş bunlar ama birinin yanında görmüşler.Yani her aşığın bir ustası var,işte saz çalmayı ondan öğrenmiş.Şiir yazmanın uyağını şu şöyledir diye öğretmişler.Çok derin bir kültüre ait.Yani geçmişi olan bir şey bu.Aşıklık kültürü,aşıklık geleneği.Tam olarak sen neyi soruyorsun bilmiyorum.Ama mesela ben şunu gördüm yüz altmış tane burdan ozan çıkmış.Niye çıkmış diye araştırdım.Bir şey eksik.Yani tamam bu evdeki muhabbet toplatıları anlatıyorum,cemi anlatıyorum şunu bunu anlatıyorum ama bir yerde bir eksiklik var.Sonra Veysel'le, çünkü en iyi tanıdığım Veysel ile Agâhi'dir.Bizim yakın köylümüz Agâhi.Agâhi'nin hayatını inceleyince gördüm ki Agâhi'yi Agâhi eden Kerim Ali Baba tekkesi.Eğer Kerim Ali Baba tekkesi olmasa Agâhi olmayacaktı.Veysel de kör gözüyle,çok damıtılmış bir Alevilik vardır Veyssel'de.Yani "Meyva çekirdeğisin sen varsın orda" demek büyük bir laf.Yani "Meyve çekirdeğisin ne sen var ne ben var bir tane Gaffar" demiş.Bu,ancak Aleviliği iyi bilen bir adam Veysel'in şiirlerindeki Aleviliği anlar.O kadar ince işlemiş Aleviliği şiirlerinde.Bunu nerden öğrenmiş,okuma yazması olmayan bir adam Bunu Musta Abdal tekkesinden öğrenmiş.Daha sonra Selman Baba'dan öğrenmiş.Burda tekkelerin mu-

azzam bir etkisi var.Yani ben kaybolan bir şeyin etkisini gördüm.Dedim ki bu tekkelere denmiş.Burda aşıklık geleneğinde tekkelerin,dergâhların muazzam bir etkisi var.

Ö.M:Şairlik usta-çırak ilişkisi ile mi başlamış,yoksa bir bade içmenin sonucu mu?

R.A:Hayır bade değil bak.Asla bade yok.Veyssel de buna karşı çıkmış.Aşıklık,bir defa sen bu bilgiyi almışsın,bu bilgiyi aldıktan sonra da bu bilgiyi en güzel şekilde izah edeceksin.Yunus da bu çok güzel vardır.Yani Alevilik'te şöyle bir şey vardır.Asıl olan irşad etmektir.İrşad etmek aydınlatmaktır.Yani sen geldin benden bunları öğrendin.Senin görevin bu bilgileri başka birilerine de aktarmaktır.Peki nasıl aktaracaksın?Sözle aktaracaksın,şiirler aktaracaksın,flütle aktaracaksın,sazla aktaracaksın.Bir yolunu bulup da aktaracaksın.Ama öyle bir güzel aktaracaksın ki...Şöyle bir inanmış olmuştuk;diyorlar ki yani sendeki bu bilgileri,sana gelen bir konuğu...Herkesin gönlünde bir Allah vardır demişler.Yani bu Nesimi'de bütün Alevi edebiyatında var.Sen aslında bir kalıpsın ya da bir kasasın.Ama sen bir can taşıyorsun.Bu can Hakk'ın sana bağışladığı bir can.Ya da şöyle düşünelim Kaygusuz Abdal Gevhername'sinde şöyle bir laf ediyor :”Bu ten bende yok iken ben can idim”.”Bu Adem dedikleri el ayakla baş değil/Adem manaya derler,suret ile kaş değil” diyor Kaygusuz.1400 yıllarında yaşamış.Bak anlaşılıyor değil mi?Şimdi bu Adem dedikleri el ayak baş değil.Adem manaya derler.Bu mana ne?Yunus'un can dediği şey.Bu mana eşit oldupu için yani bu mana eşitti sonra kalıba girdi.Aleviler buna kalıp diyorlar tamı tamına kalıp.Bu kalıp bir can taşıyor.Bu canı taşımadığı zaman kalıptan can uçuyor.Kalıp kalıyor.”Can kafeste duraz uçar/Dünya bir han konan göçer” diyorlar ya.Şimdi sen bu teoriyi bileceksin.Bu teoriyi sonra Yunus farklı söyleyecek,Aşık Veyssel farklı söyleyecek,ben farklı söyleyeceğim ama bunu bileceksin.Bunu bir incelikle söyleyeceksin.Önce bilgi.Bak Alevi dergâhlarını konuşurken unuttum İyi ki söylettin.Alevi dergâhlarında ne varmış?Saz ehli denilen adamlar varmış,söz ehli,dil ehli,harabat ehli,ehi insanlar yani.Saz ehli büyük ihtimalle saz çalmasını öğretirmiş.Dil ehli bu Türkçenin ,dilin özelliklerini anlatmış.Söz ehli konuşmayı falan.Harabat ehli ne anlatabilir?Yani bir kötü yola şeye düştüğü zaman işte seni sünniler aldılar sorguya çektiler falan.Ona işkenceye dayanmayı,bunu yolunu yöntemini öğretirlermiş.Yani böyle ehil insanlar kendi bildikleri bilgileri öteki insanlara aktarırlarmış.Buradaki ası şey ben senden aldığım bilgiyi başkasına aktaracağım.Bu nasıl mum, yanan ışığı karşısına

yansıyorsa sen de ona bir biçimde aktaracaksın.Bu bilgiyi aktarma sevdası Aleviliği de yaygınlaştırmış,bu kültürü de yaygınlaştırmış insanlara.

Ö.M:Çok teşekkür ederiz verdiğiniz kıymetli bilgiler için.

R.A:Sağolasın,ben teşekkür ederim.

MAKAM-AYAK-DİZİ KONUSUNDA YÜCEL PAŞMAKÇI İLE GÖRÜŞME

Özkan MORAN: Merhabalar, öncelikle hoş geldiniz.

Yücel PAŞMAKÇI: Hoş bulduk.

Ö.M: Makam ayak dizi üçlemesi hakkında neler düşünüyorsunuz?

Y.P: Şimdi siz buradaki ayak sözcüğünden ne kastettiniz? Halk müziğinde makam sözcüğüne tekabül eden ayağı kastediyorsunuz değil mi?

Ö.M: Evet.

Y.P: Şimdi ben size söyleyim halk müziğinde ayak iki anlamda kullanılır. Birisi âşık atışmalarında rastladığımız âşıkların birbirine verdikleri o kafiye düzeni meselesidir. Yani atışrılarken biliyorsunuz son mısradaki bir kafiye düzeni içerisinde birbirleriyle atışrılar cevaplarlar. Buna ayak verme tabir edilir ayak denir. O ayağın dışına çıkmamak kaydı ile devamlı atışrılar devamlı, o bir. İkincisi, birde mesela duymuşunuzdur ne bileyim Ankara divan ayağı, Urfa divan ayağı dediğimiz burada söylenecek divanın uzun hava tarzında söylenecek bir ezginin kırık havada olabilir bu söylenecek bir ezginin girizgâhı ayak, ayak yapma tabir edilir, hazırlık yapma mesnet dayanak bu anlamda yani.

Ö.M: Doğaçlama gibi midir?

Y.P: Yo değil bir ritmik ve ritmik olmayan bir ezgi çalınır o parçanın ayağıdır o. Divan ayağı dediğimiz zaman o ayak çalınır o ezgi çalınır sözsüz olarak, ayak olacak şekilde divanın peşinden söylenir. Urfa divanı dediğiniz zaman bir uzun hava çıkıyor sonunda karşımıza bir ayak çalınır hatta... (ö.m : burada divan arasında çalınan bir ezgiye örnek veriyor) bu çalınır aralarda o divan söylenir o divana hazırlık olsun diye çalınan o ezgidir ayak. Makam karşılığındaki kullanılan ayak sözcüğü, tabiri yanlıştır. Şöyle ki bizde ayak isimleri de verilmiş hatta o anlamda yani makam sözcüğü karşılığında kullanılan ayak sözcüğü kastedildiği zaman söylenen ayak isimleri var. Kerem yahut ne bileyim garip yahyalı kerem.

Ö.M: Yahyalı kerem, kesik kerem.

Y.P: Şimdi o keremleri ben size saymaya kalksam bir sürü isim sayarım şimdi Buradaki kerem sözcüğü diyelim, kerem ayağı sözcüğü yani kerem makamı diye o amaçla kullanılan sözcük burada yanlıştır. Çünkü güney batı Anadolu'da bir mahalli sanatçı kerem söylüyor, keremden söyledim diyor âşık keremin bir deyişini söylüyor, şimdi

güney batıda yaygın olan bir dizi var, gurbet havalarında olsun zeybeklerde olsun, bir makam, bir dizi var. Hatta alaturkadaki karcıgar makamına tekabül eder bu. La sesini eksen aldığımızda la karar, si bemol iki, do, re, mi bemol, mi bekar olabilir, fa diyez, fa bekar, olabilir, sol, la böyle bir sekizli. Bu diziler içerisinde kırık havalar, uzun havalar söylüyorlar. Bu arada âşık keremin deyişlerini de bu dizi içerisinde söylüyorlar. Bir örnek vermek gerekirse çiçekler içinde menevşe baştır diye Silifke taş ucundan alınmış bir ezgi aynen bu karaktere, bu diziye, bu şablona oturur.

Ö.M: Dizi kavramının altını çok çizdiniz. İhsan Öztürk ile yaptığım görüşmede dizinin batı müziğinde 8 sestene oluşan bir yapı olduğunu, ayakları dizi ile ifade etmenin çok doğru olmayacağını söyledi.

Y.P: Bende aynı şeyi söylüyorum.

Ö.M: Ad olarak dizi mi doğru değildir ya da diziyi sekiz ses olarak tutmamak mı gerekir? Çünkü bazı eserler var sekiz sesi aşiyor.

Y.P: Sekiz sesi aşmayabiliyor, üç seste kalıyor yani aşanda var aşmayan da var. Dizinin bir bölümü olabilir. Burada benim dediğim, dizi tabirini kullanalım ama isim olarak kerem, garip daha birçok var. Hatta keremin içerisinde bir takım kerem isimleri var. Kubatı kerem, Atüstü keremi, kerem şikeste, kerem narıncı... Karcıgar makamına denk gelen o diziyi biz kerem adını vermişiz. Neden kerem adını vermişiz, mahalli sanatçı bize keremden bir ezgi söylemiş, ben kerem söyledim demiş, şiiriyetten gelen, keremin şiirden gelen o kerem sözcüğünü biz sanki o diziye, o makama verir olmuşuz bu yanlış. Çünkü Karanlı bir âşığa bir kerem söyle dediğimiz zaman o da keremden söylüyor ama o diziyi hiç alakası olmayan bir dizi de söylüyor. O zaman kerem dizisi hangisi diye bir şüphe uyandıran bir ikileme ortaya çıkıyor. Bu sebeple bu verilen isimler mesela müstezet, müstezetatta bir aruz veznidir. Âşığın söylediği şiirde o vezinde söylenmiştir. Ben müstezet söylüyorum demiştir ama do majör ya da fa majör de seyrediyorsa çaldığı ezgi biz onu müstezet dizisi zannetmişiz. Müzikle alakası yok tamamen şiiriyetten gelen şeyler bunlar. Müstezet gibi. Ama ne demek lazım onu ben bilmiyorum. İsim takmaya kalkıyorlar bence yanlış isim takılır mı takılmaz mı bir takım sembollerle gösterilir mi gösterilmez mi bu diziler. Halk müziğinde kaç tane böyle dizi var onlar çıkartılır a, b, c diye yahut bir takım sembollerle ifade edilir. Kerem denilecekse keremde densin, hangisi denecekse densin fakat şuanda benim bildiğim bu bir yakıştırma ibarettir, bir resmiyet kazanmamıştır o dizilere bu isimleri vermemiz doğru değildir.

Ö.M: Bu konuya makamsal açıdan bakarsak, ayakları makamlara adapte etme konusunda ne düşünüyorsunuz? Çünkü makamlarında bir seyri, bir dizisi, bir durağı ve yedeni var.

Y.P: Birçoğunu makamsal yapı itibari ile Türk sanat müziğindeki kalıplara uydurabiliriz uyuyordur da. Fakat birde uymayanlar var. Makamlarla izah etmeye kalktığımız zaman yarı yolda kalabilirsiniz. Şöyle ki Türk sanat müziğinde olmayan seslerin kullanıldığını görüyoruz. Mesela biz si bemol iki yazıyoruz. Türk sanat müziğinde ters bemol işareti bir komadır. Onlar kullanırken iki buçuk, üç koma basıyorlar fakat o işaret onu ifade etmiyor, o işaret gördüğünüz zaman bir koma basıyorsunuz. Şimdi segâh makamında, hüzzam makamında o kullandıkları, karar verdikleri si sesi bir koma pes. Bizde de böyle ezgiler var. Bizde doğrudan doğruya si bemol iki de kalan türküler var. Hiçbir zaman sanat müziğiyle örtüşmeyen bir perde. Re sesinde kalan türküler var bunlardan örnekler verebilirim size. Mi de kalan türküler var. Birde makam teşekkül etmeyenler var. Üç ses içerisinde, dört ses içerisinde, beş ses içerisinde seyreden ezgiler var. Bunu bir makam demek için bir sekizlinin ortaya çıkması lazım öyle bir şey yok. Böyle bir dizi yazdığımız zaman bir bakıyorsunuz onun orta yerinde seyrediyor karar sesi la olması gerekirken re de kalıyor, mi de kalıyor. (Re sesinde kalan bir türküyü örnek veriyor, si bemol ikide kalan bir türküyü örnek veriyor) Bunlar gibi çok örnek var birer tane örnek veriyorum size.

Ö.M: Eğer bir dizi belirlemek istersek, belirlediğimiz bu dizi sekiz tane sestene mi oluşmalı? Mesela bir dizi belirlendi ve sekiz sestene oluşuyor beş tane seste gezen bir ezgiyi nasıl bu dizi şablonuna oturtulabilir?

Y.P: Şimdi ona geçende de ben hatırlıyorum tahtaya yazdım. A dizisi mesela şöyle, söyleyim aşağıdan başlayarak, la, si bemol 2, do, re, burada bir dörtlü var. Bu dörtlüye A diye bilirsiniz. Bu dörtlü yukarı doğru genişlemiş, mi, fa, sol, la, buna da küçük a diyebilirsiniz. Baş tarafa A.a , büyük A küçük a yazabilirsiniz veya tamamına dediğiniz gibi büyük A diyebilirsiniz. Ama bu dörtlüden sonra değişiyor olabilir, la, si, do, re, saydık demin buna A dedik, mi bemol, fa diyez, sol, la alıyorsa artık ikili bir yukarı çıkış, ona ne bileyim b dersiniz. Büyük A'nın yanına küçük b yazarsınız.

Ö.M: Mesela A dizisi dediğimiz diziye 8 tane ses yazdığımızda, eser A dizisinin arızalarını almasına rağmen 4 seste seyrediyorsa bu sıkıntı yaratır mı?

Y.P: İşte ben demin onun için yalnız o dörtlüye A diyelim, geri kalan yukarı genişlemesine küçük a veya b gibi başka bir rumuzla ifade edersiniz. O zaman ikisi ortaya çıkacaktır.

Ö.M: **Bir de şöyle bir şey çıkacaktır, sekiz ses belirlemiştir ama ezgi 11 ses genişliğindedir. Bunu da alttaki arızaları yukarıya taşıyarak halledebilir miyiz?**

Y.P: O şöyle olabilir o küçük a'yı orda kullanabiliriz. Ne bileyim üçlüden başlayabilir, o üçlüyü ona ilave edersiniz yani bunun üstünde konuşulabilir. Esas mesele şu ayak meselesinin bu dizilerin hepsini bir çıkarmak lazım zaten 5000 tane repertuvar var. Kaç tane böyle şablon çıkacak karşımıza, isimlendirmek sonrada mümkün olabilir, isimde verilebilir. Ben verilmesin demiyorum. Halk ozanlarımızın isimleri verilebilir. Nitekim şöyle bir şey var, Kars Erzurum arasında söylenen bir kalıp vardır, sümmani ağzı derler buna. (Ben razı değilem hicrana gama adlı türküden örnek veriyor) Şimdi buna sümmani diyebilirsiniz. Bunda bir şey yok halk ozanlarımızın isimlerinin takılmasında da yarar var ama gelişi güzel değil de şimdi demin ne kerem dediniz Âşık Veysel'in söylediği bir şey vardı?

Ö.M: **Yahyalı kerem.**

Y.P: Yahyalı kerem, yanık kerem, kesik kerem, kubatı kerem, at üstü keremi, kerem şikeste, kerem narıncı daha da var. Bunlar kerem ile aslı hikâyesinin içinde geçen her bir parçanın adı. Müzikle hiç alakası yok. Herhâlde ki Âşık Veysel o Yahyalı kerem, dost dost diye hayaline yeldiğim, onu verirken herhalde demiştir ki bizde buna yahyalı kerem derler. Ama biz tutmuşuz oradaki mi'leri re'leri bilmem ne kastederek o diziyi kastederek ona makamsal bir isim bulmuşuz ve böyle söylemişiz. Yanlışlar buradan başlıyor. Bu yanlış bilelim ondan sonra doğrusunu buluruz.

Ö.M: **Savaş Ekici'nin bir yazısında, ayakların kim tarafından konulduğunun bilinmediğini okumuştum.**

Y.P: Şimdi ben 97 senesiydi Savaş Ekici, Gültekin Şener, Hakan Tatyüz, Hakan Tatyüz şimdi Gaziantep'in müdürü. Beni davet ettiler bu konu açıldı. Ben bu söylediklerimi söyledim. Sonra orda bağlama hocalarından birisi, ben kendimi gülün dibinde buldum diye bir Kütahya türküsü var, ben ona bir ayak ismi buldum dedi o Gaziantep'teki sohbetimizde. Nedir dedik, Hisarlı garip dedi. İşte garip deyince si bemol do diyeyiz, o artık ikili aralık mevcudiyeti. Birde hisar perdesi varmış ben onu bilmiyorum. Alaturkayı çok dinlemem. Birde türkülerin hisarlı Ahmet oluşundan dolayı ben buna hisarlı garip adını verdim dedi. Yani böyle gariplikler ortaya çıkabilir.

Önüne gelen bir isim takarsa, bunun bilimsel tarafı olmaz. Önce bir yanlış ortaya koyup ondan sonra doğruyu araştırmakta fayda var.

Ö.M: İhsan Öztürk görüşmede, belki dizi denmez ama örgü denebilir demişti.

Y.P: Ses örgüsü, o da Erol Aktın' ın buluşudur. Dizi denir niye denmesin.

Ö.M: Dizi 8 sestem oluşuyor şeklinde bir kalıp var batı müziğinde.

Y.P: 8 ses tamamlanmıyor ne yapalım yani, 3 tane ses var yahut 4 tane ses var. Bir ölçü türkü var. Bunların kaidesi kendi içinden çıkıyor, illa bir kaideye tabi olmak gerekmez. Öyle bir dizi, 3'lü bir dizi, dizi demek sıra demek, değil mi. 3 tane notanın sıralanması, 4 tane notanın sıralanması demek. Onun için benim görüşüm, bu konuda bu.

Ö.M: Çok teşekkür ediyorum.

Y.P: Rica ederim.

MAKAM-AYAK-DİZİ ÜZERİNE MEHMET ERENLERLE GÖRÜŞME

Özkan Moran: Hoş geldiniz.

Mehmet Erenler: Hoş bulduk teşekkür ederim.

Ö.M: Halk müziğinde makam ayak problemleri hala devam etmektedir. Halk müziğinin bir neferi olarak önemli bir üstadı olarak ayağı nasıl tanımlıyorsunuz, sizce ayak nedir?

M.E: Halk müziğinde ayak değimi, ben kendimi bildim bileli, yaşımin elverdiği ölçüde halk arasında ve tabi en başta yurttan sesler kurucusu rahmetli Muzaffer Sarısözen değimi ile ayak makamsal dizinin karşılığı olarak halk müziğinde kullanılan sözcük. Dolayısı ile halk arasında da bu yaygınlaşmış şekli ile halka mal olmuş şekli ile çünkü halkın ortak duygu ve düşünceleri içerisinde bu sözcük kullanılır hale gelmiş. Yani ben şu anda 67 yaşımdayım demek ki daha benden önceki dönemlerde de bu sözcük kullanılır hale gelmiş. Ama kaynağa doğuş şekli nasıl olmuş o tabi meçhul zaten halk ezgilerinin, halk türkülerinin ve halk sözlerinin de kaynağı meçhuldür ama ortak duygu ve düşünceler içerisinde bunlar söylene gelir daima. Tabi bu makamsal dizilerin bir karşılığı olarak belirtilmiş. Ancak halk müziğinde kullanılan ezgi, melodi yapısı zenginliği, o kadar çok zengin ki diğer müzik dallarında da özellikle Türk sanat müziğinde kullanılan makamsal dizilerin karşılığında hepsinin mutlaka bir karşılıklı ismi ayak deyimi yok. Yani hemen hemen 13 tane o civarda öyle bir söylenmiş halk tarafından benimsenmiş kabul edilmiş, ama dediğim gibi kaynağı meçhul ve kim tarafından çıkartıldı, kim tarafından söylenildi bilinmeyen bu ayak deyimi kullanır. Dolayısı ile Türk Sanat Müziğinde 300 üzerinde makam varsa Halk Müziğinde onların hepsi aslında makamsal olarak yani ezgi olarak melodi olarak icra edilir, çalınır. Fakat hepsi isimlendirilmemiş. Dolayısı ile bu da zaman zaman tartışma konusu oluyor. Biz sanatçılar arasında da oluyor, yorumcu kişiler arasında da oluyor derken bu tabi kültürel anlamda yine bir kenara itmemek lazım diye düşünüyorum. Yani ayak yok, ayak neymiş gibi sözcükler kullanılıyor. Bizler hepimiz de kullanıyoruz, yani bu nerden çıkmış, ne ayağı gibi. Ama dediğim gibi garip ayağı, bozlak ayağı, kerem ayağı, diyelim ki misket ayağı. Hatta kalenderi, derbeder ayağı, saba makamı, garip ayağı hicaz makamı Türk sanat müziğinde.

Dediğim gibi bazılarının isim olarak karşılığı var ama çoğunun ayak ismi olarak ismi yok. Bu da tabi tartışma konusu oluyor zaman zaman ama Türk sanat müziğinde de o da bizim kendi kültürümüz, kültürümüzün çiçeğin dalın bir tanesi, halk müziği de ayrı bir çiçek, sanat müziği de ayrı bir çiçek o da bizim kültürümüz. Fakat onda bestekarlar diyelim ki hüzzam makamına küçük bir geçki ile efendim değişik arızlar ile diyezler, bemoller, koma sesler falan eviç makamı demiş, bir tane bestekar segah makamı demiş, bir bakıyorsunuz almış olduğu koma sesler ile hüzzam makamı misal halk müziğinde de bunlar muhalif dizisi içerisinde, misket ayağı dizisi içerisinde seyreden bir melodik yapıyı aynı melodik yapıya sahip fakat dediğim gibi misket ayağı veya muhalif ayağı olarak da, muhalif dizisi gibi isimler ile isimlendirilmiş. Oradan mesela muhalif hoyratları vardır Kerkük'te, işte misket dizinin içerisinde makamsal dizi olarak seyrederken fa diyez kararı karar seslerindedir, çok önemli si kararlı ezgilerimizde de ne oluyor değişik tonlar ile değişik düzenler ile muhalif düzeni çaldığımız zaman la, si, sol yapıyoruz. Misket düzeni yaptığımız zamanda la, re, fa diyez yapıyoruz. Karar sesi fa diyez oluyor. Ama almış olduğu arızalar sesler değişik yerlerde kullanılıyor. O zaman Türk sanat müziğinde de yine aynı şeyleri hissederek hüzzam, segah, eviç makamı gibi geçkili arızalar ile onları isimlendirmişler bestekârlar, icracılar, yaratıcılar. Halk müziğinde yaratıcı meçhul kimin olduğunu bilmiyoruz. Dediğim gibi bunlar tabi güzellikler arz ediyor.

Ö.M: Bazı hocalarımız ayakları makamlarla ilişkilendirmeye çalışıyor. Yani ayakları makam ile açıklamak ne derece doğrudur sizce?

M.E: Biraz önce de belirttiğim gibi makam halk müziğinde her ayağın makamsal karşılığı yani her makamın ayak sözcüğü olarak karşılığı yok. Fakat halk müziğinde o makamların hepsi mevcut icracı kişiler tarafından halkımız o kadar geçkili şeyler kullanıyor ki yani kaydırma sesler ile bir bakıyorsunuz yani gurbet havalarında özellikle Ege de olsun, Karadeniz de yol havaları, yayla havaları vs. bunlar çok farklı farklı icracı kişiler tarafından kullanılıyor. Ama hepsinin makam olarak, icabında halk müziği sanatçıları, fazla makam deyimini kullanmıyorlar. Ayak deyimini kullanıyorlar. Ama dediğim gibi bazılarında tespit olamayanları da o zaman ne yapıyoruz yine makam olarak değerlendiriyoruz.

Ö.M: Makamlarda biliyoruz ki Türk müziğinde makamların bir dizisi var, durağı var, bir yedini var işte 5'lisi belli, 4'lüsü belli bunun gibi şeyler belli.

Ama halk kültürümüzde böyle şeyler ozanlar tarafından bilinmediği için burada muamma oluşuyor sanırım. Bazı hocalarımız halk müziğini makamlarla açıklamanın daha doğru olacağını düşünüyorlar, bunun hakkında ne düşünüyorsunuz?

M.E: Ben şöyle düşünüyorum bir de işin başka yerinden ele alıyorum. Şimdi Türk sanat müziğinde biliyorsunuz biraz daha beste özelliği içerisinde, kişisel besteler, bestekârlar, üreticiler biraz önce de dediğim gibi bunları daha farklı şekillerde işleyerek makamsal isimler içerisinde değerlendirmişlerdir. Yani bu makamsal ilişkiler içerisinde üretici insanların katkıları çok, şahıs olarak. Ama halk müziğinde bir Hacı Taşan'ı düşünün, bir Muharrem Ertaş'ı düşünün, bir Âşık Veysel'i düşünün kullanmış olduğu melodik yapılara ezgilere bakıyorsunuz, dediğim gibi Ege yöresinde, Teke yöresinde, zeybek yöresinde o makamların hepsi kullanılır. Fakat icracı kişiler bunları bilerek yapmıyorlar ne yapıyorlar yaşayarak, halkın ortak duygu ve düşüncelerini hissederek bir ezgi ortaya çıkartıyorlar. Onlarda da üretken insanlar var fakat onlar hani bu işin eğitimsel yönünü bilmeden tamamen doğaçlama şekilde. Öyle bir ezgiler var ki bizde şu an da sazımla onları sunmak için çok zaman lazım. 6000 tane eser içerisinde öyle ezgiler var ki, asma kararlar var, değişik şeyler var ama bunların hiç birisinin ismi yok. O zaman ben bunları bir kenara itip atamam. Hepsini bir makam içerisinde değerlendirilmem de mümkün değil. Çünkü halk bunu bilmeden yapıyor. Bakın nerede karar kılıyor Âşık Daimiler, Ali Ekber Çiçekler, halk ozanları, mahalli sanatçılar, ege yöresinde Özey Gönüllümler, Talip Özkanlar, Bayram Aracılar, Refik Başaranlar bunlar halk sanatçıları bu işin doğaçlama üretenleri yani bir isim misim onlar işte ben şu makamda eser yapıyorum demez. Ben şu makamda şunu misket ayağında veyahut ta hüzzam makamında beste yapıyorum demez ki, halk bu da çok tartışmalı bir konu yani. Halkın duygu ve düşüncelerine saygı duymak gerekiyor, ben şahşen buna çok önem veriyorum. Ama dediğim gibi bende otursam beste yapsam Türk sanat müziğinde önce bir makamı ele alırım. Çünkü usulü ele alırım, dizilerini ele alırım ona göre beste yaparım. Ama halk böyle değil. Halkın üretkenliği çok daha farklı. Onun için hani dediğim gibi yıllar önce en azından birkaç tanesinin ismi halk tarafından benimsenmiş. Mesela Giresun'a gidiyorsun ova garibi diyorlar Karadeniz'de, Urfa'ya gidiyorsun Urfa garibi diyorlar. Hani hicaz makamı demiyor. Giresun'da hicaz makamında bir türkü

söyleceğim demiyor. Halk bunu söylüyor, biz söylemiyoruz, bizim söylememiz ile de olmaz. Bizim buna yetkimiz yok. Çok ayrı işler değil mi? Bence mantıken düşündüğüm zaman bu şekilde.

Ö.M: Ayaklara dizi diyebilir miyiz? Çünkü dizi konusunu Yücel Paşmakçı ile konuştum. Dizi batı müziğinde 8 sestem oluşan bir yapı bunu biliyoruz. Peki ayaklarda dizi tabirini kullanabilir miyiz? Dizek tabirini kullanabilir miyiz? Yeni bir terminoloji yaratabilir miyiz?

M.E: Yani o da tartışma konusu olabilir. Olmaz da demiyorum. Olabilir çünkü bir almış olduğu arızalara göre karar sesi var, başlangıç var seyir var değil mi? Bir karar sesi var en başta başlangıç seyir ve karara geliş. Yani şimdi başlarken başka makamdan ve Türk sanat müziğinde başlarsız biz de de mesela öyle ezgiler var ki tamamen farklı farklı yani yanık kerem, kesik kerem, seyyah yahyalı kerem, düz kerem, kubatı kerem gibi bir sürü sözcükler var. Yani bunlar şiirsel anlamda da ortaya çıkmış olabilir. Makamsal dizi olarak tabi her haliyle bunlar almış olduğu arızalar notalar üzerinde diyezler, bemoller farklı yerler natürelle ne oluyor o dizilerin özelliğini ortaya koyuyor. Mesela halk ozanları mahalli sanatçılar, yöre insanları, köy kadınları, üretken insanlar bunu icra ederken bilmeden icra ediyor ama biz bilimsel olarak akademisyen kategori de bunları değerlendirdiğimiz zaman ne oluyor tabi notaya alırken bir ezgiyi ne yapıyoruz evvela dizilerine bakıyoruz. Tabi dizi olarak da söylenebilir. Yani dizi isimlerimizden ne diyeceğiz ona?

Ö.M: Yücel Paşmakçı bu konuda, ona bir isim verme A dizisi de isim verme kısmı sonraya kalsın, diziler ortaya çıktıktan sonra ona isim vermek bize göre başkalarına düşer gibi bir cümle kullandı . Şunu da söyledi 3 sesle biten türküler var dedi. Hani makam ile ilişkilendirmeye çalıştığımız zaman 3 sesle biten bir türküye ya da kararı si ile biten ya da fa diyez ile bitenlere nasıl dizi ya da makam diyeceğiz?

M.E: (üç seste seyir gösteren bir türküye örnek veriyor) diye böyle bir türkü, veyahut 4 sesli (4 seste seyir gösteren bir türküye örnek veriyor) mesela birde re ilavesi var içinde yani öyle çok türküler var bizde. Misal şimdi buna ne makamı diyeceğiz onun için halk müziği ile Türk sanat müziğini karıştırmamak lazım. Çoğunun ismi meçhuldür bilinmez halk arasında ama bence yine ayak deyimini de kullanılabilir. Dediğim gibi bütün o Türk sanat müziğindeki makamların hepsi

Türk halk müziğinde icra edilir ama isimleri yoktur. Bu çok önemli bir konu yani. Ben hiçbir şeye karşı değilim ama halk müziği sanatçıları yaşımın elverdiği ölçüde bunları yaşadığım için gezip gördüğüm için ülkemi karış karış dolaştım ben. O yöre insanlarını çok çok tanıdım. Mesela la dan alıyor, (ö.m: koma seslerden daha sık aralıktaki seslerde inip çıkan bir uzun havaya örnek veriyor) karcığara yakın bizde de mesela yüz kerem ayağı demişiz ona bunu ben söylemiyorum, halk, söyleyenler söylemiş. Birisi söylemiş ortaya çıkmış ama meçhul kim olduğu işte. Yani Yahyalı Kerem diyoruz. Biraz önce söylediğim ova garibi, Urfa garibi... Ama mesela nihavent diyoruz Türk sanat müziğinde, halk müziğinde karşılığı olmadığı için nihavent diyoruz. Bazılarında makam ismi falan olarak söyleniyor halk arasında icracı kişiler arasında. Neden çünkü onunda ismi bilinmediği için mesela saba makamı. Bolu'da mendil ayağı diyorlar mesela. Sallasana sallasana mendilini...felan kalenteri derbeder ayağı diyor bazı yörelerde. Bunları mal olmuş şeyler, halka mal olmuş şeyler. Dediğim gibi bazılarının ismi yok.

Ö.M: Yeni diziler belirlemeye çalışıyorum. Bir dizi belirlemeye çalışsam bunu la sesinden la sesine mi yapmalıyım ne önerirsiniz?

M.E. Yeni bir dizi belirlesen de şimdi dediğim gibi başlangıç sesi seyir ve karar çok farklı olabilir. Yani la karar başlarda sol karar biter. La karar başlarda re karar biter. La karar başlar da mi karar biter. Yani şimdi illa ki la dan la ya kadar olacak diye bir şey yok. O dediğim gibi şimdi bir beste yapacaksın o zaman ne yapacaksın ya da yeni bir dizi belirleyeceksen senin düşüncelerin ile ilgili olarak şahsi düşüncelerin ile ilgili olarak o senin üretkenliğinin olur. Yani ne istiyorsan onu yaparsın kimse sana söyle yaptın böyle yaptın demez yeter ki güzel bir şey ortaya çıksın. Halk ozanlarımız, mahalli sanatçılarımız da dediğim gibi onlarda ne yapıyorlar icabında bunu yaşaya yaşaya ama onlar tek başına yaşamıyor. Şimdi halk ozanı deyince adam oturdu yani bir Âşık Veysel rahmetli. O yapmış olduğu ezgilerde halkın ortak duygu ve düşünceleri oluyor. Yani kendi şahsi düşüncesiymiş gibi olsa da halk arasında halk potasında yoğrula yoğrula halk benimliyor onu benimseyince kabul ediyor, benimsemez ise kabul etmiyor. Halkın süzgeci çok önemli. Halk süzgeci en büyük süzgeç. Yani onu benimserse bağrına basıyor, benimsemez ise itekliyor yani kabul etmiyor. O zaman halka mal olmuş şeylerde ne oluyor ortak duygu ve düşünceler içerisinde yaşıyor. Öyle 3

sene, 5 sene değil. On bin sene de geçse yine yaşıyor. Asırlara mal oluyor.

Ö.M: Benim çalışmam daha çok matematiksel olarak müziğin fiziği ve matematiği açısından baktığım zaman yeni diziler düzenlemek üzere kurulu. Şimdilik Nida Tüfekçi'nin derlediği eserlerde yeni diziler tespit ediyorum. Bunu daha sonra yörem olan Yozgat eserlerinde ve daha sonra TRT repertuarında genişletme olarak düşünüyorum. Yeni tespit ettiğim dizilerde özellikle donanıma, donanımdaki arızalar çok dikkat ettim, siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Eğer bir dizi belirleme çalışmasına başlamadan önce donanıma mı bakmalıyım? Donanım ne gibi fikirler verebilir?

M.E: Senin yeni bir diziden kastın ne? Mesela Türk sanat müziğindeki makamların halk müziğinde kullanılan ayakların dışında tamamen başka bir şey mi yapmak istiyorsun?

Ö.M: Mesela kerem tabiri ve garip tabiri nerden geldiği belli olmayan tabir. Mesela Yücel Paşmakçı söyle demişti âşık, keremden söylüyorum diyormuş biz bunu zamanla kerem ayağı yapmışız, bunun gibi halk müziğinde ayaklar bunlar ile yaptığımız görüşmemde, eleştirdiğini o da söylüyor. Yücel Paşmakçı da bunu eleştirdiğini söylüyor. Çünkü bu terimlerin bir kökeni yok. Kulaktan dolma mesela ozanın keremden söylüyorum demesi ile çıkan bir yapısı var. Çalışmamda buna isim vermeden bunu yeni diziler olarak tespit etmeye çalışıyorum. Farklı yapılanmalar var ise onları düzeltmeye çalışıyorum. Yeni ayaklar değil de bunu sisteme oturtacak ve halk müziğine katkısı olacak bir çalışma.

M.E: Yani bazı şeyler şiirsel bu anlamda. Şiir kaynaklı. Mesela Âşık Kerem'e ait olan şiirler yani dedikleri gibi o halk ozanlarının kullanmış olduğu keremden bir şey okurken ama şimdi o zaman niye peki hepsi diyelim ki aynı makamsal diziyi kullanıyor. Yani kerem ayağı deyince misal o ayak tabirini halk ozanı okumuş olduğu çalıp söylemiş olduğu makamsal dizi içerisinde onu kullandığına göre o kerem ayağı gibi halk tarafından kabul edilmiş oluyor. Yani şimdi niye başka bir şeyden okumuyor peki. Niye başka bir şeyden okumuyor şimdi âşık keremin şiirini o da düşündürücü insan için. Yani niye gidip te başka bir garip ayağından okumuyor? Niye bir nihavent makamından, saba makamından okumuyor? Bunlar da düşündürücü. Dolayısı ile donanım meselesi yani işin ezgisel yapısını, karakterini ortaya çıkarttığı için onları o şekilde değerlendirmek daha faydalı diye

düşünüyorum. Bozlak ayağı diyoruz. Şimdi bozlak ayağı düşün yani şimdi abdal yöresinde Bozok yaylasında, Kırşehir, Keskin, Çorum, Kayseri, Niğde o taraflar, abdallar olsun veyahut ta bozlak yöresi sadece bozlak deyince abdallar aklımıza gelmeyecek. Yani rahmetli Zekeriya Bozdağ'da bozlak okurdu, Ahmet Gazi Ayhan da bozlak okurdu, Niğdeli Ali Ercan da bozlak okur, Çorumlu Şekip Şahadoğru'da bozlak okur. Bozlak sadece Kırşehir, Keskin'e de mal edilemez orta anadoluda yaygın bir özellik içerisinde dolayısı ile Yozgat'ta da icabında "yatıvermiş kargalın düzüne" o da bir yerde karar sesine gelirken bozlak dizisi içerisinde ne oluyor? Hepsi ortak duygu ve düşünceler içerisinde, şimdi bu nereden çıktı bozlak ayağı, yani halk bozlak ayağı demiş ona yani ben bozlak okuyorum der. Yani yap bir bozlak ayağından açış diyoruz mesela. Nereden çıktı bu icracı kişiler, ne oluyor onu takip ederek ben bir bozlak çalacağım demiyor. Bozlak çalıp söylüyor. Yani bozlak ayağından olacak veya Ahmet, Hasan, Hüseyin neyse bozlak ayağından açış yap da bozlak okuyayım. Misal bunlar hep sanatçıların dilinde olsun, halk tarafından yöresel icracılar tarafından söylene söylene günümüze kadar gelmiş. O bakımdan yani bunlar insanları hep kendine göre bir takım şeyleri düşünerek ben bunu değiştireyim, aman bu nereden çıktı gibi şeylerden kullanmaya da hakkımız yok diye düşünüyorum ben. Ha bunları herkes kendi kafasına göre bir türlü bir kategoride değerlendirebilir o ayrı konu. Ama kalıcı olması için kültürel anlamda bunların yaşaması lazım diye düşünüyorum. Bir kenara itemeyiz bilinenleri en azından tespit edip sabit kalabilir onlar üzerinde de hani dediğim gibi yine o makamları da Türk sanat müziğindeki kullanılan makamları da orada da onları duygu ve düşüncelerinde her zaman saygı göstermeliyiz, o iş ayrı bizim iş ayrı diye düşünüyorum.

Ö.M: Çok teşekkür ediyorum, sorularıma cevap verdiğiniz için.

M.E: Eğer ışık tutabildiysek ne mutlu bize, bende tabi yaşadığım tecrübelerle dayanarak bunları aktarmaya gayret ettim.

Ö.M: Bugün Mehmet Erenler ile birlikte olduk değerli bilgilerinizi bizlerle paylaştı çok teşekkür ediyoruz.

M.E: Ben teşekkür ediyorum, başarılarınızın devamını diliyorum.

MAKAM-AYAK-DİZİ KONUSUNDA İHSAN ÖZTÜRK İLE GÖRÜŞME

ÖZKAN MORAN: Bugün halk müziğinin önemli ustalarından, önemli çınarlarından İhsan Öztürk ile beraberiz. Kendisine halk müziğindeki problemler ile alakalı sorularımızı yönelteceğiz. Öncelikle hoş geldiniz.

İHSAN ÖZTÜRK: Teşekkür ederim Özkancığım sağol...

Ö.M: Biliyorsunuz ki halk müziğinde makam, ayak problemleri günümüzde halen devam etmekte.

İ.Ö: Ne yazık ki öyle evet.

Ö.M: Halk müziğinde ayak nedir acaba, nasıl tanımlıyorsunuz?

İ.Ö: Özkan, ayak sözcüğü bir çok anlama gelir. Ama edebiyattaki ayak sözcüğünü şöyle söyleyebiliriz. Âşık şiirlerinde, deyişlerinde her kıtının sonundaki dizeye ayak denir. Hatta ilk kıtada ikinci dizede de kullanır. Eskilerin deyimi ile ilk kıtada ikinci dördüncü mısradaki kullanır, diğer kıtalarda da sonuncu mısralarda kullanır. Şiir de ayak budur. Hatta ayak denilir atışmalarda o ayağın dışına çıkmamak koşulu aranır atışmaya giren ozanlarda. Halk edebiyatında böyledir ayak. Ancak halk müziğindeki ayağı ustalarımızdan şöyle öğrenmiştik bunu bende eskilerin kullandığını düşünüyorum. Toplanıp toplu türkü söyleme geleneği aslında halk müziğinde vardır. Yani bu bir çok yerde vardır. Yaren geceleri, seymen geceleri, kürsü başı sohbetleri, sıra geceleri gibi. Bir çok yerin meşklarına farklı adlar vererek insanlar toplanıp türkü söylerler. Bu türkü söylenen meclislerde belli kişiler solist konumundadırlar onu o bölgenin insanları bilir. Örneğin; Ahmet bölgenin uzun havalarını en iyi yorumlayan kişidir. Diyelim ki Ahmet de varsa o mecliste, solo söylenen türküler ve uzun havaları genellikle çok güzel ses olanlara bırakılır. Diğerleri de kırtk havalarda koro halinde katılırlar söyleyen kişiye ve bunların makam bilgisi olmamasına karşın hangi eserden sonra hangisinin girdiğini kulak yordamı ile bilirler. Diyelim ki hicaz makamında yani garip ayağı dediğimiz dizide bir türkü söylendikten sonra solist garip ayağında ya da hicaz makamında bir uzun havaya girer. Hatta solist der ki bir ayak tutunda şunu söyleyeceğim der. Ayak tutma solisti diziye hazırlamaktır, kulağı o diziye ısındırmaktır.

Ö.M: Kendi içlerinde doğaçlama var mıdır ?

İ.Ö: Doğaçlama değil bu belli türkü söylüyorsunuz. Diyelim ki kerem ayağında bir

uzun hava söyleyecek “Karlı dağlar karanlığın bastı mı” o bölgenin o dizide hangi türküleri var mesela “Ezim ezim eziliyor yüreğim” söz gelimi türkü biter “Karlı dağlar karanlığın kalktı mı” diye solistte bir uzun hava söyler. Bu adımı verdiğim şeyler semboliktir. Bir başka türkü olur bir başka uzun hava olur ama uzun hava bir önce söylenen türkünün dizisindedir. Buna bir çok yerde ayak tutmak diyorlar. Yani ayak tutmak açış yapmak gibi bir işlevi yerine getiriyor. Tabi ayağı bu anlamı ile de alırız, şiirdeki anlamı ile de alırız, ayak sürmek gibi bir çok ayağın kullanıldığı yürüme organımız falan. Ayak bir çok anlama gelen bir sözcük ancak biz halk müziğinde ayak tutmak diye bir sonraki söylenecek esere uzun havadır. Genellikle onlar kulağı hazırlamak için söylenen türkü, kırık hava diyebiliriz.

Ö.M: Halk müziğinde ses dizilerine makam demek mi doğrudur, ayak demek mi doğrudur yoksa yeni bir tanıma gerek var mıdır. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İ.Ö: Aslında biz sözcüklere saplanıp kalıyoruz Özkan da, makam desek ne olur, dizi desek ne olur, örgü desek ne olur, ayak desek ne olur yani. Bunu yeter ki bu konsensüs sağlayan aynı sözcüğü bütün müzik çevreleri kullansın bence.

Ö.M: Makam demek şöyle problemlerde doğruyor sanki. Mesela ilk karşılaştığım problem değiştirici işaretler, örneğin sanat müziğinde kullanılan değiştirici işaretler.

İ.Ö: Tabi ki ayrıca bir makamın şed makamların, birleşik makamların bir kurgusu var değil mi? Genellikle 1 oktav içinde şekillendiriyorlar makamları. Bizim öyle türkülerimiz var ki bir makam olarak karşılığı yok. 3 ses arasında seyrediyor buna ne makamı diyeceksiniz? Örneğin; “İemide hayranın olim” buna ne makamı diyeceğiz? Yani ben sözcükler konusunda çok tutucu değilim, ben hangi sözcük kullanılırsa örgü mü diyeceğiz diyelim, dizi mi diyeceğiz diyelim ama herkes aynı şeyleri söylemeli. Yani özellikle de akademik çevrelerde bu terimler tek tip hale getirilirse çok iyi olur. Onun için yani ben makam denilmesini de çok doğru bulmuyorum açıkçası. Klasik Türk müzikçiler kullanmış. Dediğin gibi işte değiştirme işaretlerini farklı kullanıyoruz, onlar ters bemol kullanıyor, koma rakamı belirtmiyor işte mücennep, büyük mücennep, tanini değil mi kendilerine has bir farklı uygulamaları var, ki onların müzikteki gelişmeleri daha uzun yıllara yayılmış. Ne bileyim Osmanlı işte Enderun'daki Darüelhanlardan bu yana bizim miladımız 1924 diyebiliriz halk müziğinin toparlanmaya başlanması 1926'da notalama çalışmaları başlamıştır.

Darülelhan'ın gezileri başlamıştır. Hatta derleme yöntemini bilmeden derleme yapılmıştır. Çünkü ilk kez yapılan bir şeydir ve derleme nasıl yapılır, kaynak kişiye neler sorulur ya da Anadolu'nun hangi bölgesinde hangi kültürel birikimler var hangi boylar oraya gelmiş yerleşmiştir Asya'dan göçler hangi kollardan olmuştur. Aynı boyun farklı yerlerde yerleştiğini görüyoruz. Kültürel olarak aynı yerden beslenmişler ama Anadolu'ya gelince bir fikir alışverişi ile yaşadıkları yere uymak gibi bir getirdikleri ile oradan aldıklarını birleştirerek, bir sentez yaparak yeni bir müzik anlayışı doğmuş. Mesela bakıyorsunuz Çepnilerin birkaç yerde kolu var ve yaptığı müzikler kök olarak aynı, ama buldukları bölgeden de bir şeyle aldığını görüyoruz. Bu arada ben şu görüşteyim halk müziğinde ayak desek bile ayak sayısı yetersiz onun içinde sıkıntıya düşüyoruz. Örneğin müstezat ayağı diyoruz. Bu klasik müzikteki nikrizi mi anlatmak istiyoruz, mahuru mu anlatmak istiyoruz, acem aşıranı mı anlatmak istiyoruz, rastı mı anlatmak istiyoruz. Yani bizde müstezat dizisi tek bir diziyi anlatmıyor müstezat bir açış yap desem Özkan sana sen ne yaparsın ve herhalde şöyle sorarsın hocam nikriz karşılığı olanı mı yapayım yoksa rast mı yapayım yani yine makamsal bir terim ile tamamlamak gerekiyor yani klasik Türk müziğinin kullandığı makamları kullanıyoruz. Klasik Türk Müziğinde bizim halk müziğinden önemli ölçüde beslendiğini söyleyebiliriz.

Ö.M: Burada önemli bir sorun doğuyor. Osmanlı'nın acaba halka, halk müziğine müzikal manada nasıl yansımaları oluşmuş olabilir, yani makamsal, müzikal manada müziğin fiziği açısından baktığımızda nasıl acaba halk saraydan beslenmiş olabilir?

İ.Ö: Şimdi söyle diyelim saraydaki müzik yalnızca İstanbul'da icra ediliyor diyemeyiz. Yani o zaman sancaklar var değil mi? Osmanlı'nın önemli illeri var oralarda da mehteran bölükleri var. Şimdi eski mehteran bölüklerinde yalnızca savaşa giderken yeniçerileri motive etmek için müzik yapılmıyor. Çok güzel hanendeleri var ve bir nevi fasıl yapıyorlar. Bulduğu yeri etkilemiştir. Şimdi ben söyle ayrılmasından da yanayım, kent halk müziği, köy halk müziği. Yani ben Sivaslıyım. Sivas'ın kent içindeki icra edilen halk müziği ile benim ilçemde ve ilçeme bağlı köylerde icra edilen halk müziği sözlü eserlerde özellikle çok farklılık gösteriyor. Seyir olarak ritimsel anlamda, ritimsel bakımdan da. Ancak Sivas'ta nerede birleşiyoruz, halaylarda kısmen birleşiyoruz. Yani sivas'ta davul zurna ile çekilen halay, Şarkışla'da da Divriği'de de Yıldızeli de başka ilçelerde de. Ama bağlama

ile icra edilen halk müziği bir hayli farklı benim bulunduğum yörede. Halk müziğinin Osmanlı dönemindeki saray müziğinden ben etkilendiğini düşünmüyorum. Özellikle kırsal kesimde hiç etkilenme olanağı yok. Öyle olsaydı zaten yöresellik olmazdı. Bir bakıyoruz bir Emlek ağzı bir uzun havayı bir başka yerde duyamıyoruz sadece belli bir bölgede ya da Polat ağzı bir uzun havayı işte Malatya'nın küçük bir bölgesinde görüyoruz, Hekimhan ağzı yine öyle, Arguvan ağzı yine öyle. Geliyoruz Erzincan da Apça ağzı, Sandık ağzı ela gözlüler gibi uzun hava türleri görüyoruz, Kemaliye'ye has, yine Divriği'nin Çamşılı da o bölgeye has bir söyleme tekniği görüyoruz. Benzerlerini işte kültürel alışverişi olan Malatya'nın Arguvan'a yakın yerler de işte görebiliyoruz. Yani Osmanlı dönemindeki saray müziğinin kırsal kesime bir şey verdiğini söyleyemeyiz. Bence hiçbir şey vermemiştir.

Ö.M: Sanki ayrı kollarmış gibi mi?

İ.Ö: Aynen öyle çünkü halk müziği ne için söylüyor, ihtiyaç duyduğu için bir tören yapacak, ne bileyim kızın eline kına yakılacak, düğün törenleri başlıyor, kına havası söylemeden düğün töreni başlamaz belli ritüeller var. Ne bileyim bir yerde ölü var başında ağıt yakılacak yoksa cenazenin bir anlamı kalmaz Anadolu insanına göre. Ya da düğünde işte erkekler genellikle meydanlarda halay çekecek oyun oynayacak ona forte sesli çalgılar eşlik edecek onların oyunlarına, zurna, davul gibi. Hanımların büyük bir bölümü davul zurna ile erkekler ile birlikte oynamazlar bir çok yerde haremlik selamlık onlarda kendi müziğini kendi üretecek tepsiyi alacak, ritim aleti olarak kullanacak ve ağızdan alma denilen deme çevirme halaylarla halaylar çekecek. Bu sadece o bölgenin kültürü. Ancak şunu söyleyebiliriz kırsal kesimdeki halk müziği kültürü birbirini şöyle etkilemiştir. Göçler ile gidip gelmelerle işte yerleşik düzene halen geçememiş bir toplumuz, geçmişte daha da değil mi farklı nedenlerle göç yapmışız, daha verimli bir toprak aramak için, sivrisineklerden kaçmak için, deniz kenarında dağlara, zirvelere doğru gitmeye başlamışlardır, dağlık bölgelerde oradaki sivrisineklerden, bataklıklardan rahatsız olmuşlardır, yapışkan nemli havadan. Bugünkü göçlerde daha çok daha iyi olanaklarda iş bulabilmek, daha iyi yerlerde yaşamak, çocuklarını daha iyi okullarda okutmak, hastalarını daha iyi yerlerde tedavi ettirmek ne bileyim göçün bizim toplumumuz açısından sonu halen gelmemiştir. Bu göçler birçok kültür taşımacılığını da birlikte getirmiştir.

Ö.M: Yani Osmanlı ile halk biraz kopuk mu yaşamıştır?

İ.Ö: Evet kopuktur. Zaten Osmanlı'nın halka iyi yaklaşmadığını, halkı

önemsemediğini biliyoruz.

Ö.M: Musiki açıdan baktığımızda saray müziği ve halk müziği birbiriyle etkileşmemiş, birbiriyle aynı kokuyu almayarak başka havaları soluyarak farklı yaşayışlarla...

İ.Ö: Şöyle etkilenmiştir; ben tam o biraz önceki sorunun tersini düşünüyorum. Saraya giden halktan yetenekli gençler de vardır. Hamparsum Limonciyan şimdi Harput'ta yetişen bir genç. Harput'tan bir müzik alt yapısını almıştır. Saraya gitmiştir Enderun'da Darülelhan'da önemli bir müzikçi olmuştur ileriki yıllarda. Harput'tan aldıklarını muhakkak kullanmıştır. Sarayda Osmanlı'nın o dönemki büyük kentlerini etkilemiştir. Yani ikisinin birbirini etkilediği noktalar vardır. Belli ölçülerde ama ben kırsal kesimi kastediyorum orası ne etkilemiştir ne de etkilenmemiştir diye düşünmek lazım. Yani Özkan bazen öyle garip şeyler çıkıyor ki karşımıza Evliya Çelebi'nin seyahatnamelerinde İstanbul'da çöğürçülerin toplanıp toplu şekilde icra yaptıklarını söylüyor. Burada şunu görüyoruz, ya da âşık kahvelerine bakıyoruz İstanbul'da yine farklı bir Anadolu kültürünün süregeldiği yerlerde var saraya girememiştir belki ama var. Yani âşık kahveleri var büyük kentlerde oralara da farklı yerlerden gelen âşıklar kendi kültürlerini orada terennüm etmişlerdir. Dinlemişlerdir, etkilemişlerdir, biraz da etkilenmişlerdir. Yani müzik böyle bir şeydir etkileyecek, etkilenecek.

Ö.M : Makam dediğimiz zaman, halk müziği ile uğraşan kişiler olarak sanat müziğine baktığımız zaman bir kalıplaşma olduğunu görüyoruz. Herhalde sarayın kökünden, kökenini geniş ve uzun soluklu bir zaman biriminden oluşmasından dolayı kaynaklanıyor bu. Makama baktığımız zaman seyir var, durağı var, güçlü sesleri var, gibi kalıplaşmış yapıları ve sağlam duran yapıları var. Halk müziğinde böyle bir kavram yok. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz yani mesela Mustafa Hoşsu'nun bu konuda görüşleri var. Dizileri 4'lü ve 5'lilerle sıralayabiliriz gibi sanat müziğinde olduğu gibi 4'lüler ve 5'liler gibi yapı taşları oluşturabiliriz gibi bir düşüncesi var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İ.Ö: Şimdi bizim o makamların kurgusunu halk müziğine taşımalı mıyız? Kısmen taşımalyız bizimde dizilerimizin şematik olarak anlatılabilmesi için bir oktav içinde karar sesinden başlayarak karar sesinin oktavına kadar olan yerlerde sürekli arızalar nelerdir, geçici arızalar nelerdir, çıkarken ne alır inerken hangi arızalar alır onları

belirtmek lazım. Hatta bana kalırsa karar sesinin pesine inen yerlerde inen sesleri de yazmak lazım. Karar sesinin oktavi olan sesin üstüne çıkan bizde çünkü oktavi geniş, aralığı geniş epeyce türkü var onları da yazmalı. Şöyle örnek vereyim. Garip ayağı yani Hicaz makamının benzeri olan, tam karşılığı diyemeyiz çünkü, bazı eserlerde aşağıda sibemol alırken yukarda bakıyoruz ki si bemol 2 alıyor ya da si natürel alıyor bazen de. Demek ki burada biz onun için bir şema çizersek öyle bir diziyi garibin bu türlerini de bahsetmeliyiz. Yani meyanda şöyle de değişiklik, şu bölgelerde şöyle yapabiliriz diye. İşte örnek vermemiz gerekirse “bugün ayın ışığı”nda yukarıda si natürel aldığını görüyoruz, ama aşağıda hep si bemol aldığını görüyoruz karar sesinden önce. Ya da ne bileyim si bemolü 2 olarak sürekli kullanıp karara si bemolle yıkan bir dolu dizi görüyoruz.

Ö.M: A dizisi belirlemeye çalışsak bu diziyi, bu makamsal diziyi la'dan la'ya mı yapmalıyız?

İ.Ö: La'dan la'ya yaparsak bence tam anlatamayız. Eğer la'nın üstüne çıkan bir takım değişkenlikler gösteren arızalar alıyorsa yukarıda o nedenle dedim yukarda da si bemolü almıyorsa oktavin üstüne çıktığımız zaman biz yine si bemol alırsak o şeyi karşılamayız.

Ö.M: Mesela si ye çıkmıyordur da la da kalıyordur, onun için farklı bir dizi mi belirleyeceğiz. Yani oktavi tamamlamıyor mesela “Bugün ayın ışığı”nda si ye kadar çıkıyor belki başka bir eserde re ye kadar çıkıyor inerken başka bir şey alıyor belki de almıyor aynı dizide ama esas dizi de değildir re ye kadar uzuyor.

İ.Ö: Şimdi tabiki bir şema çizerken bir oktavin içindeki sesler çok önemli belirleyicidir. Oktavi tamamlamasa da karar sesine doğru aldığı sesler çok önemlidir dizinin belirlenmesi açısından kararı verdiği sestten önceki aldığı sesler. Ama bazı örneklerin olduğunu da görek işte biraz önce dediğim gibi oktavin dışına altta ya da üstte çıkınca söyle de olabilir gibi bir şema çizilmelidir bana göre. Güçlü sesler de orada belirtilmelidir, geçici duraklarda belirtilmelidir. Bu da o diziyi yalnız bir türkü olarak değil de bir duvar ama açış yaparken şu sesleri de basabiliriz. Yukarıda demek adına yani illa bir türkü karşılığı aramamak lazım. Bir de öyle ya bir açış yapıyoruz bir türküyü kulakları hazırlıyoruz o türkünün içindeki olan sesleri basacağız. Muhakkak öyle bir şey geldi ki biz birinci oktavin daha üstünü çıkararak orada da bir şeyler yapmak istiyoruz, bazı melodileri sıralamak bazı melodileri peş peşe eklemek istiyoruz, oralarda ne almalıyız? Şöyle de alabilirsiniz anlamında ki ben bir takım

çalışmalar yaptım şema çizmeye kalkıştım zor bir iş onu gördüm. Yani neyi nasıl anlatırız ve eskiler ile nerelerde daha iyi uyum sağlıyoruz eskilerin düşünceleri nereler için çok iyi anlatıcı bir rol üstlenmiş nerelerde eksik kalmış bunu da bugün nesli sorgulamalı bu bir kişinin yapacağı bir şey de değil zaten.

Ö.M.: İncelediğim eserlerde dizi belirlemeye çalıştım ama şimdi bakıyorum bir eser ben buna A dizisi diyorsam bir eser si ye kadar çıkmış ise A dizisinin değiştirici işaretlerini almışsa mesela si bemol, si bemol 2 gibi. Yani si bemol 2 gibi kalıcı bir arıza almışsa, mesela A dizisine baktığım zaman buna A dizisi dediğim zaman bu da si bemol 2 alıyor ama belli ses aralığında diğer eser gibi dokuz ses aralığında değil. Yani eser dokuz sese kadar çıkmış si bemol 2 almış diğer belirlemeye çalıştığım dizi yine si bemol 2 almış ama 5 seste kalmış.

İ.Ö: Bana göre bu ikisini aynı adla mütalaa etmekte fayda var. Yani o ses alanı genişleyebilir birinin de karara inerken aynı şekilde aynı değiştirme işaretleri ile inip de karar sesine gelmişse dizinin adını farklı söylememek lazım. Hatta öyle bir şey var ki ben şunu da söyleyeyim buna ek olarak kararı askıda bırakan diziler var bizde. Hüseyni seyrinde gidiyor ama la ya gelmiyor aralarda bir seste kalıyor askıda bırakıyor örneğin Ankara'nın su sızıyor, yalan aslanım yalan diye bitiriyor ve eskiler ne yapıyordu do si la, si la sol, la diye rahatsız oluyorlardı aslında kalmaktan la ya göçürüyorlardı böyle epeyce örnek verebiliriz bu da yani kerem ayağı seyrinde hüseyni makamına benzeyen bir seyri var bu kerem ayağı onu da not olarak ben düşündüğümde kargaşayı daha iyi önleriz diye bunu bir farklı dizi diyemeyiz. Örnek fazla değil, bir re de geçici olarak askı kalıyor. Bir başka mi mi mi re, re mi do re si2 do la bu kerem seyri midir? Burada bitse idi kerem seyri diyecektik? Sol do si do re mi do ama bu do da bitiriliyor buna farklı bir ad koyarsak yine kavram kargaşası olur. Bu da kerem seyri ile kararı hayale bırakmış askıda bırakmış.

Ö.M: Biraz da basit mi düşünmek lazım?

İ.Ö: Evet, yani biraz da bizim müziğimiz şöyle şekillenmiştir, hissettiğini, duyduğunu, o anda aklından geçenleri bir melodik cümle kurmaya çalışarak yaratıcıları hiçbir kural bilmeden müzik üretmişlerdir. Yani biz usulde de epeyce farklılıklar görüyoruz. Halk müziğinde kullanılan usullerde, o karma usullerde özellikle bakıyoruz bir ölçüde bir başka usul ikinci ölçüde bir başka üçüncü ölçüde yine başka bir usul olabiliyor. Çünkü kurallara uyarak ben bir beste yapacağım diye usulü şu olacak makamı da bu olacak diye oturmuyor insanlar bir müzik üretirken.

Onun için öncelikle benim düşüncem şu; ayak diyeceksek diyelim, dizi diyeceksek diyelim. Ben burada açıkçası Özkan bunu da çok anlamlı bulmuyorum. Biz makam demeyelim makam desek ne olur, hiçbir şey olmaz belki ama makamı kullanıyorlar. Klasik Türk müziği sanki onları da taklit ediyormuşuz gibi olmanın da bir gereği yok diye ben makama karşı çıkışım o yüzdendir yoksa makam sözcüğüne karşı değilim. Önemli olan herkes bir sözcükten aynı anlamı çıkarabilsin. Dizi mi diyeceğiz, örgü mü diyeceğiz sesleri örmüşler değil mi yani oya gibi işlemişler.

Ö.M: Mesela kerem için kerem ayağı dizisi demek nasıl olur? Ya da karcıgar makamı dizisi demek, o makam, karcıgara denk gelen o melodilere, karcıgar makamı dizisi, sanat müziği için karcıgar makamı, halk müziği için karcıgar makamı dizisi, tabirini kullanmak doğru mudur?

İ.Ö: Ben onun biraz daha karışıklığı artıracığını düşünüyorum açıkçası. Hem makam hem dizi hem ayak aynı yerde geçince kafalar iyice karışır bu sözcüklerden biz birini tercih etmeliyiz. Yani bu ayak mı, dizi mi, örgü mü ya da en son düşünmeme karşın makam da denilecekse anlaşıyorsak ki şu kullandığımız sözcüklerden en az makamın üstünde duruyorum ben. Diğerleri bana daha yakın geliyor daha sıcak olur diyorum yani. Dizi biz gam karşılığı kullanıyoruz, makamın karşılığı olarak halk müziğinde kullansak çok sorun yaratmayacağını düşünüyorum açıkçası. Dizi, dizmiş sesleri bir oktavı oluşturmuşuz yani sözlük anlamında hoş geliyor.

Ö.M: Donanma bakarak dizi belirlemek doğru mudur?

İ.Ö: Şimdi büyük bir ölçüde fikir veriyor donanım ve karar sesine bakmak. Yani karar sesine bakmayınca yanıltıcı da olur tabiki. Ancak geçici arızalar da vardır. Şimdi notayı alırken bir eseri o da önemli bir konudur Özkan. Acaba biz garip ayağını si bemol, do diyezi donanımına koymalı mıyız değil mi? Bunlar ikisi de sürekli arıza garip ayağında. İşte batıda böyle bir uygulama yok. Donanımda majör minör kalıplarına göre ya bemoller başta olacak ya diyezler başta olacak. Bizde ama farklı bir uygulama var. Bizim aslında koma sesleri de yok. Onun için ben donanımın diziyi tanıtmakta çok önemli bir görev üstlenmesini istiyorum yani do diyez ile si bemolü kullanmalıyız garip ayağında donanımda. Ben yer yer kullanıyorum bazen kullanmıyorum işte derlediğim türküleri TRT'ye verirken bazılarında bemolü donanımına koyuyorum, do diyezleri araya koyuyorum. Zaten garip ayağı nerede geçici fa diyez vardır o araya konulmalıdır. Zaten karar sesine de bakınca bir fikir edinmeli insan. Bu garip ayağındaymış şimdiki anlatımda diyorum. Belki sen

çalışmalarına katkıda bulunan değerli ağabeylerinle de görüştüğünü söylüyorsun. Onların da düşünceleri önemlidir, deneyimleri önemlidir. Bugünkü kuşağında daha sağlıklı yanaşacağını düşünüyorum. Ama geçmişten koparak bir gelecek inşa edilmesine de pek sıcak bakmıyorum. Yani bizim müziğimizin en güzel yanı halk müziğinin bir de usta çırak ilişkisine dayanması ve ustadan el alınması, ustaya gösterilen saygı bu mahalli sanatçısından, âşıklarına kadar ya da günümüzün halk müziği icra edenlerine kadar o geleneğin güzelliğini ben her yerde görüyorum. Herkes ustasına bir sıcak davranıyor, saygılı davranıyor. Hatta kendinden önceki kuşaktansa ustası bile olmasa ona bile Hocam diyorlar bu da bana keyif veriyor demek ki bizim bir böyle geleneksel yapımız var. Onun için yeni kuşak muhakkak çok daha iyi şeyler yapacaktır ben buna inanıyorum bunu destekliyorum yani sizlerin bizden çok daha iyi şeyler yapmanızı istiyorum. Yapan da birçok örnek arkadaşımızı görüyorum, çok iyi işler kotaran. Burada ad verirsek unuttuklarımız olur onun için ad vermeyeyim sen kimlerin ne yaptığını zaten yakından biliyorsun. Eskilerin icra olarak demeyeyim ama birikimi olarak epeyce olaylara tanık olduğunu görüyorum ben. Şimdiki kuşak icrada daha çok zaman ayırıyor icraya, araştırmaya daha az zaman ayırıyor gibi geliyor bana Özkan. Bilmiyorum sen yeni kuşak olduğun için daha iyi biliyorsundur çevrene bakarak.

Ö.M: Yücel Paşmakçı da aynı şeyi söylüyor icracılar çok fazla, araştırmacılar çok az diyor.

İ.Ö: Demek ki aynı yerden bakıyoruz Yücel ağabey ile biz. Ben dilim döndüğünce günde 7-8 saat sürekli olarak çalışırsanız kondisyon olarak şöyle birkaç yılda çok iyi yere gelirsiniz. Çıkaradığınız sesler daha temiz olur bugün zorlanarak yaptığımız bir melodik motifi çocuk oyuncuğu gibi geldiğini görürsün bu gayet doğal bu ayırdığımız zamana göre süratinizle kondisyonunuzu gördüğünüzde müzik aletinizde gelişecektir, artacaktır. Ama şu araştırma yanını boş bırakmayın diye çabalıyorum. İki birleşmeli çok daha güzel olacaktır ikisi de lazım müzikte bir yanı eksik kalmamalı muhakkak çok iyi icracılar yetişiyor, yetişiyorsunuz. Çok seviyorum ben şimdiki gençleri bağlama tutuşlarını, çalışmalarını, çıkardıkları seslerin temizliğini çok beğeniyorum. İşte buna birazda donanım olarak bir şeyler eklemeliler.

Ö.M: Tahsin Sümbüllü'yu belki duymuşsunuzdur. Onun bir sanat dergisinde yayınladığı geleneksel Türk halk müziği kuramı açısından âşıklık geleneğinde kullanılan ayak kavramı adlı bir araştırması ve yayını olmuş. Bu dergide çeşitli

âşıklerle görüşmüş, Erzurum, Kırıkkale, Kars gibi. Erzurum ili âşıkları ile görüşmüş ve orada ayak değil de makam kavramının çok ustalarından duyduklarını ve öyle makamlar var ki siz daha iyi bilirsiniz, tekke divanı makamı, yerli divanı makamı, sümmani baba divanı işte nigarı makamı, yıldızeli havası, müstezat havası, derbeder havası, bey usulü havası gibi Erzurum yöresinde âşıklar ustalarından böyle tabirler duymuşlar. Kars iline baktığımızda Osmanlı makamı, yerli divanı makamı, mereke divanı makamı ki birçok yörede böyle belki sizin de yeni duyduğunuz makamlar var. Bu tür kavramlara nasıl bakıyorsunuz, duydunuz mu?

İ.Ö: Şimdi Özkan bunlar yerel olarak kullanılan terimler. Güneydoğuda da ayak demiyorlar makam diyorlar. Tecnis makamı, muhalif makamı yani makam sözcüğü kullanılıyor halk arasında birçok yerde. Şimdi bizim oranın âşıklarına gelince hüseyini terimini kullanıyorlar, makam da demiyorlar hüseyini bir deyiş diyorlar. Bazı mahalli sanatçılar ile görüştüğümde ve bizim biraz önce söyleyecektim iyi oldu şimdi atlamıştım biraz önce sen si bemol 2 den bahsederken. Si bemol 2'de kerem dizisinde, kerem ayağında kullanılan yörelere göre farklılıklar gösteriyor herkes si bemol 2 kullanmıyor. Örneğin bizim âşıkların ben sazlarını ya da mahalli sanatçıların İzzet Savaş, Durmuş Çetinkaya gibi bizim bölgede çalıp söyleyen Mehmet Özkan ile karşılaşmadım ama bantlarını dinleyerek, Âşık Veysel'in türkülerini notaya alırken Ali izzettin ya da ne bileyim Aziz Üstün'ün bizim bölgede saz çalan bir dolu insanın Hasgöl gibi hepsinin adını şimdi söylememiş olabilirim. Şunu gördüm si sesleri bemol 2 den tiz, si natürelinden çok az pes basıyorlar ve onu kulak yordamı ile bir ölçü ile ayarlamıyorlar. Sadece kulağının hissettiği sesi ustasından dinlerken duyduğu sesi kafasına yerleşen sesi kullanıyor. Yani neredeyse buseliğe yakın bir dizi oluyor bizim o karara yönelince si natürelle daha yakın bir ses yakın kullanıyorlar.

Ö.M: Tüm yörede aynı mı?

İ.Ö: Tüm yörelerde aynı. Bu yalnız bizim yöre ile sınırlı değil bizim yöre ile kültürel benzerliği olan Yozgat'ın kimi ilçelerinde işte Sivas'ın birçok ilçesinde Zara, İmranlı, Divriği, Kangal gibi çünkü başladığı sazdaki perde o şekilde ayarlamıştır. Kulağı da o şekilde zaten pekişmiştir, ustasından da öyle görmüştür yani koşullanmıştır sese. Biraz pesleştirense geri onu çeker zaten perde sayısı da azdır. Böyle işte koma sesler çok fazla değildir, çok azdır hatta. Yani on iki perde ile saz çalmışlar. Bizimki 12 perde ile icra edilen bir bölge olmuş işte âşık müziği genellikle sonradan işte uzun

sap sözgelimi artık ticari dönemi başlayınca saz yapılarının, satışlarının başladığı dönemlerde artık ustalar satın almaya başlamışlar saz ustaları çalanları daha doğrusu yapan ustaları kastetmiyorum, mahalli sanatçılar söz gelimi Şemsi Yastıman'dan bir saz almış Âşık Veysel. Onun bağladığı perdeleri biraz eline dokunanları kesmiş ama perde sayısı bakıyoruz işte perde sayısı 19'a düşmüş yani 24 değil de 23 değil de bazen 17 perdeli olduğunu görüyoruz. Kısa sap hiç yok bizim orada geleneksel alanda o da tabii son 20-25 yıllık bir süreçte çok yaygınlaştı akordun daha tiz seslere çekilmesi gereğinden tel boyunu kısaltarak.

Ö.M: Buayak kısmına tekrar dönersek ben Yücel Hocam ile yaptığım görüşmede ayak kavramının nereden çıktığını bilmediğini, bilinmediğini, zaten bir kerem dizisini konu alırsak ozan bu kavram için keremden söylüyorum gibi bir tabir kullanmış.

İ.Ö: Keremin türkülerine baktılar ki hüseyini makamına yakın bir şey belki. Yani adları tabiki âşık garipten alınmış. Biraz önce dedin ya işte makam diyorlar sözgelimi Kars'ta garip ayağına derbeder makamı diyorlar. Derbeder diyorlar hatta makamda hiç kullanmıyorlar. Örneğin sıra sıra gelen mektep uşağı diye garip bir Kurbanî Kılıç'ın garip ayağında bir uzun havası vardır. Ona derbeder derler.

Ö.M: Erdal Erzincan ona derbeder demişti görüşmemizde.

İ.Ö: Ama yerel bir yerde diyorlar onu Kars'ta diyorlar. Kars'ta etkilediği yerlerdir. Biz derbederi saba makamının karşılığında kullanıyoruz, geniş yaygın anlamda ya da kalenteri diye. Bunların bir kargaşadan kurtulması için işte o yöresel terimlerden de yararlanmakta fayda var. Halk bir ad bulmak zorunda olduğu için, bir eseri diğerinden ayırmak için ad koymuş, ad koyma gereği duymuş. Yani öğrendiği yer burada ad koyarken ölçü olmuştur, Osmanlı da başka şeyi ya da benzettiği bir müzik parçası ad koymakta etkili olmuştur. Ozanın adı işte o son mahlasta geçen adı ozanın yani mahlası ad koyarken önemli olmuştur. Güneyde diyorlar ki bu iyi Dadaloğlu çağırır. Orada demek istediği Dadaloğlu çağırır, iyi bozlak söyler. Dadaloğlu'nun mahlasını orada, Dadaloğlu çağırarak, diyorlar yani Dadaloğlu'nun mahlası geçen eserleri bundan dinleyeceksin diyorlar. Bu da yaman Karacaoğlan söyler diyorlar. Yani ad koymak bir zorunluluktur. Bir başka nesneden ayırmak için ad konulmalıdır ama bugünkü anlatılan şekli ile halk müziğine iki tane müzisyenin anlaşılmadığı bir yere getirmişiz ya da gelmiş, getirmiş değiliz aslında. Biz de ustalarımızdan öğrendiğimizi sürdürmeye çalışmışız bir yerlerde anlaşabilmek için. Ben bugün

derste hocam bu ne ayağıdır deyince ben ustamdan ona garip ayağı denildiğini duyduğum için onlara ben garip ayağı demek zorundayım. Ne zamana kadar, biz garip değil de ona başka bir ad ya da ayağa da başka bir ad yaygınlaşacak düzeye gelirse ancak bunları, bu terimleri terk edebiliriz.

Ö.M: Çalışmamızda bunlara isim vermekte uzak durduk. Yücel Paşmakçı ile görüşmemde bana söylediği şuydu A dizisi de isim verme, A de, B de, C dizisi de dedi. İsimlendirme kolay yani ki ne dersiniz sümmani ağzı dersiniz, sümmani dizisi de diyebilirsiniz siz bir isim belirlemeyin dediği için çalışmamı o yönde sürdürüyorum.

İ.Ö: Bence de doğru bir yol göstermiş Yücel ağabey. Yücel ağabey çok önemli halk müziği ustaları ile birlikte mesai yapmış, Sarısözenlerle, Nida Tüfekçilerle, Ahmet Yamaçlılarla çalışmış onlarla bir dolu fikir alışverişi yapmış değerli bir ağabeyimiz o bence çok değerli bir kaynak.

Ö.M: Çok teşekkür ediyorum, çok sağolun.

İ.Ö: Özkancığım rica ederim. Ola ki aklımıza şu anda soru olarak gelmeyen bir şey çıkarsa yine bana telefonla da sorabilirsin, mail yolu ile de haberleşiriz. Bu çalışmanın sonuçlarını ben de merak ediyorum araştırmam bitince bunları yazıya dökceksin nasıl olsa o halini bende merak ediyorum. Çünkü gördüğün değerli müzisyenler onların bakışları nasıl, kimiyle belki bir sohbetle bu konulara değinmişizdir ayrıntılı olmasa da.

Ö.M: Çalışmamı şimdilik biraz daralttım. Tez için biraz donanımsal birikim yapıyorum şuan. Şimdilik Nida Tüfekçi hocamızın derlediği Yozgat türkülerinde dizi çalışması yapıyorum ama onu tamamıyla Yozgat türkülerine genişleteceğim ondan sonra tüm Anadolu repertuarını TRT repertuarını genişletme çalışması analiz çalışması yapmayı düşünüyorum. Fikirlerinizi almak istedim, değerli bilgilerinizi bizimle paylaştınız çok sağolun.

İ.Ö: Ben teşekkür ederim. Senin bu araştırmaya böyle bir konuyla böyle isabetli konuyla başladın eminim bu araştırma seni başka konuları da irdelemeye doğru götürecek başka alanlarda da bir şeyler hatırlama gereksinimi duyacaktır. Ben çok sevindim senin böyle bir araştırmaya başlamandan zaten sözlü olarak da konuşmuştuk daha önce. Benim ile ilgili sormak istediğin araştırmak istediğin ne olursa her zaman beklerim.

Ö.M: Teşekkür ediyorum, sağolun.

MAKAM-AYAK-DİZİ KONUSUNDA ERDAL ERZİNCAN İLE GÖRÜŞME

Özkan Moran: Bugün Erdal Erzincan ile beraberiz. Makam, ayak konusunda kendisinin bilgilerini alacağız. Hoş geldiniz öncelikle. Biliyorsunuz ki halk müziğinde makam ayak problemleri halen devam etmektedir. Halk müziğinin bir neferi olarak ayağı nasıl tanımlıyorsunuz?

Erdal Erzincan: Geleneksel olarak ayağın bir kaç anlamı var. Birincisi âşık müziğinde kullanılan anlamı. Buradaki anlamı ezgi kalıpları. Belli ezgi kalıplarına verilen isimler. Belli bir yörede diyelim ki âşık müziğinde kullanılan 10,15,20 tane ezgi kalıbı vardır. O ezgi kalıplarının üzerine âşıklar söz döşerler. Bu şekilde gelenek sürer. Bu ezgi kalıplarına belli isimler vererek âşıklar orada ortak bir dil oluşturmuşlardır kendi aralarında mesela, ben şu şekilde diyaloglara rastladım. Şu söz şu ayağa iyi gider, bu ayağa bu söz iyi gider yani o ezgi kalıbı ile o söz örtüşür anlamında. Şimdi bu ezgi kalıpları hepsi birer makama denk geliyor, ama bir makamdan binlerce ezgi üretirsiniz. Âşıklar orada sadece belirli bir ezgi kalıbını işaret eder. Yani ona aynı makamda ya da başka bir makamda ezgi kalıbı verdiği zaman, onu ayakla değerlendirmez. Yani derbeder ayağı dediği zaman bizim hepimizin bildiği bir uzun hava vardır “neden eller geldi zöhrem gelmedi” Şimdi Kars ve Erzurum'da derbeder ayağı denince bu ezgi kalıbı akla gelir. Yani derbeder ayağına uygun belki 100-150 tane uzun hava vardır ama ezgi kalıbı hep aynıdır. Küçük farklılıklarla her âşık kendine göre küçük değişiklikler yapar, ama ezgi kalıbı aynıdır. Yani hicaz makamında başka bir ezgi kalıbını getirip derbeder ayağı niyetine çaldığımız zaman onu doğrulamaz. Şimdi âşık müziğindeki tam anlamı bu. Şimdi bir de divan ayağında rastladım, burada bir ayak tabiri var. Burada da büyük divanların ara namelerine verilen ad. Yani divanın ayağıdır. İşte Urfa Divan Ayağı, Ankara Divan Ayağı Konya Divan Ayağı, Kerkük Divan Ayağı. Bunları da, o uzun havaların önünde, aralarında çalınan uzun sazlara, ayak demişiz. Halk böyle adlandırmış. Makam karşılığı olarak ayak kullanılmamış. Sanat müziğinde makam deyimi var, biz makam kullanmayalım, bizde ayak kullanalım, gibi bir takım görüşler vardı. Âşık müziğinden özellikle yola çıkarak yapmışlar, ama şimdi garip ayağı falanca yörede hicaz makamına denk gelen bir ezgi, başka bir yörede, Kars'ta örneğin derbeder ayağı hicaz makamına denk geliyor. Başka bir yörede başka bir isimle mutlaka

karşımıza çıkar. Buradan yola çıkarak ilk başta sıcak gelebilir, makam yerine bunu kullanmak, gelenekten kökten yola çıkarak bunu çözmek, ama bir taraftan da âşık müziğindeki kullanılan bir terminoloji var, bu terminolojinin içeri boşaltıyorsun...

Ö.M: Halk müziğindeki bu ses dizilerine makam demek mi doğru olur, ayak demek mi doğru olur yoksa yeni terminolojik ifadeye gerek var mıdır? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

E.E: Ayak demek kesinlikle doğru değil bence makam denilebilir ben bir sakınca görmüyorum. Makam dizisi tabiri kullanılabilir. Ancak ayak deyiminin kullanılmasına kesinlikle karşıyım bu âşık müziğinin terminolojisinin içeri boşaltmaktan başka bir şey değil böyle düşünüyorum ben. Makam denilmesine de bir sakınca görmüyorum tam makamın kurallarına uyuyorsa, uymuyorsa makam dizisi demek olabilir yeni bir terminoloji yaratılabilir. Bunların hepsi olabilecek şeyler ama ayak deyiminin kullanılması kesinlikle doğru değil...

Ö.M: Yücel Paşmakçı ile yaptığım görüşmemde şöyle bir şey söylemişti: “Ben bu dizi üzerine biraz gidiyorum. Çünkü ses dizisi deniyor”. İhsan Öztürk hocam ile yaptığım görüşmemde dizi denemeyeceğini çünkü batı müziğinde dizinin 8 tane ses olduğunu söyledi. Yücel Paşmakçı ile konuştuğumda da bana dedi ki 3 tane ses ile bir tane türkü var dedi. Biz buna o zaman nasıl ses diyeceğiz dedi.

E.E: Şimdi bunlarda aslında şöyle düşünüyorum eğer dizi üzerinden gidersek bizim müziğimizi analize etme şansımız ortadan kalkıyor. Yani bizim müziğimizde de yani bir Allı Turnam dediğin zaman orada bir kalıpları var güçlüsü var yani makam karakteri taşıyor. Havada Bulut Yok, şimdi bunu Hüseyni makamından ayrı düşünemezsin bu bir Hüseyni makamı. Güçlüsü belli, yedeni belli, seyri belli. O zaman biz bunu makam dışında düşünemeyiz. 3 ses 4 ses dediğimiz türkülerde de mutlaka makamlar 4'lüler ve 5'lüler üzerine kurulu. Örneğin Uşak 4'lüsü dersin, Hüseyni ,Neva 5'lisi dersin yani bu çerçevede çözülebilecek şeyler. Şimdi dizi dediğin zaman belki insanın kafasında bir şey uyanmaz, yani bir koku uyanmaz. Her makamın bir kokusu var. Yani şimdi uşak makamı ve hüseyni makamı dizi olarak birbirine benziyor ama uşak makamının kokusu başka hüseyni makamının kokusu başka. Şimdi 3 sesli ve 4 sesli türkülerin de bu kokuların hangisine tekabül ediyorsa o kendini belli eder ve o 4'lülerden 5'lilerden yola çıkarak bir adlandırma yapılabilir. Yani makam ile adlandırmak bana daha uygun geliyor.

Ö.M: Makamın daha keskin çizgileri var, şu durak bu olacak, seyri böyle olacak. Yani seyri konusunda pek katı kurallar yok ama yedeni bu olacak böyle halk müziğinde böyle katı kurallar olmadığı için ve kültürümüzdeki aşıklar bu kuralları bilmediği için biraz da değil mi?

E.E: Sonuçta o kurallardan oradan çıkıyor “Ben kendimi gülün dibinde buldum” sonuçta o kuralı düşünerek bilerek birisi yapmamış ama işte gelerek doğada o bir makamın içine oturmuş. Hicazkâr makamının tüm seyrini tüm özelliklerini taşıyan bir türkü. Bunun gibi binlerce türkü var. O makamların çıkışını da o türkülerden farklı olduğu düşünmüyorum ben kaldı ki sanat müziği makamları belli başlı bir yapının içerisinde gelişmiş, şekillenmiş halk müziğinden kopuk değil ama yapılacaksa da bu mantıkla yeni bir yapılanmaya gidilebilir yine makam mantığından yola çıkarak yeni bir yapılandırmaya gidilebilir. İle sanat müziğindeki makamların adlarını kullanmak değil ama ona uygun belki isim belki kural değişikliği ile türkülerin kurallarından yola çıkarak ortaya çıkan tabloya göre yeni bir çalışma yapılabilir. Ama dizi üzerinden değil makam üzerinden örneğin 3 sesli bir türkününde seyri vardır, orda bir seyir ve kalışı vardır. Bu makam özelliğidir orada da makama karşılık gelmiyorsa sen orada bir makam üret, sanat müziğinde de bir dolu makam üretilmiş sende bir yenisini üret o yeni bir şeyse sen de yeni bir şey kat senin kattığın bir şey olsun. Mesela “Havada bulut yok” bu hüseyini makamı işte bunu karşılıyor mu karşılıyor, falanca türküde karşılamıyorsa onun için yeni bir adlandırmaya yeni bir çalışmaya gir bu bana doğru geliyor.

Ö.M: Yücel Paşmakçı ile yaptığım görüşmede bunlara ayak tabirini kullanmamamı söyledi. Tüm konuştuğum hocalarım ayak konusuna karşı. Pek çok yazı da ayak terimine bir karşıtlık var. Bir dizi belirlemek istesek mesela A dizisi desek, bu diziyi la'dan la'ya mı sıralamak lazım?

E.E: Tabiki dizi onu işaret eder.

Ö.M: Bu dizileri belirlerken donanıma bakarak mı belirlemeliyiz? Örneğin Türk halk müziğinde donanımların başta olmaması gerektiğini söyleyen batıcılar var.

E.E: Yanlış. Neden yanlış bana fa diyez, do diyez koyduğunuz zaman ben oradan ne çıkacağını biliyorum. Hangi majöre denk geldiğini ben oradan anlıyorum. Şimdi oraya arıza koymadığımız zaman yine anlıyorum, 7 tane diyez konduğunda, 5 tane diyez konduğunda anlıyorum. O bana ne çalacağımı ve kokusunu anlıyorum. Benim

önüme de bir si bemol do diyez koyduğunuz zaman hep bemol sırası diyez sırasına uymuyor diye bunlar söyleniyor. Niye ben ona göre uyuyum. Ordaki mantık şu donanıma baktığımda ben kokuyu anlıyorum, ne çalacağımı, nereden çalacağımı anlıyorum. Ben Re majör çalacağım şuradan iki diyez gördüğüm zaman anlıyorum ki ben onu re majör çalacağım bu durumda kafadan benim adresim belli olmuş oluyor. Burda benim adresimde hicaz calacaksam burda bir si bemol do diyezi koyarsan ben rahatlanım. Si bemol 2'yi koyarsan rahatlanım ben. Batının bemol diyez sırasına uymuyor diye bu kompleks niye, bu kompleksten başka bir şey değil. Buradaki amaç belli bir şeyi rahatlatmak. Yani notada yazı ne demektir, örneğin birisine mektup yazıyorsun duygularını en kolay şekilde ifade etmeye çalışırsın niye karmaşıktırasın, onu kolaylaştırmak için uğraşırsın. Şimdi sen de bir nota yazmışsın. Kolay çalınsın diye, zor çalınsın diye yazılmaz. Yani icrayı ne kadar kolaylaştırırsa nota o kadar başarılıdır. Çalarken ben notaya gömülüp sazımı unutuyorsam o nota kötü bir notadır. Benim önüme konulan nota benim işimi kolaylaştırmalı. Donanımda konulan bir tane işaret benim işimi kolaylaştırmalı, kolaylaştırmıyorsa beni ilgilendirmez, batıcı si bemol do diyezi görünce bir şey anlamayabilir benim için bir şey ama, buna zaten majör demiyorsun hüseyin makamı, hicaz makamı diyorsun. Donanımda benim işimi kolaylaştıracak işaretlerin olması, çağrışım yapacak işaretlerin olması önemli.

Ö.M: Mesela donanım dışında la'dan la'ya ses koyduğum zaman önce donanıma bakıyorum. Yozgat türkülerine bakarken öyle bir analiz yaptım. Önce donanıma baktım sonra eserin içerisinde geçkiler almış mı yani arızalar değişmiş mi fa, fa diyez üç, naturel olmuş mu gibi şeylere baktım. Örneğin la'dan la'ya yazdım donanım dışındaki değiştirici sesleri parantez içine aldım.

E.E: Doğrudur, olabilir mantıklı. Ancak portenin içerisinde la, si, do, re, mi, fa'ya gelip diyezi parantez içerisine almışsan mantıklıdır.

Ö.M: Eğer donanımda yoksa onu yazmıyorum, eğer eserin içerisinde geçmiş ise onu parantez içerisinde yazıyorum. Ona da mesela a dizisi diyorum o başka bir eserde geçmemişse ona başka bir ad veriyorum.

E.E. Yüklediğin anlam başka bir şey ile çelişmiyorsa sorun yoktur. Bilimsel çalışmada budur. Bir şeyi koyuyorsun bu çalışmada bunu böyle adlandıracağım, bir alt satırda başka bir şeye bununla ifade edeceğim diyorsan ve bunlar çakışıyorsa sorundur çakışmıyorsa sorun değildir.

Ö.M: Bunu Mustafa Hoşsu da söylüyor, bu dizileri belirlemeye çalışırken böyle 4'lü ve 5'li kalıpları oluşturmak dizinin adını belirlerken ya da başka problemlere sebebiyet verir mi? La'dan la'ya ya da la'dan si'ye 5'li ve 4'lüler belirlemek sıkıntı yaratır mı?

E.E: Her türkünün kendi içinde 4'lüsü 5'lisi belirlidir. Bunların farklı kombinasyonlarından farklı permutasyonlarından farklı farklı makamlar çıkıyor. Bence bu 4'lü ve 5'lilerin mutlaka belirlenmesi lazım. Belki dizi üzerinden hareket ettiğin zaman buna gerek kalmaz. Ben diziden ziyade makam üzerinden hareket etmek ya da 4'lüler 5'liler üzerinden hareket edilerek türkülerin analiz edilmesinden yanayım.

Ö.M: Hüseyini Dizisi, Karcıgar makamı için Karcıgar dizisi denmişti bu konuda ne diyorsunuz.

E.E: Şimdi çok net bir şeyi karşılamıyor bu Hüseyini Makam Dizisi demek, Hüseyini makamındaki seslerindeki kullanarak bir şey üretmek. Ama Hüseyini makamını kullanarak uşak da üretebilirsin, tahir de üretebilirsin muhayyer de üretebilirsin. Aslında bunun yerine neyse o makamın adı verilmeli bence.

Ö.M: Çok teşekkür ediyorum, sorularımıza yanıt verdiniz.

E.E: Biz de bağlama metodunda bu mesele ile karşılaştık. Biz de dizi kavramını kullandık a dizisi, b dizisi diye kullandık. Tabi burada biz mesele ayak makam meselesi olmadığı için orada kullandığımız şey derdimiz bağlama üretmek. Bu şeye girmek için bir adlandırma yoluna girmedik. Böyle bir polemige girmedik. Yani kitabın konusu olmadığı için, ama ayak kavramının da yanlış olduğuna kanaat getirdiğimiz için girmedik. Makam kavramı da acaba ileride bunu kullanır mıyız kullanamaz mıyız çok büyük bir polemik yaratmamak için a dizisi, b dizisi, c dizisi çıkardık. Onun üzerinden gam yaptırmak için bu tabiri kullandık. Bunun doğruluğundan değil sadece yanlış yapmamak için ara bir formüldü o.

Ö.M. Mesela incelediğim Nida Hoca'nın derlemiş olduğu 23 türküde 7 tane dizi belirledim, farklı gözükten eser bemol 4 almış, 3 almış, 2 almış ve donanım almış bunları böyle olunca bunları farklı diziler olarak aktardım. Daha tam olarak Yozgat türkülerinin hepsine bakmadım. Şimdilik sadece dizi kalıplarını araştırıyorum, herhalde isme girmeden sadece matematiksel bir analitik çalışma yapmak doğru olacak değil mi?

E.E: Evet şu aşamada en doğrusu o. Ancak analize gireceksen her türkünün kendi

içerisinde analizini yapabilirsin. Örneğin burada uşak 4'lüsü var ya da burada rast 5'lisi var diye. Böyle bir alt çalışmaya girebilirsin. Tam konu başlığı nedir ?

Ö.M: *Yozgat türkülerinde makam-dizi-ayak, geniş bir kavram..*

E.E: Bunun alt başlığında bir yerde gelir dersin ki bu hiçbir 4'lü 5'li bir kalıba oturmuyor. Bunu da diyebilirsin bunun oranını çıkarırsın. İşte burada makam tipik sanat müziği makamları ile örtüşen örneğin yüzde ellisi örtüşüyor, yüzde otuzu 4'lü ve 5'li ile örtüşüyor, yüzde onu da hiçbir şekilde sanat müziği terminolojisi ile anlatılmayacak türküler var bunu çıkarabilirsin. Bu bize yardımcı olur. Böyle bir çalışmanın verisi bizim için önemlidir. Buradan bunu çıkarabilirsin.

Ö.M: *Tezler hakkında ne düşünüyorsunuz. Bu tezler hep kütüphanelerde duruyor, bu konuda İTÜ bağlama sempozyumunda (2012) bir konuşma yapıldı mı?*

E.E: Ben rastlamadım bu durumu eleştiriyorum ve yanlış karşılıyorum niye herkes bunu alıp faydalanmasın değerlendirmesin. Sen bunu yapacaksın kimsenin haberi olmayacak, hocan, danışmanın, birde sen. Yanlış.

Ö.M: Çok teşekkür ediyorum.

E.E: Ben teşekkür ediyorum.

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BOLGESİ)

KAYNAK K. :
VEYSEL ŞATIROĞLU
KÜÇÜK VEYSEL (ERKİLİÇ)

SERBEST :

AĞGÜL SENİ

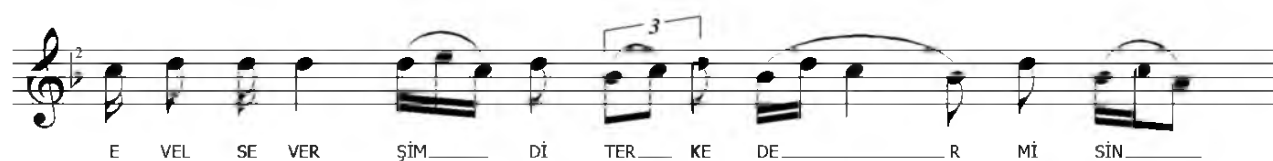
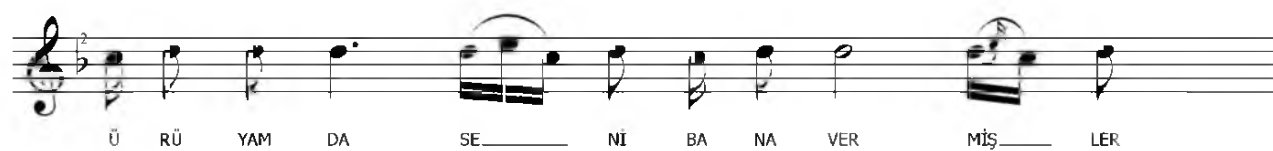
(EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

AĞGÜL SENİ

- 2 -

A GÜ LÜ M GÜ LÜ M GÜ LÜ M GÜ LÜ M

BEN YA RİM DEN U MU DU MU

BEN YA RİM DEN U MU DU MU KES ME DİM

YA RA LE NA LE N GÜ LA LE NA LEN

GA DE RI ME KÜS TUM SA NA KU S ME DİM

YA RA LE NA LE N GÜ LA LE NA LEN

GA DE RI ME KÜS TUM SA NA KU S ME DİM

DE LI ES ME DİM A GÜ LÜ M GÜ LÜ M (SAZ.)

A GÜ LÜ M GÜ LÜ M A CI POY RAZ Gİ Bİ

AĞGÜL SENİ

- 4 -

KES ME DİM A GÜ LÜ M GÜ LÜ M (SAZ. . .)

BE Nİ BEY LE YA KAR GOR Gİ DE R Mİ SİN

YA RA LEN A LE N GÜ LA LE NA LEN

E VEL SE VER ŞİM Dİ TER KE DE R Mİ SİN

YA RA LEN A LE N BE RA BER Gİ DEM (SAZ. . . İ ÖZTÜRK)

AĞGÜL SENİ CEMEKANDA GÖRMÜŞLER (Ağgöl'üm gülüm)
SİYAH SAÇIN SIRMAYINAN ÖRMÜŞLER (Yar alen alen gül alen alen)
ÜRÜYAMDA SENİ BANA VERMİŞLER (Ağgöl'üm gülüm)

BENİ BEYLE YAKAR GOR GİDER MİSİN (Yar alen alen gül alen alen)
EVEL SEVER SONRA TERK EDER MİSİN (Yar alen alen beraber gidem)

ACI BOYRAZ GİBİ DELİ ESMEDİM (Ağgöl'üm gülüm)
GADERİME KUSTUM SANA KUSMEDİM (Yar alen alen gül alen alen)
BEN O YARDAN UMUDUMU KESMEDİM (Ağgöl'üm gülüm)

BENİ BEYLE YAKAR GOR GİDER MİSİN (Yar alen alen gül alen alen)
EVEL SEVER SONRA TERK EDER MİSİN (Yar alen alen beraber gidem)

AĞGÜL: BAYAN ADI.
CEMEKAN (CAMEKAN): PENCERE.
ALEN: DUR, BEKLE.
BEYLE: BÖYLE.
EVEL: EVVEL. ÖNCE.

-SES KAYDI HÜSEYİN BALIM'IN ARŞİVİNDEN ALINMIŞTIR.-

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

**DOKUZ AY KOYNUNDA GEZDİRDİN BENİ
(ANAM)**

DERLEYEN:
TRT MÜZİK DAİRESİ
THM MÜDÜRLÜĞÜ

SÖZ-MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

- EMLEK AĞZI UZUN HAVA -

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

M: ♩-88

SERBEST:

(SAZ.)

DO KU ZAY GOY NUN DA GEZ DIR Dİ BE Nİ NE CE FA LAR ÇEK Tİ NE ET Tİ A NA M

(SAZ.) A CI TAT LI ZAH ME Tİ ME GAT LAN DI

U ÇUR DU YU VA DAN YÖ RÜT TÜ A NAM YÖ RÜT TÜ A NAM YÖ RÜT TÜ A NA MA NAM

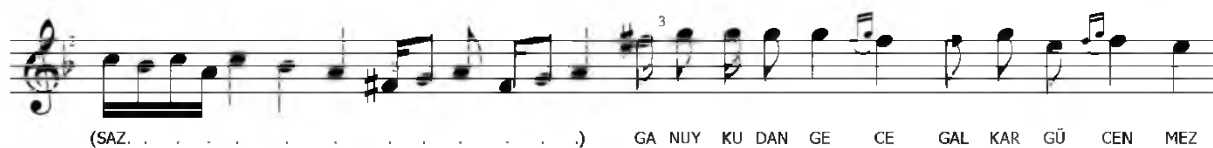
(SAZ.) A CI TAT LI ZAH ME Tİ ME GAT LAN DI U ÇUR DU YU

VA DAN YÖ RÜT TÜ A NAM YÖ RÜT TÜ A NAM YÖ RÜT TÜ A NA MA NAM

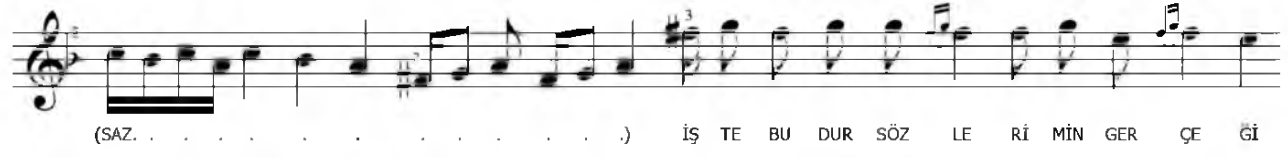
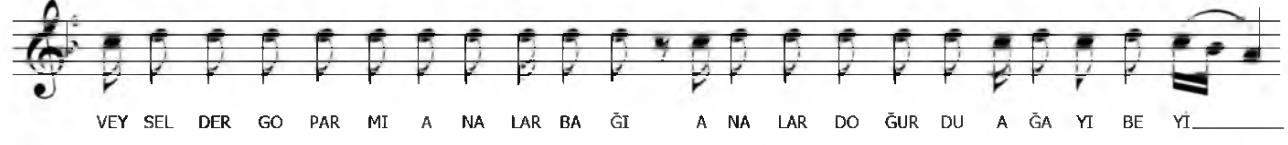
DOKUZ AY KOYNUNDA
GEZDİRDİN BENİ

- 2 -

DOKUZ AY KOYNUNDA
GEZDİRDİN BENİ

- 4 -

DOKUZ AY KOYNUNDA GEZDİRDİ BENİ
NE CEFALAR ÇEKTİ NE ETTİ ANAM
ACI TATLI ZAHMETİME KATLANDI
UÇURDU YUVADAN YÜRÜTTÜ ANAM

BEN YÜRÜRDÜM ANAM BAKAR GÜLERDİ
HUYSUZLUK EDERSEM KALKAR DÖĞERDİ
HEMEN KUCAKLARDI OKŞAR SEVERDİ
ÇİRKİN HUYLARIMI SOYUTTU ANAM

ANALARIN HAKKI KOLAY ÖDENMEZ
ANALARA NE YAKIŞMAZ NE DENMEZ
KAN UYKUDAN GECE KALKAR GÜCENMEZ
EMZİRDİ SALLADI UYUTTU ANAM

ÇOCUĞUDUM ANAM BANA DERS VERDİ
ÇALIŞMAMI OKUMAMI ÖNGÖRDÜ
MİLLETİNE BAĞLI OL DA DUR DERDİ
VATAN SEVGİSİNİ GEYİTTİ ANAM

DOĞURMUŞTU BENİ SİVAS ELİNDE
KUNDAK KUÇAĞINDA TARLA YOLUNDA
AZIĞI SIRTINDA ORAK ELİNDE
TAŞLI TARLALARDA AVUTTU ANAM

TÜKENMEZ BORCUM VAR ANAMA BENİM
ONUN VARLIĞINDAN OLDU BEDENİM
KİMİ KÖYLÜ KIZI KİMİSİ HANIM
TA EZEL TARİHTE KAYITLI ANAM

VEYSEL DER KOPAR MI ANALAR BAĞI
ANALAR DOĞURDU AĞAYI BEYİ
İŞTE BUDUR SÖZLERİMİN GERÇEĞİ
ÖĞRETTİ OKUTTU BÜYÜTTÜ ANAM

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

SÖZ- MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

BİR KÖKTE UZAMIŞ (EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

DERLEYEN:
TRT MÜZİK DAİRESİ
THM MÜDÜRLÜĞÜ

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

BİR KÖKTE UZAMIŞ

- 2 -

GÖZ LE RİM DEN A— KAN— YAĞ— MUR LAR— MI— DIR ON BEŞ ON AL TI— MI

YAŞ— LA RIN— GÜ ZEL— YAŞ— LA RIN— GÜ ZEL (SAZ. . .)

GÖZ LE RİN DEN A— KAN YAĞ MUR LAR MI— DIR ON BEŞ O NAL TI— MI

YAŞ LA RİN— GÜ ZEL (SAZ. . .)

A FA TI DEV RAN— MI— BİL— MEM Kİ NE SİN— (SAZ. . .)

BÜL BÜ LÜ NA VA— ZİN— AN— DI RİR— SE SİN— (SAZ. . .)

SE HER YE Lİ Gİ— Bİ GE LİR NE— FE— SİN A Şİ KA BA HAR— DIR

GIŞ— LA RİN— GÜ ZEL— GIŞ— LA RİN— GÜ ZEL (SAZ. . .)

SE HER YE Lİ Gİ— Bİ GE LİR NE FE— SİN A Şİ KA BA HAR— DIR

BİR KÖKTE UZAMIŞ

- 4 -

VEY SE Lİ GA PIN— DAN EY LE ME— A— ZAT BA NA YAS TI KOL— SUN

DÖŞ— LE RİN— GÜ ZEL— DÖŞ— LE RİN— GÜ ZEL (SAZ. . .)

VEY SE Lİ GA PIN— DAN EY LE ME A— ZAT BA NA YAS TIK

OL— SUN— DÖŞ LE RİN— GÜ ZEL (SAZ. . .)

İ. ÖZTÜRK

BİR KÖKTE UZAMIŞ SARMAŞIK GİBİ
DÖKÜLMÜŞ GERDANA SAÇLARIN GÜZEL
GÖZLERİN UFKTA BİR IŞIK GİBİ
KARA BULUT GİBİ KAŞLARIN GÜZEL (Kaşların güzel)

KOYNUNDA Kİ TURUNÇ MUDUR NAR MIDİR
ADIN HURİ MİDİR GÜLİZAR MIDİR
GÖZLERİNDEN AKAN YAĞMURLAR MIDİR
ON BEŞ ON ALTI MI YAŞLARIN GÜZEL (Yaşların güzel)

AFAT-I DEVRAN MI BİLMEM Kİ NESİN
BÜLBÜLÜN AVAZIN ANDIRIR SESİN
SEHER YELİ GİBİ GELİR NEFESİN
AŞIKA BAHARDIR KIŞLARIN GÜZEL (Kışların güzel)

HER GÜZEL DE EDA İLE SALINMAZ
HURİ MİSİN MELEK MİSİN BİLİNMEZ
ARASAM DÜNYAYI EŞİN BULUNMAZ
FİRDEVS-İ ÂLÂ' DA EŞLERİN GÜZEL (Eşlerin güzel)

GÖRÜNCE DERMİMİ ARTIRDIN KAT KAT
CAN ALICI GÖZÜN SANKİ BİR CELLAT
VEYSEL' İ KAPINDAN EYLEME AZAT
BANA YASTIK OLSUN DÖŞLERİN GÜZEL (Döşlerin güzel)

AFAT : BÜYÜK DERTLER, BELALAR.
DEVİRAN : ZAMAN, DEVİR.
FİRDEVS-İ ÂLÂ : CENNETTE ALTINCI BAHÇE

YORESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

SÖZ-MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

BİR SEHER VAKTİNDE GENÇLİK ÇAĞINDA

(EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

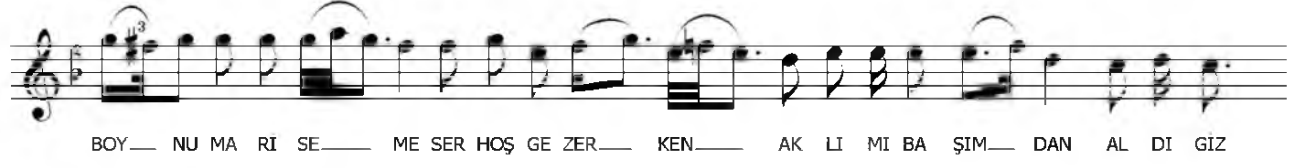
SERBEST (BAĞLAMA AÇIŞ):

(SAZ.)

BİR SEHER VAKTİNDE
- 2 -

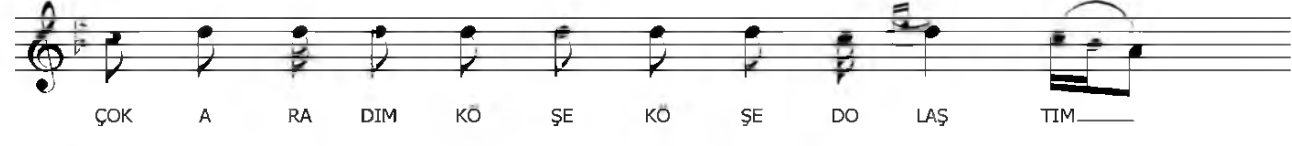

BİR SEHER VAKTİNDE
- 3 -

BU SEV DA BA ŞİM DAN I RIL MAZ DE Dİ AŞ KIN DER YA LA RI DU RUL
MAZ DE Dİ (SAZ.)
HER GÜ ZE LE ME YİL VE RİL MEZ DE Dİ
BİR BAK TI YÜ ZÜ ME GÜL DÜ GİZ LEN Dİ
GÜL Dİ GİZ LEN Dİ (SAZ.)
(ARA SAZI)
HA YAL MI DIR RÜ YA MI DIR BEN ŞAŞ TIM

BİR SEHER VAKTİNDE

- 4 -

ÇOK A RA DIM KÖ ŞE KÖ ŞE DO LAŞ TIM

(SAZ.)

SEV DA DER LER BİR SA HİL DE U LAŞ TIM

AŞ KIN DER YA SI NA DAL DI GİZ LEN Dİ DAL DI GİZ

LEN Dİ DAL DI GİZ LEN Dİ (SAZ. . .)

(ARA SAZI)

.)

HÜ RÜ MÜ DÜR ME LEK Mİ DİR PE Rİ Mİ

BİR SEHER VAKTİNDE

- 5 -

BİR SEHER VAKTİNDE GENÇLİK ÇAĞINDA
SEVDASI BAŞIMA GELDİ GİZLENDİ
BOYNUM EĞRİ SEME SERHOŞ GEZERKEN
AKLIMI BAŞIMDAN ALDI GİZLENDİ

BU SEVDA BAŞIMDAN IRILMAZ DEDİ
AŞKIN DERYALARI DURULMAZ DEDİ
HER GÜZELE MEYİL VERİLMEZ DEDİ
BİR BAKTI YÜZÜME GÜLDÜ GİZLENDİ

HAYAL MIDİR RÜYA MIDİR BEN ŞAŞTIM
ÇOK ARADIM KÖŞE KÖŞE DOLAŞTIM
SEVDA DERLER BİR SAHİLDE ULAŞTIM
AŞKIN DERYASINA DALDI GİZLENDİ

HURİ MİDİR MELEK MİDİR PERİ Mİ
BİR GÜZELE BENZİYORDU DURUMU
DEDİ VEYSEL FAŞ EYLEME SIRRIMI
BİLMEM NERE GİTTİ N'OLDU GİZLENDİ

SEME: SERSEM, AHMAK. (SEME SERHOŞ: KENDİNDEN GEÇMİŞ.)
IRILMAZ: UZAKLAŞMAZ, GİTMEZ
FAŞ EYLEMEK: AÇIĞA VURMAK. YAYMAK.

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

DOSTUM BENİ NİÇİN ZÂR İNCİDİRSİN
(EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

DERLEYEN:
VEYSEL ŞATIROĞLU

KAYNAK K. :
VEYSEL ŞATIROĞLU
KÜÇÜK VEYSEL (ERKİLİÇ)

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

DOSTUM BENİ NİÇİN ZÂR İNCİDİRSİN

- 2 -

8

HER_KES SEV Dİ Ğİ NE CİL VE NAZ GE Lİ REY (SAZ . . .)

9

YÂR YŪ ZŪ NE YŪZ YI YI L BAK SA MAZ GE

10

Ū R AZ GE ŪR YŪZ YIL DA Hİ BAK SAM KA NA YA N

11

DE Ğİ Lİ ME YE YE YE YE YI (SAZ) YŪZ YIL DA Hİ

12

BAK SAM KA NAN DE Ğİ Lİ MEY (SAZ . . .)

13

E Lİ Fİ MİM YA ZİL MİŞ Dİ R GA Şİ NA

14

YOK SA YÂ RİM YÂD MI ÇIK DI KOŞ Kİ İ NE (SAZ)

15

BEN YAN DİM Kİ İ LOL Dİ YŪ M

16

SE Nİ NAŞ Gİ NA AŞ Gİ NA BEY HU DEYER LE RE YA NA YA N

DOSTUM BENİ NİÇİN ZÂR İNCİDİRSİN

- 3 -

17
DE Ğİ LI ME YE_ _ _ YE_ _ _ _ YE_ _ _ _ Yİ (SAZ) AH

18
BEY_ HU DE YER LE RE YA NAN_ DE Ğİ LI_ MEY (SAZ . . .)

DOSTUM BENİ NİÇİN ZÂR İNCİDİRSİN
VERDİĞİM İKRARDAN DÖNEN DEĞİLİM
SENDEN GAYRISINA MEYİL VERMEDİM (De vermem)
UÇUP DALDAN DALA GONAN DEĞİLİM (Ey ey)

DOSTUM GÖNÜLLENME GİDEN TEZ GELİR
HERKES SEVDİĞİNE CİLVE NAZ GELİR
YÂR YÜZÜNE YÜZYIL BAKSAM AZ GELİR
YÜZYIL DAHİ BAKSAM KANAN DEĞİLİM (Ey ey)

ELİFİ MİM YAZILMIŞTIR GAŞINA
YOKSA YÂRİM YÂD MI ÇIKTI KÖŞKÜNE
BEN YANDIM KÜL OLDUM SENİN AŞKINA
BEYHÜDE YERLERE YANAN DEĞİLİM (Ey ey)

EYDÜR VELİM KİMSE BİLMEZ HALİMİ
MEVLAM AÇIK ETSİN SENLE YOLUMU
DÜNYA GÜZEL DOLSA SUNMAM ELİMİ
VALLAHİ SEVDİĞİM SUNAN DEĞİLİM

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

EĞER BENİM İLE GİTMEK DİLERSEN
- KARACAOĞLAN' DAN -
(EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

KAYNAK K. :
VEYSEL ŞATIROĞLU
KÜÇÜK VEYSEL (Veysel ERKILIÇ)

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

E GER BE Nİ MI LE GET MEK Dİ LER— SEN— A LEN GÜ ZEL YAZ GEL SİN DE
GE ÇE Yİ DİM GA RA MA NIN E Lİ— Nİ— KÖP RÜ SÜ YOK GE ÇE MEZ SİN
KA RA COĞ LAN DER Kİ BU NA NE FAY— DA— I RAĞ BET GAL MA MIŞ YOK SUL

Gİ DE— LİM (SAZ. .) Bİ Zİ MEL LER GIR CI LI DIR A ŞIL— MAZ YOL LAR ÇA MUR GU RU—
SE Lİ— Nİ (SAZ. .) GER DAN YAY LA SI Nİ PER ÇEM BE Lİ— Nİ LA LE SÜM BÜL BÜ RÜ—
DA BAY— DA (SAZ. .) BU AY DA OL MAZ SA GE LE CEK AY— DA ON Bİ RA YIN Bİ Rİ—

SUN DA Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ. .)
SÜN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ. .)
SİN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ. .)

YOL LAR ÇA MUR GU RU— SUN DA Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ. .) İ. ÖZTÜRK
LA LE SÜM BÜL BÜ RÜ— SÜN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ. .)
ON Bİ RA YIN Bİ Rİ— SİN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ. .)

E ĞER BE Nİ Mİ LE GET MEK Dİ LER— SEN— A LEN GÜ ZEL YAZ GEL SİN DE
GE ÇE Yİ DİM GA RA MA NİN E Lİ— Nİ— KÖP RÜ SÜ YOK GE ÇE MEZ SİN
KA RA COĞ LAN DER Kİ BU NA NE FAY— DA— I RAĞ BET GAL MA MIŞ YOK SUL

Gİ DE— LİM (SAZ . .) Bİ Zİ MEL LER GIR CI LI DIR A ŞİL— MAZ YOL LAR ÇA MUR GU RU—
SE Lİ— Nİ (SAZ . .) GER DAN YAY LA SI NI PER ÇEM BE Lİ— Nİ LA LE SÜM BÜL BÜ RÜ—
DA BAY— DA (SAZ . .) BU AY DA OL MAZ SA GE LE CEK AY— DA ON Bİ RA YIN Bİ Rİ—

SUN DA Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ . .)
SÜN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ . .)
SİN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ . .)

YOL LAR ÇA MUR GU RU— SUN DA Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ . .) L. ÖZTÜRK
LA LE SÜM BÜL BÜ RÜ— SÜN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ . .)
ON Bİ RA YIN Bİ Rİ— SİN DE Gİ DE— LİM— GÜ ZEL— Gİ DE— Lİ MEY (SAZ . .)

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

GENÇ YAŞIMDA FELEK (EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

SÖZ-MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

GENÇ YAŞIMDA FELEK

- 2 -

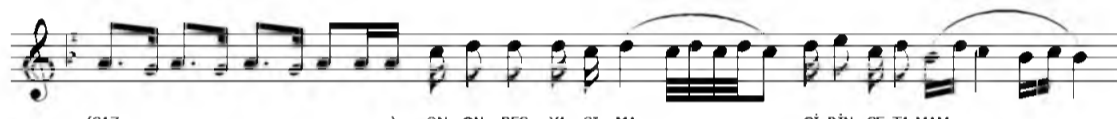
SERBEST:

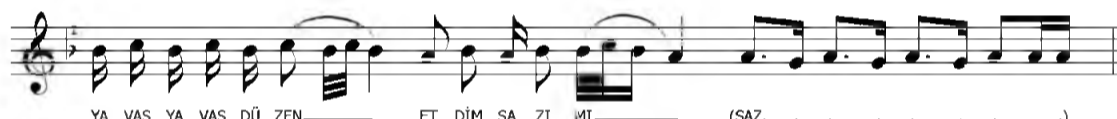
BAĞ LAN DIM KÖ ŞE DE ————— KAL — DİM BİR ZA MAN ————— Nİ CE KİM SE LE RE

DE DİM E LA MAN ————— DE Dİ ME LA MAN ————— DE Dİ ME LA MAN ————— DE Dİ ME LA MAN —————

(SAZ.) ON ON BEŞ YA ŞI MA ————— Gİ RİN CE TA MAM —————

YA VAŞ YA VAŞ DÜ ZEN ————— ET DİM SA ZI MI ————— (SAZ.)

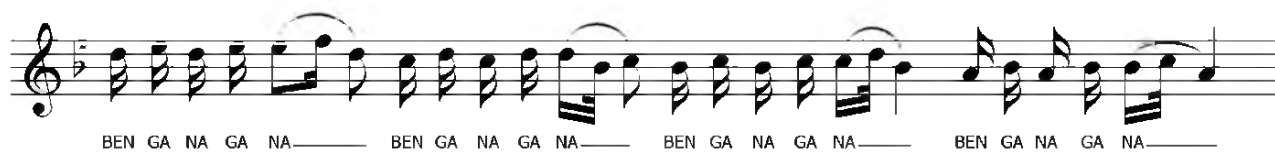
(ARA SAZI.)

ÜÇ YÜZ ON DÖRT GEL Mİ ————— Şİ DİM Cİ HA NA ————— DÜN YA YA BAK MA DİM

GENÇ YAŞIMDA FELEK

- 3 -

BEN GA NA GA NA — BEN GA NA GA NA — BEN GA NA GA NA — BEN GA NA GA NA —

(SAZ.) GA DER BÖY LE İ Mİ — Ş Çİ ÇEK BA HA — NE —

LEV Hİ GA LEM GA RA — YAZ MIŞ YA ZI MI — (SAZ.)

(ARA SAZI)

(ARA SAZI)

SERBEST:

GE — ÇİR Dİ MOM RÜ MÜ — HA VA YA HA VAS — DER DIM BİR KİM SE YE

DE GİL DİR KI YAS — DE GİL DİR KI YAS — DE GİL DİR KI YAS — DE GİL DİR KI YAS —

(SAZ.) HER ZA MAN HER SA HA — T GAL BİM DE BU — YA — S

GENÇ YAŞIMDA FELEK

- 4 -

ÇAR HI DEV RAN GÜL DÜR ME Dİ YÜ ZÜ MÜ (SAZ.)

(ARA SAZI)

(SAZ.)

SERBEST:

VEY SEİ DİR DÜN YA YA REN Nİ YE GEL Dİ M HİR ZA MA NAG LA DİM

NE ZA MAN GÜL DÜM NE ZA MAN GÜL DÜM NE ZA MAN GÜL DÜM NE ZA MAN GÜL DÜM

(SAZ.) GON LÜ ME TE SEL Lİ KEN DİM DE BİL DÜM

SA BI Rİ LE TES Kİ N ET Tİ MO ZÜ MÜ (SAZ.) ÖZTÜRK

GENÇ YAŞIMDA FELEK

1.
GENÇ YAŞIMDA FELEK VURDU BAŞIMA
ALDIRDIM ELİMDEN İKİ GÖZÜMÜ
YENİ DEĞMİŞ İDİM YEDİ YAŞIMA
KAYIBETTİM BAHARIMI YAZIMI
2.
BAĞLANDIM KÖŞEDE KALDIM BİR ZAMAN
NİCE KİMSELERE DEDİM EL' AMAN
ON ONBEŞ YAŞIMA GİRİNCE HEMEN
YAVAŞ YAVAŞ DÜZEN ETTİM SAZIMI
3.
ÜÇ YÜZ ON DA GELMİŞ İDİM CİHANA
DÜNYAYA BAKMADIM BEN KANA KANA
KADER BÖYLE İMİŞ ÇİÇEK BAHANE
LEVH-İ KALEM KARA YAZMIŞ YAZIMI
4.
GEÇİRDİM ÖMRÜMÜ HEVAYI - HEVES
DERDİM BİR KİMSEYE DEĞİLDİR KIYAS
HER ZAMAN HER SAAT KALBİMDE BU YAS
ÇARHI DEVRAN GÜLDÜRMEĞ YÜZÜMÜ
5.
BİR VEFASIZ ZALİM YARE BAĞLANDIM
TARİH ÜÇYÜZ OTUZ BEŞTE EVLENDİM
SEKİZ SENE BİR ARADA EĞLENDİM
ZALİM KAFİR YETİM KOYDU KUZUMU
6.
ELE GENİŞ DÜNYA BANA DAR OLDU
TAHAMMÜLSÜZ GÖNLÜM BİKARAR OLDU
GÜNÜM ZİNDAN GECELERİM ZAR OLDU
KADER İLE BÖLEMEDİM KOZUMU
7.
VEYSEL DER DÜNYAYA BEN NİYE GELDİM
HER ZAMAN AĞLADIM NE ZAMAN GÜLDÜM
GÖNLÜME TESELLİ KENDİMDE BULDUM
SABİR İLE TESKİN ETTİM ÖZÜMÜ

*LEVH-İ KALEM: KADER VE ONUN YAZILMASI.
HAVA VU HEVES: GELİP GEÇİCİ İSTEKLER.
ÇARHI DEVRAN: BÜTÜN ZAMANLAR.
TESKİN: YATIŞTIRMA.*

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

GİNE Mİ AĞLADIN KİRPİKLER NEMLİ

SÖZ-MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

(EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

NOTALAYAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

GİNE Mİ AĞLADIN KİRPİKLER NEMLİ

- 2 -

GİNE Mİ AĞLADIN KIRPIKLER NEMLİ

- 3 -

A ZİZ DOS TUM SE— Nİ— KİM LE RAĞ LAT TI— (SAZ. . .)

TE CEL Lİ DER Dİ— Nİ—

DER Dİ ME— GAT TI— (SAZ. . .)

YA LAN DÜN YA Nİ— CE— LE RİN— AĞ— LAT TI— KİM Bİ LİR Kİ SON—

ME KA NİN NE— RE LER— YAV— RU NE RE— LER (SAZ. . .)

YA LAN DÜN YA Nİ— CE LE RİN AĞ LAT— TI— KİM Bİ LİR Kİ

SON— ME KA NİN NE RE— LER (SAZ. . .)

GİNE Mİ AĞLADIN KIRPIKLER NEMLİ

- 4 -

GİNE Mİ AĞLADIN KİRPİKLER NEMLİ

-5-

NE ÇA RE ÇE KE RİZ İ LE Rİ GE Rİ VA KİT GE LİR

TE MAM O LUR SI RA LAR YAV RU SI RA LAR (SAZ. .)

NE ÇA RE ÇE KE RİZ İ LE Rİ GE Rİ VA KİT GE LİR

TE MAM O LUR SI RA LAR (SAZ. .)

(SAZ. .)

(SAZ. .)

(SAZ. .)

(SAZ. .)

GİNE Mİ AĞLADIN KIRPIKLER NEMLİ

-6-

İ. ÖZTÜRK

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR No : 4532
İNCELEME TARİHİ : 07. 10 2004

DERLEYEN
TRT İstanbul Radyosu
THM Müdürlüğü

YÖRE
SİVAS/Şarkışla

DERLEME TARİHİ

KAYNAK KİŞİ
Ali İzzet SAVAŞ

KIRMA GÖNÜL ŞİŞESİNİ

NOTALAYAN
Ahmet Turan ŞAN

♩ = 54 ve 108

♩ = 54

♩ = 108 (SAZ)

SERBEST

SERBEST

KIR MA GÖ NÜL Şİ ŞE Sİ Nİ (SAZ

YA PAN BU LUN MAZ BU LUN MAZ (SAZ

) YIK MA HAK KIN Bİ NA Sİ Nİ (SAZ

Ö REN BU LUN MAZ BU LUN MAZ

(SAZ

♩ = 108

GÜ ZEL ŞAH NER DEN GE Lİ YİN

KIRMA GÖNÜL ŞİŞESİNİ

- 2 -

SA LI NI SA LI NI SA LI NI (SAZ - - - - -)

SERBEST
GE LİR SEV Dİ Ğİ MIN GÖ ÇÜ

DO LA NI DO LA NI DO LA NI (SAZ - - - - -)

$\text{♩} = 54$
2

$\text{♩} = 108$

SERBEST

$\text{♩} = 108$

SERBEST
2

(- - - - -) TA ŞI AŞ KIN DAL GA Sİ NI (SAZ - - - - -)

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SARIKAYA KÖYÜ)

NE HALDAYIM ELA GÖZÜN SÜZENLER

(SARIKAYA'LI AŞIK HÜSEYİN GÜRSOY'DAN)

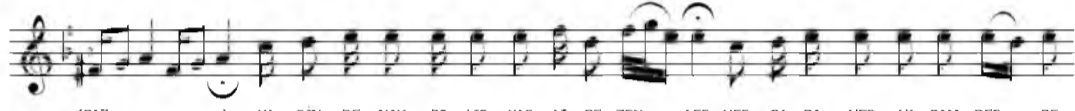
KAYNAK K. :
VEYSEL ŞATIROĞLU

NOTAYA ALAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

NE HAL DA YIM E LA GÖ ZÜN— SÜ ZEN— LER NO LUR SU NA BOY LUM GÖR BE— Nİ BE— Nİ

(SAZ.) YA RİN DE NAY RI LIP YAS LI GE ZEN— LER HER SA-BA HER AK ŞAM DER— BE

Nİ BE Nİ— UY— BE Nİ BE Nİ— YAR— BE Nİ BE Nİ— VAY— BE Nİ BE Nİ— (SAZ. . .)

YA RİN DE NAY RI LIP YAS— LI GE ZEN LER— HER SA BA HER AK ŞAM DER— BE Nİ BE Nİ— UY—

BE Nİ BE Nİ— YAR— BE Nİ BE Nİ— VAY— BE Nİ BE Nİ— (SAZ.)

GO NU ŞUR SAN SOH BE TO LAM Dİ LO— LAM DA MEN BA NA YA NA YA NA KÜ LO— LAM

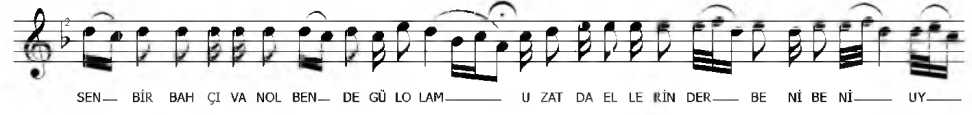
(SAZ.) SEN— BİR BAH ÇI VA NOL BEN DE GÜ LO— LAM U ZAT DA EL LE RİN DER— BE

NE HALDAYIM ELA GÖZÜN SÜZENLER

-2-

Nİ BE Nİ— UY— BE Nİ BE Nİ— YAR— BE Nİ BE Nİ— VAY— BE Nİ BE Nİ— (SAZ. . .)

SEN— BİR BAH ÇI VA NOL BEN— DE GÜ LO LAM— U ZAT DA EL LE RİN DER— BE Nİ BE Nİ— UY—

BE Nİ BE Nİ— YAR— BE Nİ BE Nİ— VAY— BE Nİ BE Nİ— (SAZ.)

İN SAN GI SIM GI SIM YER DA— MAR DA— MAR GAŞ LA RI LA ME LİF YÜZ ŞEM Sİ KA— MER

(SAZ.) GÜ ZE LİM BE Lİ NE O LAY DIM KE— MER YA KI ŞİR SEV Dİ ĞİM SAR—

BE Nİ BE Nİ— UY— BE Nİ BE Nİ— YAR— BE Nİ BE Nİ— VAY— BE Nİ BE Nİ— (SAZ. . .)

GÜ ZE LİM BE Lİ NE O LAY DIM KE MER— YA KI ŞİR SEV Dİ ĞİM SAR— BE Nİ BE Nİ— UY—

BE Nİ BE Nİ— YAR— BE Nİ BE Nİ— VAY— BE Nİ BE Nİ— (SAZ.)

NE HALDAYIM ELA GÖZÜN SÜZENLER

- 3 -

- 1 -

- (1) NE HALDAYIM ELA GÖZÜN SÜZENLER
N'OLUR SUNA BOYLUM GÖR BENİ BENİ
- (2) YARİNDEN AYRILIP YASLI GEZENLER
HER SABAH HER AKŞAM DER BENİ BENİ
(Uy beni beni, yar beni beni, vay beni beni)

- 2 -

- KONUŞURSAN SOHBET OLAM DİL OLAM
DEĞMEN BANA YANA YANA KÜL OLAM
SEN BİR BAHÇIVAN OL BEN DE GÜL OLAM
- (3) UZAT DA ELLERİN DER BENİ BENİ
(Uy beni beni, yar beni beni, vay beni beni)

- 3 -

- İNSAN KISIM KISIM YER DAMAR DAMAR
KAŞLARIN LAMELİF YÜZ ŞEMSİ KAMER
GÜZELİM BELİNE OLAYDIM KEMER
YAKIŞIR SEVDİĞİM SAR BENİ BENİ
(Uy beni beni, yar beni beni, vay beni beni)

- 4 -

- DEĞİŞMİŞ DONUNU OLMUŞ ÜVEYİK
ŞAHİNE BENZİYOR HEY GÖZÜ BÖYÜK
SEN BİR AVCI OLSAN BEN DE BİR GEYİK
DOLDUR TÜFEĞİNİ VUR BENİ BENİ
(Uy beni beni, yar beni beni, vay beni beni)

- 5 -

- GÖZÜM GÖRMEZ OLDU KANLI YAŞLARDAN
YATAMIYOM HAYAL MAYAL DÜŞLERDEN
SEVDİĞİM ÜSTÜNDE UÇAN KUŞLARDAN
- (4) HER SEHER VAKTINDA SOR BENİ BENİ
(Uy beni beni, yar beni beni, vay beni beni)

- 6 -

- HÜSEYİN'İM USTASINI BULAYIM
DEĞMEN BANA YANA YANA ÖLEYİM
GÜZELİM KAPINA KÖLE OLAYIM
MÜŞTERİ BULURSAN VER BENİ BENİ
(Uy beni beni, yar beni beni, vay beni beni)

Not: Bazı dizelerin değişik kaynaklarda aşağıdaki şekillerine rastlanmıştır:

- (1) NE HALDAYIM ELA GÖZLÜ SEVDİĞİM
- (2) BUNDAŖ SONRA GÖKTE UÇAN KUŞLARDAN
- (3) UZAT AĞ ELLERİN DER BENİ BENİ
- (4) HATIRLA SEVDİĞİM SOR BENİ BENİ

ŞEMS Ü KAMER: GÜNEŞ İLE AY.
DON: GİYSİ, ELBİSE.
ÜVEYİK: KUMRUGİLLERDEN GÜVERCİNE BENZEYEN BİR KIŞ.

YORESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

SEKİZİNCİ AYIN YİRMİ İKİSİ (EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

SÖZ-MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

NOTALAYAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

SEKİZİNCİ AYIN YİRMI İKİSİ

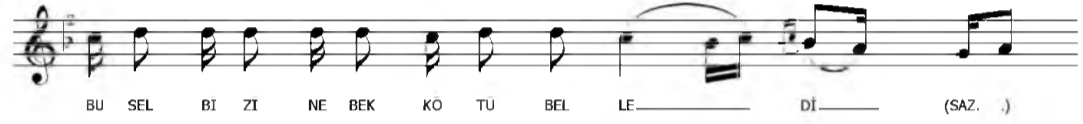
- 2 -

SEL BE NIM SEL BE NIM DE BE NIM VAY BE NIM

(SAZ.) A H

BU SEL Bİ Zİ NE BEK KO TU BEL LE Dİ (SAZ. .)

DÜM DÜ ZET Tİ PA TE Tİ Sİ MİL LE Dİ (SAZ. . .)

NE ÇA PA SIN VUR DU NE DE BEL LE Dİ (SAZ. . .) E MEK LE RİM ZA YEY LE Dİ

SEL BE NIM SEL BE NIM DE BE NIM VAY BE NIM

(SAZ.) A H

YAĞ MUR YAĞ MIŞ SEL BU LA NIK GE Lİ YOR (SAZ. .)

BÖ YÜK TUC CAR HER GA LEM DEN A LI YOR (SAZ. . .)

SEKİZİNCİ AYIN YİRMİ İKİSİ

-4-

SEKİZİNCİ AYIN YİRMİ İKİSİ

- 5 -

SEKİZİNCİ AYIN YİRMİ İKİSİ
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
SELE GİTTİ HASILATIN HEPİSİ
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

TIRTİL GELDİ TEVEKLERİ TALADI
SEL GELDİ DE ELEK ELEK ELEDİ
HASILATI ÇAMURLARA BELLEDİ
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

BU SEL BİZİ NE BEK KÖTÜ BELLEDİ
DÜMDÜZ ETTİ PATATESİ MİLLEDİ
NE ÇAPASIN VURDU NE DE BELLEDİ
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

YAĞMUR YAĞMIŞ SEL BULANIK GELİYOR
BÜYÜK TÜCCAR HER KALEMDEN ALIYOR
PARASI YOK BİRER MARKA VERİYOR
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

DELİ GÖNÜL TERKET DİYOR BOSTANI
DÖRT MISIR ALINCA NE OLDUN YANİ
SEL İÇİN SÖYLEDİM BEN BU DESTANI
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

ÜÇ BEŞ KAĞNI SAP GETİRDİK HARMANA
SARARDI SAPLARI ÇÜRÜDÜ DENE
BENİ BÖYLE HALİ KOYMAZ HER SENE
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

HAVA BOZUK TEHLİKELİ BU SIRA
AZ KALDI Kİ KÖYÜ YERİNDEN SÜRE
TAMAH ETTİ ÜÇ BEŞ TANE MISIRA
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

NİCE IRMAK GÖRDÜM AKAR HER YERE
SELDEN IRMAK YOKTUR HIÇ BİR DİYARDA
EV YIKANIN EVİ OLMAZ BİR YERDE
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

SEN BİLİRSİN ÜLKE SENİN EL SENİN
VEYSEL DERLER BU SÖYLEYEN KUL SENİN
EMİR SENİN YAĞMUR SENİN YEL SENİN
EMEKLERİM ZAY' EYLEDİ SEL BENİM
(De benim, vay benim)

TALADI: TALAN ETTİ.
BELLEDİ: ÖĞRENDİ.
BOSTAN: SEBZE, MEYVA BAHÇESİ
SAP: BIÇILIP DEMET EDİLMİŞ EKİN.
TAMAH: AÇ GÖZLÜLÜK.

YORESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(SİVRİALAN KÖYÜ)

YENİ MEKTUP ALDIM

SÖZ-MÜZİK:
VEYSEL ŞATIROĞLU

(EMLEK AĞZI UZUN HAVA)

NOTALAYAN:
İHSAN ÖZTÜRK

SERBEST:

YE NI MEK TU BAL DIM GÜL YÜ ————— Z LÜ — YA — R DEN

GÖZ LET ME YOL LA RI GEL DE ————— Yİ — YA — Z MI ŞEY (SAZ.)

.) SİV RA LAN KÖ YÜN DEN ————— Bİ ZİM Dİ YAR DA — N

DI YA — R DAN DAĞ LAR MOR ME NEK ŞE GÜL DE ————— Yİ YAZ MI ŞE YE ————— YE YE YE YE — YE —————

Y A...H DAĞ — LAR MOR ME NEK ŞE GÜL DE Yİ YAZ MI ŞEY (SAZ.)

BE SE REK TE LA LE SÜM BÜ ————— L YÖ — RÜ — DÜ

NI SA NI GOZ YA SIM MEK TUP TA PUL DE YI YAZ MI SE YE YE YE YE

BE NEK BE NEK MEK TU TA DIR NI SA NI

MEV LA YI SE VER SEN AG LAT MA BE NI (SAZ)

EG LEN ME GUR BET TE YAY LA ZA MA NI

A.....H A KAR GO ZUM YA SI SEL DE YI YAZ MI SEY (SAZ)

E RI DI A KAR GO ZUM YA SI SEL DE YI YAZ MI SE YE YE YE YE

GA RA TAS TA GAR GA L MA DI E RI DI

GUL DE DE YI GA YIR CI ME N BU RU DU (SAZ)

YENI MEKTUP ALDIM

YENİ MEKTUP ALDIM

- 3 -

Y A....H GÖZ— YA ŞİM MEK TUP TA PUL DE Yİ YAZ— MI ŞEY (SAZ.)

.)

TÜ TU YOR BUR NU MA SIV RA— LAN— KÖ— YU

SE RİN DİR DAĞ LA RI SO ĞU— K TU—R SU— YU (SAZ.)

.) YAR— MEN DİL GÖN DER Mİ— Ş YA DI GAR DE Yİ—

VAY DE— Yİ GÖ ZÜ NÜN YA ŞI NI SİL DE— Yİ YAZ MI ŞE— YE YE YE YE

Y A....H GÖ ZÜ NÜN— YA ŞI NI SİL DE Yİ YAZ— MI ŞEY (SAZ.)

.)

VEY SEL BU GUR BET LİK KA RE— T TI—³ CA— NA

YENİ MEKTUP ALDIM

GA RIŞ TIR GÖ ÇÜ NÜ U LU ————— KER — VA — NA (SAZ.)

.) GÜN — GE Çİ RİP FIR SA ————— VER ME ZA MA NA —

ZA MA — NI SA KI NU ZA MA SIN YOL DE ————— Yİ YAZ MI ŞE — YE — YE —

∞ A....H SA KIN U ZA MA SIN YOL DE Yİ YAZ — MI ŞEY (SAZ.) İ. ÖZTÜRK

YENİ MEKTUP ALDIM GÜL YÜZLÜ YÂRDAN
GÖZLETME YOLLARI GEL DEYİ YAZMIŞ
SİVR'ALAN KÖYÜNDEN BİZİM DİYÂRDAN
DAĞLAR MOR MENEVŞE GÜL DEYİ YAZMIŞ (EY)

EĞLENME GURBETTE YAYLA ZAMANI
MEVLAYI SEVERSEN AĞLATMA BENİ
BENEK BENEK MEKTUPTADIR NİŞANI
GÖZ YAŞIM MEKTUPTA PUL DEYİ YAZMIŞ (EY)

BESEREK'TE LALE SÜMBÜL YÜRÜDÜ
GÜLDEDE'Yİ ÇAYIR ÇİMEN BÜRÜDÜ
KARATAŞ'TA KAR KALMADI ERİDİ
AKAR GÖZÜM YAŞI SEL DEYİ YAZMIŞ (EY)

TÜTÜYOR BURNUMA SİVR'ALAN KÖYÜ
SERİNDİR DAĞLARI SOĞUKTUR SUYU
YÂR MENDİL GÖNDERMİŞ YADİGAR DEYİ
GÖZÜNÜN YAŞINI SİL DEYİ YAZMIŞ (EY)

VEYSEL BU GURBETLİK KÂR ETTİ CANA
KARIŞTIR GÖÇÜNÜ ULU KERVANA
GÜN GEÇİRİP FIRSAT VERME ZAMANA
SAKIN UZAMASIN YOL DEYİ YAZMIŞ (EY)

GÖZLETME: BEKLETME.
BESEREK, GÜLDEDE: EMLEK BÖLGESİ'NDE Kİ ÖNEMLİ İKİ DAĞ.
NİŞAN: İŞARET, BELİRTİ.
KARATAŞ: MEVKİ ADI.
EĞLENME: DURMA, OYALANMA.

Kaynak Kişi: Ayşe Gökdemir
Derleyen: Erdem İlkaz
Yöre: Yozgat / Akdağmadeni
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Emlek Ağzı

ARPALAR AĞARDI

Ar pa lar a ğar dı da__ gir dik yol mu ya üç gü zel de gel di__ su yu sal_ mı ya

2
Sor dum si val lan dı__ m ki mi n ne si si__ n bir sa at sab re t ti__ ce vap ver_ mi ye

3
Se ki nin üs tün de ço rap ö rü yo kör o las ça__ gö zü__ m ya

4
ri gö_rüyo Ba bam be ni bir kö__ tü ye ve ri yo__ kö tü ler öl sün de__ yar be ni mol

5
__ sun Se ki nin üs tün de gü lü nen yaprak bir mu ra dım var dı_ r ya ri nen yat mah kö

6
tü nün gö zü ne__ bir a vuç top rak kö tü ler öl sün de__ e yar be nim ol_sun

Arpalar ağardı girdik yola
Üç güzel geldide suyu salmaya
Sordum sivalendim kimin yarisin }₂
Bir saat sabretti cevap vermeye

Sekinin üstünde çorap örtüyo
Körolasça gözüüm yarı görüyo
Babam beni bir kötüye veriyo
Kötüler ölsünde yar benim olsun }₂

Sekinin üstünde gülünen yaprak
Bir muradım vardı yarinen yatmah
Kötünün gözüne bir avuç toprak }₂
Kötüler ölsün de yar benim olsun

Seki: Oturmak için evlerin önüne taş, ağaç veya çamurdan yapılan set.
Suallenmek: Sorup cevap almak.
Ağarma: Ekinlerin olgunlaşması.
Murad: Emel, dilek.

Kaynak Kişi: Ayşe Gökdemir
Derleyen: Erdem İlkaz
Yöre: Yozgat / Akdağmadeni
Notasyon: Özkan Moran
Titrü: Emlek Ağzı
TRT Repertuar No: 1065

AŞAĞIDAN GELİR AYNALI POSTA

2 Aş şa dan da ge lir ay na lı pos ta___ bek le rim yol la rı___ ka pan dı pos_ ta

3 el ler te s ke re ği___ a lıp ge lir ke n i ki e lim koy num da ben gal dı_ m yas ta

4 Ha ki pan tol giy din de dar de me din mi ta li me çı kın ca___ zor de me din

5 mi ez ra il ge li___ p ca nı a lır ke n sı la da naz lı yar_ var de me_ din

6 mi ba ğa der ler de nuğ ret ti nin ka rı sı ben zi me düş tti de___

tol luk sa_ rı sı kün ye_ sı gel di de_ ge ce ya rı sı___ a man dos lar nu ret

7 1. ti nim gel me di___ 2. ti nim nic ol du___

Kaynak Kişi: Naki Yoksuli
Yöre: Malatya / Arguvan
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Arguvan Ağzı

ARGUVANIN YAZISINI GÜL EDEM

Ar gu va m. n ya zı sı m. gül e de m ney de m
2
gül e de m ya rim i çi n ma la t ya yı yol e de m
3
gü ze l yol e dem oy oy ben den baş ka sı na ya rim de diy se ya rim de
4
diy se ya ka yım da ben ken di mi kü le
5
de m gü ze l kü l e dem oy oy

Arguvanın yazısını gül edem (neydem gül edem)
Yarım için malatyayı yol edem (güzel yol edem oy oy)
Benden başkasına yarım dediyse (yarım dediyse)
Yakayımda ben kendimi kü l edem (güzel kü l edem oy oy) } 2

Gülün gölgesinde gitsin otursun (gitsin otursun)
Elinde oyası örsün bitirsin (örsün bitirsin oy oy)
Benden başkasına yar demediye (yar demediye)
Yar benim ömrümü de yesin bitirsin (yesin bitirsin oy oy) } 2

Bağların içinde deste gülüm var (deste gülüm var)
Dertli bağlamam da benim telim var (benim telim var oy oy)
Arguvanı al gülünen süsleyin (neydem süsleyin)
Orada sevdiğim nazlı hiri var da (güzel hiri var oy oy) } 2

Kimden Alındığı: Gamber Kösehaliloğlu
Yöresi: Malatya (köyleri)
Notaya Alan: Aylin Evin
Türü: Arguvan Ağzı

AYIN ORTASINDA PARLAYAN YILDIZ

1
A yın or ta sın da par la yı yal dı z Yar kur ban o la m Ge ce vak ti ne re gi di yin ya l

2
ni z Hün kar yıl dı zı a yır dı bi zi Se ni sev dim baş ka sı ni sev me di m Yar

3
kur ban o la m Yar dan ay rı du ra mı yım yal ı ni z Ya ri yol la dı m

4
dön düm ağ la dığım Yar dan ay rı du ra mı yım yal ı ni z

5
Ya ri yol la dı m dön düm ağ la dığım

Söz-Müzik: Seyit Meftuni
(İbrahim Mamo Temiz)
Yöre: Malatya / Arguvan
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Arguvan Ağzı

BEN BİR FİDAN İDİM KENDİ DALIMDA

Ben bir fi dan i di___ m ken di___ ba ğım da___ ken di___ da lum da___ (saz)

Za lim poy ra___ es ti___ kır dı___ da lı mı___ yar ku___ r ban o

lam o lam oy oy (saz) Ya nar dım tü ter di___ m

giz li___ da lum da___ giz li___ da lum da___ (saz) Heç bir kim

se sor ma___ z ol du___ ha lı mı___ yar ö___ lem ö lem___

*Ben bir fidan idim kendi bağumda (kendi dalımda)
Zalim poyraz esti kırdı dalımı (kurban olam ölem oy oy)
Yanar tüterdim gizli dalımda (gizli dalımda)
Heç bir kimse sormaz oldu halımı (yar ölem ölem)*

*Dertli bülbül gibi öttüm güllere (öttüm güllere)
Anlatırdım sazımdaki tellere (vay ben ölmedim vah, tellere oy)
Ağlayıp göz yaşım döndü sellere (döndü sellere)
Gayıp etmem asla güzel yolumu (yar kurban olam, olam oy oy)*

*Seyit Meftuniyem candan geçerim (candan geçeririm)
Dost seninle dolu bade içerim (yar kurban olam, olam oy oy)
Arı gibi her çiçeğe uçarım (canan uçarım)
Birlik meydanında yaptım balımı (yar ölem ölem balımı)*

*Poyraz: Kızıydoğrudan esen soğuk rüzgâr.
Bade: İçki, aşıkların rüyada içtikleri aşk şerbeti.*

Kaynak: Ali Ekber Aydoğan (Derdiyok Ali)
Yorum: Sabahat Akkiraz
Yöresi: Malatya / Arguvan
Notasyon: Erol Parlak
Türü: Arguvan Ağzı

ÇAYIN ORTASINDA YILGIN ADASI

Düzensiz
Kalıp Ritimli

A h a ma na ma a ma n ç a y ın or ta s ın da y ıl g ın
2 a da sı e ya ma na ma na ma na ma n
3 ç a y ı nor ta s ın da da y ıl g ı na da sı da ğ
4 lar da yan ma za ma na ma na ma na ma ba na gel sin o gü
5 ze li n ga da sı e y da ğ la ra ma na ma n
6 y o l la ra ma na ma n ah a ma na ma n ah dım var dı da
7 o gü ze li al ma ya a ma na ma na ma na ma n
8 ah dım var dı da o gü ze li al ma ya da ğ lar da yan ma za ma
9 na ma na ma na ma n ver me di ki a lam za li m ba ba sı e y

2

10
da ğı la ra ma na ma n yol la ra ma na ma

11
n ah a ma na ma na ma

12
n öl me zi sem de o gü ze li a lı ri ma ma na ma na ma na ma n

13
öl me zi sem de o gü ze li a lı rim da da ğ lar da yan ma za

14
ma na ma na ma na ma n

15
kö le o lur ka pı sın da ka lı ri m da ğı la

16
ra ma na ma n yol la ra ma na ma n

17
ah a ma na ma n za lim ba ban se ni ba na ver mez se a ma na ma

19
na ma na ma n za lim ba ban

20
se ni ba na ver mez se de da ğ lar da yan ma za ma

21
na ma na ma na ma n kor ha rim ki ben bu

22

3 dert_ te nō lü rü mö lü rü me e yi dağ³ la ra³ ma³ ³

Detailed description: This musical staff contains a melodic line with a treble clef. It begins with a triplet of eighth notes. The melody continues with various note values, including quarter and eighth notes, some with slurs. The lyrics are written below the staff, with some words underlined. There are three triplet markings above the notes.

23

na³ ma³ n

Detailed description: This musical staff continues the melody from the previous staff. It features a long slur over several notes, with a triplet marking above the first note. The lyrics 'na ma n' are written below the staff.

24

yol³ la ra ma³ na ma n ah a ma na ma n

Detailed description: This musical staff concludes the melodic line. It contains several triplet markings above the notes. The lyrics 'yol la ra ma na ma n ah a ma na ma n' are written below the staff.

Söz-Müzik: Seyit Meftuni (İbrahim Mamo Temiz)
Yöresi: Malatya / Arguvan
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Arguvan Ağzı

DOYAMADIM DOYAMADIM

Gül yüz lü ca na nım sa na gül yüz lü ca na
nım sa na do ya ma dım do ya ma dım
O gü zel kıy met li ca na
do ya ma dım do ya ma dım do ya ma dım do
ya ma dım o gü zel kıy met li ca na
do ya ma dım do ya ma dı
ya y la yo lu ner de n a şar uy uy
Bık tum dün ya nın ta dın dan
bık tum dün ya nın ta dın dan dos tum
ya nar fer ya dı n da n mah rum kal dım mu ra dın dan

2

11

do ya ma dım do ya ma dı m do ya ma dım do

12

ya ma dım Hi lal ka şı gö zü n e la

13

hi lal ka şın gö zü n e la

14

sa rar dım dön dım ga ze le uy uy

15

vay be ni be ni ca na nım ge l

16

se ni n gi bi bir gü ze le e do ya ma dım do ya ma

17

dı m do ya ma dım do ya ma dım se ni n gi bi

18

bir gü ze le e do ya ma dım do ya ma dı

19

m ya y la yo lu ner de n a şar uy uy

Yöresi: Malatya / Arguvan
Kimden Alındığı: Yusuf Yılmaz
Notaya Alan: Aylın Evin
Türü: Arguvan Ağzı

GARA TREN

Ga ra t ren yü kün al mış gi di yo__r a man Mev lam ay rı lı ğa can mı da ya
2
nı__r oy oy A cı a cı ö tüp yü rek de li yo__r a man Mev lam
3
ay rı lı ğa can mı da ya nı__r oy oy da Vah be ni__ be ni öl dür dün be ni
4
Mev lam ay rı lı ğa can mı da ya nı__r oy oy da Vah be ni__ be ni öl dür
5
dün be ni

*Gara tren yükün almış gidiyor (Amon)
Mevlam ayrılığa can mı dayanır (Oy oy)
Acı acı ötüp yürek deliyor (Amon)
Mevlam ayrılığa can mı dayanır (Oy oy da)
Vah beni beni öldürdün beni*

*Gara tren gurbet ele ulaştı (Amon)
Benim ahım garlı dağları aştu (Oy oy)
Duydum haberini debdilim şaştu (Amon)
Mevlam ayrılığa can mı dayanır (Oy oy da)
Vah beni beni öldürdün beni*

Kaynak Kişi: Süleyman Kırca
Yöre: Malatya / Arguvan
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Arguvan Ağzı

GÖRÜNÜRDE ARGUVANIN ETEĞİ

2 Gö rü nür de ar gu va nın e te ği gö rü nür de ar gu va nın e te yi
3 dı lo_ y dı lo_ y dı loy da dı lo_ y ba zan fis tan ği yer ba za_ n en ta
4 ri gu lem a ma_ a man (m)ha yır sız ö le_ m ö lem
5 se nin ği bi ben ve fa sız de ği lem se nin ği bi ben ve fa sız de ği le_ m dı lo_ y
6 dı lo_ y dı loy da dı lo_ y ö le ne çe mu hab be tim var be nim a
man ö le_ m ö lem (m) ha yır sız ö le_ m ö lem

Görünürde arguvanın eteği (2) (dıloy, dıloy, dıloy da dıloy)
Bazen fistan giyer bazen entari (gulem aman aman hayırsız ölem ölem)
Senin gibi ben vefasız değilem (2) (dıloy, dıloy, dıloy da dıloy)
Öleneçe muhabbetim var benim (aman ölem ölem hayırsız ölem ölem)

Sen seher yelisin es yakın yakın (2) (dıloy dıloy dıloy da dıloy)
Kırmızı gül gibi var yare dokun (aman ölem ölem vefasız ölem ölem)
O yar uykudadır uyarma sakın (2) (dıloy dıloy dıloy da dıloy)
Yarı bir nazınan uyar ürüzgar (ölem aman aman hayırsız ölem ölem)

Karadır kaşların kipriğin oktur (2) (dıloy dıloy dıloy da dıloy)
Aradım cihanı da menevdi yoktur (ölem aman aman hayırsız ölem ölem)
Gittiğin ellerin güzeli çoktur (2) (dıloy dıloy dıloy da dıloy)
Görüp güzelleri terk etme beni (aman ölem ölem hayırsız ölem ölem) (2)

Etek: Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü.
Fistan: Tek parça kadın giysisi.
Entari: Genellikle tek parçalı kadın giyeceği.
Uyarma: Uyandırmak.
Menevdi: Dengi.
Cihan: Dünya.

Kaynak Kişi: Seyit Meftuni
(İbrahim Mamo Temiz)
Yöresi: Malatya / Arguvan
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Arguvan Ağzı

KERBELANIN YARASIDIR

Der ma ni ol mu yan ya ra der ma ni ol mu yan ya
ra ker be la ni n ya ra sıdır ker be la ni n ya ra sıdır yü re ği
miz pa re pa re ker be la ni n ya ra sıdır
dır ker be la ni n ya ra sıdır

*Dermanı olmayan yara (2)
Kerbelanın yarasıdır (2)
Yüreğimiz pare pare
Kerbelanın yarasıdır (2)*

*Yetmiş üç şehidin canı (2)
Kerbela'ya aktı kanı (2)
Sönüyor bu ateş hanı
Kerbelanın yarasıdır (2)*

*Seyit Meftuni der neden (2)
Ehli beyte matem eden (2)
Kıyamete kadar giden
Kerbelanın yarasıdır (2)*

*Kerbela: Hz. Hüseyin ve beraberindekilerinin şehit edildiği, Irak şehrinin Bağdat kentine
100 km uzaklıkta bulunan yer. (Hz. Hüseyin: Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali'nin oğlu)*

Pare: Parça, kısım.

Matem: Yas.

Hanı: Hani.

Yöresi: Malatya (Köyleri)
Kimden Alındığı: Ganber Kösehaliloğlu
Notaya Alan: Aylin Evin
Türü: Arguvan Ağzı

ŞU GURBET ELLERE GELDİM

Şu gur bet el le re gel dim ge le li şu gur bet el le re gel dim ge le li. Bir gün ol sun gül
me di ka de ri ka de rim oy oy oy oy se be bim oy oy oy Bir gün
ol sun gül me di ka de ri m ka de rim oy oy oy oy se be bim oy oy
oy Ben ken di mi gar daş bil dim bi le li ben ken di mi bil dim gar daş bi le li. Bir
gün ol sun gül me di ka de ri m ka de rim oy oy oy oy se be bim oy oy oy Bir gün ol
sun gül me di ka de ri m ka de rim oy oy oy oy se be bim oy oy oy

*Şu gurbet ellere geldim geleli
Bir gün olsun gülmedi kaderim (kaderim oy oy oy sebebim oy)
Ben kendimi bildim gardaş bileli
Bir gün olsun gülmedi kaderim (kaderim oy oy oy sebebim oy)
Bir gün olsun gülmedi kaderim (kaderim oy oy sebebim oy oy)*

*Karşı yaylaların karı gitmiyor
Hergün öten kuşlar bugün ötmüyor (kaderim oy oy sebebim oy oy)
Yare gidem dedim gidemez oldum
O yare gitmeye takat yetmiyor (kaderim oy oy sebebim oy oy)*

Kaynak Kişi: Erhan Yılmaz
Yöresi: Malatya / Arııvan
Notasyon: Özman Moran
Türü: Arııvan Ağı

YERİ FELEK YERİ

He le so run_ he le gur bet ne_ yi me_ ye ri fe lek e vi_ n bar kın yı_

kı la a man ah a man oy oy gur be ti ka zan cı be nim ne yi me

ye ri fe lek e vi_ bar kın yı_ kı la a man ah a man oy oy

soy ha can tat lı ki_ bir_ daş tan a ta m a h al tı namı

a la_ m pu la mı_ sa tam a man ah a manoy oy koy ma dı lar bir gü_ n

kö yüm de ya ta m ye ri fe lek e vi_ n bar kın yı_ kı la a man ah a man
2.e vim de ya ta m

oy oy hiç bir ye re sığ ma_ z şu_ ga rip ba şı_ m hay_ li i

ler le di_ çi le li_ ya şım a man ah a man oy oy Ze hir zık

kım ol du_ bir lok ma a şı_ m a ha fe lek e vi_ n bar kın yı_ kı la a man ah a man

oy oy bir gün gül mez ol du... şu gam lı yü zü m şu kö tü ca nı ma...
geç mi yi_ sö züm a man ah a man oy oy ö lü mü göz lü yü şu i
ki gö zü m a ha fe lek e vin_ bar kın yı_ kı la a man ah a man oy oy
la gö zü m 2.ye ri fe lek e vin

Hele sorun hele gurbet neyime
Yeri felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy)
Gurbetin kazancı benim neyime
Yeri felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy) } 2

Soyha can tatlı ki bir taştan atam
Ah altına mı alam pulamı satam (aman ah aman oy oy)
Koymadılar bir gün köyümde (2. evimde) yatam
Yeri felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy) } 2

Hiç bir yere sığmaz şu garip başım
Hayli ilerledi çile yaşım (aman ah aman oy oy)
Zehir zıkkım oldu bir lokma aşım
Aha felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy) } 2

Bir gün gülmez oldu şu gamlı yüzüm
Şu kötü canıma geçmiyi sözüm (aman ah aman oy oy)
Ölümü gözliyü şu iki gözüm
Aha felek evin barkın yıkıla (aman ah aman oy oy) } 2

Soyha: Yaramaz, huysuz.

Kaynak: Mahmut Erdal
Derleyen: Tıran Engin
Yöresi: Sivas / Divriği
Notalayan: Şenel Önalçlı
Türü: Çamşılı Ağzı

BAŞI PARE PARE DUMANLI DAĞLAR

Ba şı pa re pa re du man lı dağ lar Fır kat i le a şıp gi den be no dum
El ler gö çün çek miş gi der yay la ya Gö çün çe kip sar pa dü şen
ge ne ben ol dum Ben ol dum da ka ra göz lüm be nol du
m Be nol du m val lah ya nan be nol du
m be nol dum da kö mü r göz lüm be nol du m be nol
du m Val lah ya nan be nol dum

*Başı pare pare dumanlı dağlar
Fırkat ile aşıp giden ben oldum
Eller göçün çekip gider yaylaya
Göçün çekip sarpa düşen gene ben oldum
Ben oldum da kara gözlüm (ben oldum-2)
Vallah yanan ben oldum*

*Ecel kalasına gidenler gelir
Emir haktan vade yetenler ötür
Niden sevdiceğim elden ne gelir
Ayrılık defterini yazan gene ben oldum
Ben oldum da kara gözlüm (ben oldum-2)
Vallah yanan ben oldum*

Kaynak Kişi: Ali Metin (Metini)
Yöre: Sivas / Divriği
Notasyon: Özkan Moran
Titrü: Çamyıhı Ağzı

BİR GELİN TARLADA EKİN BİÇERKEN

(saz)

Şa fak a ğar ken se her vak tı n da (saz) bir ge
lin tar la da e ki n hi çe r ken (saz) o ra ğı e lin de
be ūi k sı r tı n da (saz) bir ge lin tar la da e
ki n bi çe ke n bi çe r ke n bi çe
r ke n hi çe r ke n (saz) bir ge lin tar la
da e ki n hi çe r ke n bi çe r

Şafak ağarken seher vaktında
 Bir gelin tarlada ekin biçerken
 Orağı elinde beşik sırtında
 Bir gelin tarlada ekin biçerken (biçerken...) (2)

Şılının dibine bir çakma çaktı
 Çakmanın üstüne birde çul attı
 Uğraştı yoruldu birazda yattı
 Bir gelin tarlada ekin biçerken (biçerken...) (2)

Öğlen oldu hemen kurdu sofrayı
 Birden açtı heybeyile torbayı
 Yedi kurekmeği ayran çorbayı
 Bir gelin tarlada ekin biçerken (biçerken...) (2)

Nasır tutmuş ellerinin yarığı
 Ayağına giymiş sarı çarığı
 Bıtrak sarmış entarenin yırtığı
 Bir gelin tarlada ekin biçerken (biçerken...) (2)

Metini düşündüm hayli derince
 Çocuğun yüzünü sardı karınca
 İçim yandı vaziyeti görünce
 Bir gelin tarlada ekin biçerken (biçerken...) (2)

Bıtrak (pıtrak) : Dikenli tohumları hayvanların kollarına ve insanların giysilerine takılan, otsu bir bitki.

Entari: Genellikle tek parçalı kadın giyeceği.

Şeher Vakti: Gecenin son vakti. Güneşin batmasından imsâk vaktine kadar olan zamânın, son altıda biri.

Orak: Yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin metal bir bıçakla, buna bağlı bir saptan oluşan ekin biçme aracı.

Şılı:

Çakma:

Kaynak Kişi: Mehmet Ali Karababa
Yöresi: Sivas / Divriği
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Çamşılı Ağzı

GİNE YOLUM DÜŞTÜ GURBET ELLERE

1 *Gi ne yo lum düş tü gur bet el le*

2 *e re (saz)*

3

4 *a man tur nam da hi zim el den ne ha ber ne ha be r ne ha be r (saz)*

5 *bay kuş kon muş bah çe miz de gül le*

6 *re gül le re gül le re (saz) bül bül le rin fi*

7 *ga nn dan ne ha ber ne ha be r (saz)*

8 *bay kuş kon muş bah çe miz de gül le*

9 *re gül le re (saz) bül bül le rin fi*

10 *ga nn dan ne ha ber ne ha ber ne*

2

11 *tr*
ha be_____ r (saz) a man tur nam a
12
man a___ man a man ne ha_____ be r ne ha___ ber

*Gine yolum düştü gurbet ellere
Aman turnam bizim elden ne haber (ne haber, ne haber)
Baykuş konmuş bahçemizde güllere (güllere, güllere)
Bülbüllerin figanından ne haber (ne haber, ne haber)
(Aman turnam aman aman aman ne haber ne haber)* } 2

*Ben gelirken bizim eller karıdı
Ömrüm bitti gurbet elde çürüdü (çürüdü, çürüdü)
Bir anneyinen dörtte yavrum vardı (varıdı, varıdı)
Ev halinden hallerinden ne haber (ne haber)
(Aman turnam aman aman aman ne haber ne haber)* } 2

*Döldür dağında da duman kalktı mı
Lale sümbül menevşesi açtı mı (açtı mı)
Yaylacılarda yaylara göçtü mü (göçtü mü, göçtü mü)
Suna boylu sevdiğimden (2. sultanımdan) ne haber (ne haber) } 2
(Aman turnam, aman, aman, ne haber, ne haber)*

*Döldür dağı: Çamşılı yöresinde bir dağ.
Figan: Acıyla bağırma, inleme.
Suna boylu: İnce ve uzun boylu.*

Kaynak Kişi: Kemal Özcan
Derleme-Yorum: Sabahat Akkiraz
Yöresi: Sivas / Kangal
Notasyon: Erol Parlak
Türü: Çamşılı Ağzı

GÖNLÜM VİRAN OLDU SENİN ELİNDEN OY DAĞLAR

Düzensiz
Kalıp Ritimli

Gön lüm vi ran ol du se ni ne li den uy dağ lar da ğ lar vay dağ lar da ğ lar ya na
sı n dağ la r bay kuş bile kon maz zo l du mec nun ol samgeçmem is
sız çö lü n den uy dağ la da ğ lar vay dağ lar da ğ lar ya na sı n dağ la
r dağ la r ga fil av lan mı şım a m ma ne ça re de uy da ğ
lar da ğ la r ya na sı n da ğ la r der do la na ğ la rağ
la r bo şu na kar yağ mı ş yü ce dağ la ra uy da lar
da ğ lar vay dağ lar da ğ lar ya na sı n dağ la r
bül bül za ve di yo gü le bağ la ra da uy dağ lar da la r
ya na sı n da ğ lar mec nun gi bi çık tım yü ce

2

10

dağ la ra uy dağ lar da ğ lar vaydağ lar da ğ lar yana sı n dağ la

11

r dağ lar fer ya dım du ya sın a m ma ne ça re de uy da ğ lar da

12

ğ la r ya na sın dağ lar der do la na

13

ğ la rağ la r

Detailed description: This block contains four staves of musical notation in a single system. Each staff begins with a measure number (10, 11, 12, 13) and a treble clef. The music consists of eighth and sixteenth notes, often grouped in triplets. The lyrics are written below the notes, with some words underlined. The lyrics are: 'dağ la ra uy dağ lar da ğ lar vaydağ lar da ğ lar yana sı n dağ la', 'r dağ lar fer ya dım du ya sın a m ma ne ça re de uy da ğ lar da', 'ğ la r ya na sın dağ lar der do la na', and 'ğ la rağ la r'. The system ends with a double bar line.

Kaynak kişi: Muhlis Akarsu
Yöre: Sivas / Divriği
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Çamsıhı Ağzı

KARLI DAĞLAR

Kar lı dağ lar ka rın al mış ka rı na n ca na nim be ni _____ Kaç gün dür de kü
sü lü yüm ya rı nan _____ dağ lar yaz gel si ³ ³ n söy le tez gel sin
Hiç bir mer ha met li kom şu yo ğu mu _____ ş ca na nim be ni _____
Bi zi ba rış tı ra naz lı ya rı na _____ n dağ la r yaz gel si ³ ³ n söy le tez gel si n

*Karlı dağlar karın almış karınan (cananım benim)
Kaç gündür de küstülyüm yarman (dağlar yaz gelsin söylen tez gelsin) (2)
Hiç bir merhametli komşu yoğunmuş (cananım benim)
Bizi barıştıra nazlı yarman (dağlar yaz gelsin söylen tez gelsin) (2)
Dedim yare gidem tutmaz dizlerim (cananım benim)
Ayrıldım da yar yolunu gözlerim (dağlar yaz gelsin söylen tez gelsin) (2)
Ağlasana ey muhammet gözlerim (cananım benim)
Sağolup yarımı görecekmiyim (dağlar yaz gelsin söylen tez gelsin) (2)*

*Muhammet: Alçak, korkak, namert.
Merhamet: Üzüntü, acıma.*

Söz-Müzik: Ali Metin (Metini)
Yöresi: Sivas / Divriği
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Çamyıhtı Ağzı

KULUM BEN KAPINDA

The musical score is written in a single system with ten staves. The first staff is the vocal line, and the subsequent staves are for the saz. The lyrics are written below the vocal line. The score includes various musical notations such as notes, rests, and ornaments. The lyrics are: "a hi ba za ri Di va ne gön lü mün gu lum ben ka pın da ö le ne ka da r zi ri (saz) Ku lum ben ka pın da ö le ne ka da (saz)".

(saz)

Di va ne gön lü mün

a hi ba za ri (saz)

gu lum ben ka pın da ö le ne ka da r

(saz) Ha kın em ri pey gam be ri ya

zi ri (saz) Ku lum ben ka pın da ö le

ne ka da (saz)

Sen ol...

maz san ben bu el de... n ge... ze... me... m (saz)

Çe ke rim ce fa yı val la... h be... ze... me...

m (saz) Sen den gay rı sı na ik ra... r ve...

re... me... m (saz)... Ku lum ben ka pı n da ö...

le... ne... ka... da... r (saz)

dar

Divane gönümün ahı bazarı
Gulum ben kapında ölene kadar
Hakın emri peygamberin yazırı
Kulum ben kapında ölene kadar

Sen olmazsan bu ellerden gezemem
Çekerim cefayı vallah bezemem
Senden gayrısına ikrar veremem
Kulum ben kapında ölene kadar

Cemalini aldım kalbim içine
Sürselerde beni çine maçine
Metiniyem berdar eyle suçum ne
Kulum ben kapında ölene kadar

Cefa: Büyük sıkıntı, üzüntü, eziyet.
İkrar: Benimseme, onama, tasdik, kabul.
Cemal: Yüz güzelliği.
Berdar: Asılmak, dar ağcına çekilmek.
Çine Maçın'e : Türkçe'de uzak mesafeleri ifade etmek için kullanılır.

Not: Üçüncü kıta, ikinci kıta gibi başlamaktadır.

Kaynak Kişi: Kemal Demir
Derleyen: TRT Müzik Dai. Başk. THM Müd.
Yöresi: Sivas / Divriği
Derleyen: Ali Ekber Çiçek
Notasyon: Özkan Moran
Türü: Çamşılı Ağzı

MEKTUP SELAM SÖYLE BENDEN SILAYA

2 Mektup se lam söy le be n den sı la_ ya mek tup se lam söy le ben den sı la_ ya oy

3 söy le be nim i çin de el ler ağ_ la_ sın o_ y o_

4 y o y oy da za lim el ler oy oy gö zü yaş lı_

5 düş tü_ m gur be_ t el le_ re_ gö zü yaş lı_ düş

6 tü_ m gur het el le_ re oy_ u zak tır a ra mız da yol lar ağ_ la_ sın o_

— y o_ y o y oy da yı ki la sı dağ lar oy oy

Mektup selam söyle benden silaya (2)
Söyle benim için de eller ağlasın (oy... da zalim eller oy oy)
Gözü yaşlı düştüm gurbet ellere (2)
Uzaktır aramızda yollar ağlasın (oy... da yıkılası dağlar oy oy)

Eledim buğdayı da seçtim daneyi (2)
Bu gönülde sevdi o bir taneyi (oy... da zalim felek oy oy)
Eğer gurbet ele gider gelmezsen (2)
Bana saydırırlarda yedi seneyi (oy... da zalim eller oy oy)

Bu nasıl gışumış ta yuva yapmamış (2)
Yaptığı yuvayı da tamam etmemiş (oy... da zalim eller oy oy)
Sanki benim derdim bana yetmemiş (2)
Bir deritte sen hana ekledin felek (oy... da zalim felek oy oy)

Kaynak: Banttan Yazıldı
Yöresi: Sivas
Notaya Alan: Özkan Moran
Türü: Çamşılı Ağzı

PENCERESİ KARA BOYA

Pen_ ce re si ka ra_ bo ya_ pen ce re si
ka ra bo ya_ kur ban_ o la_ m si zi n so ya
si zin so y da_ güz zel çok tu_
_ r sa ra ma dı m do ya do ya

Penceresi kara boya (2)
Kurban olam sizin soya
Sizin soyda güzel çöktür
Saramadım doya doya } 2

Sular gelir taşta değer (2)
Ok kırpıklar kaşa değer
Merak etme küçük gelin
Bir günde baş başa değer } 2

Şu derenin oylumuna (2)
Kuşlar konar yaylımına
Gel görtişek suna boylum
Geldik yolun ayırımına } 2

Suna boylu: İnce, uzun boylu.

Not: Bu uzun hava, Nida Ateş'in "Ömür Bahçesi" adlı albümünden yazılmıştır.

Kimden Alındığı: Hasan Ali Yılmaz
Notaya Alan: Aylın Evin
Yöresi: Sivas
Türü: Çamşılı Ağzı
Süre: 2.00

SABAHINAN ERKEN İNMIŞ ÇEŞMEYE

Sa ba hı nan er ken in miş çeş me _____ ye gü r cü m çeş me
ye Ka pan mı ş ya re le rim deş me _____ ye de yar hay di ya r hay
di (çalgı) söz verip cay dı Ha ni ah det miş tik sen len kaç ma _____ ya gü cüm kaç ma _____
ya İ nan kim se le re yar et mem se _____ ni de se beh on
ma _____ sin (çalgı) yü zün gül me sin İ nan kim se le re yar et mem se _____ ni de
se beh on ma _____ sin (çalgı) yü zün gül me sin

Kaynak Kişi: Aşık İsmail Nar
Yöresi: Sivas / Divriği / Çamşılı
Notaya Alan: Ahmet Turan Şan
Repertuar No: 394
Türü: Çamşılı Ağzı

YİNE BAHAR GELDİ BÜLBÜL SESİNDEN

Yi ne ba har gel di bül bül se si n den se da ve rip ses
len din mi yay la lar (saz)
Çey re ya nım la le süm bül bü rü mü ş ge lin o lup süs
len din mi yay la lar a ma na ma yay
a ma na ma yay
la la r gur ba no la yay la lar (saz) öl
la la r gur ba no la yay la lar ben
dü möl düm yay la lar (saz) ge li no lup süs len din
siz ge çe n yay la lar boy nu ne yip yas lan dın
mi i yay la lar go yun gu zu yay la
mi t yay la lar go yun gu zu yay la
la ar çiğ dem çi çe ek yay la la ar
la ar çiğ dem çi çe ek yay la la ar

karlı dağlı yaylalar Ye di ve ren
so ğuk sulu yaylalar

dağlar ne hoş dizenmiş sarı çiçek elvan el
va anbazenmiş (saz) yok

tanva rey le yen ne hoş özenmiş boynun eğip
yaslan dın mı yaylalar

*Yine bahar geldi bülbül sesinden
Seda verip seslendin mi yaylalar
Çevre yanım lale sümbül bürtümiş
Gelin olup süslendin mi yaylalar*

*Aman aman yaylalar
Gurban olam yaylalar
Öldüm öldüm yaylalar (2. Bensez geçen yaylalar)
Gelin olup süslendin mi yaylalar (2. Boynun eğip yaslandın mı yaylalar)*

*Göyün gıznı yaylalar
Çiğdem çiçek yaylalar
Karlı dağlı yaylalar (2. Soğuk sulu yaylalar)*

*Yedi veren dağlar ne hoş
Düzenmiş sarı çiçek elvan elvan bezenmiş
Yoktan var eyleyen ne hoş
Özenmiş boynun eğip yaslandın mı yaylalar*

*Bende senin gibi yar sevdim orda
Neyleyim ki elmas yok ziyade
Ruhsatiyem gam yüklerim kirada
Beni görüp yaslandın mı yaylalar*

KÖYLER	İL - İLÇE	NÜFUS (1990- 2000-2008)	ADI SOYADI	MAHLASI LAKABI	YAŞA- DIĞI YÜZYIL	MEZHEP	
1	Ağcakışla	Sivas-Şarkışla	2387-...-...	Rüstem Bostancı Halil Soylu Mustafa Soylu ?	Rüstem Halil Mustafa Sefil Öksüz	20. 20. 20. ?	Sünni
2	Ağcaşehir	Sivas-Şarkışla					Sünni
3	Akçasu (Ağacasu)	Sivas-Şarkışla	...-...-240	Cemile Uzundal	Cemile	20.	Sünni
4	Alaçayır	Sivas-Şarkışla	109-63-46	Gülsün Taşyürek			Karışık
5	Akpınar	Sivas-Yıldızeli	...-93-...	Veysel Şimşek	Şimşek	20.	Alevi
6	Akçakale	Sivas-Yıldızeli	...-9-...	Dursun Koç		20.	Alevi
7	Alaman (Veziralan / Başkışla)	Sivas-Şarkışla	87-56-43	Zülfikar	İhsani	19.	Alevi
8	Baclu	Sivas-Şarkışla					Sünni
9	Bağcacık	Sivas-Şarkışla					Sünni
10	Bağlararası (Adıyaman)	Sivas-Şarkışla		Birsan Akpınar			Karışık
11	Banaz	Sivas-Yıldızeli		Haydar İsmail Şimşek	Pir Sultan Abdal Şimşek		Alevi
12	Başağaç	Sivas-Şarkışla					Alevi
13	Belviran (Belören)	Sivas-Şarkışla					Sünni
14	Benlihasan (Hekimkışlası)	Sivas-Şarkışla	158-168				Karışık
15	Beyyurdu (Köylez)	Sivas-Şarkışla	112-74	Ali Yılmaz Alişan Ağca Cemal Öztürk	Ali Alişan Cemal	20. 20. 20.	Alevi

				Duran Doğan Emine Halil Hamdi Doğan Hasan Özcan Hamza Polat Feramuz Ferhat Avcı İbrahim Doğan İsmail Kaya Kamber Mehmet Muharrem Kaya Murtaza Musa Doğanay Hamza Polat Süleyman Doğan ? Yusuf Sönmez Ziya Doğan	Duran Emine Halil Hasan ? Yok İbrahim İsmail Kamberi Kul Mehmet Muharrem Murtaza Musa Sefil Hamza Süleyman Sefil Kamber Yusuf Ziya	20. 19. 20. 20. ? 20. 20. 19. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20.	
16	Bozhüyük	Yozgat- Akdağmadeni		Kamber Murat Esen ?	Kamberi/Visali Yok Şeydai	19. 20. ?	Alevi
17	Bozkurt	Sivas-Şarkışla					Sünni
18	Burhan	Sivas- Gemerek					Sünni
19	Canabdal (Alınpınarı)	Sivas-Şarkışla		Ayten Çınar	Ozan Gülçınar		Sünni
20	Çakal (Çiçekliyurt)	Sivas-Şarkışla	82-56	Zülfü Açıkalin			Alevi
21	Çamlıca (Kurtköyü)	Sivas-Şarkışla					Sünni
22	Çanakçı (Osmanlı)	Sivas-Şarkışla					Sünni

23	Çepni – Çunkar	Sivas-Şarkışla		Emir Özkan İzzet Özbek Mustafa Özbek	Devami İzzet Mustafa	20. 20. 20.	Karışık
24	Çınarcık	Sivas-Şarkışla					Sünni
25	Davulalan	Sivas-Yıldızeli		Kazım Kaplan Mehmet Kızılgöz Mehmet Şanlı	Kaplan Mehmet Refiki	20. 20. 20.	Alevi
26	Dendil	Sivas- Gemerek					Sünni

27	Emlekhöyük (Karayük)	Sivas-Şarkışla	329-171	Boran Yusuf Ali (Kul Sabri ve di- ğer isimlerin aynı kişi olduğu düşünülüyor) Sıtkı ? Ali İzzet Özkan Hasan Tural İzzet Savaş Veli Sarı Hacı Yetkin İsmet Akbuğa Veli San Zeki Akçakaya Elif Sonyürek Ali Karaman	Yusuf (Kul Sabri / Sabri Sabri Baba Garip Ali Derviş Ali) Sıtkı İzzeti / Nefreti Ali İzzet Ahıoğlu / Devrani İzzet / Azizet Veli Yetkin Yok Yok Yok Elif Ana Kahraman	18. - - 19. - - 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20.	Alevi
----	------------------------	----------------	---------	---	---	--	-------

28	Emlekkaracaören	Sivas-Şarkışla					Sünni
29	Emlekkale	Sivas-Şarkışla	170-133	Hüseyin Ali Baba	Kemter	19.	Alevi
30	Erenyurt (Örenyurt)	Sivas-Şarkışla		Ahmet Kaya	Yok	20.	Sünni
31	Eskiyurt (Alakilise)	Sivas-Gemerek		Güzel Akdağ Ali Abbas Bakır Ethem Bakır Durmuş Özmen Battal Türksever	Akdağ Ali Abbas Fakir Ethem Özmen Türksever	20. 20. 20. 20. 20.	Alevi
32	Faraşderesi	Sivas-Şarkışla					Sünni
33	Gaziköyü	Sivas-Şarkışla					Sünni
34	Göynüklü	Sivas-Şarkışla					Sünni
35	Güdül	Sivas-Şarkışla					Alevi
36	Gülören (Peyik)	Sivas-Şarkışla	24-31	Ali Özudoğru Ali Hürkardeş Hatice Özudoğru	Ali Özudoğru Hürkardeş Yok	20. 20. 20.	Alevi
37	Hardal (Hatir)	Sivas-Şarkışla	199-63	Hüseyin ? Bayram Daldal Hasan Yılmaz Mustafa Kök Hüseyin Özyazıcı Hidayet Ceylan	Hüseyin Sefil/Kul Edna Bayram Hulki Yok Özyazıcı Yok	19. 19. 20. 20. 20. 20. 20.	Alevi
38	Hocabey (Hızırbey)	Sivas-Şarkışla	245-149	Ali Hamza Demirer	Derviş Ali Hamza	19. 20.	Alevi
39	İğdecik (İğdelüce)	Sivas-Şarkışla	84-60	Hüseyin Kamer Veli Hacı	Hüseyin Kamer Veli Sarı Hacı	18. 18. 19. 20.	Alevi

				Cahit Bilgilioğlu Murat Bilgilioğlu Adigüzel Yılmaz	Yok Yok Yok	20. 20. 20.	
40	İlyashacı	Sivas-Şarkışla	114-65	Hüseyin M.Ali Emektar Mahmut Demirkaynak I İsmail Doğan	Kul Hüseyin Emektar Mahmut Doğani	18. 20. 20.	Alevi
41	İnciğin	Sivas-Şarkışla					Sünni
42	Kaleköy	Sivas-Yıldızeli		Hüseyin Sarıateş	Umutyurdusar	20.	Alevi
43	Kapaklıpınar	Sivas-Şarkışla					Sünni
44	Kaplan	Sivas-Şarkışla		Mevcut Değil			
45	Kaymak	Sivas-Şarkışla	180-66	Musa Merdanoğlu Yusuf Aydın	Merdanoğlu Delidolu	20.	Alevi
46	Kırşak	Sivas-Yıldızeli					Alevi
47	Karacaören (Karacaviran)	Sivas-Şarkışla					Sünni
48	Karadere	Sivas-Şarkışla					Sünni
49	Karaöz (Şahruhunkaraöz)	Kayseri- Sarıoğlan		Hüseyin Yılmaz Mehmet Ali Işık Fevzi Çoban Kara Hüseyin Turan Apaydın	Dilsiz Ozan Işık Fevzi ? Turabi Baba	20. 20. 20. 19. 20.	Alevi
50	Karakuz (Küçükkarakuz)						
51	Kavak	Sivas-Şarkışla	134-108	Fazlı İyigöze			Alevi
52	Keklicek	Sivas-Şarkışla					Sünni
53	Kılıççı	Sivas-Şarkışla	114-57	Veli Haşim Erdoğan	Agâhi Yok	19. 20.	Alevi

54	Kümbet	Sivas-Şarkışla	174-95	Mustafa Dudu ? Bektaş Muharrem Tezcan Ali Ahmet Suzi Veli Ayar Mahmut Temizyürek	Kul Mustafa Dudu Kul Abdal Bektaş Muhibbi Nihani Sefil Kul Himmet Suzi Veli Yok	17. 19. 19. 20. 20. 19. 19. 19. 20. 20.	Alevi
55	Mescit (Mescitli)	Sivas-Şarkışla	67-26	Fatma Hasgöl Veysel Çakmak	Fatma Veysel	20. 20.	Alevi
56	Merkezsankaya	Sivas-Yıldızeli		Abbas Turan	Yok	20.	Alevi
57	Mezere (Emlemezra)	Sivas-Şarkışla	138-46				Alevi
58	Nallı	Sivas-Yıldızeli		Ali Aksoy	Ali	20.	Alevi

59	Ortaköy (Ortakışla)	Sivas-Şarkışla	542-1801	Battal Aydoğmuş Abdülaziz Üstün Mustafa Özdoğan Hulusi Hüseyin Ersoy Abdurrahman Seçkin Seyfi Fındık Süleyman Erdoğmuş Muharrem Gündüzler ? Nadir Sayın Cevat Üstün Hilmi Teke Tayfun Hakverdi Hasan Arıcan Şevki Dinçal Ali Erçırpan Fezullah Seçkin Aydın Kubatoğlu İsmihan Erdoğmuş Hüseyin Yalçınır	Aydoğmuş Aziz Çavuş Hulusi Hüseyin Seçkin Seyfi Fındık Erdoğmuş Dertli/ Sefil Vefa Süleyman ? Yok Yok Yok Yok Sahipli Yok Yok Seçkin Kubatoğlu Yok Yalçınır	20. 20. 20. 19. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. ? 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20.	Alevi
60	Ortatepe	Sivas-Şarkışla					Sünni
61	Ortatopaç	Sivas-Şarkışla	264-118				Alevi
62	Otluk	Sivas-Şarkışla	88-43	İbrahim Gençsoy Mustafa Ayla	Yok Ateşdede		Alevi
63	Örtülü	Sivas-Şarkışla	79-28				Alevi
64	Pınarcık	Sivas-Şarkışla					Sünni
65	Saraç	Sivas-Şarkışla	150-151	Gülhanım Hasan Şahin	Gülhanım Hasan	20. 20.	Alevi

				Haydar Hıdır Şimşek Kemal Işık Mahmut Şahin Mehmet Çakmak Hasan Yıldırım Muharrem Şimşek Naki Çakmak Mehmet Uğur Servet Yıldırım Yeter Yıldırım Şemsettin Şahin Hasan Enver Şahin Aydan Işık Ayhan Şahin Bekir Şahin Baki Aslan	Haydari Hıdır Kul Kemal Mahmut Mehmet Mihmani Muharrem Naki Sefil Mehmet Servet Yeter Yok Yok Yok Ayhani Yok Yok	19. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20. 20.	
66	Emleksarkaya (Kürtarapos- man)	Sivas-Şarkışla	150-120	Durmuş Çetinkaya Hüseyin Gürsoy Hüseyin Gürsoy Veysel Tirel	Durmuş Hüseyin Hüseyin (Yeğen) Veysel	20. 20. 20. 20.	Alevi
67	Sartekke (Sarıabdal)	Sivas-Şarkışla	123-83	Hasan Sevgen Hüseyin Gülmez	Hasan Hüseyin	20. 20.	Alevi
68	Sivrialan (Söbealan)	Sivas-Şarkışla	345-179	Fadime Ali Özsoy Veysel Şatıroğlu Veysel Kaymak Hıdır Güç Ali Güç	Fadime Ali/Ozsoy Veysel Kaymak Hıdır Ali-Ali Güç	19. 20. 20. 20. 20. 20.	Alevi

				Bekir Sami Bozkurt Mehmet İmran Dursun Kaymak Ahmet Hoşnut	Bekir Sami İmrani Yok Âşık Hoşnut	20. 20. 20. 20.	
69	Tavşancudı	Sivas-Gemerek					Sünni
70	Tekmen	Sivas-Şarkışla					Sünni
71	Temecik	Sivas-Şarkışla	42-13	Ibrahim Pınarbaşı Hüseyin Özdemir	Gulami Hüseyin	20. 20.	Alevi
72	Viranşehir	Sivas-Şarkışla					Sünni
73	Yahyalı	Sivas-Şarkışla	511-285	Ibrahim Salih Şenol Hüseyin Şenol Osman Öksüz Abdullah Şenol Cemalettin Şenol	Ezkari Kul Salih Kul Hüseyin Öksüz Şeyhoğlu Eseri	19.-20. 20. 20. 20. 20.	Alevi
74	Yalanı	Sivas-Şarkışla		Ramazan Şimşek	Yalınayak	20.	Sünni
75	Yassıkışla	Sivas-Yıldızeli					Sünni
76	Yaylagöze (Kevik)	Sivas-Yıldızeli		Abdullah Kaman	Yok	20.	Alevi
77	Yenice	Sivas-Şarkışla					Sünni
78	Yuvalıçayır	Sivas-Yıldızeli		Şahin Kolay	Şahin	20.	Alevi
79	Yükselen (İğdiş)	Sivas-Şarkışla	164-108	Mehmet Ağcaoğlu Hulusi Şahancan Kamber Gürbüzdal Hüseyin Şahancan	Gömlüksiz Hulusi Kamber Hüseyin	20. 20. 20. 20.	Alevi

8. ÖZGEÇMİŞ

27 Temmuz 1984 yılında Yozgat'ta doğdu. Anne tarafı Sivas, baba tarafı Yozgat'tan gelmektedir. Yedi yaşında bağlamayla tanıştı ve kendince çalıp söylemeye başladı. İlkokul eğitimini tamamladıktan sonra Ankara'ya yerleşti. Ortaokul ve lise eğitimini Ankara'da tamamladı. Lise yıllarında, müzikal birikiminde büyük emeği olan, İhsan Öztürk'le tanışıp, dersler almaya başladı. 2004 yılında Konya Selçuk Üniversitesi, Müzik Öğretmenliği bölümüne girmeye hak kazandı. Eğitimini sürdürürken Konya Büyükşehir Belediyesi yetişkin eğitim merkezlerinde yaklaşık üç yıl Bağlama dersleri verdi. Birçok organizasyonda solistlere bağlamasıyla eşlik ederek sahne hayatına başlamış oldu. Yetişkin eğitim merkezleri, müzisyenlik, üniversite arasında uzun süre mekik dokuduktan sonra vatani görevini yapmak üzere silahlı altına alındı. Vatani görevini tamamladıktan sonra Milli Eğitim bünyesinde memur olmaya hak kazandı. İlk görev yeri olan Erzurum'un Tekman ilçesinde kısa bir süre kaldıktan sonra yüksek lisans yapmak üzere İstanbul'a tayin istedi. Haliç Üniversitesi Ana Sanat Dalı Türk Musikisi bölümünde yüksek lisans yapmaya hak kazandı. Burada Yücel Paşmakçı ve Mehmet Erenler gibi önemli isimlerle çalışma imkânı buldu. Halen Haliç Üniversitesinde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir ayrıca Milli Eğitim bünyesinde Müzik Öğretmenliği yapmaktadır.